

Ο
ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΑΘΟΛΙΚΙΣΜΟΣ

ΚΑΙ ΤΟ ΕΝ ΤΗ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΣΧΙΣΜΑ.

ΣΥΝΤΑΧΘΕΝ

ὑπὸ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΙΑΤΡΟΥ,

Καὶ ἐκδοθὲν

ὑπὸ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΕΛΙΣΤΑΓΟΥΣ.

ΕΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΙ ΣΥΡΟΥ,

ΤΥΠΟΙΣ Γ. ΜΕΛΙΣΤΑΓΟΥΣ ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ.

(Ὅδὸς Ἀγορᾶς Ἀριθ. 39.)

1862.

1619

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ

ΚΑΘΟΛΙΚΙΣΜΟΣ.

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ
ΣΟΦΙΣΤΙΚΟΣ

Be

Ο
ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΑΘΟΛΙΚΙΣΜΟΣ

ΚΑΙ ΤΟ ΕΝ ΤΗ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΣΧΙΣΜΑ.

ΣΥΝΤΑΧΘΕΝ

ὑπὸ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΙΑΤΡΟΥ,

ΚΑΙ ΕΚΔΟΘΕΝ

ὑπὸ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΕΛΙΣΤΑΓΟΥΣ

ΕΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΙ ΣΥΡΟΥ,

ΤΥΠΟΙΣ Γ. ΜΕΛΙΣΤΑΓΟΥΣ ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ.

(Ὁδὸς Ἀγορᾶς ἀριθ. 39.)

1862.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΑΘΟΛΙΚΙΣΜΟΣ

ΚΑΤ' ΕΝ ΤΗ ΚΛΗΡΟΝΙΑΝ ΕΚΔΟΣΗ

Α. Μ. Σ. Ι. Χ. Ε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

ΠΡΩΤΟΝ

ΤΟΥΤΑΙ ΑΠΟΛΟΓΟΙ ΤΟΥΤΑΙ

ΠΡΩΤΟΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΙ ΤΟΥΤΑΙ

α Ὡ Τιμόθεε, τὴν παρακαταθήκην φύλαξον, ἐκτρεπόμενος
τὰς βεβήλους κενοφωνίας, καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου
γνώσεως. » (Πρὸς Τιμόθ. Α. ς. 20.)

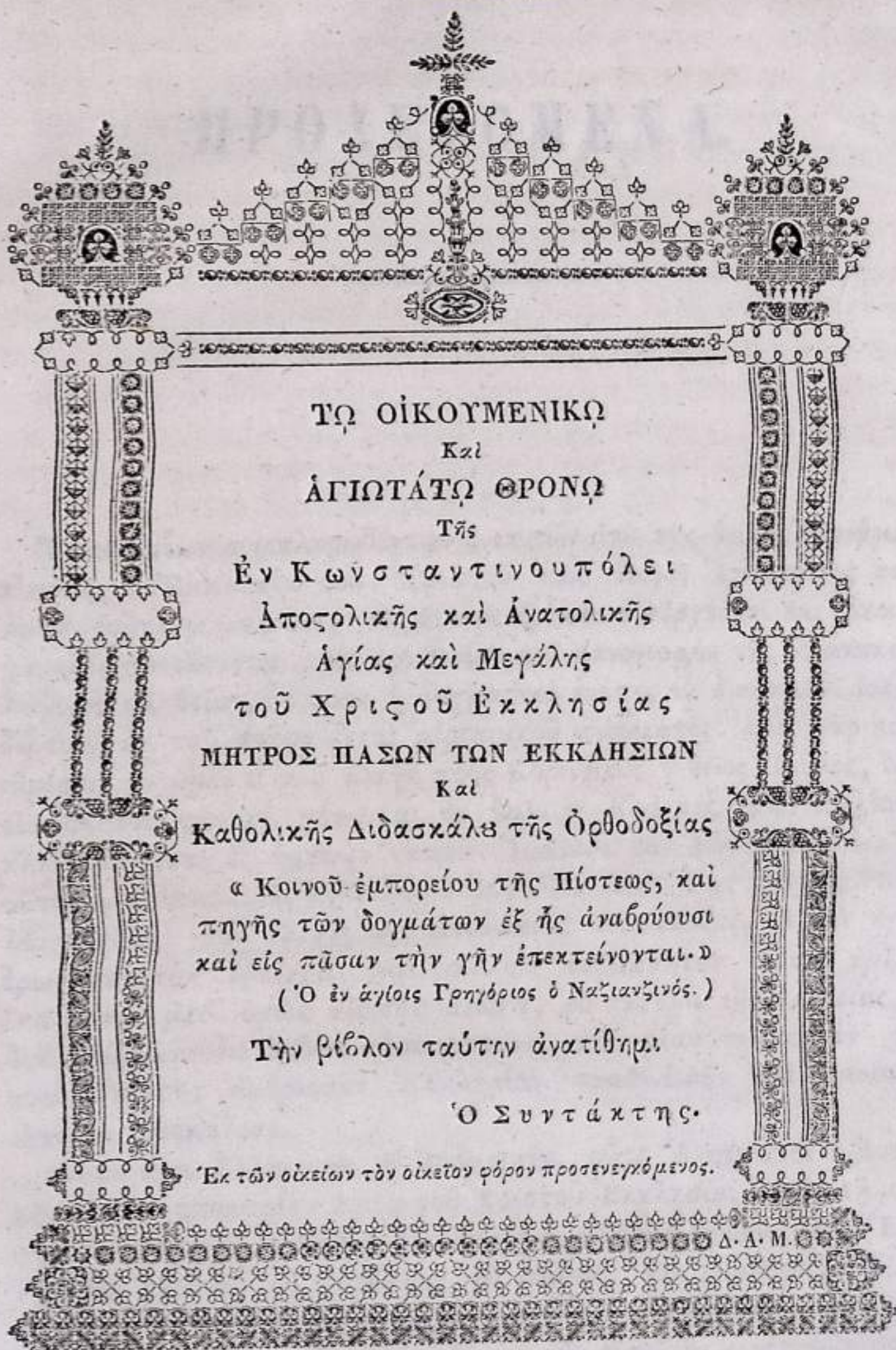
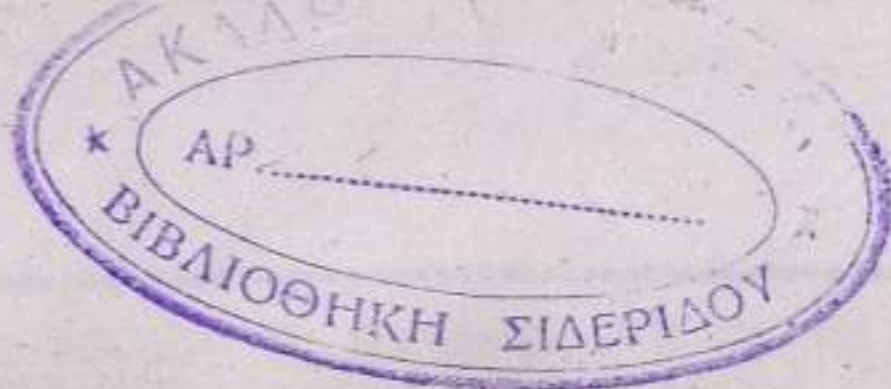
ΤΟΥΤΑΙ ΚΑΘΟΛΟΓΟΙ ΤΟΥΤΑΙ

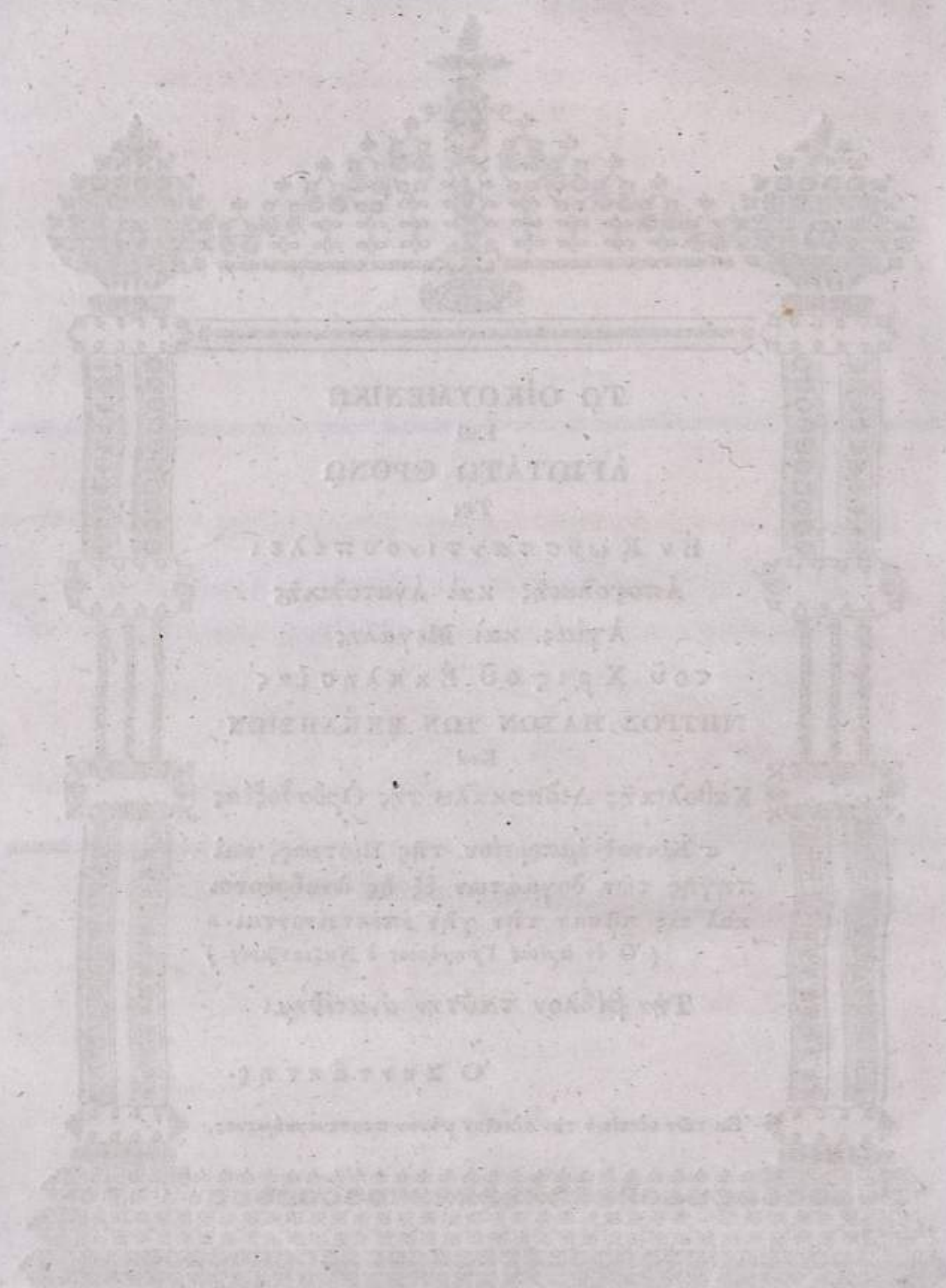
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΙ ΤΟΥΤΑΙ

(20. ς. Α. Τιμόθ. Πρὸς)

1881

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

Τριακοσίων συμπληρωθέντων ἐνιαυτῶν ἀπὸ τῆς θείας Ἐνκνθρωπίσεως, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ τοὺς θείους Ἀποστόλους καὶ κατὰ τοῦτο μιμουμένη, εἰς κοινὰς ἤρξατο συνέρχεσθαι καὶ Οἰκουμενικὰς συνελεύσεις πρὸς ἐρμηνείαν καὶ κανονισμόν τῆς ἐξ ἀποκαλύψεως ἀληθείας, ἧς τινος ἡ δογματικὴ ἐνότης νὰ διασπασθῇ ἐκινδύνευεν ἐκ τοῦ ἀναφανέντος αἰρεσιακοῦ πνεύματος. «Δεῖ γὰρ καὶ αἵρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι, ἔλεγε πρὸς Κορινθίους ὁ θεὸς Παῦλος, ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν. » Καὶ ἀεὶ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, » κατὰ Ἰωάννην τὸν Εὐαγγελιστήν. Ἡ οὕτω ἐν ἐπισκοπικῇ συλλόγῃ συνεληθούσα Ἐκκλησία, ὑπὸ τῆς θείας ὁδηγουμένη τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐπιστασίας, « καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένη μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, » διὰ πολλῶν διεληθούσα δοκιμασιῶν, τὴν μίαν ταύτην ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτῆς ἀμέριστον Ἐκκλησίαν « καθολικὴν καὶ ἀποστολικήν » ἀπεκάλεσε.

Οὕτε ἄρα Ἑλληνικὴν ἢ Ῥωμαϊκὴν, οὕτε Ἀνατολικὴν ἢ Δυτικὴν ἔλαβεν ἐπωνυμίαν ἡ μία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ἐν γὰρ τῇ μιᾷ πίστει καὶ τῇ μιᾷ ταύτῃ Ἐκκλησίᾳ οὐκ ἔστιν Ἰουδαῖος, οὐχ Ἕλληγιν, οὐ Σκύθης, οὐ βάρβαρος, οὐ δοῦλος, οὐ ἐλεύθερος, » ἀλλὰ πάντες ἐν Χριστῷ ἐν ἑσμέν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Διὸ καὶ σύμπαν τὸ ἀπανταχοῦ γῆς πλήρωμα τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν μετὰ τῶν ἱερῶν ποιμένων καὶ διδασκάλων εἰς μίαν συνῆπται Ἐκκλησίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικήν, καὶ ἐνὶ ὑπείκει ἄκρῳ Ἀρχιερεῖ καὶ Καθηγητῇ, εἰς αὐτὸν τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, « ὃς κεφαλὴ ἐστὶ τῆς Ἐκκλησίας, » ἥτις διὰ τοῦτο καὶ παγκόσμιον ἔ-

χει κέντρον καὶ παγκόσμιον ἐπιδιώκει τέλος, τὴν λύτρωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπὸ τῆς πλάνης καὶ τοῦ ὕλισμου. Αὕτη ἐστὶ ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ τῶν Ἐκκλησιῶν ἔνωσις, ὑπὸ τὸ καθολικὸν καὶ ἀόρατον κέντρον τοῦ θείου αὐτῆς Ἰδρυτοῦ, καὶ κατὰ ταύτην ἡ τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησία ἀντιθέτως πρὸς τὴν προβαλλομένην ῥωμανοκαθολικὴν ἔωσιν, οὐ διαλείπεται εὐχομένη διὰ τῶν διακόνων αὐτῆς, σὺν τῇ εἰρήνῃ τοῦ σύμπαντος κόσμου, καὶ τῆς εὐσταθείας τῶν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, καὶ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως. »

Ἄλλ' ἡ διὰ τῆς Οἰκουμονικῆς Συνόδου ἐκπροσωπούμενη Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, ἥτις μόνη κέκτηται δογματικὴν καὶ ἀλάνθαστον ἐξουσίαν, καὶ μόνη αὕτη κύριος ἔχει ὑπέρτατον καὶ ἀπαρραδίαστον, πέντε ὀρίσασα ὁρατὰ κέντρα τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας, εἰς μόνον ἀπέβλεψε τὸν ἐξωτερικὸν αὐτῆς ὀργανισμόν καὶ τὴν Ἱεραρχικὴν αὐτῆς τάξιν. Καὶ κατὰ δὴ ταύτην, Ἐπίσκοποι πέντε πρωτίστων καὶ ἐπισήμων Ἐκκλησιῶν περιβληθέντες ἀπὸ τε τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς πολιτικῆς Ἀρχῆς τὸ Πατριαρχικὸν ἀξίωμα, (α) καὶ αὐτόνομοι καὶ αὐτοκέφαλοι καὶ

(α) Ἀπὸ τῆς Δ'. Οἰκουμονικῆς Συνόδου καὶ ἔπειτα τὸ ὄνομα Πατριάρχης (ὡς ἀρχὴ πάντων τῶν Πατέρων, ἥτοι Μητροπολιτῶν, Ἐπισκόπων, Πρεσβυτέρων κλπ.) ἐδόθη εἰς μόνους τοὺς Ἐπισκόπους τῶν πέντε πρωτίστων καὶ κορυφαίων Ἐκκλησιῶν, (Ῥώμης Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, καὶ Ἱεροσολύμων) καὶ τούτων κυρίως ἡ παρουσία εἴτε αὐτοπροσώπως εἴτε διὰ τοποτηρητῶν ἦν ἀπολύτως ἀναγκαία εἰς τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους, καὶ πρὸς τούτους ἀπεστέλλοντο καὶ οἱ δογματικοὶ ὅροι καὶ τὰ ψηφίσματα τῶν Συνόδων ὅπως περιβληθῶσι καὶ διὰ τοῦ ἱεροῦ αὐτῶν κύρους, καὶ τούτων μόνων τὰ ὀνόματα μεγαλοφώνως ἐμνημονεύοντο ἐν τοῖς διπτύχοις. (Ἰδὲ πραγματ. τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριαρχικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Θρόνου, ὑπὸ Γρηγορίου Ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.) ὁ δὲ νῦν τῆς Ῥώμης Πατριάρχης καὶ Πάπας Πίος ὁ ὅγδοτος, παντὸς ἄλλου περὶ ἐνώσεως ὅρου παραιτούμενος, καὶ πάντα τὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὡς καλῶς κείμενα ἤδη ἐπ' ἐσχάτων ἐπισφραγίζων, ἕνα μόνον προβάλλεται ὅρον, ἵνα μνημονεύεται ἐν ταῖς ἱεροτελεστίαις μόνον τὸ ὄνομα τοῦ Ῥώμης Πατριάρχου. Ἔστι δὲ καὶ ἡ αἴτησις αὕτη ἀντίθετος πρὸς τὸ κανονικὸν δίκαιον τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας, καθ' ὃ πέντε ἐμνημονεύοντο ὀνόματα τῶν ἰσοτίμων τῆς Ἐκκλησίας Πατριαρχῶν, εἰς ἔνδειξιν τῆς πρὸς ἀλλήλους καθολικῆς κοινωνίας. Καὶ τὸ τελευταῖον ἄρα καταφύγιον τοῦτο τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐδρας ἐστὶ μὲν σκόπιμον πρὸς τὰς ἀντικανονικὰς αὐτῆς ἀξιώσεις τοῦ τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν ὑποτάξασθαι, ἀποθήσεται δὲ ἀτελεσφόρητον ἀπέναντι τῆς καθολικῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀποστολικῆς εὐσταθείας, δι' ὧν διεκρίθη αἰετοῦς ἡ ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἀποκρούσασα μὲν τὰς τῆς μεσαιω-

ρυχθέντες ἀπὸ κοινῆς τῆς Ἐκκλησίας ψήφου εἰς τὰς ὑπαχθείσας αὐτοῖς Διοικήσεις, ὀφείλουσι καὶ οὗτοι ὑποτάσσεσθαι εἰς τὸ ὑπέρτατον κύρος καὶ τὴν ἀνέκκλητον φωνὴν τῆς διὰ τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐκπροσωπούμενης Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

Ὅθεν ὁπόταν λέγωμεν Ἐκκλησίαν Ἀνατολικὴν ἢ Δυτικὴν, ὀφείλομεν διὰ τοῦ νοὸς ἀνατρέχειν πρὸς τὴν ἀρχέγονον καὶ πρωτότυπον ἐκείνην Ἐκκλησίαν, ἥτις διηρμήνευσε καὶ ὥρισε τὸ ἐξ ἀποκαλύψεως θεῖον δόγμα, καὶ δι' ὅρων καὶ ψηφισμάτων ἐκανόνισε τὰς ἐξωτερικὰς τῆς Ἐκκλησίας σχέσεις, καὶ πάντα τὰ τελετικὰ καὶ ἠθικὰ αὐτῆς διέταξε, καθ' ἃ μαρτύρονται τὰ ἐλληνιστὶ πρωτοτύπως συνταχθέντα καὶ διασωζόμενα πρακτικὰ τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας, ἐν συλλόγῳ καθολικῷ συνελθούσης. Διὰ τοιαύτης ἀναδρομῆς καὶ συγκρίσεως εὐκόλως καὶ ἀπαθῶς ἕκαστος νὰ κατανοήσῃ δύναται ποία τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως πιστὴ ἐνέμεινε εἰς τὰς ἱερὰς παραδόσεις τῆς πρωτοτύπου καθολικῆς Ἐκκλησίας (Ecclesia Catholica), καὶ ἀκεραία διετηρήθη ἐν τῇ ἐνότητι τῆς οὕτω ὀρισθείσης καθολικῆς πίστεως, καὶ ποία ἐπομένως ὀφείλει ἐν καθολικῷ καὶ ἀδόλῳ συνειδῶτι ὅπως εἰς τὴν τοιαύτην ἐπαέλθῃ *Ἐνότητα*, καθ' ἃ οἱ Θεοφόροι Πατέρες ἐθέσπισαν καὶ ὥρισαν, καὶ ποία πρὸς τούτοις ἡ Ἀνατολικὴ ἢ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία δικαιούται ἀναλαμβάνειν τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ τὴν ἐτέραν πρὸς τὴν *Ἐνωσιν* καλεῖν.

Βαθὺ αἰσθημα καθήκοντος πρὸς τὴν ἀρχέγονον καὶ γνησίαν ταύτην Ἐνότητα τῆς μιᾶς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὑπηγόρευσεν ἡμῖν τὴν σύνταξιν τοῦ προκειμένου θέματος, αὐτὸς Ἑλληνικὸς Καθολικισμὸς, καὶ τὸ ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ σχίσμα.· Πρῶτον μὲν, ὅτι πᾶσα ἀλήθεια ἀνάγκη ἵνα κηρύσσεται ἀκεραία καὶ ἀνόθευτος, καὶ νὰ κηρύσσεται τοιοῦτοτρόπως ὥστε νὰ εἰσδύῃ εἰς τὰς καρδίας ὅλων. Εἶτα δὲ, ὅτι ἐν τῇ καθολικῇ ἐνότητι τῆς ἀγιωτάτης ἡμῶν Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἡ ἐθνικὴ ἔγκειται τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους ἐνότης μετ' ἐκείνης συνδεομένη δι' ἀδιαρρήκτων δεσμῶν τῶν ἐθνικωτέρων ἀναμνήσεων, ὅσας μόνος ὁ ἐν τῇ ὀρθοδοξίᾳ αὐλιζόμενος Ἕλλην νὰ ἐκτιμήσῃ δύναται, καὶ τὰς ὁποίας ὁ Ἑλληνικὸς Κλῆρος διὰ μυρίων διετήρησε μόχθων καὶ διὰ τοῦ ἰδίου πολλάκις ἐξέθρεψεν αἷματος, κατὰ τε τὴν μακρὰν τοῦ ἐλληνικοῦ Βυζαντίου Αὐτοκρατορίαν, καὶ μετ' αὐτὴν τὴν ἁ-

νικῆς βαρβαρότητος τιμαριωτικὰς ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας δόξας τῶν Παπῶν, πιστῶς δὲ διατηρήσασα τὸν ἀρχέγονον αὐτῆς ὁμοσπονδικὸν ὀργανισμόν.

λωσιν τῆς βασιλίδος πόλεως. (α) Καὶ τὸ μὲν ἀνέσπερον φῶς τῆς ἐξ ἀποκαλύψεως φιλοσοφίας μετ' ἀπλέτου ζήλου διαχύσας ἀπ' αὐτῆς τῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐγκαθιδρύσεως, τὸν δὲ καθολικὸν καὶ ἀποστολικὸν τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας ὀργανισμὸν διερμηνεύσας ἐν ταῖς αἰεὶ ἀξιωματικαῖς ἐλληνίσιν πόλεσιν τῆς Νικαίας, Κωνσταντινουπόλεως, Ἐφέσου, καὶ Χαλκηδόνος, ὁ Ἑλληνικὸς Κλήρος αὐτὸς μόνος ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἐνεργέτης οὕτω ἐγένετο πάσης δυνάμεθα εἰπεῖν τῆς ἀνθρωπότητος, παραδούς πρὸς τὰ ἔθνη τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως τὴν ἐν πρωτοτύπῳ γλώσσῃ τῇ Ἑλληνικῇ ἀναγραφείσσαν, καὶ ἐν ἔργοις τῆς Ἑλληνικῆς διανοίας ὀρισθεῖσαν Ἐκκλησίαν μορφωμένην, αὐτὴν μίαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.»

Παραλείποντες ὅσας πολυειδεῖς, καὶ ἐπισήμους, καὶ πρωτογενεῖς θυσίας διεπράξατο κατὰ πᾶσαν τὴν Ἀνατολὴν ὁ Ἑλληνικὸς Κλήρος, ἔνθεν μὲν τοὺς Σκύθας, καὶ Ῥώσους, καὶ τὸ πολύφυλον τῶν Σλάβων γένος εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν εὐαγγελιζόμενος, ἔνθεν δὲ ἀνὰ πᾶσαν Νουβίαν καὶ Ἀβυσσηνίαν μέχρις αὐτῆς τῆς Σινικῆς χώρας τὸν θεῖον κηρύσσων λόγον· παραλείποντες τοὺς ἐπισημοτέρους ἐκ τῶν πρώτων Ὀμιλητῶν καὶ ἀποστολικῶν Ἑλλήνων ἀνδρῶν Τίτους, Διονυσίους, Ἱεροθέους, Πολυχάρπους, Εὐδόδους, καὶ Στάχεις, καὶ τοὺς μετ' αὐτοὺς Οἰκουμενικοὺς τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας Διδασκάλους, Ἀθανασίους, Βασιλείους, Γρηγορίους, Χρυσοστόμους, Κυρίλλους, Ταρχσίους, καὶ ἄλλους τοῦ θεολογικοῦ στερεώματος φωστῆρας· παρερχόμενοι τοὺς μεγάλους τοῦ Χριστιανισμοῦ Ἕλληνας Κατηχητάς, Κλήμεντας, Ὠριγένειους, Ἡρακλέωνας, Διονυσίους, καὶ Πανταίνους, ἐξ ὧν ἀπάντων καὶ ἡ τῆς Δύσεως Ἐκκλησία πᾶσαν σχεδὸν ἠρύσατο τὴν καθολικὴν τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας διδασκαλίαν, πάσας τὰς μεγάλας ταύτας εὐεργεσίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Κλήρου πρόσθε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἀνθρωπότητα ἐν γένει παραλείποντες, (β) δὲν

(α) Ὁ ἀνώνυμος συγγραφεὺς πραγματείας ἀφ' ἧς τῆς ἀληθείας μετὰ πλείστης εἰλικρινείας καὶ ἀκριβείας ἀγορεύων κατὰ τῶν συκοφαντιῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κλήρου, ἐκθέτει καὶ ἱστορικὴν βιογραφίαν τοῦ αὐτοῦ Κλήρου κατὰ τὴν μακρὰν δουλείαν τοῦ ἡμετέρου Γένους, ἐνθα καταδείκνυνται πολλαὶ εὐαγγελικαὶ ἀρεταὶ καὶ πολλοὶ διανοητικοὶ ἀγῶνες προσενεχθέντες ἀποτελεσματικῶς καὶ κατὰ τὰς καιρικὰς ταύτας τῆς πολυπαθοῦς Πατρίδος περιστάσεις.

(β) Ἴδε τὴν αὐτὴν πραγματ. Γρηγορίου ἀρχιγραμματέως σελ. 132-140 ἐν αἷς ὁ συγγραφεὺς πλήρης ἐνθέρμου ζήλου πρὸς τὸν ἀρχαῖον καὶ μεσαιωνικὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν, μετὰ βαθείας κρίσεως ἐπιχειρεῖται τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ Γραικοῦ Κλήρου, καθ' ἣ καὶ ὁ Ἄγγελος τῶν Βυζαντινῶν λαῶν ἀποδέχεται ἐθνογραφικὴν αὐωνυμίαν τοῦ Γραικοῦ καὶ Ἑλλήνος, οὐχὶ δὲ καὶ ὑπὸ τὴν λατινικὴν σημασίαν καὶ ἔννοιαν.

δυνάμεθα νὰ μὴ ὑπομνήσωμεν ὅτι καὶ εἰς πολλὰ τῆς Δύσεως μέρη Ἕλληνες κληρικοὶ τὸν θεῖον ἐκήρυξαν λόγον καὶ Ἐκκλησίας ἐστέρωσαν, ἐν οἷς Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης ἐν Παριείοις ἐπισκοπεύσας, ὁ Εἰρηναῖος ἐν Λουγδούνῳ, (Lion) ὁ Κανταβρυγίας Ἀρχιεπίσκοπος Θεόδωρος ὁ μετ' ἄλλων Ἑλλήνων κρατύνας τὴν Βρετανικὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἕτεροι ἐν Χριστῷ Ἕλληνες. (α) Ἀλλὰ τῆς μεγάλης Βρεττανίας ἐξαιρουμένης, ἥτις ἀντέταξε τὰς Ἑλληνικὰς αὐτῆς παραδόσεις πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἑδραν, πᾶσαι αἱ λοιπαὶ τῆς Δύσεως Ἐκκλησίαι, ἐν αἷς καὶ ἡ τῆς Γερμανίας, ἐπελάθοντο τῆς Ἑλληνικῆς αὐτῶν καταγωγῆς.

Πλὴν δὲ τούτων ἃ μὴ λησμονήσωσιν οἱ ἐκ συστήματος κατήγοροι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἢ Γραικικοῦ Κλήρου, ἀπολύτως καὶ πικρῶς κρίνοντες τὴν ἐκ τῆς μακρᾶς δουλείας παροῦσαν αὐτοῦ κατάστασιν, ἐν οἷς καὶ ἡ ἐν Βουλγαρίᾳ ἐργαζομένη ὁμόδοξος πανσλαβικὴ προπαγάντα, ὅτι καὶ οἱ πρῶτοι τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης λογάδες Ἐπίσκοποι Ἕλληνες καὶ Γραικοὶ ἦσαν, Λῆνος, Ἀνάκλητος, Κλήμης, Σωτὴρ, Ἐλεύθερος, Ὑγῖνος, Ζαφυρίνος, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μεταγενεστέρων Παπῶν, ὁ Οὐλφίλας ὁ τοὺς Γότθους καὶ ἄλλα τῆς Γερμανίας ἔθνη εἰς τὸν χριστιανισμόν μεταστρέψας, Ἰωάννης ὁ πέμπτος Ἀντιοχεὺς, αὐτὸς ἐκείνός ὅστις διάκονος ἔτι ὢν τοῦ Πάπα Ἀγάθωνος ἐστάλη τοποτηρητὴς αὐτοῦ εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑκτὴν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον· (ἐν ἔτει 680) (ἐπειδὴ πᾶσαι αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι ἐν Ἑλλάδι συνεκροτοῦντο, καὶ διὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης κατεργάζοντο καὶ πρωτοτύπως τὰ πρακτικὰ αὐτῶν ἡλληνιστὶ συνεγράφοντο, διὰ τοῦτο καὶ πάντες σχεδὸν οἱ

(α) Κατὰ τὸν ἑκτὸν αἰῶνα συνήργησε εἰς τὴν κατὰ τὴν μεγάλην Βρεττανίαν ἐξάπλωσιν τοῦ χριστιανισμοῦ, ὁ Πάπας Γρηγόριος Μέγας (Magnus) πλεῖον παντός ἄλλου, ἐκλεχθεὶς Ἐπίσκοπος Ῥώμης ἐν ἔτει 579 διὰ τῆς ὁμοψήφου ἐκλογῆς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κλήρου καὶ λαοῦ. (Τοιαύτη ἐγένετο ἀρχῇθεν ἡ ἀποστολικὴ ἐκλογή πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ἐπομένως καὶ αὐτῶν τῶν Πατριαρχῶν καὶ Παπῶν μὴ ἔχόντων ἰδιαίτερον τύπον ἐκλογῆς.) Ὁ Γρηγόριος μὴ στέργων νὰ δεχθῇ τὴν Πατριαρχεῖαν τῆς Ῥώμης, ἔγραψε πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Μαυρίκιον παρακαλῶν αὐτὸν ἵνα μὴ ἐπικυρώσῃ τὴν ἐκλογήν του, γράφων συγχρόνως καὶ πρὸς τὸν συλλειτουργὸν αὐτοῦ τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννην τὸν Νηστευτὴν, ὅπως μεσιτεύσῃ εἰς τοῦτο παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι. Ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς τοῦ Γρηγορίου Νομάρχης ὢν Ῥώμης, διὰ θερμῶν παρακλήσεων ἐπεισε τὸν Αὐτοκράτορα νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ἐκλογήν τῆς χριστιανικῆς κοινότητος τῆς Ῥώμης ὑπὲρ τοῦ Γρηγορίου, ὅπερ καὶ ἐγένετο τὴν 3 Σεπτεμβρίου τοῦ 590. (Storia dei Papi, Bianchi-Giovini.)

τῶν Πατριαρχῶν Ῥώμης τοποτηρηταὶ ἐν ταῖς Συνόδοις ταύταις Ἕλληνες ἦσαν.) Ἰωάννης ς'. Ἰωάννης ζ'. ὁ ἐκ τῆς Θράκης Κόνων, ὁ Σισίνιος, Κωνσταντῖνος καὶ ἄλλοι τινές, ἐξ ὧν τελευταῖος ἐγένετο Ἕλλην Πάπας Ζαχαρίας ὁ Πολυευκρονίου, ὅστις καὶ κατήργησεν ἐν Ῥώμῃ τὸ τῶν δούλων ἐμπόριον, (ἐν ἔτει 752) κηρύξας ἔργον ὅλως ἀντιχριστιανικὸν τὸ ὑπὸ τῶν χριστιανικῶν τῆς Δύσεως Δυνάμεων αὐτὸ τοῦτο ὡς τοιοῦτον σήμερον ἔτι καταδικαζόμενον. (α)

Εἰ δὲ καὶ ὁ καθολικισμὸς τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας οὔτε Ἑλληνικὸς ἢ Ῥωμαϊκὸς νὰ ὀνομασθῇ δύναται, οὔτε Ἀνατολικὸς ἢ Δυτικὸς, εἰ μὴ πρὸς διάκρισιν ἀναγκασθῇ καταστᾶσαν ἀπὸ πολλῶν ἤδη αἰώνων, ὡς μὴ ὤφειλεν, οὐχ' ἦττον ὅμως ἐν τῇ παρούσῃ πραγματείᾳ ἐπεγράψαμεν αὐτὸν Ἑλληνικὸν ἀντὶ Ἀνατολικοῦ, προκειμένου περὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην Ἑλληνικὴν ἀντὶ Ἀνατολικῆς πολλαχρὺ τῆς πραγματείας ἀπεκαλέσαμεν, βουλόμενοι ἵνα ἀπλῶς ἐπιστηράνωμεν ἀναμφισβήτητον ἱστορικὴν γεγονός. Ἔστι δὲ τοῦτο ἐν συνόλῳ, ἡ διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κλήρου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς διανοίας μήτηρ καὶ διδάσκαλος πασῶν τῶν καθολικῶν Ἐκκλησιῶν ἀναδειχθεῖσα Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἡ διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κλήρου θεμελιωθεῖσα, δυνάμεθ' ἀδιστακτως κηρύττειν, μία ἀγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, καθ' ἣν ἀνέγραψαν τίτλον ἐν τῷ Οἰκουμένικῳ τῆς Πίστεως συμβόλῳ οἱ Ἕλληνες Πατέρες καὶ διδάσκαλοι, διδάσκαλοι καὶ τῶν ἄλλων γενόμενοι, καὶ αὐτοὺς θέντες τοὺς πρωτοτύπους καθολικοὺς ὅρους σωζομένους μέχρι σήμερον ἀκεραίους ἐν τῇ Ῥωμανοκα-

(α) Ὁ Ἕλλην Πάπας Ζαχαρίας ἐστὶν αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ἀπελθὼν εἰς Παβίαν εἰς συνέντευξιν τοῦ δαυαροῦ Λιετπράνδου προτελευταίου βασιλέως τῶν Λογγοβάρδων, οἵτινες ἐκράτουν τῆς ἡνῶ Ἰταλίας. Ἡ ὁδοπορία καὶ συνέντευξις τοῦ Ζαχαρίου ἀπέβλεπε τὴν προστασίαν τῆς Ἐξαρχίας τῆς Ραβδένης, ἥδη ἀποστατησάσης ἀπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ Αὐτοκράτορος καὶ προσαρτηθείσης εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν Δουκάτον, ἀπειλουμένης δὲ ὑπὸ τῶν γειτόνων Λογγοβάρδων. Ἐὰν οἱ Λογγοβάρδοι ἐγίνωσκον νὰ κολακεύσωσι τὴν πολιτικὴν τῶν Ἑλλήνων Αὐτοκρατόρων, παρατηρεῖ ὁ ἱστοριογράφος, ἡ Ἰταλία ἐκτοτε ἤθελεν εἶσθαι ἡνωμένη εἰς χωριστὴν Αὐτοκρατορίαν. Ὡς δὲ ὁ ἀναγνώστης βλέπει, τόσον ὁ Πάπας Ζαχαρίας ὡς καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἄλλοι Ἕλληνες ἐπίσκοποι ἀναβαίνοντες εἰς τὸν Πατριαρχικὸν τῆς Ῥώμης θρόνον, ἀντὶ νὰ ὑπηρεστῶσι τὴν ἑλληνικὴν τοῦ Βυζαντίου πολιτικὴν, ἀπέβλεπον πάντοτε εἰς τὰ ἴδια αὐτῶν συμφέροντα καὶ συμφέροντα τοῦ Ῥωμαίου λαοῦ, τείνοντες εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ παροιμία *il papato muta l'uomo* ἡ παπασὺνη μεταβάλλει τὸν ἄνθρωπον. (Stor. dei papi. Bianchi-Giovini.)

θολικῇ Ἐκκλησίᾳ, οἳοι εἰσὶν, Ecclesia, Baptisma, Chrisma, Paracletus, Liturgia, Litanía, Symbolum, Eucharistia, Epiphania, Mysterium, Trisagium (Τρισάγιον), Episcopus, Presbyter, Catholicus, Schismaticus, Angelus, Evangelium, Papa, (Πάπας=Πατήρ) κτλ.

Ἐπεξερχόμενοι δὲ οὕτως ἐπιτροχάδην τοὺς πολυειδεῖς ἀγῶνας καὶ πρωτοτύπους θυσίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ Κλήρου, καὶ τῆς Ἀνατολικῆς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ διανοίᾳ Ἐκκλησίας, οὐδαμῶς ἐννοοῦμεν ὅπως ἐξασθενήσωμεν τὴν ὀφειλομένην δόσιν τῆς τιμῆς καὶ δόξης εἰς τὴν Πατριαρχικὴν τῆς Ῥώμης Ἑδραν, ἀνθ' ὧν ἀνελάβετο ἀγώνων καὶ προσήνεγκεν ὑπηρεσιῶν εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ τῆς Δύσεως. Ἀλλ' ὅμως παραλαβοῦσα αὕτῃ παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κλήρου καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας Ἐκκλησίαν μεμορφωμένην, καὶ κάλλιον πάσης ἄλλης αὕτῃ ἢ τῆς Ῥώμης Ἐκκλησία δυναμένη νὰ ἐκτιμήσῃ τοὺς καλλινίκους ἀγῶνας τῆς ἀνατολικῆς Ὀρθοδοξίας, ὥςτις θυγάτηρ ἀγνωμονοῦσα διέσειρε καὶ διασεύρει ἐπὶ σχίσματι καὶ τὴν μητέρα καὶ διδάσκαλον τοῦ καθολικισμοῦ Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ἀντὶ τοῦ μάνα χολὴν καὶ ἀντὶ τοῦ ὕδατος ὄξος ποτίζουσα τὸν ἀειθαλῆ τοῦτον ἀνατολικὸν καὶ ἑλληνικὸν φοῖνικα τῆς μιᾶς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας! Ἐνῶ δὲ διὰ παντὸς μέσου ἀποπειρᾶται ἡ ῥωμανοκαθολικὴ Ἐκκλησία ἵνα μολύνῃ τὴν ἀμόλυντον τῆς Ἀνατολῆς ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, δι' ὧν οἱ γνωστοὶ φωτισμάχοι καὶ συκοφάνται ἐπεσώρευσαν βαρείας ὕβρεις καὶ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν· ἐνῶ ἡ ῥωμανοκαθολικὴ Ἐκκλησία δὲν ἔπαυσεν ἀπὸ αὐτῶν τῶν τῆς δικαίρεσεως χρόνων κηρύττουσα διὰ τῶν ἱεροκηρύκων αὐτῆς σχισματικούς καὶ ψυχικῆς σωτηρίας ἐστερημένους τοὺς ὀρθοδόξους καθολικοὺς χριστιανοὺς τῆς Ἀνατολῆς, μίση κοινωνικὰ οὕτω διεγείρουσα καὶ φραγμὸν ἀνυπέρβλητον παρεμβάλλουσα ἀναμέσον τῶν ἑτεροδόξουντων πολιτῶν· ἐνῶ μέχρι τῆς παρούσης ἐποχῆς καὶ ὑπὸ τὰ ὄμματα ἡμῶν οὐ διαλείπεται διὰ παντὸς δυνατοῦ μέσου ἐκφραζομένη καὶ καταδιώκουσα τὴν γνησίαν καθολικὴν τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησίαν, ζιζάνια καὶ ἔριδας ἐπιτηδεύει κατεργαζομένη, προσέρχεται εἰς τὸ μέσον διὰ πάσης παρρησίας τὴν χεῖρα ἐπεκτείνουσα οὐχὶ πρὸς τὴν ἀρχέγονον καθολικὴν ἑνωσιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν δουλικὴν ὑποταγὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ἀνεξαρτησίας, ἀκολουθοῦσα εἰσέτι τὰς τῆς μεσαιωνικῆς βαρβαρότητος ιδέας καὶ δόξας τοῦ θεοῦ δικαίου, καὶ τοῦ θεοῦ πρωτείου!

Ἐμπνεομένη εἰσέτι ὑπὸ τῶν ἀδικαιολογητῶν ζηλοτυπιῶν τῶν ἄλλως ἱερῶν Παπῶν Πελαγίου καὶ Γρηγορίου κατὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ τίτλου τοῦ τότε τῆς βασιλίδος πόλεως Πατριάρχου, τίτλου

τιμητικοῦ ὑπὸ τῆς πολιτικῆς Ἀρχῆς καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀποδοθέντος, καὶ οὐδεμίαν συνεπαγομένου ἐπὶ τῆς καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας αὐθεντικὴν ἐξουσίαν, οἷαν συνεπάγεται τὸ καὶ εἰς δόγμα ἀνυψωθὲν θεῖον πρωτεῖον, ἢ παρτεπίσκοπον, ἢ ἀλάσθαστον τοῦ Ῥωμαίου Πατριάρχου· ἐμμένουσα εἰσέτι εἰς τὰς ἀντικανονικὰς ἀξιώσεις, καὶ ἀκολουθοῦσα τὴν ἀμείλικτόν ἀλαζονείαν τῶν Παπῶν Νικολάου α'. ἢ Ἀδριανοῦ β'. καὶ πάντας τοὺς ὑπὸ τῶν διαδόχων αὐτῶν παρεισαχθέντας ἐν τῇ μιᾷ Ἐκκλησίᾳ νεωτερισμοὺς, ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἔδρα οὐδόλως νὰ δικαιολογηθῇ δύναται εἰς τὰς σχισματικὰς ἐπωνυμίας μέχρι καὶ τῆς αἵρέσεως αὐτῆς ἀφικομένας, ὅσας μετὰ τηλικαύτης παρρησίας προσάπτει κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις δικαίως καυχᾶται ὅτι διὰ τοσαύτης μακρᾶς περιόδου αἰώνων, καὶ ἐν μέσῳ πολυειδῶν καταδιωγμῶν καὶ ἐπαχθῶν περιπετειῶν τῆς γηραιᾶς Ἀνατολῆς, ἡδυνήθη νὰ διασώσῃ τὴν ἱεράν παρακαταθήκην τῆς καθολικῆς πίστεως ἀκεραίαν καὶ ἄθικτον πάσης καινοτομίας, μείνασα ἐν τῇ ἀποστολικῇ αὐτῆς καρτερίᾳ καὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἀμύνης!

Βεβαίως ἡ τροφὸς καὶ διδάσκαλος τῆς καθολικῆς ὀρθοδοξίας οὐδέποτε ἡδύνατο νὰ φανῇ ἀδιάφορος κατὰ τῶν πολυτρόπων τῆς Ῥωμανοκαθολικῆς Ἐκκλησίας συκοφαντιῶν καὶ καταδιώξεων, ὅσας μετεχειρίσθη καὶ μεταχειρίζεται εἰς διάσπασιν τῆς ἀνατολικῆς ἐνότητος, πόρρω οὕτω ἀπέχουσα τῆς πανταχόθεν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας κηρυττομένης ἀνεξιθρησκείας. Ἡ ἀδιαφορία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἐντὸς μάλιστα οὔσης τοῦ τῆς ἀμύνης δικαιώματος, ἤθελεν εἶσθαι ἀπάθεια ἀσύγγνωστος καὶ παρ' αὐτῆς τῆς ὑγειοῦς χριστιανικῆς διδασκαλίας, καθ' ἣν ὀφείλει ἕκαστος καὶ ποιμὴν καὶ χριστιανὸς νὰ ἐξελέγχῃ τὴν πλάνην, νὰ στηλιτεύῃ τὴν ἑτεροδοξίαν, νὰ πολεμῇ τὴν κακοδοξίαν, νὰ διώκῃ τὴν αἵρεσιν καὶ τὸ ψεῦδος, αἰέποτε διὰ τῆς εὐσταθείας τοῦ λόγου καὶ οὐδέποτε διὰ τῆς βίας, πείθων καὶ οὐχὶ παραβιάζων τὴν ἐλευθέραν θέλησιν τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ τοιαύτη ὄντως ἀνεδείχθη καὶ ἀναδείκνυται ἡ ἀνεξιθρησκεία καὶ τὸ ἐλεύθερον ἀξίωμα τῆς ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας! Ἡ δὲ Ῥωμανοκαθολικὴ Ἐκκλησία, καὶ τὰ ταύτης κληρικὰ καὶ λαϊκὰ ὄργανα, ἐξαιρέσει ὀλίγων, ἡ διαβάλλουσα ὡς μισαλλόδοξον τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ἔθαπτεν ἐν ταῖς φυλακαῖς τὸν Καμπανέλλον, κατεδίκαζε τὸν Γαλιλαῖον, φυσικὴν κηρύσσοντα ἀλήθειαν τὴν τῆς Γῆς κίνησιν, ἔκαιεν ἐν δημοσίᾳ ἀγορᾷ τὸν Ἰωάννην Βροῦνον ἐξελέγχοντα τὰς δεισιδαιμονίας τῆς ἐποχῆς του, ἱδρυε τὴν ἱεράν ἐξέτασιν Νερώνειον φρίκην καὶ θυσίαν ἀνθρώπινον παντοῦ προσενεγκοῦσαν. Παραλείπομεν νὰ ὑπομνήσωμεν ὅσα μισαλλοδοξίας μέσα μετεχειρίσθη κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἀνατολικῶν ἡ Ῥωμαϊκὴ ἔδρα ὅπου

ἐξήσκει πλήρη ἐπιρρόην, χωρὶς διὰ ταῦτα καὶ νὰ δικαιολογήσω-
μεν τὰς ἀντεγκλήσεις καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, μετὰ τὴν δια-
φορὰν ὅτι αὕτη εὐρίσκεται ἐν τῷ δικαίωματι τῆς ἀμύνης, καὶ τὰ
μέσα ταύτης δὲν δύνανται νὰ συγκριθῶσι πρὸς τὰ τῆς ῥωμανοκα-
θολικῆς. Ἐπέρχεται ἄρα δύσκολος, ἵνα μὴ καὶ ἀδύνατος εἴπωμεν,
ἢ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ἔνωσις, ἐὰν πρότερον
δὲν καταπαύσωσιν αἱ ἀντεγκλήσεις καὶ δὲν κερυχθῇ ἀπαθῶς ἡ
ἀλήθεια καὶ ἄνευ προλήψεων.

Μόνος ὁ νῦν τῆς Δύσεως κανονικὸς Πατριάρχης Πίος Θ', καί
τοι μὴ δυνάμεις νὰ λησμονήσῃ Φώτιον καὶ Μάρκον τὸν Εὐγενικόν,
ἀποκαλῶν αὐτοὺς ἐν τῷ ἀποστολικῷ αὐτοῦ γράμματι αἰτίους τοῦ
σχίσματος, τοὺς καθ' ἡμᾶς κήρυκας τῆς καθολικῆς ἐνώσεως καὶ
ὑπερμάχους τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας, ἡδυνήθη ἐν τούτοις νὰ
λαλήσῃ τὴν μετριωτέραν παντὸς προκατόχου του γλῶσσαν περὶ τῆς
Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἵνα καταστήσῃ μᾶλλον εὐπρόσδεκτον τὴν
προτεινομένην ὑποταγὴν καὶ ὑποδούλωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν
ἀνεξαρτησίας, ἣν καὶ ὁ σεβάσμιος οὗτος Πατριάρχης στηρίζει ἐπὶ
τοῦ κατὰ θεῖον δίκαιον πρωτείου, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ κανονικοῦ τῆς
ῤωμῆς Ἐκκλησίας δικαίου, καθ' ὃ πρῶτος τὴν ἱεραρχικὴν τάξιν ὁ τῆς
ῤωμῆς Ἐπίσκοπος ὠρίσθη, πρῶτος ἐν ἴσοις καὶ πρῶτος ἐν ἰσοτίμοις.
(*primus inter pares.*) Ἰδοὺ τί περὶ τούτου ἐν τοῖς ἄλλοις λέγει
καὶ ὁ ῥωμανοκαθολικὸς ἱερεὺς Ἀββᾶς Γεταῖος, ἀπαντῶν εἰς τὴν
προσλαλιὰν τοῦ Πίου Θ'. ἐν τῇ ἐφημερίδι αἱ χριστιανικὴ ἔνωσις»
(*l' union Ghretienne.*)

« Ὁμολογούμενον καὶ ἐκτὸς ἀμφιβολίας, ὅτι οὐδέποτε δύναν-
ται νὰ ἐνωθῶσιν αἱ δύο Ἐκκλησίαι, ἀνατολικὴ τε καὶ λατινικὴ, εἰ-
μὴ ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅτι ἡ ἔνωσις αὕτη δὲν θέλει εἶσθαι ὑποταγή. Τὸ
κύριον ζήτημα τῆς μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν διχοστασίας εἶναι
τὸ κατὰ θεῖον δίκαιον πρωτεῖον τοῦ Ἐπισκόπου τῆς ῤωμῆς. Ἡ ἀνα-
τολικὴ Ἐκκλησία βεβαιοῖ ὅτι τὸ πρωτεῖον τοῦτο εἶναι κατ' ἐκκλη-
σιαστικὸν ἢ κανονικὸν δίκαιον, καὶ οὐδεμίαν συνεπάγεται γενικὴν
δικαιοδοσίαν. Κατὰ τοῦτο οὐδέποτε θέλει ὑποχωρήσει καὶ δικαίως,
διότι ἔστηκεν ἐν τῇ ἀληθείᾳ τῇ καθολικῇ. Καὶ αὕτη μὲν ἔχει ὑπὲρ
αὐτῆς τὴν ἀγίαν Γραφὴν, ἐρμηνευομένην ὑπὸ τῆς καθολικῆς πα-
ραδόσεως· ἡ δὲ ῤώμη ἐπικαλεῖται ὑπὲρ ἑαυτῆς χωρία τινὰ τῶν
θείων Γραφῶν, εἰς ἃ οἱ θεολόγοι ἔδωκαν ἐρμηνείαν ἀτομικὴν καὶ
ἀντιβαίνουσαν πρὸς τὴν τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τινὰ δὲ
νενοθευμένα χωρία ἐξ αὐτῶν τῶν Πατέρων, οἵτινες πάντες καταδι-
κάζουσι τὰς ἀξιώσεις αὐτῆς. »

Ὁ πρὸς τὴν καθολικὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀλήθειαν εὐσεβοῦς ζῆλος
παντὸς πιστοῦ, ἐνίσχυσε καὶ τὴν ἀσθενῆ ἡμῶν φωνὴν ὑπὲρ τῆς

διωκομένης ἀληθείας ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀνατολῆς, ἐν ᾗ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἐκπροσωπεῖται διάνοια, καὶ ὑπηγόρευσεν ἡμῖν τὸ ἱερὸν καθῆκον τοῦ κατὰ δύναμιν ἐράνου, προσηγομένου ἐκ τοῦ συνόλου τῆς προσφόρου συλλογείσης ὕλης πρὸς οἰκοδομὴν τῆς προκειμένης πραγματείας. Ὅθεν καὶ τὴν πραγματείαν ταύτην φιλοπόνως ἐπεξεργασθέντες, ἐφ' ὅσον ἐφικτὸν ἦν ἡμῖν, οὐδεμίαν ἔχομεν ἀξίωσιν θεολογικῆς δόξης προσηκούσης μόνοις τοῖς εἰδικῶς περὶ ταύτην ἀσχολουμένοις, ἐκπληρώσαντες ἀπλῶς ἔργον χριστιανοῦ ὀρθοδοξοῦντος ἐν τῇ μιᾷ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, καὶ οὐδόλως ἀποκρύπτοντος τὴν ἐντελεστέραν ἀνάπτυξιν καὶ ἀκρίβειαν μεθ' ἧς ἠδύναντο κάλλιστα νὰ ἀσχοληθῶσιν οἱ εἰδικὰς κεκτημένοι θεολογικὰς γνώσεις. Τὴν προκειμένην πραγματείαν ἐπὶ τοῦ σχίσματος διηρέσαμεν πρὸς εὐχερεστέραν ἀντίληψιν εἰς πέντε κεφάλαια, εἰς μὲν τὸ πρῶτον πραγματευόμενοι ἐν γένει περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὸ δεύτερον καὶ τρίτον περὶ τῶν ὄρων τῆς ἐνώσεως, ἥτοι περὶ τῆς προσθήκης τῆς γενομένης ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς Πίσεως, καὶ περὶ τοῦ κατὰ θεῖον δίκαιον πρωτείου τῆς ῥωμαϊκῆς ἑδρας· εἰς τὸ τέταρτον περὶ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ῥώμης, καὶ εἰς τὸ πέμπτον περιελάβομεν διὰ βραχέων τὰ κατὰ τὴν Φλωρεντινὴν σύνοδον.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, Ἰατρός.

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΑΘΟΛΙΚΙΣΜΟΣ

ΚΑΙ ΤΟ ΕΝ ΤΗ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

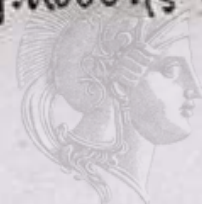
ΣΧΙΣΜΑ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Τοῦ φυσικοῦ λόγου πρωτότυπος διερμηνεὺς καὶ τοῦ δημο-
σίου δικαίου προκάθεδρος καθηγητὴς κατὰ τὸν πέμπτον
ἀναδειχθεὶς καὶ τὸν ἕκτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα, ὁ τότε
δὴ μάλιστα ἀκμαῖος ἐν τῇ βρεφικῇ τῶν συγχρόνων λαῶν
ἡλικίᾳ πατρῷος Ἑλληνισμός, αὐτὸς πρῶτος μετὰ
τὸν πρῶτον τῆς Ἐπαγγελίας νόμον τὰς πρώτας διέσεισε τῆς
πολυθείας θάσεις, δι' ὧν ἐδίδαξε πρὸς τὴν Οἰκουμένην πᾶ-
σαν ὑψηλῶν τῆς Ἠθικῆς ἀρχῶν καὶ μεταφυσικῶν τοῦ Ἀπο-
λύτου ἰδεῶν, ἐν τῇ διαλεκτικῇ τοῦ Σωκράτους σχολῇ καὶ
τῇ τοῦ Πλάτωνος ἀκαδημίᾳ, ἀγηράτων προγόνων καὶ οἰκου-
μενικῶν διδασκάλων τῆς πνευματικῆς τῶν ἀδελφῶν λαῶν
οἰκογενείας. Χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον εἰς νέαν προσκληθεὶς
ἀποστολήν, κατὰ τὸν τρίτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα, ὑπὸ τῶν
μακεδονικῶν προπεμπόμενος θριάμβων ἀνὰ πάσας τὰς βαρ-
βάρων χώρας, τὴν ἑλληνικὴν διέσπειρε γλῶσσαν καὶ παιδείαν
καὶ νέον ἤγειρε πολιτισμοῦ κέντρον ἀναμέσον Ἑλλάδος καὶ
Ἀσίας, τὴν Ἀλεξανδρινὴν ἰδρύσας σχολήν, ἣ δευτέραν οὕτω
ἀναγράφας ἐποχὴν ἐν τῇ πολιτικῇ τῶν ἐθνῶν ἱστορίᾳ. Τῆς
ἑλληνικῆς ἐντεῦθεν γλώσσης ἐφ' ἀπάντων ἐπιπολαζούσης τῶν
λαῶν, καὶ δι' αὐτῆς προώρισται ἵνα καὶ ὁ ἐξ Ὑψους θεῖος
λόγος πρὸς τὸν κόσμον ἐκδιδαχθῇ, καὶ πᾶσαν λήψηται ἀρ-
ρώγην καὶ εὐρύτητα ἐκ τῆς εὐρύτητος καὶ ἀκριθείας τοῦ ἑλ-
ληνος λόγου καὶ τῆς ἑλληνικῆς διανοίας. Οἱ τῆς Αἰγύπτου
ἑλληνες ἡγεμόνες οἱ Πτολεμαῖοι, τῆς τοῦ μεγάλου Μακεδόνης
λαχόντες μοίρας, τὸ ἰδιάζον φέροντες τοῦ ἑλληνισμοῦ πνεῦμα,
τὴν νεοπλατωνικὴν ἰδρύουσι τῆς Ἀλεξανδρείας Σχολήν,
πολλῶν σοφῶν ἐλλήνων ὄμιλον καὶ θησαυρὸν συγκαλοῦντες,

καί εἰς τὴν ἑλληνικὴν μεταφέροντες γλῶσσαν τὸν προφητικὸν λόγον καὶ νόμον τῆς ἀρχαίας Γραφῆς, ἣτις ἔκτοτε ἐν Ἑλληνίδι φωνῇ τὴν εὐχερῇ ἡνοιγεν ὁδὸν εἰς τὸν προσεγγίζοντα τοῦ νέου Νόμου εὐαγγελισμόν, κατηχοῦσα καὶ προετοιμάζουσα εἰς τὸ τοῦ χρόνου πλήρωμα. (α) Ἀλλὰ καὶ πᾶσαν αἰ τοῦ νέου Νόμου ἱεραὶ βίβλοι, τὸ ἅγιον τοῦ Ὑψίστου Εὐαγγέλιον καὶ τὰ θεῖα τῶν Ἀποστόλων αὐτοῦ διδάγματα, αἱ Ἐπιστολαί, πᾶσαι ἑλληνιστὶ συγγραφεῖσαι καὶ ἑλληνιστὶ πρὸς τὸν κόσμον τὸν θεῖον κηρύσσουσαι λόγον, τὴν μέλλουσαν κατειργάζοντο τῶν ἐθνῶν ἀναμόρφωσιν, τὴν μέλλουσαν διετύπουν τῆς χριστιανικῆς κοινωνίας ἀναγέννησιν. Οὕτω μακρόθεν ὁ μέγας ἐκείνος τῆς Μακεδονίας Ἕλλην οὐ μόνον τὸν πολιτικὸν τοῦ κόσμου χάρτην μετέβαλλε, ἀλλὰ καὶ τὰς δόξας καὶ τὰ ἥθη μετέτρεπε καὶ νέον ἡνοιγεν ὀρίζοντα νέων ἰδεῶν καὶ νέων σωτηρίων ἀρχῶν. Ἡ νέα αὕτη τοῦ ἑλληνισμοῦ μορφή, ἡ νεάζουσα αὕτη τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ἰσχὺς, ὅτε ἤδη τὸ πολιτικὸν τῆς Ἑλλάδος κλέος ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπιπτε δεσποτείαν, κατακτώμενον καὶ κατακτῶν διὰ τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν, ἄχρις οὗ καὶ εἰς ἑλληνικὴν μετέπλασε τὴν Ῥωμαϊκὴν Αὐτοκρατορίαν, καὶ τρίτην ἀνέγραψεν ἐποχὴν τοῦ καταπιεζομένου ἀλλ' ἀείποτε ἀνορθουμένου ἑλληνισμοῦ εἰς πολιτικὴν τῶν λαῶν διδασκαλίαν καὶ παραμυθίαν, καὶ ἑτέραν πρὸς τὸν κόσμον ἐξεπλήρωσεν ὑπηρεσίαν τὴν μεγίστην, τὴν διὰ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς ἑλληνίδος γραφῆς ἀνάπτυξιν τῆς οὐρανίου ἀληθείας καὶ ἐμπέδωσιν τῶν οὐρανίων διδασκαλιῶν. Ὁ ἑλληνισμὸς ἄρα πρόδρομος διὰ τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας, καὶ ἀπόστολος διὰ τῆς γλώσσης αὐτοῦ τῆς Καθολικῆς ἀληθείας, καὶ διερμηνεὺς τοῦ εὐαγγελικοῦ καὶ ἀποστολικοῦ λόγου ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ ἐθνοσυνελεύσει τῆς Ἐκκλησίας, αὐτὸς καὶ δικαίως τὸν τῆς Ὁρθοδοξίας φέρει τίτλον, καὶ προσηκόντως ἀξιοῦται τῆς ἐπωνυμίας τοῦ καθο-

(α) Διαρκούσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπὶ τῆς Αἰγυπτίου χώρας τῶν Πτολεμαίων ἡγεμονίας, Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος ἐν ἔτει 280 πρὸ Χριστοῦ διέταξε τὴν ἀπὸ τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου μετάφρασιν τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς, ἐπιφορτίσας εἰς τοῦτο τὸν βιβλιοθηκάριον αὐτοῦ Δημήτριον τὸν Φαληρέα. Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ λεγομένη τῶν Ο΄. μετάφρασις ὑπὸ ἐβδομήκοντα γενομένη ἑβραίων νομομαθῶν καὶ τῆς ἑλλην. γλώσσης εἰδημόνων.

λικού ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἑλληνισμοῦ, ἐφ' ᾧ καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων ἡμέτερον Γένος ὑπερήφανον ἀπεκδέχεται τὸ ἀρχαῖον τῶν Πατέρων κλέος, καὶ ὑπερήφανον ἀναδείκνυται ἐν τῇ ἀνεξιθρήσκῳ αὐτοῦ πίστει πρὸς τὴν πρωτότυπον καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ὡς Ἐκκλησίαν τὰς ἐθνικωτέρας περικλείουσιν ἀναμνήσεις, καὶ τὰ ζωηρότερα καὶ λαμπρότερα διασώζουσιν τῆς ἑλληνικῆς μεγαλοφυΐας ἔργα !

Ἄλλ' ἐν τῇ θείᾳ ἐκείνῃ ἀποστολῇ τὸ νέον τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας κήρυγμα πολλοὺς ὑφίσταται ἀγῶνας, οὐ μικροὺς οὐδὲ ἀφανεῖς, ἀλλὰ δεινοὺς καὶ μεγάλους, ἔνθεν μὲν πρὸς τὸν Ἰουδαϊσμόν ἐρίζον, ἔνθεν δὲ πρὸς τὸν ἐθνισμόν παλαιόν, ἀντίπαλον ἰσχυρότερον καὶ ἐκείνου δεινότερον. Ἐντεῦθεν ἰσχυρὰ πρὸς τὴν οὐρανίαν διδασκαλίαν προσκόμματα, ἀπηνεῖς διωγμοὶ κατὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, Νέρωνες καὶ Δομετιανοὶ, Τραϊανοὶ καὶ Διοκλιανοὶ, καὶ λοιποὶ τῆς Ῥώμης αὐτοκράτορες φοβεροὶ ἐξανίστανται διώκται ὁρμὴν ἐμφαίνοντες ἀκατάσχετον πρὸς χύσιν τοῦ ἀνθρωπίνου αἵματος, καὶ τὰς μακρὰς ἔξεις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ βαρβαρισμοῦ κατ' αὐτῆς ἐφαρμόζοντες τῆς παραδειγματικῆς ἠθικῆς τῶν πρώτων πολιτῶν τῆς χριστιανικῆς κοινότητος. Κτημάτων δημεύσεις, πλούτου ἀρπαγαὶ καὶ στερήσεις, φυλακισμοὶ καὶ μαστιγώσεις, γλωσσῶν ἀποτομαί, ὀφθαλμῶν ἐξορύξεις, μελῶν κατεάξεις, ζώντων ταφή, καῦσις τοῦ ζῶντος σώματος, πνιγμοὶ ἐν ποταμοῖς καὶ θαλάσσαις, λιθοβολίαι καὶ σταυρώσεις ποιναὶ καὶ θάνατοι, χαλκίνων βοῶν πυρακτώσεις, τοιαῦτα καὶ ἕτερα ἦσαν τὰ πολυειδῆ καὶ ἀπάνθρωπα βασανιστήρια ὅσα ὁ βαρβαρισμὸς τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων διὰ νόμου ἀνέγραψε κατὰ τὸ μακρὸν διάστημα τῶν τριῶν πρώτων ἀπὸ Χριστοῦ αἰώνων, καθ' οὓς οἱ δέκα ἀριθμοῦνται τῆς Ἐκκλησίας διωγμοί, ἀπὸ τοῦ ἀπηνοῦς ἀρχόμενοι Νέρωνος ἐν ἔτει 64 μ. χ. καὶ ἐπὶ Διοκλιανοῦ ἀπολήγοντες ἐν ἔτει 302 μ. χ. Τὴν εἰκονικὴν καὶ παθητικὴν ἐξιστόρησιν τῶν διωγμῶν τούτων, τῶν μαρτύρων καὶ ὁμολογητῶν τῆς Πίστεως τὴν ἡρωϊκὴν εὐστάθειαν μαρτυροῦσαν, ὁ χριστιανικὸς λαὸς διетήρησε καὶ διατηρεῖ πολλαχοῦ μέχρι σήμερον ἐν τοῖς λεγομένοις Συναξαρίοις.

Ἐν τοῖς δεινοῖς τούτοις βασάνοις καὶ μαρτυρίοις τὰ ἱερά τῆς Πίστεως θύματα οὐχὶ μόνον μεγαλοφυΐαν καὶ καρτερίαν

ἀνέδειξαν τῆς ἀνθρωπίνου φύσεως ὑπερτέραν, ἀλλ' οὐδὲ καὶ εἰς μίσος καὶ ὀργὴν ἐταράχθησαν κατὰ τῶν ἀπηνῶν διωκτῶν τῇ τοῦ Κυρίου ἐγκαρτεροῦντες ἀληθείᾳ, ὑπὲρ ἧς ἐπιπτον οἱ τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος διάκονοι, ἔργῳ τὸν λόγον σφραγίζοντες, ἔθνησκον ἀθλοφόροι οἱ τῆς Ἐκκλησίας μάρτυρες, εὐσταθεῖς τὰς βασάνους, ὑπέμενον οἱ τῆς Πίστεως ὁμολογηταί, εἰς ὄρη καὶ σπήλαια ἔφευγον διωκόμενοι, πανταχοῦ ἀπειλούμενοι καὶ πανταχοῦ προσκαρτεροῦντες οἱ ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφοί. Τοιοῦτον τὸ ἀτάραχον καὶ γαλήνιον τῶν ἱερῶν σφαγίων, τοιοῦτος ὁ τῆς πεποιθήσεως ἡρωϊσμός, τοιαῦτα τὰ αἵματηρὰ τῆς ἀληθείας μαρτύρια, τοιαύτη ἡ γενικὴ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀναστάσις! Ἀλλ' ἀπὸ τῶν αἵματηρῶν καὶ ἀπηνῶν ἐκείνων διωγμῶν ὁ θρίαμβος τῆς ἀληθείας, ὥσεί ἀδάμας, ἐκ τοῦ πυρὸς φαινότερος ἐξήρχετο πᾶσαν διαφωτίζων τὴν τότε οἰκουμένην γῆν. Ἀπὸ τοῦ καθηγιασμένου ἐκείνου αἵματος ἡ τοῦ Χριστοῦ σημαία νικητήριος ὑψοῦται, τοὺς ἀδυνάτους σκέπousα καὶ τοὺς δούλους ἐλευθεροῦσα, τὸ σκότος περιπτύσσουσα καὶ τὸ φῶς ἀφλεκτος ἀναρρίπίζουσα, πολλὰ δὲ πλήθη καὶ γένη λαῶν μέχρι Πάρθων καὶ Ἰνδῶν εἰς ἀσπασμὸν ἐξεγείρονται, βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες κλίνουσι γόνυ καὶ ταύτης στρατιῶται κατατάσσονται, ἐν οἷς ὁ νεόφυτος τῆς Ἐκκλησίας Αὐτοκράτωρ, τὸν αἵματόφυρτον φεύγων καὶ διώκτην τοῦ χριστιανισμοῦ τῆς Ῥώμης θρόνον, σημαιοφόρος ἄνωθεν τῆς Ἐκκλησίας ὀρίζεται. Σταυρὸς περιλαμπῆς τὴν ἱερὰν τοῦ Κωνσταντίνου σημαίαν περικοσμεῖ ἐνισχύων, καὶ τὴν ἐν ταύτῃ νίκην τοῖς τῶν ἀστέρων γράμμασιν ὁ Οὐρανὸς ἀπαγγέλλων, νικητὴν ἀπὸ τῆς Δύσεως πρὸς Ἀνατολὰς κατευθύνει, ὥς ποτὲ ἀστὴρ τοὺς Μάγους ὠδήγει, καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ ἀρχαίου Βυζαντίου τὸ ἱερὸν ἀνυψοῖ λάβαρον ὁ πρωτόκλητος τῆς Ἐκκλησίας Αὐτοκράτωρ, τοῦ πρωτοκλήτου Ἀποστόλου τὴν ἐπτάλοφον πόλιν προελόμενος, (α) ἐξ ἧς νὰ προχυθῶσιν ἔμελλον τὰ πολύρροα τῆς χρι-

(α) Ὁ πρωτόκλητος τῶν Ἀποστόλων Ἀνδρέας μετὰ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν Βιθυνίᾳ τὸ εὐαγγέλιον κηρύσσων, τῇ τοῦ Κυρίου ἐπιταγῇ κατ' ὄναρ γενομένου, ἀπῆλθεν εἰς Θράκην μέχρι Σκυθῶν χωρήσας· κηρύσσων δὲ ἐν τῷ Βυζαντίῳ, πρῶτος ἐνταῦθα τὴν τῶν πιστῶν Ἐκκλησίαν συνέστησε (ἐν ἔτει 36 ἀπὸ Χριστοῦ), πρῶτον ἐγκαταστήσας

στιανικῆς διδασκαλίας νόματα, ὅσα ἀπὸ τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μεγαλῆς Ἐκκλησίας ἐπιφανῶς καὶ ἀφθόνως διεχύθησαν, αἷς ἡ δόξα καὶ δόξα ἡμῶν » ἐν οἰκουμενικῇ Συνόδῳ οἱ θεῖοι ἀνέκραξαν Πατέρες (α).

Οὕτω κατέπαυσαν αἱ πολυειδεῖς καὶ μεγάλαι ἐκεῖναι θλίψεις, ὅσαι τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν κατέθλιβον, πίπτει δὲ πτώσιν ἀνεπανόρθωτον ἡ ἐθνικὴ λατρεία Διὸς τοῦ Ὀλύμπου καὶ Διὸς τοῦ Ῥωμαίου, καὶ ἡ νέα τῆς Ἱερουσαλήμ ὑψοῦται θρησκεία. Ἡ πολιτικὴ ἐξουσία τῶν Ῥωμαίων Αὐτοκρατόρων, καὶ Ὑπάρχων, καὶ Μαγίστρων, καὶ Πραιτόρων, καὶ Ἀνθυπάτων, καὶ πάντων τῶν τοῦ κόσμου ἰσχυρῶν, ἡ μετὰ πάσης δυνάμεως καὶ βαρβρότητος κατὰ τῆς χριστιανικῆς ἐξοπλισθεῖσα διδασκαλίας, ἀνίσχυρος ἀφοπλίζεται ἀπέναντι τῆς ἐνοικούσης ἐν τῷ θεῷ λόγῳ ἰσχύος, ἀπὸ δυσμενοῦς καὶ πολεμίας εὐνους καὶ προστάτις κηρύσσεται, καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας, (περὶ τὸ 305 ἀπὸ Χριστοῦ ἔτος) ἀπὸ τῆς Ῥώμης εἰς τὸ Βυζάντιον τὸν θρόνον μετενεγκὼν, τὴν ἐν τῇ ἀπεράντῳ Ῥωμαϊκῇ αὐτοκρατορίᾳ διεσπαρμένην τοῦ Χριστοῦ θρησκείαν, θρησκείαν ἐπικρατοῦσαν ἐπισήμως ἀνακηρύττει, καὶ πρώτην ἤδη φορὰν τὸ θεμελιῶδες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν δωρεῖται δικαίωμα, τὸ δικαίωμα τῆς ἐπικρατοῦσης τοῦ Κράτους θρη-

Ἐπίσκοπον Βυζαντίου τὸν Στάχυν, ἓνα τῶν λεγομένων ἀποστολικῶν ἀνδρῶν. Ἐντεῦθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα μεταβάς ἔλαβεν ἐν Πάτραις τὸν σταυρικὸν θάνατον, ἐν ἔτει 50 ἀπὸ Χριστοῦ. Τὸ δὲ ἱερὸν αὐτοῦ λείψανον μετεκόμισεν ἐκ Πατρῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ἐναποθέσας ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων.

(α) Ὁ Λαοδικείας Ἐπίσκοπος Νουνέχιος ἐκ προσώπου ἀπάντων τῶν συνεδριαζόντων 630 Πατέρων τῆς τετάρτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀγορεύων πρὸς τοὺς ἀντιλέγοντας ἀντιπροσώπους τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης περὶ τῆς ἀνυψώσεως τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸν τιμητικὸν τίτλον Οἰκουμενικὸς, ἔλεγεν, « ἡ δόξα τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δόξα ἡμῶν ἐστί. » Καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Ναζιανζοῦς τὸν θρόνον τοῦτον ὠνόμασε « κοινὸν ἐμπορεῖον τῆς Πίστεως, καὶ πηγὴν τῶν δογμαμάτων, ἐξ ἧς ἀναβρύουσι καὶ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐκτείνονται. »

σκειάς. Ἐντεῦθεν ὁ τῆς Ἐκκλησίας υἱὸς Κωνσταντῖνος ὁ μέγας τὸ περὶ διωγμῶν καταργεῖ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ψήφισμα, καὶ δι' αὐτοκρατορικῶν νόμων ἀπαγορεύει τὴν ἐν τῇ νέᾳ πρωτεύουσῃ δημόσιον τελετὴν τῆς ἐθνικῆς λατρείας, αἱ θυσίαι καταργοῦνται, οἱ παραβάται αὐστηρῶς τιμωροῦνται, οἱ ναοὶ τῶν εἰδώλων κλείονται ἢ καταδαφίζονται, καὶ τῆς νέας θρησκείας ναοὶ δημόσιοι ἐγείρονται εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν καὶ εἰρήνην, καὶ εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὑψηλῆς Ἀποστολικῆς διακονίας, καὶ οὕτω ἐν τῇ πόλει τοῦ Κωνσταντίνου αἱ πρῶται ἰδρύονται δημόσιαι Ἐκκλησίαι, ἡ τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας καὶ τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Εἰρήνης (α) καὶ ἡ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ἐν αἷς σήμερον τὸ τῶν ἀπίστων στεγάζεται πληθὸς καὶ ὁ υἱὸς ὑμνεῖται τῆς ἀνομίας, κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος. Δι' ἑτέρου αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος, ἐν ἔτει 317, ἐλευθέρᾳ παντὸς φόρου καθ' ἅπαν τὸ Κράτος ἡ Ἐκκλησία κηρύσσεται, ὁ ἱερὸς Κλῆρος πάσης ἀποκλείεται πολιτικῆς ἐξουσίας ἢ ὑπηρεσίας, (ἐννοεῖται δὲ ὅτι τῷ Κλήρῳ τούτῳ περιλαμβάνετο καὶ ὁ τῆς Ῥώμης, ὑποτασσόμενος πολιτικῶς εἰς τὸν αὐτὸν τοῦ Βυζαντίου αὐτοκράτορα,) οἱ δὲ Ἐπίσκοποι ἀπολύονται τοῦ προαιρετικοῦ δικαιώματος τοῦ δικάζειν τὰς παρεμπιπτούσας τῶν χριστιανῶν διαφοράς, ὥσπερ πρότερον ἐγίγνετο, ἵνα μὴ οἱ ἀδελφοὶ ἀδικῶνται καὶ περιωβρίζωνται προσφεύγοντες εἰς τὰ τῶν κρατούντων ἐθνικῶν δικαστήρια. (β) Δι' ἑτέρου ἐπίσης αὐτοκρατορικοῦ διατάγ-

(α) Αἱ Ἐκκλησίαι αὗται εἰσὶν ἀφιερωμέναι οὐχὶ, ὥς κοινῶς πιστεύεται, εἰς ἁγίων γυναικῶν ὀνόματα, ἀλλ' εἰς αὐτὰς τὰς ιδιότητας τοῦ Θεοῦ, τοῦ μετὰ τοσοῦτους διωγμοὺς καὶ τοσαύτας δοκιμασίας εὐδοκήσαντος, ἵνα ἐξαποστείλῃ τὴν φωτίσανσαν τοὺς ἀνθρώπους σοφίαν αὐτοῦ, καὶ εἰρήνην τὴν ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ ἤδη ἐπελθοῦσαν. Τὴν δὲ τῶν Ἀποστόλων Ἐκκλησίαν εἰς αὐτοὺς ἀφιέρωσαν ἔκτοτε τοὺς δώδεκα ἰσοτίμους καὶ ὁμοταγεῖς Ἀποστόλους, ἔκτοτε σημαίνοντες οἱ Πατέρες τὴν πρωτότυπον δόξαν περὶ τῆς ἰσοτίμου χάριτος καὶ τάξεως τῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν.

(α) Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ μετὰ τὴν τοῦ Γένους δουλείαν ὑπὸ τοὺς ἀπίστους Τούρκους, ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν δι' αὐτοκρατορικοῦ νόμου (Χάτι Σερίφ) ἀπέδωκε εἰς τοὺς Ἐπισκόπους τὸ μέχρι σήμερον ἰσχύον προαιρετικὸν δικαίωμα τοῦ δικάζειν τὰς τῶν χριστιανῶν διαφοράς, καὶ

ματος, ἐν ἔτει 321, χορηγεῖται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὸ δικαίωμα τοῦ δέχεσθαι κληροδοτήματα τὰ παρὰ Ῥωμαίοις οὕτω πατριμόνια καλούμενα, ἥτοι ἀκίνητα κτήματα καὶ προσόδους καὶ δῶρα ἕτερα, ὅσα ὁ τῶν εὐσεβῶν ζῆλος αὐτοπροαιρέτως προσήνεγκε. Τὸ δὲ 325 ἔτος, τοῖς τῆς κλήσεως βασιλικοῖς γράμμασι ἀπάσας τὰς κατὰ τὴν ἀπέραντον Αὐτοκρατορίαν συναγείρει χριστιανικὰς Ἐκκλησίας, (ἐπομένως καὶ τὴν τῆς Ῥώμης), καὶ τῆς νέας πρωτεύουσης εἰσέτι μὴ ἐγκαινισθείσης, Κωνσταντῖνος ὁ μέγας τὴν πρώτην συγκροτεῖ ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας Σύνοδον, ἥτις ἡ πρώτη ἐστὶ τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἡ καὶ πρώτη ἐγγράφως τὸν κόσμον κατηχήσασα. Πέντε δὲ ἐνιαυτοὺς ὕστερον, τὸ 330 ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ καὶ τὸ εἰκοστὸν πέμπτον τῆς βασιλείας αὐτοῦ, διὰ βασιλικοῦ προγράμματος καὶ νόμου αὐτοκρατορικοῦ τὰ ἐγκαίνια διατάσσονται τῆς ἀνακαινισθείσης πόλεως, καὶ πολλῶν ἱεροτελεστούντων ἐλλήνων Ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, τὸ ἐλληνικὸν Βυζάντιον, καὶ ἡ νέα τοῦ Κωνσταντίνου πόλις ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ προστασίαν τῆς Θεοτόκου τίθεται. Ἀπέναντι τῶν πολυειδῶν καὶ μεγάλων τούτων πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἐκδουλεύσεων, τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία μέγαν ἀπεκάλεσε καὶ ἰσαπόστολον ἄνδρα, μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἐπαξίως αὐτῷ ψάλλουσα· «ὁ δεξάμενος τὴν γνῶσιν τοῦ πνεύματος, ἱερεὺς χρηματισθείς καὶ βασιλεὺς ἐν ἐλέῳ, ἐσῆριξας τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ.» (α)

τὸ ὀριστικὸν δικαίωμα ἵνα αἱ χριστιαναὶ γυναῖκες καταδικαζόμεναι ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν δικαστηρίων ἐγκλείωνται ἢ εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἢ κατὰ τὰς ἐπαρχίας καὶ ἐπισκοπικὰς ἐν ἰδιαιτέροις οἴκοις εἴτε ἐν τῇ ἐπισκοπῇ, εἴτε ἰδίως ἐν τῇ ἰδιωτικῇ οἰκίᾳ ἐγγάμου ἱερέως.

(α) Καὶ ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἐν τοῖς ἀγίοις κατέταξε Κάρολον τὸν μέγαν αὐτοκράτορα τῆς Φραγκίας, (νῦν Γαλλίας), διὰ τὰς ὅσας ἔκαμε πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην μεγάλας ὑπηρεσίας, ἂν καὶ αἱ ὑπηρεσίαι αὗται τοῦ Καρόλου ἀπέβλεπον τὸ ἄτομον τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης, εἰς ὃν διὰ τῆς κατακτήσεως καὶ τῆς βίας ὑπεδούλωσε ὁλοκλήρους πόλεις καὶ λαοὺς, οἵτινες ἀπετέλεσαν ἕκτοτε τὸ διαδόητον κληροδόμημα (οὐχὶ κτημάτων καὶ προσόδων) ἡ πατριμόνιον, ἀποτρεχόν τὸ κοσμικὸν Κράτος τοῦ Πάπα, καθ' οὗ καταρῶνται σήμερον οἱ ὡς ἀγέλας ποιμνίου οὕτω προικοδοτηθέντες ἀτυχεῖς Ῥωμαῖοι!

Τοιουτοτρόπως τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας πενιχρᾶς, ἀσήμου καὶ ὑπὸ διωγμὸν διατελούσης κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους τοῦ χριστιανισμοῦ αἰῶνας, (ὅτε οὔτε Πατριάρχαι καὶ Πάπαι τὴν Ἐκκλησίαν διώκουν ἢ διεύθυνον, οὔτε τὸ δὴ λεγόμενον θεῖον τοῦ Πέτρου δίκαιον ἀνεγνωρίζετο, οὔτε κατὰ φαντασίαν καὶ ὑπῆρχε ὁρατὸν τί τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας κέντρον) καὶ εἰς μόνην περιοριζομένης τὴν εὐαγγελικὴν ταπείνωσιν καὶ μελέτην τῶν αἰδίων ἀληθειῶν, τῆς δὲ λατρείας καὶ λειτουργίας αὐτῆς ἐνεργουμένης ἐντὸς σκοτεινῶν καὶ ὑπογείων κατακόμβων, κατηχητηρίων ἢ κρυπτῶν, ὁ ἱσαπόστολος Κωνσταντῖνος εἰς ἐπικρατοῦσαν τοῦ ἀπεράντου Κράτους Ἐκκλησίαν ἀνέδειξεν· ἡ δὲ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία τὴν νέαν ἀναλαβοῦσα λαμπρότητα καὶ τὴν νέαν περιβληθεῖσα πολιτικὴν ἐπισημότητα, διέχυσεν ἤδη πανδήμως καὶ οἰκουμενικῶς ὥριζε τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν αὐτῆς θεσμοθεσίαν, ἐν μὲν τοῖς πνευματικοῖς τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς ὑπέκουςα φωνῇ καὶ ἀποφάσει, ἐν δὲ τοῖς πολιτικοῖς καὶ κοσμικοῖς τῷ Κράτει καὶ τῇ πολιτείᾳ ἐπομένη. Οὕτω Κωνσταντῖνος ὁ μέγας τὴν τῆς εἰδωλολατρείας ἀνέγραψε διαθήκην καὶ ταύτην περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἀνέκκλητον σφραγίζει Θεοδόσιος ὁ μέγας, τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει συναγείρας (ἐν ἔτει 381) δευτέραν μετὰ τὴν τῆς Νικαίας Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ἐνθα ὀριστικὸν καὶ ἀμετάβλητον τὸ τῆς Πίστεως καὶ Ἐκκλησίας σύμβολον ἀναγορεύεται· ἡ δὲ Ἐκκλησία τιμῶσα τὸν τὴν Ἐκκλησίαν τιμήσαντα Θεοδόσιον τὸν μέγαν, δι' ὁμοφώνου καθολικῆς ψήφου τῶν ἐν τῷ συλλόγῳ τούτῳ συνελθόντων ἑκατὸν πεντήκοντα Πατέρων, ἀνεβόησεν ἐπευφημοῦσα· « Κύριος στη-
 » ρίζοι τὴν βασιλείαν ἐν εἰρήνῃ καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ παρα-
 » πέμψοι γενεαῖς γενεῶν, καὶ προσθεῖη τῷ ἐπιγείῳ σου Κρά-
 » τει καὶ τῆς βασιλείας τῆς ἐν οὐρανοῖς ἀπόλαυσιν, ἐρῶμενον
 » σὲ καὶ πᾶσι τοῖς καλοῖς διαπρέποντα ὁ Θεὸς χαρίσαιο τῇ
 » Οἰκουμένῃ. »

Ὡς περ δὲ αἱ τοπικαὶ λεγόμεναι Σύνοδοι ἐν ἑλληνίσιν πόλεσι καὶ δι' ἑλληνίδος φωνῆς πολλὰς τῆς Ἐκκλησίας τοπικὰς ἐξεπλήρωσαν ἀνάγκας, οὕτω καὶ αἱ καθολικαὶ ἢ γενικαὶ καὶ Οἰκουμενικαὶ, ἐν Ἑλλάδι καὶ αὗται συγκροτούμεναι καὶ δι' ἑλληνος λόγου βουλευόμεναι, τὴν ἱεράν ἐξέθεντο ἔκθεσιν τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ θείου λόγου, τῆς

ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς ἱερᾶς παραδόσεως, τὰ τε δογματικὰ καὶ ἠθικὰ καὶ τελετικὰ, πάντα τὰ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ὀρίσασαι καὶ παραδόσασαι ὡς ἱερὰν παρακαταθήκην κῦρος ἔχουσιν ὑπέρτατον εἰς πάσας τὰς κατὰ χώρας καὶ τόπους τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. (α) Οὕτω Ἕλληνες Ἐπίσκοποι τε καὶ Πρεσβύτεροι, διδάσκαλοι τῶν ἄλλων ὄντες ἐν τῇ θεολόγῳ φωνῇ καὶ τῇ τοῦ λόγου δεινότητι ἐξέχοντες, ὁμοσυνέδρων προσκαθημένων καὶ τῶν ὀρθοδόξων τοποτηρητῶν τῆς ὁμοδόξου καὶ ὁμολόγου τότε Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, κλήσει τῇ αὐτοκρατορικῇ συγκαλούμενοι, καὶ τῇ τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐπικλήσει καὶ ἐπιστασίᾳ βουλευόμενοι, παρόντων καὶ τῶν ἐξάρχων ἢ βασιλικῶν ἐπιτρόπων πρὸς τὴν τῆς ἐξωτερικῆς τάξεως ῥύθμισιν, τὴν ἀποκαλυφθεῖσαν διηρημένεον ἀλήθειαν ἢ πάντα τὰ τῆς καθολικῆς Πίστεως ἐθέσπιζον, εἰρήνην τὴν οἰκουμενικὴν ἰδρύοντες καὶ τὴν τῆς Ἐκκλησίας ζηρίζοντες ἐνότητά, διαταρασσομένην ὑπὸ τῶν Αἱρέσεων.

(α) Ἐπὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐπικράτεια δύο περιέχουσα μεγάλα τμήματα τὸ Ἀνατολικὸν καὶ Δυτικὸν, εἰς διαφοροὺς διηρεῖτο ἐπαρχίας ἢ θέματα. Ἐν τῷ δυτικῷ τμήματι περιεῖχτο ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου, ἀμφότεραι ἦτε Γαλλία καὶ Ἀγγλία δὲν εἶχον εἰσέτι δεχθῇ τὸν χριστιανισμόν ἐν τῇ εἰδωλολατρείᾳ διατελοῦσαι, διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὰς ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατόρων συγκροτηθείσας δύο Οἰκουμενικὰς Συνόδους, ἥτοι εἰς τὴν τῆς Νικαίας τῷ 325, καὶ εἰς τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 381, ἡ τῆς Ῥώμης Ἐκκλησία καὶ ὁ ταύτης μέχρι τοῦδε ἐπίσκοπος ἀπλῶς καλούμενος, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι, μόνος ἀντεπροσώπευε τὰς ὀλίγας τῆς Ἰταλίας Ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Δύσις βαθμηδὸν χριστιανισθεῖσα ἀπὸ τοῦ πέμπτου καὶ ἑκτοῦ αἰῶνος, διὰ τῶν ἱεραποστόλων τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας τὸ θεῖον ἀπεκδέχετο κήρυγμα, διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὑγιὲς ἐπεκράτησεν ἔθος τὸ θεωρεῖν τὴν τῆς Ῥώμης ἐκκλησίαν καὶ τὸν ταύτης ἐπίσκοπον ὡς τὸν πρεσβύτερον αὐτῆς ποιμένα. Διὸ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους μόνη ἡ τῆς Ῥώμης συνεκαλεῖτο ἐκκλησία, ἵνα λάβῃ μέρος μετὰ τῶν τῆς Ἀνατολῆς ὁμοτίμων καὶ ἀδελφῶν ἐκκλησιῶν, καὶ αὕτη ἔπειτα μεταγλωττίζουσα τοὺς οἰκουμενικοὺς ὅρους καὶ κανόνας μετέδιδεν εἰς τὰς λοιπὰς τῆς Δύσεως ἐκκλησίας, καὶ οὕτω διετηρεῖτο ὁ τῆς καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας πνευματικὸς καὶ ἀμοιβαῖος σύνδεσμος.

Ἄλλ' ὥς μή ποτε ὤφειλε, ἡ ἀδελφὴ τῆς Ῥώμης Ἐκκλησίᾳ καὶ ἡ ταύτην παρακολουθήσασα πᾶσα ἡ τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης Ἐκκλησία, ὁμοταγῆς τὸ πρῶτον καὶ ὁμόδοξος ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, διέρρηξεν εἴτα τοὺς ἱεροὺς συνδέσμους τῆς μιᾶς ταύτης καθολικῆς πίστεως, τὸ σχίσμα γεννήσασα τῆς μιᾶς καὶ ἁγίας ταύτης Ἐνότητος πρὸς ἀδιάλειπτον καὶ θαθεῖαν θλίψιν τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἣτις αἰείποτε παρ' ἡμῖν οὐ διαλείπεται τὴν ἄνωθεν εὐχομένη εἰρήνην καὶ σοφίαν τὴν τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας καὶ πρωτοτύπου ἐκείνης Ἐνότητος, ἣτις ἡ μόνη ἐστὶ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἔνωσις, ἀντίθετος πρὸς τὴν ἔνωσιν τὴν ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας διακηρυσσομένην!

Ἡ ἐν οἰκουμενικῷ συλλόγῳ συνερχομένη σύμπασα καθολικὴ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ὅτε μὲν ἐν Νικαίᾳ, ὅτε δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἄλλοτε ἐν Ἐφέσῳ καὶ ἄλλοτε ἐν Χαλκιδόνι ὑπὸ τὴν τιμητικὴν προεδρείαν τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης, ἦτοι μὴ φέρουσιν τοὺς χαρακτῆρας ἐκείνους τοῦ ἀπολύτου κύρους καὶ τῆς αὐθεντικότητος, ὥς αὐτὴν προσπαθοῦσι νὰ παραστήσωσιν οἱ Ῥωμανοκαθολικοὶ συγγραφεῖς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ἄνευ γὰρ τῆς κοινῆς ψήφου καὶ τῆς κοινῆς τῶν συνεδριαζόντων συναινέσεως οὔτε ἐπεκυροῦτο οὔτε ἀπερρίπτετο τί τῶν ἐξεταζομένων ἀλλ' οὔτε αὐτὴ διελύετο ἡ Σύνοδος· ἡ οὕτω, λέγομεν, συνερχομένη καθολικὴ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία μίαν ἀπεκάλεσε, καὶ ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν τὴν οὕτω διερμηνευθεῖσαν καὶ ὀρισθεῖσαν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν τοπικὴν καὶ χειροποίητον Ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης ἢ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἀλεξανδρείας ἢ Ἀντιοχείας καὶ εἴ τινα ἄλλην, ἀλλ' αὐτὴν τὴν οὕτω διδάσκουσιν Ἐκκλησίαν, αὐτὴν τὴν θεόπνευστον ἐρμηνείαν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας τῆς ἐν ταῖς ἑπτὰ ἁγίαις οἰκουμενικαῖς Συνόδοις καθιερωθεῖσαν, ἧς ἡ ἱερὰ φωνὴ ἀνέκκλητος ἢ ὑπερτέρα ἐστὶ παντός εἴτε Πατριάρχου, εἴτε Πάπα, εἴτε Μητροπολίτου καὶ Ἐπισκόπου, καὶ εἰς τὴν ταύτης φωνὴν, φωνὴν τὸ θεῖον περιβαλλομένην κῦρος ὑποταγῆς ἐστὶ σύμπασα ἡ Ἐκκλησία καὶ οἱ ποιμένες καὶ διδάσκαλοι, μόνος δὲ ὁ θεῖος ἰδρυτὴς καὶ Καθηγητὴς αὐτῆς, μόνος ὁ Κύριος ὁ ἀόρατος ἐστὶ ἀρχηγός καὶ τὸ ἀόρατον αὐτῆς κέντρον, διὰ τῆς Ἐκ-

κλησίας αὐτοῦ τὴν θείαν αὐτοῦ ἐκδηλῶν βούλησιν. Τὸ παγκόσμιον ἄρα καὶ καθολικὸν κέντρον τῆς τοῦ Κυρίου βουλῆσεως, αὕτη ἦν ἡ τοῦ οἰκουμενικοῦ συλλόγου φωνή, ἡ τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἐκπροσωποῦσα, ἡ δὲ καινοτόμος διδασκαλία τοῦ κυριαρχικοῦ κέντρου τοῦ Ῥώμης Ἐπισκόπου καὶ τῆς τοπικῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας ἀντιστρατεύεται πρὸς τὴν ἀνωτέρω καθολικὴν ἀλήθειαν καὶ Ἐκκλησίαν, ἀντίθετος ὅλως ἐστὶ πρὸς πᾶσαν τὴν θεολόγον φωνὴν τῆς πρωτοτύπου καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ δὲ ἐξ ἀπασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν μόνη ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, ἐν ἣ καὶ ἡ ὁμοδοξοῦσα ῥωσικὴ περιέχεται καὶ εἴ τις ἑτέρα τοπικὴ Ἐκκλησία, πιστὴ ἐνέμεινεν εἰς τὴν θεσπέσιον ταύτην καὶ οἰκουμενικὴν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας φωνήν, ἣν καὶ οἱ τῆς ῥωμαϊκῆς τοποτηρηταὶ καὶ ἀντιπρόσωποι ἀπεδέχοντο καὶ συνυπέγραφον, εἰκότως καὶ ἐπαξίως αὕτη καὶ φέρει μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν τὸν συμβολικὸν καὶ δογματικὸν τίτλον « καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία. » Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἡ τῆς Ῥώμης καὶ σὺν αὐτῇ πᾶσα ἡ τῆς Δύσεως Ἐκκλησία τὸν αὐτὸν φέρει τίτλον τῆς πρωτοτύπου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, εἰ καὶ ἀποστᾶσα τῶν καθολικῶν καὶ ἀποστολικῶν γνωρισμάτων ἐκείνης, τούτου ἕνεκεν ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία διετήρησε εὐλόγως καὶ δικαίως τὴν ἀρχῇθεν ἐθιζομένην ἐπωνυμίαν τοῦ Ὁρθόδοξοις, ἥτις κοινὴ ἦν ἀμφοτέραις ταῖς Ἐκκλησίαις τῇ τε Ἀνατολικῇ καὶ Δυτικῇ, ἐφόσον ἡ τελευταία πιστὴ διετέλει φύλαξ τῆς τῶν δογμάτων ὀρθοδοξίας.

Τοιοῦτος ὑπὸ τὴν γενικωτέραν ἀνάλυσιν ὁ ἐν τῇ μιᾷ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ ἑλληνικὸς Καθολικισμὸς, καὶ τὸν γνήσιον τοῦτον καθολικισμόν ἀσπάζεται πᾶς ὁ ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ εἰς τὸν ἑλληνικὸν ἢ ἀνατολικὸν προσερχόμενος καθολικισμὸν, μὴ ἀπορρίπτων, ὡς ἐν τῇ Δύσει λέγεται, ἀλλὰ δεχόμενος μάλιστα τὸν γνησιώτερον, τὸν ὀρθοδοξότερον Καθολικισμόν, ὃν καὶ ἠσπάζετο ἄλλοτε καὶ εἰς ὃν ἐνέμενε καὶ ὁ δυτικὸς καθολικισμὸς, ὁμοταγῆς καὶ ὁμόφωνος πρὸς τὸν Ἑλληνικόν, ἀδελφὸς τῆς αὐτῆς μητρὸς Ἐκκλησίας, ἥτις ἐστὶν ἡ μία τοῦ Χριστοῦ ἀγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία. Αὕτη δὲ καὶ ὁ ταύτης Καθολικισμὸς οὐδαμοῦ φέρει τὸ ὄρατὸν κέντρον, οὔτε ἐν τινὶ τόπῳ, οὔτε ἐν τινὶ

προσώπῳ, αὐτὸν μόνον ἀναγνωρίζουσα τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν « ὃς κεφαλὴ ἐστὶ τῆς Ἐκκλησίας » κατὰ τὸν Ἀπόστολον, πάντες δὲ οἱ λοιποὶ καὶ Πατριάρχαι καὶ Πάπαι, καὶ Μητροπολίται καὶ Ἐπίσκοποι, τιμητικὰ μόνον φέροντες ἀξιώματα, (δι' ὧν ἡ ἐξωτερικὴ αὐτῶν διαδηλοῦται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐνέργεια) καὶ φύλακες ὄντες καὶ ὀφείλοντες εἶναι πιστοὶ τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς διδασκαλίας ὁπαδοί, παντὸς στεροῦνται κυριαρχικοῦ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας πρωτείου καὶ πάσης ἀναμαρτήτου καὶ ἀλανθάστου δυνάμεως, παντὸς στεροῦνται θείου κύρους καὶ θείου δικαίου ἀνωτέρου τοῦ κανονικοῦ τῆς Ἐκκλησίας δικαίου· ἐκεῖνο μὲν γὰρ εἰς μόνον ἀνάγεται τὸν θεῖον αὐτῆς ἰδρυτὴν καὶ τὴν ἐκπροσωποῦσαν ἀγίαν Ἐκκλησίαν, τοῦτο δὲ ἀπόρροια ταύτης ἐστὶ τοὺς ποιμένας καὶ διδασκάλους διατάξαν καὶ ὀρίσαν περὶ τὴν ἑαυτῶν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν.

Τί δὲ παθὼν ὁ ἄλλοτε ὁμόδοξος τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας καθολικισμὸς καὶ τίνας ὑποστάς μεταβολάς, ἀπέβαλε τὸ ἐντελὲς γνῶρισμα τῆς ἀρχαίας καθολικῆς Ἐκκλησίας; Ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Δοσιθέου, ἐν ἐκτάσει καταδείκνυνται ὅσαι δογματικαὶ καὶ τελετικαὶ ἢ ἠθικαὶ διαφοραὶ ἐγένοντο ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, διὰ βραχείων δὲ ἐκτίθενται ἐν τῇ λεγομένῃ « Πέτρα σκανδάλου » ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Μηνιάτου, ὅσαι προσθῆκαι ἢ ἀφαιρέσεις καὶ τροποποιήσεις εἰσῆχθησαν ὑπὸ τοῦ κανονικοῦ τῆς Δύσεως Πατριάρχου καὶ Πάπα εἰς τὴν πρωτότυπον καθολικὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, αἵτινες καὶ διαιροῦσιν εἰς δύο τὴν μίαν καὶ ἀμέριστον ταύτην Ἐκκλησίαν. Παραλείποντες τὴν ὀλικὴν ἐκθεσιν αὐτῶν ὑπομιμνήσκομεν τοῖς ἀναγνώσταις ἡμῶν τὰς δύο μόνον διαφοράς δύο σπουδαίων μυστηρίων, τοῦ Βαπτίσματος καὶ τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ἡ ἀρχαία καθολικὴ Ἐκκλησία παρὰ τῶν ἰδίων παρέλαβεν Ἀποστόλων τὸ ἐν τρισὶ καταδύσεσι βάπτισμα, τὸ καὶ ἀποστολικὸν διὰ τοῦτο λεγόμενον, καὶ ἐν τῷ βαπτίσματι τούτῳ καὶ αὐτὸς ὁ θεῖος τῆς Ἐκκλησίας ἰδρυτὴς ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἐβαπτίσθη. « Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη ἀπὸ τοῦ ὕδατος, καὶ ἰδοὺ ἠνεώχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί! » (Ματθ. Κεφ. Γ'.) Καὶ ὁ σύγχρονος τοῖς Ἀποστόλοις ἰσαπόστολος Διονύσιος οὕτω περὶ τοῦ βαπτίσμα-

τος θεηγορεῖ· α τρίς μὲν οὖν αὐτόν (τὸν βαπτιζόμενον) ὁ Ἰε-
 » ράρχης βαπτίζει, ταῖς τρισὶ τοῦ τελουμένου καταδύσει
 » καὶ ἀναδύσει τὴν τρίτην τῆς θείας μακαριότητος ἐπιβοή-
 » σας ὑπόστασιν· » τὰ αὐτὰ ἀποφαίνονται καὶ οἱ τρεῖς τῆς
 Ἐκκλησίας φωστῆρες, ὁ Γρηγόριος, ὁ Βασίλειος καὶ Χρυσό-
 στομος. Καὶ αὐτὸς ὁ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας Κορδέριος σφο-
 δρότατα πολεμεῖ Θωμᾶν τὸν Ἀκυνάτην δοξάζοντα ὅτι ἀδιά-
 φορον ἐστὶ ἂν τὸ βάπτισμα τελῇται ἢ μὴ διὰ τριῶν κατα-
 δύσεων, παραγγέλλων ἵνα ἀκριβῶς φυλάσσωνται ἐν τῇ δυτικῇ
 Ἐκκλησίᾳ αἱ τρεῖς καταδύσεις καὶ ἀναδύσεις τῆς ἀρχαίας
 Ἐκκλησίας. Ἐν τῷ ἀποστολικῷ τούτῳ βαπτίσματι ἐβαπτί-
 σθησαν τὸ πρῶτον ἀπὸ τοῦ ἔκτου αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς οἱ ἀπὸ
 τῆς εἰδωλολατρείας εἰς τὸν χριστιανισμόν ἐπιστρέφοντες
 Φράγκοι, οἱ νῦν Γάλλοι, μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν καὶ βασι-
 λέως Χλοδοβίλου καὶ πάντες οἱ Γερμανικοὶ λαοὶ ἀπὸ τῶν
 εἰδώλων ἀφιστάμενοι, καὶ ἐν τῷ βαπτίσματι τούτῳ ἐβάπτιζε
 καὶ ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐν βαπτιστηρίοις
 καὶ κολυμβήθραις, διατηρήσασα μὲν μέχρι σήμερον καὶ τὸ
 ὄνομα τοῦ βαπτίσματος, μεταβαλοῦσα δὲ τὴν τελετικὴν
 αὐτοῦ σημασίαν καὶ πράξιν. Τὸ ἀρχαῖον τοῦτο τῆς Ἐκκλη-
 σίας βάπτισμα καὶ μυστήριον διετήρησεν ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκ-
 κλησία ἀκαινοτόμητον.

Ἡ δὲ θεία Εὐχαριστία, ἥτοι ἡ μετάληψις τῶν ἀχράντων
 μυστηρίων, κατὰ τοὺς ἰδίους λόγους τοῦ Ἀποστόλου Παύλου,
 παρ' αὐτοῦ τοῦ θείου ἱδρυτοῦ καὶ Κυρίου ἡμῶν οὕτω διευ-
 πώθη καὶ ὧδε διετάχθη. α Ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ἣ
 » παρεδίδετο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ
 » εἶπε· λάβετε, φάγετε· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.
 » ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον, μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων· τοῦτο
 » τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο
 » ποιεῖτε, ὅσάκις ἂν πίνετε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· ὅσα-
 » κισ γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον
 » τοῦτο πίνετε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε,
 » ἄχρις οὗ ἔλθῃ. » Κατ' αὐτὴν ἄρα τὴν τοῦ Κυρίου ἱεράν
 παραγγελίαν οὐδεὶς χριστιανὸς δύναται νὰ στερῇται τῆς ἀγίας
 τοῦ ποτηρίου κοινωνίας μόνον τὸν ἄρτον λαμβάνων, ὡς τοῦτο
 γίνεται ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ, μολονότι καὶ αὕτη κατὰ
 τὸν αὐτὸν ἐκοινώνει τρόπον τοὺς ἑαυτῆς χριστιανοὺς μέχρι

τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος, ἀπὸ δὲ τῆς ἐποχῆς ταύτης καὶ τὸ μυστήριον τοῦτο ἐκαινοτομήθη, ἀκαινοτόμητον δὲ διετήρησεν ἡ ἐλληνικὴ τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησία, ὡς καὶ πάντα τὰ λοιπά. Τὴν ἱερὰν ταύτην διαταγὴν τοῦ Κυρίου πιστῶς διετήρησε καὶ ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία τὸ ἱερὸν τοῦτο ἔθος καὶ μυστήριον, καθὰ ἀκριβέστατα περιγράφει Ἰουστῖνος ὁ μάρτυς λέγων. « Τῇ τοῦ ἡλίου λεγομένη ἡμέρᾳ πάντων κατὰ πόλεις » ἢ ἢ ἀγροῦς μενόντων ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέλευσις γίνεται, καὶ » τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν Ἀποστόλων ἢ τὰ συγγράμματα » τῶν Προφητῶν ἀναγινώσκονται, μέχρις ἐγχωρεῖ. Εἶτα » παυσάμενου τοῦ ἀναγινώσκοντος, ὁ προεστὼς ἀρχεται » διὰ λόγου τὴν νοουθεσίαν, καὶ πρόκλησιν τῆς τῶν καλῶν » τούτων μιμήσεως ποιεῖται. Ἐπειτα ἀνιστάμεθα κοινῇ » πάντες καὶ εὐχὰς πέμπομεν, καὶ, ὡς προέφημεν, παυσα- » μένων ἡμῶν τῆς εὐχῆς, ἄ ρ τ ο ς π ρ ο σ φ έ ρ ε τ α ι κ α ι » ο ἶ ν ο ς κ α ι ὕ δ ω ρ καὶ ἡ διάδοσις καὶ ἡ μετά- » ληψις ἀπὸ τῶν εὐχαριστηθέντων ἐκάστῳ γίνεται, καὶ τοῖς » οὐ παροῦσι διὰ τῶν διακόνων πέμπεται. » Τὰ αὐτὰ εἶδη τῆς θείας Κοινωνίας ἀναφέρονται καὶ ἐν τῷ ἐννάτῳ κεφαλαίῳ τῶν Παροιμιῶν. « ἔλθετε, φάγετε τὸν ἐμὸν ἄρτον, καὶ πίετε οἶνον ὃν κεκέρακα ἡμῖν. »

Ὑποδείξαντες τὴν καινοτομίαν τῶν δύο τούτων σπουδαίων μυστηρίων, καὶ παραλείποντες ὅσας ἄλλας διαφορὰς καὶ ἀλλοιώσεις ἐπήνεγκεν ἡ ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία εἰς τε τὸ δογματικόν, τὸ τελετικόν καὶ ἠθικόν μέρος τῆς πρωτοτύπου καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καθόσον ταύτας μὲν ἀκριβῶς καὶ πιστῶς διαφυλαχθείσας ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησίας ἀποδέχεται καὶ ἀσπάζεται ὡς καλῶς κειμένας ἢ τῆς Ῥώμης Ἐκκλησίας, (καί τοι αὕτη ἐμμένουσα εἰς τὴν ὁδὸν τῆς καινοτομίας καὶ μὴ διορθοῦσα αὐτάς) μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῶν δύο ἐκείνων ὅρων, οὓς ἔθετο καὶ θέτει ὡς μόνας βάσεις τῆς δὴ λεγομένης Ἐν ὥ σ ε ω ς τῆς ἐλληνικῆς μετὰ τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, αἵτινες καὶ ὅροι καὶ βάσεις εἰσὶν τῆς λεγομένης Ἐκκλησίας τῶν Οὐ ν ι τ ῶ ν, ἥτοι Ἐκκλησίας συγκροτουμένης ἐκ χριστιανῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἢ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐκ ταύτης μεθισταμένων εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, ἢ, ὥσπερ λέγει ἡ Ῥωμαϊκὴ Προπαγάντα, ἀπὸ τοῦ σχίσματος εἰς τὴν καθολικὴν Ἐνωσιν

μεταβαινόντων. Τοιαύτη ἡ παράδοξος μεταμόρφωσις τῆς καθολικῆς ἀληθείας καὶ τῆς πρωτοτύπου καθολικῆς ἐνότητος! Ἡ ἀπὸ τοῦ πρωτοτύπου Καθολικισμοῦ ἀπομακρυνθεῖσα τῆς Ῥώμης Ἐκκλησία παραδέχεται, λέγει, πάντα τὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἢ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, (ἵνα οὕτω βέβαια τὰς ἑαυτῆς καλύψῃ καινοτομίας) πλὴν δύο τινῶν πραγμάτων καὶ ὁρων, ἄνευ τῆς παραδοχῆς τῶν ὁποίων ἡμετέρα Ἐκκλησία ἐν τῷ σχίσματι μένει καὶ σχισματικὴ θεωρεῖται, τούτων δὲ ἐκπληρουμένων εἰς τὴν καθολικὴν ἐπανέρχεται ἑνώσειν, ἣν μόνος ἐκπροσωπεῖ ὁ Παπισμός, κατὰ τὴν καινοτόμον θεολογίαν, ἣ τὴν σχισματικὴν ἀποβάλλει οὕτω ἐπωνυμίαν, ἡμεῖς δὲ οἱ Ἕλληνες καὶ ἀνατολικοὶ χριστιανοὶ ἀπὸ σχισματικῶν ἐνωτικῶν γινόμεθα ὑπὸ τὴν πνευματικὴν αἰγίδα τοῦ Ῥωμαίου Πατριάρχου, ἐν τῇ πνευματικῇ μάνδρᾳ τοῦ ἁγίου Πέτρου! Καὶ ἰδοὺ πληρούμενον τὸ γραφικὸν ἐκεῖνο ῥητόν· « καὶ γενήσεται μία ποίμνη καὶ εἷς ποιμήν! » Καὶ τίνες ἄρά γε εἰσὶν οἱ προβαλλόμενοι δύο τῆς καθολικῆς ἐνότητος ὅροι, αἱ δύο βάσεις τῆς νέας Ἐκκλησίας τῶν Οὐνιτῶν ἢ ἡνωμένων, ἡ, ὅπερ ταῦτόν, ποίους προβάλλεται ὅρους ἐνώσεως ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν καθολικισμόν καὶ τοῦτον ὀρθοδοξοῦντα; Ἀρκεῖ ἵνα εἰσέλθῃ τις εἰς μίαν ἐκ τῶν ἡνωμένων τούτων Ἐκκλησιῶν, καὶ εὐκόλως θέλει ἀναγνωρίσει τὸ ὁμοιόμορφον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀντιληφθῇ τῶν μόνων διαφορῶν αἵτινες ἐκείνας ἀπὸ τούτων χωρίζουσι. Τὰς ἡνωμένας δὲ ταύτας Ἐκκλησίας ἀπαντῶμεν κατὰ τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην καὶ Αἴγυπτον, συγκροτούμενας ἐξ Ἀράβων χριστιανῶν, οἵτινες ἄλλοτε ἀνῆκον εἰς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν, ἔτι δὲ εἰς τινὰς τῆς Ἰταλίας χώρας, ἐν Μεσσηνίᾳ τῆς Σικελίας, ἐν Νεαπόλει, ἐν Λιβόρνῳ, συγκροτούμενας ἐξ ὀλιγίστων ἐλλήνων χριστιανῶν, καὶ εἰς τὴν ἀπὸ τριακοσίων ἤδη ἐτῶν Σπαρτιατικὴν ἀποικίαν τῆς γαλλικῆς νήσου Κορσικῆς. Εἰς πάσας ταύτας τὰς ἡνωμένας Ἐκκλησίας τὰς αὐτὰς εὐρίσκομεν λατρείας τῆς πρωτοτύπου καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐν ᾗ ἡ Ἑλληνικὴ ἐμμένει Ἐκκλησία, τὸ αὐτὸ ἀποστολικὸν βάπτισμα ἐν τρισὶ καταδύσεσι, τὴν αὐτὴν δι' ἄρτου καὶ οἴνου ἀναίμακτον θυσίαν, τὴν αὐτὴν τῆς ἱερᾶς λειτουργίας τελετικὴν τάξιν, καὶ εἴτι τοιοῦτον καὶ ὅμοιον. Ἀλλ' ἀντὶ τῆς

μιάς καὶ μόνης προκαταρκτικῆς αἰτίας τοῦ Πνεύματος τῆς ἀληθείας, τοῦ Παρακλήτου, ἣτις ἐστὶ μόνος ὁ ἀγέννητος Πατήρ, δύο ὁμολογοῦνται αἰτίαι, ὁ ἀγέννητος Πατήρ καὶ ὁ γεννητὸς υἱός· καὶ ἀντὶ τοῦ μνημονεύεσθαι ἐν ταῖς ἱεροτελεστίαις τοὺς πέντε ἰσοτίμους τῆς καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας Πατριάρχας, ὡς πρὸ τοῦ σχίσματος καὶ τῆς διαιρέσεως ἐγίνετο, οἱ μὲν Οὐνῖται τὸν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Πατριάρχην ἀναφέρουσιν, ἡμεῖς δὲ τὸν τῆς νεωτέρας Ῥώμης Πατριάρχην ἦτοι τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἐκεῖνοι μὲν θεωροῦντες τὸν Ῥώμης ὡς ὁρατὸν ἐπίτροπον τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἀναμάρτητον καὶ ἀλάνθαστον, ἡμεῖς δὲ τὸν Κωνσταντινουπόλεως ὡς πρεσβύτερον τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν Πατέρα πιστῶς ἐπόμενον εἰς τὴν μόνην ἀναμάρτητον τῆς Ἐκκλησίας φωνήν, ἣτις ἐστὶν ἡ τοῦ οἰκουμενικοῦ ἐπισκοπικοῦ συλλόγου φωνή, καὶ φωνὴ τῆς πρωτοτύπου ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἣν καὶ ὁ Ῥώμης ἐπείθετο καὶ ὑπετάσσετο ἐφ' ὅσον πιστὸς ἐνέμενε ἐν τῇ τῆς Πίστεως Ἐνότητι.

Οἱ Οὐνῖται "Αραβες τῶν ῥηθεισῶν χωρῶν ἱεουργοῦσι καὶ πάσας τὰς λοιπὰς λατρείας τελοῦσιν, ὡς εἵπομεν, κατὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, ἐπομένως καὶ μεγίστη αἰείποτε διετηρήθη συμπάθεια τῶν Οὐνιτῶν Ἀράβων καὶ τῶν Ὁρθοδόξων Ἀράβων τῶν μερῶν ἐκείνων. Οἱ Πάπαι διὰ τοῦτο φοβούμενοι μήτοι οἱ ἀποχωρισθέντες Ὁρθόδοξοι "Αραβες ἐπανέλθωσιν εἰς τοὺς κόλπους τῆς μητρὸς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ πολλοῦ ἐζήτουν παντοίοις τρόποις ἵνα ἐπιβάλλωσι νῦν μὲν τοῦτο, νῦν δὲ ἐκεῖνο τὸ λατινικὸν ἔθιμον, ἐκλατινίζοντες βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαισθήτως αὐτούς. Πρὸς τοῦτο καὶ ὁ νῦν τῆς Ῥώμης Πατριάρχης Πῖος ἕννατος πρότινων ἐτῶν, ὡς πάντες ἐνθυμούμεθα, ἐπεμψε διαταγὴν ἵνα εἰσαχθῇ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Οὐνιτῶν Ἀράβων τὸ νέον Γρηγοριανὸν καλανδάριον ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ. Τοῦτο ἤρκεσε ἵνα γεννήσῃ μεγάλην ῥῆξιν καὶ διαίρεσιν μεταξὺ αὐτῶν, ἀπειλούντων ἵνα ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν ἀρχαίαν μητέρα Ἑλληνικὴν τῆς Ἀνατολῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀφ' ἧς ἀπείσπασθησαν διὰ τῆς πολυχρονίου ἐπιρροῆς τῶν κατακτησάντων τὴν Συρίαν σταυροφόρων τῆς Δύσεως. Ὁ Πατριάρχης Ῥώμης καὶ Πάπας προβλέπων τὰ γενησόμενα ἀπέσυρε τὸ διάταγμα, καὶ ὁμῶς

περὶ τὰς 300 οἰκογενείας ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τε τῆς Βηρυττοῦ καὶ Ἀλεξανδρείας, ἀποστείλασαι πρὸς τοῦτο ἰδίαν ἐπιτροπὴν εἰς τὴν ἀγιωτάτην καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἤθελον πάντες παραιτήσῃ τὴν ψευδώνυμον ἔνωσιν μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἐὰν ὁ νῦν Πάπας ἐπέμενεν εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῆς διαταγῆς. Αἱ δὲ τῆς Μεσσηνίας, Νεαπόλεως, Λιβόρνου ὡς καὶ τῆς Κορσικῆς ἠνωμέναι Ἐκκλησίαι, τὴν λεγομένην ταύτην καθολικὴν ἔνωσιν ὀφείλουσιν εἰς τὴν ἐν μέσῳ τοῦ δυτικισμοῦ ἀπομόνωσιν των, καὶ εἰς τὴν ἐκβίασιν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας μὴ ἀνεχομένης τὴν καθολικὴν Ὁρθοδοξίαν. Τοιούτου ἐκβιασμοῦ πρόσφατον ἔχομεν παράδειγμα τὰ ἐν Μεσσηνίᾳ τῆς Σικελίας πρό τινων ἐτῶν διαπραχθέντα κατὰ τῆς ἡμετέρας καθολικῆς Ἐκκλησίας, ὅτε τὰ μὲν ἱερὰ σκεύη καὶ ἅμφια ἀνηρπάγησαν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τῆς Βουρβονικῆς ἐξουσίας, ὁ δὲ Ναὸς ἐκλείσθη. Οἱ τῆς Μεσσηνίας ὀλίγοι ἡμέτεροι ὁμογενεῖς ἐλπίζουσι σήμερον εἰς τὴν ἀνεξίτητον Κυβέρνησιν τοῦ Ἰταλοῦ Βασιλέως, ἐξαίτησαντες δι' ἀναφορᾶς τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἀφαιρεθέντων καὶ τὴν παραχώρησιν τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν. Τῆς αὐτῆς τύχης ἠθέλεν ἀξιωθῆ καὶ ἡ τῆς Λιβόρνου Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, εἰμὴ αὕτη πρὸ 80 ἐτῶν ἐτίθετο ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ῥώσου Αὐτοκράτορος, οὗτινος καὶ τὸ σεβαστὸν ὄνομα μνημονεύουσι κατ' ἠθικὴν ὑποχρέωσιν οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες ἱερεῖς μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς εὐσεβείας τῶν ὀρθοδόξων ἐλλήνων Κυβερνήσεως.

Δύο ἄρα εἰσὶν οἱ προβαλλόμενοι ὅροι ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, πάντων τῶν λοιπῶν ὡς καλῶς κειμένων καὶ ὀρθοδόξων θεωρουμένων ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας· α.) ἡ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Πίστεως συμβόλῳ γενομένη προσθήκη καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ (filioque)· β.) ἡ ὑπερτάτη πνευματικὴ ἀρχηγία τοῦ Πατριάρχου Ῥώμης ἐφ' ἀπάσης τῆς καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὡς ὁρατοῦ αὐτῆς κέντρον κατὰ θεῖον δικαίωμα. Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ ἀναγνώρισις τοῦ δευτέρου τούτου ὅρου, πληροῦσα τὸ τῆς ἐξουσίας ἀκόρεστον τοῦ ἀγίου Ῥώμης, δύναται νὰ καταστήσῃ περιττὴν τὴν τοῦ πρώτου ὅρου παραδοχὴν· τοῦτο δὲ ἔπραξεν ἄλλοτε εἰς τοὺς τῆς Καλαβρίας καὶ Σικελίας ὀρθοδόξους καθολικοὺς,

καὶ ἐσχάτως εἰς τινὰ ὁμάδα Βουλγάρων, ἵνα οὕτω εὐχε-
στέρα καταστήσῃ τὴν εἰς τὴν ἀντικαθολικὴν ἔνωσιν σαγή-
νην, εἰς ἣν προσφάτως καὶ τοὺς Κρήτας αὐτοὺς ἀπεπειράθη
να ἐμβάλῃ, καὶ οὐ διαλείψει βεβαίως ἐργαζόμενος ἐπὶ τῆς
Ἀνατολῆς ὁ Ῥωμαῖος Πατριάρχης πρὸς μίαν καὶ μόνην
ἀποβλέπων ἀρχὴν, τὴν ἀρχὴν τῆς ἀγνώστου ἐν τῇ πρωτοτύπῳ
καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ πνευματικῆς καὶ ὁρατῆς ἀρχηγίας του !
Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Καθολικοὶ τοῦ ἐν Ὀλλανδίᾳ Οὐτρέχτου
ὅμοιοι καθ' ἅπαντα πρὸς τοὺς καθολικοὺς τῆς Ῥώμης, δια-
φέροντες δὲ μόνον εἰς τὸ ὅτι δὲν ἀναγνωρίζουσι τὸν Πατριάρ-
χην ἐκείνης ὡς τὸν ἀπόλυτον δεσπότην ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ
Ἐκκλησίᾳ, ἐπέσυραν κατὰ τὸ 1853 τοὺς ἀφορισμοὺς καὶ
τὰ ἀναθέματα τοῦ νῦν Πίου ἐννάτου καὶ τῶν προκατόχων
αὐτοῦ. Περιττὸν ἐνταῦθα νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἀμφοτέρω οἱ
ὅροι ἀντιβαίνουσιν εἰς τὴν πρωτότυπον καθολικὴν καὶ ἀπο-
στολικὴν Ἐκκλησίαν, τοῦτο γὰρ ἐν τοῖς ἐπομένοις δῆλον
γενήσεται, ἀναδεικνύον οὕτως ὅτι ἡ ὀρθόδοξος Ἑλληνικὴ
Ἐκκλησία τῆς Ἀνατολῆς αὕτη μόνη ἀκέραιον καὶ ἀνόθευ-
τον διεφύλαξε τὸν ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν ὀργανισμόν τῆς
τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καθ' ἃ οἱ Πατέρες ὤρισαν καὶ ἐθέσ-
πισαν ἐκ κοινῆς ψήφου καὶ συναινέσεως μετὰ τῶν Πατέρων
τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὅτι τὸ δὴ λεγόμενον σχίσμα
ἐν αὐτῇ κεῖται τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς αὐτῆς μόνης
ἀποστάσης καὶ σχισθείσης ἀπὸ τοῦ κοινοῦ θεμελίου καὶ τοῦ
κοινοῦ καθολικοῦ οἰκοδομήματος, τοῦ ἐν ταῖς σεπταῖς Οἰκου-
μενικαῖς τῆς Ἐκκλησίας Συνόδοις διαγραφέντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Ὅ Ρ Ο Σ Α'.

Ἡ ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς καθολικῆς Πίστεως προσθήκη

« καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ. »

Ἡ ἀγία καὶ Οἰκουμενικὴ πρώτη ἐν Νικαίᾳ Σύνοδος, ἣν ὁ
μέγας συνήγειρε Κωνσταντῖνος ἐν ἔτει 325 ἀπὸ Χριστοῦ, ἐκ
τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ συγκροτουμένη θεοφόρων Πατέρων,
τὸ ἱερὸν τῆς καθολικῆς Πίστεως συνέθετο σύμβολον μέχρι τοῦ

ὁ γδῶου ἄρθρου. Ἡ μετὰ ταύτην δευτέρα ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγία Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἣν ὁ μέγας συνήγειρε Θεόδωσιος ἐν ἔτει 381 ἀπὸ Χριστοῦ, ἐξ ἑκατὸν πεντήκοντα συγκροτούμενη Πατέρων, τὴν ἱεράν ταύτην συνεπλήρωσε συμβολικὴν τῆς Πίστεως ὁμολογίαν μέχρι τοῦ δωδεκάτου αὐτῆς ἄρθρου, καὶ τὸ οὕτω ἀναγραφέν ἱερὸν Σύμβολον, τοῦτο ἐστὶ ὁ ἕκαστος ἀναγινώσκει ὀρθόδοξος καθολικὸς, καὶ πᾶσα ἐκφωνεῖ καὶ ἀπεκδέχεται ὀρθόδοξος καθολικὴ Ἐκκλησία. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἱερὸν τοῦτο Σύμβολον ἐπεκυρώθη κατὰ πάντα τὰ ἄρθρα αὐτοῦ καὶ ὑπὸ τῶν ἐφεξῆς Οἰκουμενικῶν Συνόδων μέχρι τῆς τελευταίας τῆς ἐβδόμης, καὶ πᾶσαι αἱ Οἰκουμενικαὶ αὗται Σύνοδοι ὡς ἐν ἐθεώρησαν καὶ ἀπεδέξαντο τὸ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας Συνόδου, τούτου ἕνεκεν ἐκφέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα « Σ ύ μ β ο λ ο ν τ ῆ ς Ν ι κ α ί α ς . » Καλεῖται δὲ καὶ σύμβολον ἀθανασιανόν, διότι ὁ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας Πατήρ, ὁ Ἕλλην Ἀθανάσιος ὁ μέγας διάκονος τότε ὢν, παρὰ πάντας τοὺς λοιποὺς συνεδριάζοντας διαπρέψας ἐν τῇ τοῦ θείου λόγου δεινότητι, τοῦ ὁμοουσίου τὴν δόξαν κατὰ Ἀρείου ἐστηρίξατο. Ἄλλος δὲ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας θεῖος Πατήρ, ὁ Ἕλλην Γρηγόριος ὁ μέγας, δεύτερος τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας θεολόγος μετὰ Ἰωάννην τὸν θεολόγον καὶ εὐαγγελιστὴν, τὸν πνευματομάχον Μακεδόνιον καταγωνισάμενος ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδῳ, εἰς τὰ ἄδυτα τῆς θεολογίας εἰσελάσας περὶ τὴν τοῦ Παναγίου Πνεύματος θεηγορίαν, τὸ ὁγδοὸν τῆς Πίστεως ἄρθρον ἀπὸ τοῦ ἰδίου ἀπήγγειλε σώματος καὶ ἰδίαις ἀνέγραψε χερσὶ « Καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν Προφητῶν. » Ποῦ ἢ τότε Ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ ἢ ἐν ταῖς Συνόδοις ταύταις κεκλημένη καὶ σύνεδρος, καὶ ποῦ ἢ μετὰ ταῦτα καὶ σήμερον τὸ Σύμβολον καινοτομοῦσα καὶ ὡς ὅρον καθολικοῦ δόγματος τὴν Ἰσπανικὴν προβαλλομένη προσθήκην πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἡμᾶς, τὸ πατρῶον καὶ οἰκεῖον, τὸ γνήσιον καὶ ὄντως καθολικὸν δόγμα τῆς Πίστεως διαφυλάσσοντας ;

Τεθεισῶν οὕτω σταθερῶν βάσεων τοῦ καθολικοῦ τῆς Ἐκκλησίας συμβόλου, οἱ ἱεροὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων Πατέρες ὥρισαν ἵνα μὴ ἀθετῇται τὸ ἱερὸν τοῦτο σύμβολον, καὶ

ἀραιῖς καὶ ἀναθέμασιν ὑπέβαλον πάντα τὸν τολμήσοντα ἢ προσθῆναι ἢ ἀφαιρεῖν τί ἀπ' αὐτοῦ, ἢ ὅπωςδὴποτε ἄλλοῖον καὶ ἕτερον συντιθέναι Σύμβολον, καὶ πᾶσι τούτοις συνήνουν καὶ συνυπέγραφον καὶ οἱ ἐν ταῖς Συνόδοις παρόντες καὶ συνεδριάζοντες τοποτηρηταὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἧτις δυστυχῶς πολλῷ χρόνῳ ὕστερον τὴν καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπόρευσιν δόξασα καὶ προσθέσασα ἐπέφερε τὴν τοῦ σχίσματος αἰτίαν. Τούτου τὸν ἔλεγχον συναισθανομένη ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία, νὰ κατασιγάσῃ καὶ καλύψῃ ἑκτοτε διὰ παντὸς ἐπειράθη μέσου, καὶ σήμερον ἔτι πειρᾶται, τὴν πρωτοβουλίαν τῆς Ἐνωσεως λαμβάνουσα, καὶ ταύτην ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἀπέρριψε καὶ ἀπορρίπτει ὡς ψευδώνυμον ἔνωσιν.

Ἡ Ῥωμαϊκὴ οὕτως Ἐκκλησία τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκην καινοτομήσασα καὶ ἀποδεχθεῖσα, παρέδωκε τὴν ἐπὶ τῆς δογματικῆς θεσμοθεσίας ἀπαράδατον φωνὴν τῆς καθόλου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὡς ὁ ἑβδόμος κανὼν τῆς τρίτης ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, συγκροτηθείσης ἐν ἔτει 431, ἀποφαίνεται ὅτι ὁρίζει διὰ τῶν εἰς ἐν συνημμένων τριακοσίων αὐτῆς καθολικῶν Πατέρων. Τοῦτο κάλλιστα γινώσκουσα ἡ τῆς Ῥώμης Ἐκκλησία κατέφυγεν εἰς τὴν σκόπιμον παρεξήγησιν τῆς συνοδικῆς ἀποφάσεως, προφασίζομένη ὅτι δῆθεν ὁ ῥηθεὶς κανὼν δὲν ἀπαγορεύει πᾶσαν ἐν γένει προσθήκην ἢ ἀφαίρεσιν ἀπὸ τοῦ Συμβόλου, ἀλλὰ μόνον ψευδεῖς καὶ ἀσεβεῖς προσθήκας ἢ ἀφαιρέσεις. Ἀλλὰ τίς ἄλλος κάλλιον νὰ ἐρμηνεύσῃ δύναται τὸν ἄλλως σαφῆ ἐκεῖνον κανόνα ἢ αὐτὸς ὁ Ἀλεξανδρείας ἱερὸς Κύριλλος, πρόεδρος καὶ ἑξαρχος τῆς ἐν Ἐφέσῳ Συνόδου; Τὴν ἐρμηνείαν ταύτην δίδων πρὸς τὸν Ἀντιοχείας Ἰωάννην ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῇ, ὁ ἅγιος Κύριλλος ἀποφαίνεται ὡς ἐφεξῆς· «κατ' οὐδένα λόγον σαλεύεσθαι πρὸς τινῶν ἀνεχόμεθα τὴν ὀρισθεῖσαν πίστιν (ἥτοι τὸ τῆς πίστεως σύμβολον) παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων· οὔτε μὴν ἑαυτοῖς ἢ ἑτέροις ἢ λέξιν ἀμεῖψαι τῶν ἐγκειμένων ἐκεῖσε, ἢ μίαν γοῦν παραβῆναι συλλαβήν.» Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐπικυρώθη καὶ ὑπὸ τῆς τετάρτης ἐν Χαλκιδόνι Συνόδου, (ἐν ἔτει 451) διὰ τῆς ὁμοφώνου ψήφου τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα Πατέρων, ἐν οἷς καὶ οἱ παρόντες καὶ συνεπικυροῦντες ἀντιπρόσωποι τῶν τῆς Ῥώμης Πατριαρχῶν. Καὶ πᾶσαι δὲ αἱ

οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι μέχρι τῆς τελευταίας τῆς ἐβδόμης ὁμοια ἀπεφάνθησαν, ἀμετακλήτως διατάττουσαι τὴν τήρησιν τῆς ὁρισθείσης δογματικῆς ἀκριθείας, καὶ ἀναθέμασιν ὑποβάλλουσαι καὶ ὡς ἀλλότριον τοῦ καθολικοῦ σώματος ἐξωθούμεναι τὸν τολμήσοντα ἢ προστιθέναι ἢ ἀφαιρεῖν τι παρὰ τὰ προορισθέντα, ὡς καὶ ὁ πρῶτος ὀρίζει κανὼν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐθις συγκροτηθείσης ἑκτῆς Συνόδου ἐν ἔτει 691, κανὼν ἀποδεχθεὶς καὶ ὑπὸ τριῶν κατὰ σειράν Παπῶν, Ἀδριανοῦ α'. Γρηγορίου β'. καὶ Ἰννοκεντίου γ', ὡς ἀπεδέχοντο καὶ κατ' ἀνάγκην καθολικὴν συνεπεκύρουν καὶ πάσας τὰς δόξας εἴτε δογματικὰς εἴτε τελετικὰς τῆς ἐν συλλόγῳ οἰκουμενικῷ συνερχομένης καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἥς ὁμότιμον καὶ ὁμοταγὲς μέλος πρὸς ταῖς λοιπαῖς ἀπετέλει καὶ ἡ τῆς Ῥώμης Ἐκκλησία καὶ οἱ ταύτης Ἐπίσκοποι καὶ Πατριάρχαι ἢ Πάπαι.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ῥηθέντων καταδείκνυται, ὅτι ἡ ἐν τῷ Συμβόλῳ τῆς πίστεως γενομένη προσθήκη οὐχὶ μόνον ἄγνωστος ἦτο καὶ ἔκφυλος καὶ ξένη τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ῥητῶς ἀπηγορεύετο καὶ ῥητῶς κατεδικάζετο, καὶ ἐπομένως ἡ ταύτης παραδοχὴ ἐκ μέρους τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἐπέφερε κατ' ἀνάγκην δογματικὴν τὸ ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ σχίσμα, εἰς δύο διαιρέσαν αὐτὴν ἀντίθετα καὶ ἑτερόδοξα μέρη, τὴν Ἑλληνικὴν ἢ Ἀνατολικὴν, καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἢ Δυτικὴν· ἐκ τούτων ἡ μὲν Ἑλληνικὴ πιστὴ ἐμμένουσα εἰς τὰς ἱεράς ῥήτρας καὶ ἀποφάσεις τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀπέρριπτε καὶ κατεδίκαζε τὴν καινοτόμον προσθήκην α καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἡ δὲ Ῥωμαϊκὴ ἐπέμενε καὶ ἐπιμένει μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἀοπαζομένη ἦν τὸ πρῶτον καὶ αὐτὴ ἀπέρριπτε καὶ κατεδίκαζε ἰσπανικὴν προσθήκην. Τὸ δὲ πάντων χεῖρριστον, θέλουσα ἵνα καὶ τὰς λοιπὰς τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησίας καταστήσῃ συμμετόχους τῆς δογματικῆς ταύτης ἀποστασίας καὶ καινοτομίας, μετὰ θράσους ἀπλέτου παρίσταται προτείνουσα πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν τὴν προσθήκην ταύτην ὡς ὅρον Ἑνώσεως καὶ θέλουσα πρὸς τούτοις ἵνα καλύψῃ τὴν ἑαυτῆς ἀποπλάνησιν ἀπὸ τῶν κοινῶς δεδογμένων ἐν τῇ καθολικῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, αὐτὴ μὲν οἰκαιοποιήθη ὡς ἀποκλειστικὸν τὸν τίτλον

«Ἐκκλησία Καθολικὴ» κατώρθωσε δὲ ὥστε εἰς τὴν πεφωτισμένην Δύσιν ἢ Ἑλληνικὴ τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησία νὰ γνωρίζεται μόνον διὰ τοῦ ὀνόματος Ἀσχισματικῆς, ἥτις ἐστὶ φανερά ὕbris διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν, κακεντρεχῆς συκοφαντία καὶ Ἰησουϊτικὸν ἐπινόημα τῶν Ῥωμαίων συγγραφέων!

Ἄν καὶ ἡ προσθήκη ἐκείνη ἀπὸ πολλοῦ χρόνου πρὸ τοῦ λεγομένου σχίσματος ἐνέμετο τὰς τοπικὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἰσπανίας καὶ Γαλλίας, ἀπ' αὐτοῦ ἤδη τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος, ἡ τῆς Ῥώμης Ἐκκλησία οὐχὶ μόνον δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀποδεχθῇ τὴν προσθήκην ἀλλὰ καὶ προέτρεπε μάλιστα καὶ συνεβούλευε τὰς Ἐκκλησίας ἐκεῖνας, ὅς εἶχεν ὑπὸ τὴν πνευματικὴν αὐτῆς δικαιοδοσίαν κατὰ τὸ κανονικὸν τῆς Ἐκκλησίας δίκαιον, ἵνα ἀποκηρύξωσι τὴν προσθήκην καὶ διὰ παντὸς ἐκριζώσωσι αὐτὴν ὡς ἀντιστρατευομένην πρὸς τὴν καθολικὴν δόξαν, ἀλλ' ἔπειτα βαθμηδὸν ἡσπίασθη καὶ αὕτη καὶ ἐπισήμως ἀνέγραψε τὴν προσθήκην ἐν τῷ Συμβόλῳ τῆς Πίστεως. (α) Διὸ καὶ ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡμέτερος Πατριάρχης, Σέργιος β'. ἰδὼν κορυφουμένην τὴν ἀντικαθολικὴν ταύτην προσθήκην, καὶ διὰ τῆς ἐπιδοκιμασίας τοῦ τῆς Ῥώμης Πατριάρχου ἐνισχυομένην, φύλαξ ἀκριβῆς τῶν ἱερῶν θεσπισμάτων τῆς καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἢ ἐπόμενος τοῖς θείοις αὐτῆς Πατράσι, διὰ συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει συστάσης ἐν ἔτει 999, ἐξέβαλε τοῦ κοινοῦ μνημοσύνου τὸν Πάπαν Σέργιον καὶ τοῦτον καλούμενον, Σέργιον τὸν τέταρτον· οὗτος γὰρ ὁ Πάπας δημοσίως διέταξε ἵνα καὶ τὸ σύμβολον πάλιν μετὰ τῆς προσθήκης ἀναγινώσκεται, καὶ ἡ θεία μυσταγωγία δι' αἰζύμου μόνου ἄρτου τελῇται, καὶ πάσας τὰς λοιπὰς καινοτομίας ἐντονώτερον εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Δύσεως, καταφρονῶν πάσας τὰς ἀδελφικὰς νοθεσίας καὶ παραινήσεις τοῦ ἡμετέρου Πατριάρχου καὶ συλλειτουργοῦ αὐ-

(α) Ἡ ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθήκη ἀκαὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ (filioque) πρώτην φορὰν ἐγένετο ὑπὸ τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἰσπανίας, κατὰ τὴν ἐν Τολέδῳ τοπικὴν σύνοδον ἐν ἔτει 689, καὶ ἐντεῦθεν εἰσήχθη εἰς τὰς ἐκκλησίας τῆς Γαλλίας καὶ βαθμηδὸν ἐδογματίσθη καὶ ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ὥστε μέχρι τοῦ δεκάτου αἰῶνος δὲν ἦτο δόγμα ὅ,τι ἕκτοτε μέχρι σήμερον ὡς δόγμα ἀσπάζεται ἡ τῆς Ῥώμης Ἐκκλησία.

τοῦ, Σεργίου τοῦ δευτέρου. Κυρίως δὲ ἐπὶ τοῦ ἑλλήνος Πατριάρχου Μιχαήλ τοῦ Κηρουλαρίου (ἐν ἔτει 1054) ἔπαυσε πλέον πᾶς σύνδεσμος τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ὅτε καὶ Πρέσβεις ἐπέμφθησαν πρότερον ὑπὸ τοῦ ἑλλήνος Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου καὶ τοῦ μνησθέντος Πατριάρχου πρὸς τὸν τότε Πάπαν Λέοντα τὸν ἕννατον, ὄντα ἤδη καὶ ἄρχοντα κοσμικόν, ἵνα πρὸς τελευταίαν ἀπόπειραν καὶ ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς νοθεσίας ἀνακαλέσῃ αὐτὸν ἀδελφικῶς εἰς τὴν πατρίαν εὐσέβειαν, εἰς τὸν ἀρχαῖον σύνδεσμον τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἑνώσεως. Ἀλλ' ὥς μὴ ὤφειλε, ὁ Λέων ἕννατος οὐχὶ μόνον ἀμετάθετος ἐπέμενε, ἀλλὰ καὶ πρέσβεις αὐτὸς ἀντεπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, αὐθεντικῶς καὶ κυριαρχικῶς διατάσσων τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἵνα αὕτῃ παραδεχθῇ τὰ Παπικὰ θεσπίσματα, ἵνα καὶ αὕτῃ ἐν ἄλλοις λόγοις συμμετοχὸς γένηται τοῦ πνευματικοῦ ἐγκλήματος, ὅπως οὕτω πᾶσα ἐκλείψῃ μαρτυρία καὶ πᾶς διαγραφῇ ἔλεγχος τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀποπλανήσεων ἀπὸ τῆς μιᾶς τοῦ Χριστοῦ καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἐπὶ Κηρουλαρίου ἄρα σύνοδος, ἐξ ἀπάσης συγκροτηθεῖσα τῆς ὀρθοδόξου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς ἀπεκήρυξε τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, ἔσχισε καὶ ἀπεχώρισεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ καθολικοῦ σώματος καὶ τῆς προτέρας κοινωνίας ὡς ἀθεράπευτον νοσοῦσαν νόσον, καὶ ἀμετάθετον μένουσαν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς καινοτομίας, ἕως ἂν τὸ πανάγιον Πνεῦμα φωτίσῃ τοὺς ποιμένους τῆς ἄλλοτε ἀδελφῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ὁδὸν τῆς καθολικῆς ἀγάπης καὶ ἐνότητος.

Ὅ,τι δὲ ὁ ἡμέτερος Πατριάρχης κατεδίκησε καὶ ἀπεκήρυξεν ὡς ἀντιβαῖνον εἰς τοὺς ἱεροὺς θεσμοὺς τῆς καθολικῆς πίστεως, ἐπιθεὶς οὕτω τὴν κορωνίδα τοῦ ὑπὸ τοῦ Φωτίου ἰδρυθέντος τροπαίου τῆς Ὀρθοδοξίας, τοῦτο αὐτὸ κατεδίκασαν καὶ ἀπεκήρυξαν καὶ αὐτοὶ οἱ πρὸ τοῦ Σεργίου καὶ Κηρουλαρίου Πατριάρχαι καὶ Πάπαι τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ποιμένες καὶ διδάσκαλοι.

Α'.) Ἀγάθων ὁ Πάπας ἐν ἔτει 679. Οὗτος ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ ἣν ἔγραψε πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον τὸν Πωγωνάτον, ἀναγνωσθεῖσαν ἐν τῇ ἑκτῇ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, λέγει τάδε· «ἐν ἀπλότῃ καρδίᾳ καὶ ἀναμφιβόλως ἀπὸ τῆς παραδοθείσης παρὰ τῶν Πατέρων πίστεως, ἐν καὶ ἐξαίρετον

ἔχει διαπαντός εὐχόμενοι καὶ σπεύδοντες, ἵνα μηδὲν παρὰ τὰ κανονικῶς ὀρισθέντα μειωθῇ, μηδὲν ἀλλαγῇ ἢ προστεθῇ· ἀλλὰ ταῦτα καὶ ῥήμασι καὶ νοήμασι ἀπαράτρεπτα φυλαχθῇ.»

Β'.) Ὁ διάσημος Ἀλκουίνος ὅστις, ἔριδος ἐν τῇ Δύσει ἀναφυσείσης περὶ τῆς εἰς τὸ Σύμβολον γενομένης προσθήκης καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ,» ἤδη ὑπαρχούσης ἐν τῇ Ἰσπανικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἔγραφε πρὸς τοὺς ἐν Λουγδούνῳ (Lyon) ἀδελφούς. « Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, πάση ὑμῶν τῇ δυνάμει τῆς κοινῆς φυλάσσεσθε ἰσπανικῆς διδασκαλίας· ἐν τῇ Πίστει τοῖς ἔχνεσιν ἀκολουθεῖτε τῶν ἁγίων Πατέρων, καὶ ἐν τῇ ἀγίᾳ ἐμμένετε ἐνόητι πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν· γέγραπται γὰρ μὴ μεταιρε ὅρια, ἃ ἔθεντο οἱ Πατέρες, καὶ τῷ συμβόλῳ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας μηδὲν καινὸν προστίθετε, μηδὲ παραδόσει παρομαρτεῖτε ἄχρι τοῦ νῦν ἀνηκούστοις. »

Γ'.) Παυλῖνος ὁ Ἀκυληῖας Ἀρχιεπίσκοπος, ἐν τῇ Ἰταλικῇ Συνόδῳ (ἐν ἔτει 791) ἐντελῶς ὡσαύτως τὴν προσθήκην ἀπηγόρευσε λέγων· « ἀπεχέτω ἀπὸ τῆς καρδίας παντὸς πιστοῦ, ὁ σκοπὸς συντιθέναι καὶ κηρύσσειν σύμβολον ἄλλως ἢ ὡς αὐτοὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες ἐθέσπισαν· προστιθέναι γάρ τι τούτῳ, ὅπερ εὐσεβῶς ἐνετέλλοντο οἱ ἅγιοι Πατέρες ἢ ἀφαιρεῖν, ἀνάρμοστον ἐστὶ τῇ Πίστει. »

Δ'.) Καὶ ὁ Πάπας Λέων ὁ τρίτος (ἐν ἔτει 809) ὅτε οἱ Πρέσβεις τῆς ἐν Ἀκυῖσγράφῳ τῆς Γαλλίας συστάσης Συνόδου, (συγκαλεσθείσης ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Γάλλων Καρόλου τοῦ μεγάλου ὑπὲρ τῆς ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκης) ἐπρότειναν αὐτῷ ἵνα εἰσαγάγῃ εἰς τὸ Σύμβολον τὸ « καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, » ὅχι μόνον δὲν συγκατετέθη ἀλλὰ καὶ διέταξε νὰ ἐγχαράξωσιν ἐπὶ ἀργυρῶν πλακῶν τὸ τῆς Νικαίας σύμβολον ἄνευ τῆς προσθήκης καὶ μετ' ἐπιγραφῆς « haec Leo posui amore et cautela orthodoxae religionis » τοῦτέστιν, ταῦτα ὁ Λέων ἐθέμην ἐξ ἔρωτος καὶ εἰς προφύλαξιν τῆς ὀρθοδόξου θρησκείας. Εἰς δὲ τὴν παρατήρησιν τῶν ἀπεισταλμένων τῆς Συνόδου, ὅτι δῆθεν ἐγένετο προσθήκη ἀληθείας καὶ οὐχὶ ψευδῆς, εἶπεν « οὐχ οὕτως ἐθέσπισαν οἱ Πατέρες ὅτι ὀρθόδοξος δύναται προσθήκην ποιῆσαι, ὁ δὲ ἀνορθόδοξος ἢ ἑτερόδοξος οὐ δύναται· ἀλλ' εἶπον οὐδεὶς δύναται τοῦτο ποιῆσαι. » ὁμοίαν ἔδωκεν ἀπάντησιν καὶ

πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γαλλίας Κάρολον τὸν μέγαν, ὅσις ἠρώτησε τί ὁ Λέων φρονεῖ περὶ τῆς προσθήκης.

Ε΄.) Καὶ ὁ Πάπας Ἰωάννης ἐν τῇ Συνόδῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, συστάσης ἐν ἔτει 879, ἀπεδέξατο μετὰ τῶν τοποτηρητῶν αὐτοῦ Εὐγενίου καὶ Παύλου τῶν πρεσβυτέρων καὶ Πέτρου τοῦ καρδινάλιου, τὸν ἐν τῇ Συνόδῳ ταύτῃ ἀναγραφέντα ὅρον ἔχοντα ὡς ἀκολούθως. « Εἴτις παρὰ τοῦτο » τὸ ἱερὸν Σύμβολον τολμήσει ἕτερον ἀναγράψαι, ἢ προσθεῖναι » ἢ ἡ ἀφαιρεῖν ἢ ὅρον ὀνομάσαι, ἢ προσθήκην, κατὰκριτος καὶ » πάσης χριστιανικῆς ὁμολογίας ἀλλότριος. » Καὶ περὶ τῆς καταδικαζομένης ταύτης προσθήκης γράφων πρὸς τινα τῆς Μωραβίας Ἐπίσκοπον διαποροῦντα περὶ τοῦ πρακτέου, ὁ αὐτὸς Πάπας Ἰωάννης ἀποφαίνεται ὧδε. « Πάλιν προδηλοῦ- » μεν τῇ αἰδεσιμότητί σου, ἵνα περὶ τοῦ ἄρθρου τούτου, δι' ὃ » συνέβη τὰ σκάνδαλα μέσον τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, ἔχει » πληροφορίαν εἰς ἡμᾶς ὡς οὐ μόνον λέγομεν τοῦτο » ὅτι τὸ Πνεῦμα καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπο- » ρεύεται, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρῶτον θαρρῆσαντας τῇ ἐαυ- » τῶν ἀπονοίᾳ τοῦτο ποιῆσαι, παραβάτας τῶν θείων » λόγων κρίνομεν, καὶ μεταποιητὰς τῆς Θεολογίας » τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ καὶ τῶν Πατέρων, οἱ συνοδι- » κῶς συνελθόντες παρέδωκαν τὸ ἅγιον » σύμβολον. » Ὑπέσχετο δὲ ὁ μακάριος Πάπας Ἰωάννης πρὸς τὸν ἀγιώτατον Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, τὸν σοφώτατον Φώτιον, τὴν παντελῆ ἐκρίζωσιν τῆς ἰσπανικῆς ἐκείνης προσθήκης ἀπὸ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Δύσεως.

Τοιοῦτον τὸ θετικὸν καὶ ἱστορικὸν τῶν περὶ τὴν προσθή- κην διαπραχθέντων καὶ ὀρισθέντων, καὶ τοιοῦτος ὁ προτει- νόμενος ὡς ὅρος καθολικῆς ἐνώσεως, ἢ ἀκριδέστατον εἰπεῖν, ὡς ὅρος ἐνώσεως μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἀπαξ παρασυρθεῖσα εἰς τὴν καινοτομίαν τὴν ἐν τῷ Συμβόλῳ διὰ παντὸς ἀπεπειράθη μέσου καὶ ἔτι σήμερον ἀποπειρᾶται, ἵνα συμπαρασύρῃ εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς καινοτομίας καὶ τὴν πρωτότυπον μητέρα τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, ἥτις αὐτὴ παρέδωκε μεμορφωμένην καὶ καθολικῶς καὶ ἀνελλιπῶς συγ- κεκροτημένην τὴν ὀνομασθεῖσαν Ἐκκλησίαν Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν (Ecclesia Catholica Apostolica,) καὶ τὸ ταύτης ἱερὸν Σύμβολον (Symbolum.)

Εἰ δὲ ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία καθολικῶς καὶ ἀπὸ εὐσεβοῦς καρδίας ἐπιδιώκει τὴν γνησίαν τῆς Ἐκκλησίας ἔνωσιν, ὀφείλει αὕτη πρώτη νὰ συμμορφωθῇ καὶ ἐνωθῇ οὐχὶ μετὰ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ἀλλ' μετ' αὐτῆς τῆς πρωτοτύπου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ἐπανορθοῦσα ὅσας ἐπέφερεν εἰς ταύτην δογματικὰς καὶ τελετικὰς μεταρρυθμίσεις καὶ καινοτομίας, ἐξ ὧν μία ἐστὶ ἡ περὶ οὗ ὁ λόγος προσθήκη, καὶ ἑτέρα ἡ πολύκροτος ἀντικανονικὴ ἀρχηγία τοῦ Πατριάρχου καὶ Πάπα αὐτῆς ἐφ' ἀπάσης τῆς καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Τοιαύτην ἀποστολικὴν αὐταπάρνησιν καὶ καθολικὴν θυσίαν ἀπαιτεῖ παρὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας οὐχὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἢ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἀλλ' αὕτη ἡ καθολικὴ ἔνωσις, ἣν ἀντίστροφον καὶ παρηλλαγμένην, καὶ ἔκφυλον καὶ ξένην ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ, προσέρχεται κηρύττουσα πρὸς τοὺς ἀγνοοῦντας καὶ τοὺς εὐπίστους ἡ Ῥωμαϊκὴ Προπαγάντα καὶ ἡ μετ' αὐτῆς πρὸς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ συνεργαζομένη Παρισιανὴ Ἑταιρία, (Société de Paris) διασκορπίζουσα τοὺς ἑαυτῆς ἱεραποστόλους καλογήρους καὶ καλογραίας ὑπὸ τὴν φαινομένην δῆθεν φιланθρωπίαν καὶ εὐεργεσίαν τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς διδασκαλίας!

Ἐπισφραγίζοντες τὸν τῆς προσθήκης ὅρον διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου « ὅταν ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ » παραλείπομεν πᾶσαν τὴν θεολογικὴν ἔρευναν ἐπὶ τῆς τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως, ἀρκούμενοι μόνον ἵνα εἴπωμεν, ὅτι καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ἡ καθολικὴ θεολογία τῆς Ἑλληνικῆς ἢ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας προσάγει ἑκατοντάδας χωρίων ὅλως ἀντιθέτων εἰς τὴν γενομένην προσθήκην, μάλιστα δὲ ἀπὸ τοῦ μεγάλου Γρηγορίου καὶ Βασιλείου καὶ Ἀθανασίου· πρὸς δὲ ἐκ μόνου τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου, ὃν ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία θεωρεῖ ὡς τὸν κυριώτερον ἀπολογητὴν τῆς ἑαυτῆς διδασκαλίας, πλείονες τῶν πεντήκοντα μαρτυριῶν ἀναφέρονται ὑπὲρ τοῦ ὀρθοδόξου καθολικοῦ δόγματος καὶ κατὰ τῆς προσθήκης, ἐνῶ ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία μόλις δύναται νὰ συλλέξῃ ὅλαις δυνάμεσι εἴκοσι χωρία ἐκ τῶν Πατέρων, καὶ ταῦτα ἀσαφῆ καὶ τινα σκοπίμως ἴσως παρεφθαρμένα. Πᾶσαν τὴν περὶ συμβολικῆς Πίστεως κανονικὴν ἀπόφασιν εὐσεβῶς ὑποστηρίζων, καὶ

παῖσαν τὴν θεολόγον τῶν Πατέρων φωνὴν ἀσπαζόμενος καὶ ὁ ἱερός τῆς Ἐφέσου ἑλλην Μητροπολίτης, Μάρκος ὁ Εὐγενικός, καὶ τὸ κοινὸν τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας δόγμα πανταχόθεν ἀπαγορευόμενον ἐξελέγχων, πιστὸς μέχρι τέλους καὶ ἐδραῖος κήρυξ τῆς καθολικῆς θεολογίας ἐνέμεινε ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ τῆς Φλωρεντίας, πρὸς τὸν Καρδινάλιον Ἰουλιανὸν καταγωνιζόμενος καὶ πρὸς τὸν λατῖνον τῆς Ῥόδου Ἐπίσκοπον Ἀνδρέαν ἐρίζων. « Ζητοῦμεν τοίνυν, ἔλεγεν ὁ ἱερός Μάρκος πρὸς » τοὺς δυτικούς Ἐπισκόπους, καὶ παρακαλοῦμεν εἰς ἐκεῖνον » ἐπανελθεῖν τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἠνωμένοι ὄντες τὸ αὐτὸ » πάντες ἐλέγομεν· καὶ ὥσπερ ἀνεκαλεσάμεθα τὴν τότε πα- » ραλειφθεῖσαν ἀγάπην, οὕτω καὶ τῷ φρονήματι πρὸς τε » ἡμᾶς ἐνωθῆναι, καὶ πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν τοὺς ἐν ταῖς » Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις ταῖς ἐπτά διαλάμψαντας. Καὶ » πρῶτον ἀναγνωσθήτωσαν οἱ ὅροι τῶν ἁγίων Πατέρων, ἵνα » δεῖξωμεν ἑαυτοὺς μὲν συμφωνοῦντας καὶ ἐπομένους ἐκείνοις » οὐ μόνον τῇ τάξει ἀλλὰ καὶ τοῖς φρονήμασιν. Ἐκεῖνοι γὰρ » διαγορεύουσι μὴ δεῖν ἕτερον ποτὲ παραδέξασθαι σύμβολον μηδὲ » προσθήκην τινὰ ἀσπάσασθαι ἢ ἀφαίρεσιν. Ἐκεῖνο τὸ σύμβολον » ἀπαιτοῦμεν παρ' ὑμῶν, ὦ φίλοι Πατέρες, τὴν καλὴν παρα- » καταθήκην τῶν ἡμετέρων Πατέρων τῶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ » βασιλίδι πόλει συναθροισθέντων. Ἀπόδοτε τοίνυν τοῦτο, » καθὼς παρελάβετε παρ' ἡμῶν, ὅπερ οὐ δέχεται προσθήκην » ἢ μείωσιν· κέκλεισται γὰρ παρ' αὐτῶν καὶ ἐσφράγισται, » καὶ τοὺς τολμῶντας τοῦτο καινοτομεῖν ἀποπέμπονται. » Ὁμοίαν πίστιν ἐκφράζων καὶ ὁ ἑλλην Γεώργιος ὁ Σχολάριος, εἷς ἐκ τῶν συγκλητικῶν τῶν παρακολουθησάντων τὸν βασιλέα Ἰωάννην Παλαιολόγον ἐν τῇ ῤηθείᾳ τῆς Φλωρεντίας συνόδῳ, (ἐν ἔτει 1438,) καὶ τὴν ἐπιμονὴν τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας δικαιολογῶν ὑπὸ τὴν ἀδικαιολόγητον φιλοτιμίαν τοῦ τὴν πλάνην αὐτῶν ἀπαρνήσασθαι, ἅμα δὲ ἔχον τὴν ἐκ τῆς ἐνώσεως ἐλπιζομένην εἰς τὸ κινδυνεῦον Γένος βοήθειαν κατὰ τὰς καιρικὰς ἐκεῖνας καὶ κατεπειγούσας περιστάσεις ὑποδεικνύων, τοὺς ἡμετέρους Ἐπισκόπους προέτρεπεν εἰς τὴν τῆς ἐνώσεως παραδοχὴν τάδε λέγων· « λέγουσι δὲ οἱ λατῖνοι ὡς αἰσχύνῃ » καὶ δεινὸν ἂν εἴη τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν γενομένην » προσθήκην ἐν τῷ συμβόλῳ ἀφελεῖν, τοσούτοις ἤδη ἔτεσιν » ἐχομένη ταύτης. Ἐπειδὴ δὲ τὴν τῶν ἀκινήτων δογμάτων

» τάξιν παρ' ἡμῶν εἴληφεν ἡ τῆς Ῥώμης Ἐκκλησία, καὶ πάσι
» τούτοις κηρύττεται ἐμμένειν, (εἰ τοῦτο ἐκήρυσσεν, ἡ ποθητὴ
» εἰς αὐτὴν ἔνωσις ἀφ' ἑαυτῆς εὐοδοῦτο) οὐκ ἂν ἀνάσχοιτο τὸ
» ἐν συμβόλῳ ἅπαξ προστεθὲν κινεῖν. »

Τοιοῦτος ἐστὶν ὁ περὶ προσθήκης ὅρος, εἰς τῶν δύο προβαλ-
λομένων ὁρων, φέρων εἰς τὴν τῆς πίστεως ἐνότητα, ὡς οἱ
Ποντίφικες τῆς Ῥώμης λέγουσι, πράγματι δὲ ἀντιστρατευό-
μενος πρὸς τὰ ἀκίνητα δόγματα τῆς ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν
τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων ὀρισθείσης ἀγίας τοῦ Χρι-
στοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκ-
κλησίας, ἐν ᾗ πιστὴ διετέλει καὶ ἡ τῆς Ῥώμης καὶ
Δύσεως Ἐκκλησία, πρὶν ἢ τὸ ἀντικαθολικὸν καταλάβῃ πνεῦ-
μα τοῦς τῆς Ῥώμης Ἐπισκόπους, πρὶν ἢ ὁ ἀνθενωτικὸς ἀνα-
φανῇ νεωτερισμὸς ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ! Πλὴν γὰρ ὅτι
ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἀπετόλμησε κινεῖν τὸ ὀρισθὲν ἀκίνητον καὶ
ἀπαράβατον τοῦ συμβόλου δόγμα ἐπὶ τῆς τοῦ Παναγίου
Πνεύματος ἐκπορεύσεως, ἡ καινοτόμος ἐκείνη προσθήκη α καὶ
ἐκ τοῦ Υἱοῦ » ἢ ἐκ τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἰσπα-
νίας ἐπινοηθεῖσα, φέρει κατ' ἀνάγκην εἰς δύο βλασφήμους
ἀρχὰς καὶ ἀντικαθολικὰ ἀτοπήματα· α.) ὅτι διὰ τῆς α καὶ
ἐκ τοῦ Υἱοῦ » ἐκπορεύσεως ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία
ἄκουσα καὶ ἐν σιωπῇ ἀποδέχεται παρὰ τὸν πατέρα μόνον,
δύο προκαταρκτικὰς αἰτίας, τῆς αἰτιατότητος προκαταρ-
κτικὸν αἷτιον καὶ τὸν Υἱὸν ποιοῦσα, δύο ἀγεννήτους καὶ
δύω πηγὰς θεότητος, ὧν ἀντίθετα θεολογεῖ ὁ μέγας τῆς κα-
θολικῆς θεολογίας διδάσκαλος Γρηγόριος, λέγων· « πάντα
ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ καὶ τοῦ Υἱοῦ πλὴν
τῆς αἰτίας » καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, α μόνος
ἀγεννήτος, καὶ μόνος πηγὴ Θεότητος ὁ
Πατήρ. » β.) ἐπειδὴ μόνῃ θεότητος πηγὴ ὁ Πατήρ, ἡ
προσθήκη ἐκείνη ἀποκλείει τὸ Πανάγιον Πνεῦμα ἀπὸ τῆς
θεότητος. Εἰς τοιαύτας κατ' ἀνάγκην φέρει βλασφήμους ἐν
τῇ Ἐκκλησίᾳ δόξας ἡ Ἰσπανικὴ ἐκείνη προσθήκη (filioque)
καὶ λέγομεν κατ' ἀνάγκην ὡς πεποιθότες ὅτι καὶ ἡ Ῥωμαϊκὴ
Ἐκκλησία ἡ τὴν Ἰσπανικὴν προσθήκην ἀσπασθεῖσα οὐδέποτε
ἐτεροφρονεῖ ἐν καθολικῷ συνειδότητι πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκ-
κλησίαν ἐπὶ τοῦ συμβολικοῦ τῆς ἐκπορεύσεως δόγ-
ματος, διὰ μόνῃς τῆς διαφορᾶς ὅτι καὶ μετὰ τοσαύτας

προτροπὰς καὶ νουθεσίας τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἐπέμενε καὶ ἐπιμένει ἐν τῇ προσθήκῃ ταύτῃ, δεινὸν νομίζοντα τὸ ὁμολογεῖν τὴν καινοδοξίαν ταύτην καὶ ἀποκηρύττειν τὴν ἑαυτῆς ἀποπλάνησιν, ἐν ᾧ χρόνῳ ἐγκαυχᾶται ἐπὶ τῇ τῶν καθολικῶν δογματικῶν ἐνότητι καὶ προσκαλεῖ μάλιστα τοὺς λοιποὺς πρὸς τὴν ἐνότητα ταύτην !

Μάταιοι ἄρα καὶ ἄδικοι ἐτοξεύθησαν καὶ ἐκτοξεύονται μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν τοσαῦται καὶ τηλικοῦται ὕβρεις κατὰ τοῦ σοφωτάτου καὶ ἀγιωτάτου Πατριάρχου, τοῦ ἑλληνο- Φωτίου, ὡς καὶ πολλῶ ὕστερον αἱ ἀποδοθεῖσαι συκοφαν- τίαὶ κατὰ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἐφέσου Μητροπολίτου, Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ ! Μάτην οἱ δυτικοὶ συγγραφεῖς, ὄργανα τοῦ Ῥω- μαϊκοῦ τύφου, ἀπεπειράθησαν νὰ παραστήσωσι τὸν ἀναίτιον Φώτιον ὡς αἴτιον τοῦ ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπελθόντος σχίσματος, διαστρέψαντες οὕτω τὴν καθολικὴν ἀλήθειαν. Αὐταὶ αἱ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας καινοτομίαι, αὐταὶ αἱ ἀποπλανήσεις ἀπὸ τῶν κοινῇ δεδογμένων καὶ κοινῇ βεβουλευ- μένων τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας πραγμάτων, αὐτὰ τῆς διχοτο- μίας ἐγένοντο αἴτια, καὶ αὐτὰς ὁ σοφώτατος Φώτιος ἐξή- λεγχε πρὸς διόρθωσιν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, (εἰ καὶ ἐπὶ Φωτίου τὸ τῆς προσθήκης ἐκεῖνο καὶ τοι νεμόμενον τὰς τῆς Δύσεως Ἐκκλησίας, δὲν ἐθεωρεῖτο οὐδὲ ἠσπάζετο εἰσέτι ὡς δόγμα ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων Ἐπισκόπων) καὶ αὐτὰς ἐξήλεγχε διακόσια περίπου ἔτη πρὸ τοῦ σχίσματος. Τὸ σχίσμα ἐγένετο περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος ἐπὶ τῆς ἱεραρχείας καὶ πατριαρχείας τοῦ ἡμετέρου Πατριάρχου Κηρουλαρίου τοῦ πρῶ- του, ἐνῶ ὁ ἀγιώτατος Φώτιος ἔζη ἐν τῷ ἐννάτῳ αἰῶνι, κατα- πολεμῶν τὴν ἀμείλικτον ἀλαζονείαν τοῦ Ποντίφικος Νικολάου καὶ ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ταύτης, καθ' ἧς ὅμοια προσλαλεῖ καὶ τεκταίνεται καὶ ὁ νῦν Ῥωμαῖος Ποντίφηξ Πίος ἕννατος διὰ τῆς γνωστῆς ἐκείνης προσλαλιάς γενομένης ἐν τῇ 6 Ἰανουαρίου τοῦ πα- ρόντος ἔτους. Ὅτε λοιπὸν ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία εἶχεν ἤδη σχίσει τὴν τῆς Πίσεως ἐνότητα, πολλοὺς διαρρήξασα θεσμοὺς τῶν Οἰκουμενικῶν τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας συλλόγων, ἐν οἷς καὶ ἡ τῆς π ρ ο σ θ ῆ κ η ς μία ἐστὶ διαρρήξις, ἀπescίρτα δὲ καὶ οὐκ ἠθέλεν ἀναγνωρίζειν τὴν πρωτότυπον ἐνότητα τῆς τοῦ Χριστοῦ ποιμένης, τότε καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία διὰ τῶν

πρεσβυτέρων αὐτῆς ποιμένων καὶ Πατριαρχῶν Σεργίου καὶ Κηρουλαρίου ἀπεκήρυξαν καὶ ἐχώρισαν τὴν ἀπειθοῦσαν τῆς Ῥώμης Ἐκκλησίαν ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου καθολικῆς κοινω-
νίας, οὐχὶ δὲ ὁ ἐν τῇ τοῦ Πέτρου ὀρθοδοξίᾳ ἀκλόνητος δια-
μείνας Φώτιος !

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Ὅ Ρ Ο Σ Β'.

Ὅτι ὁ Πάπας ὁ ὁρατὸς ἐστὶ καὶ ἀλάτρευτος ἀρχηγὸς ἀπάσης τῆς τοῦ Χριστοῦ καθολικῆς Ἐκκλησίας κατὰ θεῖον δικαίωμα, καθὼ διαδόχος τοῦ Πέτρου καὶ τοποτηρητὴς τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, δυνάμενος δεσμεῖν καὶ λύειν τὰ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας πράγματα κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ, φωνὴν ἀνέκκλητον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἔχων καὶ κῦρος ὑπέρτατον, καθὼ ἀπορρέον ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐκείνου δικαίου!

« Δεῦτε πάντες οἱ πιστοὶ αὐτῷ προσκυνήσωμεν ! »

Τοιοῦτος ὁ προβαλλόμενος πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους τῆς Ἀνατολῆς καθολικοὺς χριστιανοὺς δεύτερος ὅρος τῆς παπικῆς φιλαρχίας, εἰς ὃν τοιαύτην περιποιεῖται ἡ τῆς Ῥώμης Ἐκκλησία σπουδαιότητα, ὥστε εἰς πάντας τοὺς νεοφύτους οἱ ἱεραπόστολοι αὐτῆς παραγγέλλουσιν ὅτι πρὸς τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν, ὡς καὶ ὁ νῦν Πίος ἔννατος ἐν τῇ αὐτοῦ προσλαλιᾷ ἀποφαίνεται, δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ ᾔηται τις χριστιανὸς ἔστω καὶ ὀρθόδοξος, ἀλλ' ἀναπόφευκτος καὶ ἀναγκαία ἡ ὁμολογία τοῦ ὁρου τούτου. Ἡ παραδοχὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης πειθαρχίας, εἰ καὶ ἀντικαθολικῆς καὶ ἀνταποστολικῆς, εἰ καὶ ἀγνώστου καὶ ἀνηκούστου ἐν τῇ πρωτοτύπῳ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἀπ' αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων μέχρι τοῦ μακροῦ διαστήματος τοῦ ἐννάτου ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνος, ὑπῆρξε καινοφανὲς ἀποκύημα τῆς παπικῆς ἀλαζονείας, ἐννεακοσίους δὲ ὅλους ἐνιαυτοὺς ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία καὶ οἱ ταύτης εὐσεβεῖς ποιμένες καὶ διδάσκαλοι ἀπὸ τε τῆς Ἑω ς τῆς Ἑσπέρας οὐδὲν εἶχον οὔτε ἐδόξαζον τοιοῦτον ὁρατὸν κέντρον καὶ τοιαύτην παπικὴν μονοκρατορίαν ! Οἱ τοῦ ἡμετέρου Φωτίου κατήγοροι καὶ σύγχρονοι Πάπαι Νικόλαος καὶ Ἀδρι-

ανός, πρὸς τὸν σοφώτατον ἐρίζοντις καὶ ἀγιώτατον Φώτιον, τὸν ἀκατάβλητον μαχητὴν τῆς καθολικῆς ἀληθείας, πρῶτοι ἤρξαντο μετὰ θρασύτητος εἰς τὸ μέσον προάγειν τὸ διὰ τοῦ Πέτρου δῆθεν προσκτηθὲν δικαίωμα τῆς Ῥωμαϊκῆς ἑδρας, αὐτοῦ εἶναι κεφαλὴν πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ὑπερτάτην ἔχειν ἐποπτείαν, καὶ τὰς τῶν Παπῶν διατάξεις κῦρος ἔχειν παγκόσμιον· » καὶ τὰς μονοκρατικάς ταύτας δόξας προσέρχεται κηρύσσων πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησίαν καὶ ὁ νῦν παπεύων Πίος ἔννατος, ἀποφασίσας, ὡς φαίνεται, ἵνα ἀποσρέψῃ τὸ πρόσωπον ἀπὸ τῶν ἐπιβαρυνουσῶν τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ κοσμικῶν φροντίδων, ὅλαις δυνάμεσι περὶ τὰ πνευματικὰ ἀσχολούμενος τοῦ πεπλανημένου ποιμνίου! Εἴθε τὸ Πανάγιον Πνεῦμα φωτίσῃ τὸν ἅγιον τοῦτον Πατέρα πρὸς τὴν νέαν ταύτην ὁδόν, πρὸς ἡσυχίαν τῆς πασχούσης καθολικῆς τῆς Ἰταλίας Δυνάμεως, ἐν τῇ ἀποκηρύξει δύο ἀντικαθολικῶν ἐξουσιῶν, τῆς ἀπολύτου κοσμικῆς καὶ τῆς ἀπολύτου πνευματικῆς, ἵνα οὕτως ἡ γνησία καὶ πρωτότυπος γένηται τῶν Ἐκκλησιῶν ἔνωσις ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀδελφικῆς ἰσότητος καὶ ἀγάπης!

Τὸν πρῶτον ἐρευνῶντες ὅρον τὸν τῆς προσθήκης, ἴδομεν ὅτι πανταχόθεν κατεπολεμεῖτο ἡ καινοτομία αὕτη τῆς Ἰσπανικῆς Ἐκκλησίας, καὶ παρὰ τοῦ Εὐαγγελικοῦ λόγου καὶ παρὰ τῆς ὑψιγόρου ἀποφάσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ τῆς Ἐκκλησίας Συλλόγου, εἰς ὃν περικλείεται καὶ ἡ ὁμότιμος συναίνεσις καὶ ψῆφος τῆς πρὸ τοῦ σχίσματος ὀρθοδοξούσης Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Περὶ δὲ τοῦ δευτέρου τούτου ὅρου τῆς ὁρατῆς ἀρχηγίας καὶ γενικῆς ἐποπτείας τῶν Ῥωμαίων Πατριαρχῶν, οὐδαμῇ τῆς πρωτοτύπου καθολικῆς Ἐκκλησίας οὐδαμῶς ἀνευρίσκομεν ἢ ὅρον συνοδικόν, ἢ ῥῆσιν καὶ χωρίον περὶ τοιαύτης λαλοῦν ἐξουσίας, καὶ περὶ τοιούτου μνημονεῦον πρωτείου καὶ ἐπιτροπείας. Τοιούτου μὴ ὑφισταμένου δικαιώματος μέχρι τοῦ ἐννάτου ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνος, τοιούτου ἀπολύτου πρωτείου ἀγνώστου ὄντος ἐν τῇ μιᾷ καθολικῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, οὐδὲ ῥῆτραι ἢ λέξεις ὑφίστανται ἐκεῖνο ὀρίζουσαι καὶ ἐκεῖνο ἐπικυροῦσαι.

Ποῦ λοιπὸν ἐρείδεται τὸ κυριαρχικὸν ἐπὶ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας πρωτεῖον, τὸ ἀλάσθηστον καὶ ἀναμάρτητον πλεονέκτημα, τὸ θεῖον διαδοχικὸν δίκαιον τῶν τῆς Ῥώμης Πα-

τριαρχῶν, ὅπερ ὁ Πάπας Νικόλαος α'. θερμότατος ἱραστής τῆς ἐκκλησιαστικῆς τυραννίδος περὶ τὰ μέσα τοῦ ἐννάτου αἰῶνος εἰς μέσον προήγαγε τῆς καθολικῆς ὁμοσπονδίας, ἐπισπεύδων τὴν πραγματοποίησιν τῶν φιλαρχικῶν τάσεων τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὰ τιμητικὰ πρωτεῖα εἰς κυριαρχικὰ μετατρέπων; Οἱ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἐπίσκοποι ἐπὶ μακρὸν ἐκμελετήσαντες, ὡς φαίνεται, καὶ φωτισθέντες ἐπ' ἐσχάτων κατενόησαν τέλος τὴν τοῦ Κυρίου διδασκαλίαν, πρόχειρον εὐρόντες καὶ εὐπρόσδεκτον τοῖς ἀγνοοῦσι τὴν εὐαγγελικὴν ῥῆσιν « σὺ εἰ Πέτρος, καὶ ἐπὶ τῇ πέτρᾳ ταύτῃ οἰκοδομήσομαι τὴν Ἐκκλησίαν κ. τ. λ. » Τὸ σκοπίμως καὶ ἐν γνώσει παρερμηνευθὲν τοῦτο ἀνυπόστατον τοῦ Πέτρου ἐπὶ τῶν ἄλλων μαθητῶν πρωτεῖον, ἐπιτηδεῖως οἰκειοποιηθὲν ὑπὸ τῶν τῆς Ῥώμης Ἐπισκόπων, καὶ ἐπιτηδεῖως εἰς ἓν συνδεθὲν μετὰ τῆς ἀρπαγείσης ἐξουσίας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δ ο υ κ ά τ ο υ , ἀπετέλεσε τὸν θείῳ δικαιώματι Παπισμὸν καὶ συνέστησε τὸν θεοκρατορικὸν ὀργανισμόν τῆς κ λ η ρ ι κ ῆ ς β α σ ι λ ε ῖ α ς , ἥτις καὶ παρχίτιος ἐγένετο ἀνθρωπίνου θυσίας ὁ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας κεκλημένος ἐργάτης! (α) Τοσοῦτον δὲ ἐρρίζωθη ἐν τῇ Δύσει ἡ περὶ τῆς πνευματικῆς τῶν Παπῶν κυριαρχίας ἀντικαθολικὴ καὶ ἀνταποστολικὴ δόξα, ὥστε πολλὰ εἰπόντες καὶ γράψαντες περὶ τῆς κοσμικῆς αὐτῶν ἐξουσίας, οὐδὲ καὶ θίγουσιν ἐκείνης κλίνοντες γόνυ καὶ ἀποδεχόμενοι ἐν

(α) Ἀπὸ τοῦ ἔτους 896 — 1859 (παραλείπομεν τὰς ἐν τῇ Ῥώμῃ ὀργανιζομένας καὶ εἰς τὸ καταργηθὲν τῆς Νεαπόλεως βασιλείον ὁδηγουμένας ληστρικὰς καὶ αἰμοχαρεῖς συμμορίας ὑπὸ τὴν εὐφημον προστασίαν « τοῦ ἁγίου Στεφάνου ») ἀριθμοῦνται 150 ἐπαναστάσεις ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ Κράτει, ἐξ ὧν αἱ 45 ἐν αὐτῇ τῇ λεγομένῃ ἀγίᾳ τῆς Ῥώμης ἔδρᾳ. Κατὰ ταύτας οἱ τοῦ Ποντίφηκος ἀπηνεῖς στρατιῶται καὶ αἰμοχαρεῖς δῆμιοι χιλιάδων χριστιανικῶν θυμάτων, τὸ ἀνθρώπινον ἔχον αἷμα ἀντὶ τῆς ἐξαιτουμένης ἀπολυτρώσεως τοῦ τε σώματος καὶ πνεύματος ἀπὸ τῆς Ποντιφικῆς τυραννίας. Ἐν τῷ 17 αἰῶνι ὁ διάσημος Ῥωμανόλης διαμαρτυρόμενος κατὰ τῶν ἀντιχριστιανικῶν καταπιέσεων τοῦ παπικοῦ δεσποτισμοῦ, ἔλεγεν ὅτι « ἐν τῇ πρώτῃ δοθείσῃ εὐκαιρίᾳ οἱ τῶν Ἐξαρχιῶν κάτοικοι Ῥωμαῖοι παραδοθήσονται μᾶλλον εἰς τοὺς Τούρκους, ἢ νὰ ὑποφέρωσι τὴν σκληρὰν καὶ ἀπάνθρωπον τῶν ἱερέων Κυβέρνησιν. » (Vannucci.)

τῇ σοφίᾳ αὐτῶν καὶ ἐν σιωπῇ τὰ μεσαιωνικὰ πάθη καὶ δόξας τῶν ῥωμαίων Ἐπισκόπων καὶ συγγραφέων, οἵτινες παρερμήνευσαν καὶ διέστρεψαν νοθεύσαντες τοὺς τοῦ Κυρίου λόγους πρὸς ζημίαν τῆς πρωτοτύπου καθολικῆς ἀληθείας καὶ διδασκαλίας.

Τεκμήρια τοῦ λόγου ἔστωσαν τὰ ἐπόμενα. Ὅτε οἱ ὄχλοι οἱ ἀκροώμενοι τοῦ Κυρίου διδάσκοντος τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς ἀπεσύρθησαν, ὁ Κύριος τότε ἐπερώτησε κατὰ μόνας τοὺς μαθητὰς « τί ν α μ έ λ έ γ ο υ σ ι ν οἱ ἄ ν θ ρ ω π ο ι εἶ ν α ι ; » Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον· « Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ Ἡλίαν, καὶ ἄλλοι ὅτι Προφήτης τίς τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. » Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι ; Καὶ ὁ Πέτρος, προπηδήσας τῶν ἄλλων καὶ προλαβὼν ὡς θρασύτερος, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, γίνεται στόμα τῶν ἄλλων, καὶ ὁμολογεῖ τὴν καλὴν καὶ θεόπνευστον ὁμολογίαν, « σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. » Ὅθεν καὶ πρὸς αὐτὸν ὁμοίως εἶπεν ὁ Σωτήρ· « σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσομαι τὴν Ἐκκλησίαν. » Ὡστε τὰ πρὸς τὸν Πέτρον « ὡς εἶ ν α ἀ ν τὶ π ά ν τ ω ν » (ὡς καὶ ὁ ἱερὸς φησὶν Αὐγουστῖνος) ῥηθέντα παρὰ τοῦ Κυρίου πᾶσι προσήκουσι τοῖς Ἀποστόλοις, ἐφ' ὧν δῆλον ὅτι οὐδένα πώποτε ὁ Κύριος κατέστησεν ἄρχοντα ἢ κεφαλὴν, αὐτὸς ἡμῶν ὁ Κύριος ὁ ἐπιτιμήσας καὶ ὀνειδίσας τοὺς τοιοῦτου ἀξιώματος ἀντιποιουμένους. (α) Ἡ πρὸς πάντας τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καὶ οὐχὶ πρὸς μόνον τὸν Πέτρον γενομένη αὕτη παρὰ τοῦ Κυρίου προσφώνησις, κάλλιστα μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, ὅστις μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Πέτρου ἐκ μέρους πάντων δοθεῖσαν ὁμολογίαν « σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος » λέγει· « ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιτιμήσας αὐτοῖς, παρήγγειλε μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο· » δὲν λέγει ἐπιτιμήσας αὐτῷ ἦτοι τῷ Πέτρῳ μόνῳ, ἀλλὰ τὴν ἀληθῆ καὶ ἀλάνθαστον τοῦ Διδισκάλου ἔννοιαν ἐξηγῶν ὁ Μάρκος λέγει « ἐπιτιμήσας αὐτοῖς παρήγγειλε μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο· » δεικνύων ὅτι τὴν ὁμολογίαν ἐκείνην τοῦ Πέτρου κοινὴν ἀπὸ πάντων τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν ὁ Κύριος ἐδέχετο, ἐπομένως κοινὴν πρὸς πάντας καὶ τὴν ἐπιτίμησιν αὐτοῦ ὁ Κύριος ἔδωκεν καὶ οὐχὶ πρὸς μόνον τὸν Πέτρον.

(α) Ἴδε προλεγ. τῶν τοῦ Φωτίου Ἀμφιλοχίῳ, ἐκδοσιν Σοφ. Κ. Οἰκονόμου, Ἰατροῦ κτλ.

Καὶ αὐτοὶ οἱ θεηγόροι Πατέρες τῆς πρωτοτύπου καὶ γνη-
σίας καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, οὐδεὶς φαίνεται
δογματίζων ὅτι τὸ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ ἐπὶ
μόνου τοῦ Πέτρου ἐρρέθη, ἀλλὰ πάντες διαρρήδην ὁμολογοῦσιν
ὅτι πρὸς πάντας τοὺς ὁμοταγεῖς Ἀποστόλους ἐδωρήθη. Βασι-
λειος ὁ Μέγας φησί· « Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, ἧς εἰ θεμέλιοι
» εἰσὶν ἐν τοῖς ὅρεσι τοῖς ἁγίοις· ὠκοδομεῖται γὰρ ἐπὶ τῶν
» θεμελίων τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν· (δὲν λέγει ἐπὶ
» τοῦ ἐνός θεμελίου τοῦ Πέτρου, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνός Ἀποστόλου
» τοῦ Πέτρου) . . . Πάντες οἱ χωροῦντες τὴν τῆς θεότητος γνῶσιν
» διὰ τὸ μέγεθος τοῦ νοῦ καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ νοῦ πράξεων τετε-
» λειωμένοι τῷ ὑγιεῖ βίῳ, τὰ ἄκρα εἰσὶ τῶν ὁρέων, ἐφ' ὧν
» ὠκοδομεῖται ὁ τοῦ Θεοῦ οἶκος· » (ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ.)
Καὶ Γρηγόριος ὁ Νύσσης· « Πέτρα, λέγει, καὶ ἡμεῖς ἐσόμεθα,
» μιμούμενοι καθὼς ἐστὶ δυνατόν ἐν τῇ τρεπτῇ φύσει, τὸ
» ἄτρεπτον τοῦ δεσπότου. » Ὁ δὲ Ὠριγένης ἐκπεφασμένως
ἀποφαίνεται λέγων. « Πέτρα γὰρ πᾶς ὁ Χριστοῦ
» μαθητῆς, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν τοιαύτην πέτραν οἰκοδο-
» μεῖται ὁ ἐκκλησιαστικὸς πᾶς λόγος καὶ ἡ κατ'αὐτὸν πολι-
» τεία Εἰ δὲ ἐπὶ τὸν ἕνα ἐκεῖνον Πέ-
»τρον νομίζεις οἰκοδομεῖσθαι τὴν πᾶ-
»σαν Ἐκκλησίαν μόνον, τί ἂν φήσαις περὶ
» Ἰωάννου τοῦ τῆς βροντῆς υἱοῦ, ἡ ἐκάστου τῶν Ἀποστόλων;
» ἄλλως τε ἄρα τολμήσομεν λεγεῖν ὅτι Πέτρου μὲν ἰδίως
» πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσι, τῶν δὲ λοιπῶν Ἀποστόλων
» καὶ τῶν τελείων κατισχύσουσι; » Οὔτε ἐκ τούτων ἄρα, ὥς
καὶ ἐκ τῆς ἄλλης παραλειπομένης θεόφρονος χορείας τῶν
ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων συνάγεται τί πρωτεῖον εἰς
τὸν Πέτρον, οὔτε ἐκ τῶν λόγων τοῦ θεοφόρου Ἰγνατίου, τοῦ
Χρυσορρήμονος Ἰωάννου καὶ τῶν ἄλλων θείων Πατέρων,
οἵτινες ἀποδέχονται ὡς πέτραν τὴν τοῦ Πέτρου ὁμολο-
γίαν ἢ αὐτὸν τὸν Κύριον, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ ἄτομον αὐτὸ τοῦ
Πέτρου. (Προλεγ. ἐν τοῖς Ἀμφιλοχίοις. Ἐκδ Σ. Οἰκονόμου.

Ὅτι δὲ οὐδ' ἐκ τῶν ἄλλων πρὸς τὸν Πέτρον κυριακῶν
λογίων «ποιμαίνει τὰ πρόβατά μου κτλ.» οὐδεμία περιέχεται
πρωτείου φαντασία, μάρτυς τρανόφθογγος αὐτῇ τε ἡ μετὰ
τὴν τριπλὴν ἐρώτησιν λύπη τοῦ μακαρίου Πέτρου, καὶ ἡ
ὁμόφωνος πρὸς τοὺς ἄλλους Πατέρας ἐρμηνεία τοῦ τῆς Ἀλε-

ἑορδαίας φωστῆρος, τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, «τί δηλοῖ, λέγοντος,
 » ὁ βόσκε τὰ ἄρνία μου, ποιμαίνε τὰ
 » πρόβατά μου; Ὅτε ἤρνήσατο τρίς τὸν Κύριον,
 » ἑραπεύει τὸ πεπονηθὸς καὶ ἀνταπαιτεῖ ποικίλως τὴν εἰς
 » τρίτον ὁμολογίαν, ἀντίσταθμον ὥσπερ ἐκείνῳ τοῦτο τεθεῖς,
 » καὶ ἀντίρροπον τοῖς πταίσμασιν ἐξαρτύων τὴν ἐπανόρθω-
 » σιν. Οὐκοῦν διὰ μὲν τῆς εἰς τρίτον ὁμολογίας τοῦ μακαρίου
 » Πέτρου, τὸ ἐν τριπλῷ γεγονὸς εἰς ἀπάρνησιν κατηργήθη
 » πλημέλημα. Διὰ δὲ τοῦ «βόσκε τὰ ἄρνία
 » μου» ἀνανέωσις ὥσπερ τίς τῆς ἡδὴ
 » δοθείσης ἀποστολῆς αὐτῷ γενέσθαι
 » νοεῖται, τὸν μεταξὺ λύουσα τῶν πταισμάτων ὀνειδι-
 » σμόν, καὶ τὴν ἐξ ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας μικροψυχίαν ἐξα-
 » φανίζουσα.» Διὰ τοῦ «βόσκε τὰ ἄρνία μου» ἀπόλυσις
 λοιπὸν γίνεται τοῦ ἐξ ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας πταίσματος
 τοῦ Πέτρου διὰ τὴν τριπλὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Κύριον καὶ διδά-
 σκαλον ἄρνησιν, καὶ ἀνανέωσις εἰς τὸν Πέτρον γίνεται τῆς
 κοινῆς πᾶσι τοῖς μαθηταῖς ἀποστολῆς τοῦ ποιμαίνειν τὰ
 λογικὰ ποίμνια τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ὅμοια ἀπο-
 φαίνεται καὶ ὁ ἱσαπόστολος Διονύσιος ὁ Ἀρειοπαγίτης· (ἐκ
 τῶν αὐτῶν προλεγομένων. "Εκδ. Σ. Οἰκονόμου.)

Οὐ μόνον ἄρα ὁ Πέτρος τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν ἰθύνει
 καὶ περιέπει, ἀλλὰ πάντες ὁμοῦ οἱ Ἀπόστολοι ὁμοταγεῖς
 καὶ ἰσοστάσιοι ὄντες, καὶ πάντες οἱ Προφῆται καὶ τέλειοι ποι-
 μένες, οὗτοι πάντες ὁμοῦ θεμέλιον εἰσὶ τῆς χριστιανικῆς διδα-
 σκαλίας καὶ Ἐκκλησίας, καθὰ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος
 ἀποφαίνεται γράφων πρὸς Ἐφεσίους. «Ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ
 τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν, ὄντος ἀκρογω-
 νιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.» Εἰ δὲ ἡ Κυριακὴ ῥῆσις εἶχεν
 ἣν ἔννοιαν σκοπῖμως δίδει ἀπό τινων αἰώνων ἡ Ῥωμαϊκὴ
 Ἐκκλησία, ὁ Παῦλος ὥφειλε εἰπεῖν «ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ
 τῷ θεμελίῳ τοῦ Πέτρου ἢ ἐνὸς τῶν Προφητῶν, καὶ οὐχὶ, ὡς
 λέγει, ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων, καὶ ἐπὶ πάντων τῶν
 ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ κατ' αὐτὴν πολιτείᾳ τετελειωμένων
 ἀνδρῶν, ὡς καὶ ὁ μέγας ἀποφαίνεται Βασίλειος.

Ταύτην δὲ τὴν ἐπὶ πάντων τῶν Ἀποστόλων καὶ οὐχὶ
 ἐπὶ τοῦ Πέτρου μόνου οἰκοδομηθεῖσαν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλη-
 σίαν, ταύτην τὴν διὰ τοῦ Πέτρου ἐξ ἀπάντων τῶν Ἀποστό-

λων δοθείσαν ὁμολογίαν, « σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος » κοινὴν πάσης χριστιανικῆς διδασκαλίας ὁμολογίαν, αὐτὴν ταύτην ἢ εἰς ἓν συνελθοῦσα διὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ συλλόγου ἢ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία τέσσαρα περιεβάλετο γνωρίσματα· μίαν μὲν ἀποκαλέσασα διὰ τὸ μίαν εἶναι τὴν τῆς Πίστεως κοινωνίαν καὶ ὁμολογίαν τῶν διδασκόντων ποιμένων καὶ τῶν διδασκομένων χριστιανῶν· ἀγίαν, διὰ τὸ ἀγιάζειν καὶ καθαίρειν τοὺς πίστει καὶ ἔργῳ εἰς αὐτὴν προσερχομένους· καθολικὴν δὲ, (α) διὰ τὸ καθολικῶς καὶ ἀνελλιπῶς διδάσκειν πάντα τὰ ὀρθὰ δόγματα τῆς Πίστεως· ἢ τελευταῖον ἀποστολικὴν, (οὐχὶ δὲ καὶ πετρίνην ἢ τοῦ Πέτρου) διὰ τὸ ἐπικοδομηθῆναι αὐτὴν ἐπὶ τοῦ θεμελίου πάντων τῶν Ἀποστόλων τοὔτέστιν ἐπὶ τῆς ὁμοφώνου διδασκαλίας αὐτῶν, καὶ διὰ τὴν νόμιμον ἀποκατάστασιν καὶ ἀδιάκοπον συνέχειαν καὶ διαδοχὴν πάντων τῶν τῆς Ἐκκλησίας ποιμένων, (καὶ οὐχὶ τοῦ τῆς Ῥώμης μόνου) τῶν διαδεξαμένων τοὺς ὁμοταγεῖς καὶ ἰσοστασίους Ἀποστόλους. Τὰ τέσσαρα δὲ ταῦτα τῆς μιᾶς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας γνωρίσματα μόνῃ ἢ Ἑλληνικῇ ἢ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ γνήσια φέρει καὶ ἀνόθευτα, μένουσα ἐν τῇ ἐνότητι τῆς ἐντελοῦς συμφωνίας τῶν ὀρισθέντων δογμάτων, ὅσα οἱ μὲν ἀποστολικοὶ κήρυκες παρέδωκαν τῇ Ἐκκλησίᾳ, αὕτη δὲ καθιέρωσε καὶ διετύπωσε διὰ τῆς οἰκουμενικῆς καὶ καθολικῆς τῶν σεπτῶν Συνόδων φωνῆς. Ὅθεν καὶ μόνῃ ἢ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπαξίως διατελεῖ ὀνομαζομένη καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, κεφαλὴν καὶ ἀρχηγὸν ἔχουσα αὐτὸν τὸν Κύριον καὶ Σωτῆρα, καὶ μόνῃ αὕτῃ ὁ μονοφυῆς ἐστὶ φοῖνιξ τοῦ Ὁρθοδόξου Καθολικισμοῦ, οὔτε προσθέσασα ἢ ἀφαιρέσασα, οὔτε καινοτομήσασα ἢ σχί-

(α) Ἡ καθολικότης τῆς Ἐκκλησίας θεωρεῖται ἄ.) λόγῳ τῆς τοπικῆς αὐτῆς ἐκτάσεως· ὅθεν καὶ ὁ ἱερός Κύριλλος Ἱεροσολύμων λέγει. «Καθολικὴ μὲν οὖν καλεῖται, διότι καθ' ὅλου τοῦ κόσμου διακεχυμένη ὑπάρχει. β'.) Καθολικὴ καλεῖται καὶ διὰ τὴν πλήρη καὶ ἀνελλιπῆ διδασκαλίαν πάντων τῶν ὀρθῶν δογμάτων, καθὰ φησὶν ὁ ἐν ἀγίοις Κύριλλος. «Καθολικὴ καλεῖται καὶ διὰ τὸ διδάσκειν καθολικῶς καὶ ἀνελλιπῶς ἅπαντα τὰ εἰς γνῶσιν ἀνθρώπων ἐλθεῖν ὀφείλοντα δόγματα περὶ τε ὁρατῶν καὶ ἀοράτων πραγμάτων, ἐπουρανίων τε καὶ ἐπιγείων.» (Εὐαγ. Κήρυξ.)

σάσα τὴν ἱερὰν διδασκαλίαν τῆς πρωτοτύπου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Διὸ καὶ ἀπορῶ ἐν τίνι ποτὲ συνειδήσεως ὀρθότητι, καὶ ἐν τίνι καρδίας ἀκαθότητι καὶ ὁ νῦν τῆς Ῥώμης Πατριάρχης Πίος ἔννατος, τὴν προσλαλίαν ἐκείνην ἐποίησατο πρὸς τὴν τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησίαν, πρὸς τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας ταύτης προσκαλῶν, ἐνῶ ἡ ἐνότης μετὰ τῆς καθολικότητος καὶ ἀποστολικότητος τῶν δογμάτων ἐν ἡμῖν μὲν ἀκεραία διατηρεῖται καὶ διασώζεται, παρὰ δὲ τῇ Ῥωμαϊκῇ ἡλλοιώθη καὶ παρερμηνεύθη κατὰ τὸ δοκοῦν τοῦ Πίου ἐννάτου καὶ τῶν προκατόχων αὐτοῦ Πατριαρχῶν. Εἰς τὴν καθαρὰν καὶ ἄδολον ταύτην παρρησίαν οὐχὶ τῶν ἡμετέρων λόγων, ἀλλὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς φωνῆς τῆς πρωτοτύπου καθολικῆς Ἐκκλησίας, οὐδεὶς οὔτε νὰ δυσареσσηθῇ δύναται οὔτε νὰ διαταραχθῇ ἐπὶ δῆθεν μισαλλοδόξου τάσεως ἢ φανατικῆς ἐμπνεύσεως τῆς καρδίας ἡμῶν. Εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν οὐδεμίαν ἔχουσιν ἰσχὺν αἱ δημώδεις προλήψεις τοῦ φράγκου καὶ Ῥωμιοῦ, ἔχουσιν ὅμως ἰσχὺν αἱ προαισθήσεις τῆς Ἑλληνικῆς ὀξύδερκείας αἱ πᾶσι τοῖς ἔλλησι προδηλοῦσαι ὅποιαν δύναται νὰ ἔχη ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ Γένους ἡμῶν καταστάσεως ὀλεθρία ἐκείνη ἐπὶ τῆς συνειδήσεως ἐπιρροή, ἢ ἡ ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸν παρόντα πολιτισμὸν δόξα τοῦ Ῥωμαϊκοῦ καθολικισμοῦ! διδακτικώτατον ἡμῖν πρόκειται παράδειγμα ἡ μακρὰ πεῖρα τῶν παρελθουσῶν ἐποχῶν, καθ' ἧς ἐδοκιμάσθησαν αἱ ἐθνικαὶ συμπάθειαι τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἑτεροδόξων ὁμογενῶν, εἰ καὶ σήμερον ὁ νέος τοῦ ἑλληνισμοῦ πολιτισμὸς εἰσδύων καὶ εἰς τὰς ἑλληνικὰς τούτων καρδίας, καὶ ἐκδιώκων τὰ ἀντεθνικὰ σπέρματα ὅσα ὁ δυτικισμὸς ἐνέπνευσεν αὐτοῖς διὰ τὴν ἀμάθειαν καὶ τὰς προλήψεις τοῦ παρελθόντος, συσφίγγει καὶ τοὺς ἐν τῷ αἵματι ἀδελφοὺς ἡμῶν ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐνότητι τοῦ Γένους, καὶ διαφωτίζει εἰς τὴν δικαίαν ἐκτίμησιν τοῦ διακρίνειν τὴν θρησκευτικὴν ἀπὸ τῆς πολιτικῆς συνειδήσεως.

Τοιούτοις ἐπομένῃ ἱεροῖς λόγοις καὶ θεσμοῖς, οἷους ἐν τοῖς ἀνωτέρω εἶδομεν, σύμπασα ἡ οὐρανοβάμων χορεία τῶν οἰκουμενικῶν καὶ καθολικῶν τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας διδασκάλων, τοιοῦτον ὥρισε καὶ ἔθετο ἀπαράβατον τὸ καθολικὸν αὐτῆς θεμέλιον καὶ τὸ ἀποστολικὸν αὐτῆς οἰκοδόμημα, ἄόρατον

ἀρχηγὸν κηρύττουσα αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὴν δὲ Ἐκκλησίαν αὐτοῦ μόνην ταύτην ἀναμάρτητον καὶ ἀλάνθαστον, μόνην τὴν φωνὴν αὐτῆς παντεπίσκοπον καὶ παντέφορον ἐπὶ πασῶν τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, ὅσαι βούλονται ἐμμένειν τῇ καθολικῇ καὶ ὄντως ἀποστολικῇ ἐνότητι τῆς τῶν δογμάτων ἱερᾶς διδασκαλίας. Ἡ φωνὴ δὲ αὕτη ἡ ἐκπροσωποῦσα τὴν καθόλου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, ἥς μέλος ἰσότημον καὶ ὁ τῆς Ῥώμης Πατριάρχης, τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην ἀποστολικὴν διὰ τοῦτο ἀπεκάλεσεν οὐχὶ δὲ καὶ Πετρικὴν ἢ Πετρίνην ἢ μόνου τοῦ Πέτρου, πάντες γὰρ οἱ Ἀπόστολοι καὶ οὐχὶ ὁ Πέτρος μόνος τὴν αὐτὴν ἔδοσαν θεόπνευστον ὁμολογίαν, καὶ τὸν αὐτὸν ἐκήρυσσον θεσπέσιον λόγον πρὸς ἅπαντα τὸν κόσμον· καὶ σύμπασα ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία σύμφωνα διδάσκει πρὸς πάντα τὰ ἀποστολικά διδάγματα πάντων τῶν τοῦ Κυρίου μαθητῶν καὶ οὐχὶ τοῦ Πέτρου μόνου, καὶ πάντες οἱ Ἀπόστολοι κοινῇ εἰργάσθησαν εἰς στερέωσιν τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, πρὸς τελειοποίησιν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου, ἥτοι τῆς Ἐκκλησίας, οὐχὶ δὲ μόνος ὁ Πέτρος καὶ ἡ τούτου μόνου ποιμένη καὶ μάνδρα, οὐχὶ μόνη ἡ διδασκαλία τούτου, ὡς αὐτὸς ὁ θεῖος φησὶ Παῦλος. «Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς διώρισε τοὺς μὲν Ἀποστόλους, τοὺς δὲ » Προφῆτας, τοὺς δὲ Εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ Ποιμένας καὶ » Καθηγητάς, ἵνα τελειώσωσι τὴν οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου ἥτοι τῆς Ἐκκλησίας » ὅθεν λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὅτι μόνον τὸν Πέτρον ὁ Κύριος διώρισε εἰς τὴν τελειοποίησιν ταύτην τῆς Ἐκκλησίας, οὐδὲ ἠδύνατο ὁ Παῦλος ἢ ἕτερος τῶν Ἀποστόλων νὰ παραλείψωσιν ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἱστορικαῖς πράξεσι τὴν μνησίαν τῆς πρωτοκαθεδρίας καὶ μονοκρατίας τοῦ Πέτρου ἐπὶ τῶν λοιπῶν, ἀλλὰ πάντας λέγει τοὺς Ἀποστόλους, καὶ πάντας τοὺς ἐν πίστει καὶ ἔργοις τετελειωμένους ἄνδρας κατὰ τὸν Μέγαν Βασιλεῖον, οὐχὶ δὲ καὶ ἓνα μόνον τῆς Ἐκκλησίας Ἐπίσκοπον ὃν οὐδέποτε ἀνεγνώρισεν ἡ πρωτότυπος καθολικὴ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία. Ἡ δὲ ἀντίθετος διδασκαλία τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἀρχεταὶ ἀπὸ τοῦ ἐννάτου αἰῶνος τὴν κατὰ γράμμα ἐρμηνείαν σκοπῶν εἰς μέσον προάγουσα, ὅμοια ποιοῦσα τοῖς ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐλεγχομένοις Σαδδουκαίοις, οἵτινες

τὸ πνεῦμα τῆς Γραφῆς ἀπορρίπτοντες μόνον τὸ γράμμα αὐτῆς ἐξελάμβανον.

Ἡ σκόπιμος ἄρα καὶ κατὰ γράμμα τῆς Γραφῆς ἐρμηνεία ἣν ἔδωκεν ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία εἰς τὰς μνησθείσας τοῦ Κυρίου ῥήσεις, πρὸς πᾶσαν ἀντιστρατευομένη τὴν τοῦ Εὐαγγελίου διδασκαλίαν, οὔτε καθολικὴ οὔτε ἀποστολικὴ ἐστὶ. Ὅτε ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἐπάρχας ὁ Ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐράνιον Πατέρα ὑπὲρ τῶν δώδεκα αὐτοῦ Μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων προσευχόμενος ἔλεγεν. « Πάτερ ἁγίασον » αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν » κόσμον, καὶ γὰρ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον· καὶ ὑπὲρ » αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἑμαυτὸν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὣσιν ἡγιασμένοι » ἐν ἀληθείᾳ· ἵνα πάντες ὣσιν ἐν, καθὼς σὺ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί, » καὶ γὰρ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ὣσιν· καὶ ἐγὼ τὴν » δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς· ἵνα ὣσιν ἐν, » καθὼς ἡμεῖς ἐν ἐσμέν· ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ » ἐν ἐμοί, ἵνα ὣσι τετελειωμένοι εἰς ἐν, » καὶ ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠγαπησάς με, ἐν αὐτοῖς ᾗ, καὶ γὰρ ἐν » αὐτοῖς. » Ὁ οὐράνιος Πατήρ διὰ τοῦ Υἱοῦ καὶ λόγου αὐτοῦ πάντας ἁγιάζει τοὺς Ἀποστόλους ἐν ἀληθείᾳ, τὴν αὐτὴν δίδει τοῖς Ἀποστόλοις ἀποστολὴν ἐν τῷ κόσμῳ, τοὺς πάντας φωτίζει καὶ ἁγιάζει ἵνα ὣσιν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ, τὴν αὐτὴν χάριν καὶ δύναμιν τοῦ Πατρὸς μεταδίδει εἰς πάντας ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ὣσι, τὴν αὐτὴν δέδωκεν αὐτοῖς δόξαν, καὶ οὐδεμίαν ἐπομένως πρωτοκαθεδρίαν καὶ ὑπεροχὴν τοῦ ἐνός ἐπὶ τοῦ ἄλλου, καὶ πάντας ὁμοῦ τελείους ἀπεκατέστησεν ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ τελειότητι. Ποῦ λοιπὸν ἡ κατὰ γράμμα σκόπιμος ἐκείνη παρερμηνεία τῆς Ῥωμαϊκῆς φιλοπρωτείας; ποῦ ἡ κυριαρχικὴ ἐξουσία καὶ ὑπεροχὴ τοῦ Πέτρου, ὅταν πάντες τῆς αὐτῆς μετέχουσιν δόξης, τῆς αὐτῆς τελειότητος, τῆς αὐτῆς ἁγιότητος, τῆς αὐτῆς δυνάμεως καὶ χάριτος, τῆς αὐτῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολῆς, ὅταν, ἐνὶ λόγῳ, πάντες οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι ἐν εἰσὶ κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου καὶ διδασκάλου αὐτῶν ἐπαγγελίαν καὶ δωρεάν; Ἴδου ἡ ἄδολος καὶ καθαρὰ παρρησία τῆς τοῦ Κυρίου διδασκαλίας ἐπὶ τοῦ ἰσοτίμου καὶ ὁμοταγοῦς πάντων αὐτοῦ τῶν Ἀποστόλων, πρὸς οὓς καὶ πάντα ἐνετείλατο καὶ οὐδὲν ἀπ' αὐτῶν κατ' ἐξαίρεσιν ἀπέκρυψε, λέγων· « Ὑμεῖς φίλοι μου ἐστέ . . . ὅτι πάντα ὅ ἤκουσα παρὰ

τοῦ Πατρός μου, ἐγὼ ἐγνώρισα ὑμῖν. » Ταύτας δὲ πάσας τὰς χάριτας καὶ ἰδιότητας συλλήβδην ὁ Κύριος ἐκφέρων λέγει ἀλλαχοῦ πρὸς πάντας αὐτοῦ τοὺς Μαθητὰς καὶ Ἀποστόλους, « ὅσα ἂν δέσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. » Καὶ αὖθις· « ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δεχεται, καὶ ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει. »

Μετὰ τοιαύτην κοινήν ἐπισκοπείαν πρὸς πάντας τοὺς Ἀποστόλους, καὶ ὅσην ἐτέραν παραλείπομεν διεσπαρμένην εἰς τὰς ἱερὰς σελίδας τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, δεῦτε εἰπάτω ἡμῖν ὁ τῆς Ῥώμης Πατριάρχης τίνα ἄλλην ἀποστολὴν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὁ Πέτρος ἔλαβε παρὰ τοῦ Κυρίου καὶ διδασκάλου αὐτοῦ; τίνα ἄλλην δύναμιν καὶ ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα; τίνα ἄλλην τοῦ πνεύματος δωρεάν καὶ χάριν ἢ τίνα ἄλλην δόξαν ἢ διδασκαλίαν; τίνα ἄλλην κοινήν πάντων ὁμολογίαν; καὶ ἡμεῖς τότε ἀσχεπεῖς τὴν κεφαλὴν πεσόντες προσκυνήσωμεν τὸν διάδοχον τοῦ Πέτρου, ἔστω κατὰ φαντασίαν καὶ κατὰ δικαίωμα ἀνυπόστατον, καὶ σμύρναν καὶ λίβανον προσενεγξόμεθα αὐτῷ, μετὰ θαίων δὲ καὶ κλάδων ἐξελευσόμεθα ἀπ' Ἀνατολῶν εἰς προὑπάντησιν τοῦ νέου τῆς Ἐκκλησίας Αὐτοκράτορος καὶ κυριάρχου! ὦ! πόσον ἐμωράνθη ἡ σοφία τοῦ κόσμου τούτου! Μόνος ἴσως διάδοχος τοῦ Πέτρου νὰ ὀνομασθῇ ἡδύνατο ὁ πρῶτος ὑπὸ τοῦ ἰδίου Πέτρου χειροτονηθεὶς Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος, εἰς ὃν καὶ ἀποδίδει τὸν τιμητικὸν τοῦτον τίτλον αὐτὸς ὁ τῆς Ῥώμης Πάπας ἅγιος Γρηγόριος, ἐπιγράφων εἰς τὰς πρὸς τὸν Ἀντιοχείας ἐπιστολάς αὐτοῦ. « Σ ε β α σ τ ἐ δ ι α δ ο χ ε τ ο ὕ Π έ τ ρ ο υ » καὶ μόνη ἐπομένως ἡ τῆς Ἀντιοχείας Ἐκκλησία ἡδύνατο νὰ ἔχῃ τὸν ἀπλοῦν τιμητικὸν τίτλον τῆς διαδοχῆς, οὐχὶ δὲ καὶ ὑπεροχῆς καὶ γενικῆς ἐποπτείας, καὶ ταύτης ἀλανθάστου, ἐπὶ τῆς καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἄν δὲ ὁ ἀπόστολος Πέτρος διαφόρους περιελθὼν χώρας καὶ εἰς τὴν Ῥώμην εἶτα μεταβὰς πρὸς τὸ τῆς κοινῆς ἀποστολῆς ἔργον, τὸν μαρτυρικὸν ἔλαβε μετὰ τοῦ Παύλου θάνατον ὑπὸ τοῦ πρώτου τῆς Ἐκκλησίας διώκτου Νέρωνος, ὡς καὶ ἕτεροι τῶν Ἀποστόλων ὅπου κηρύττοντες ἐτύγγανον, μήτοι ὁ κατὰ συμβεβηκὸς οὗτος θάνατος μεταβιβάζει δικαίωμά τι ὑπεροχῆς εἰς τὸν τῆς Ῥώμης Ἐπίσκο-

πον καὶ τὴν τοπικὴν αὐτῆς Ἐκκλησίαν, δεδόσθω καὶ ὅτε εἶχεν ὑπεροχὴν ὁ Πέτρος αὐτός ἐπὶ τῶν ὁμοτίμων αὐτοῦ συναποστόλων.

Ἐπὶ τῇ γνησίᾳ ταύτῃ καὶ μόνῃ καθολικῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Εὐαγγελικοῦ λόγου, καὶ ὁ ἡμέτερος Πατριάρχης ὁ ἁγιώτατος καὶ σοφώτατος Φώτιος, ὃν καὶ ὁ νῦν Πίος ἔννατος αἵτιον τοῦ σχίσματος εὐτόλμως ἀποκαλεῖ, ἀκαταμάχητος ἐξηγέρθη τῆς τοῦ Πέτρου ὀρθοδοξίας ὑπέρμαχος, μετ' ἀποστολικῆς εὐσταθείας διαγωνισθεὶς πρὸς τὴν ἄκραν ἀλαζονείαν τῶν συγχρόνων αὐτοῦ συναδέλφων καὶ συλλειτουργῶν τῶν Παπῶν Νικολάου καὶ Ἀδριανοῦ, οἵτινες πρῶτοι τότε ἤρξαντο παρρησίᾳ ἀνακηρύττοντες τὸ διὰ τοῦ Πέτρου δῆθεν προσκτηθὲν κυριαρχικὸν δικαίωμα εἰς τὴν τῆς Ῥώμης Ἐκκλησίαν. Ἡ ἀκατάβλητος ὀρθοδοξία, ἡ βαθεῖα τοῦ Φωτίου σοφία καὶ ἡ ἀκλόνητος αὐτοῦ εὐσέβεια διέσωσαν οὕτω καὶ τὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν τοῦ Ἑθνους ἐλευθερίαν, καὶ ὁ ἀκηλίδωτος τῆς καθολικῆς ἀληθείας διδάσκαλος, ὁ ἀοίδιμος Φώτιος ὁ τῆς συγχρόνου αὐτοῦ ἐποχῆς ἀντιπρόσωπος φιλόλογος, τὰ φαρμακερὰ ἐπέσυρεν ἔκτοτε βέλη τῶν δυτικῶν τῆς Ἐκκλησίας συγγραφέων ἄτρωτος μέινας ἐν τῇ τοῦ Κυρίου διδασκαλίᾳ. Καὶ πρὸ τοῦ Φωτίου ὁ ἁγιώτατος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὁ μετὰ Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον τὴν ἀγίαν ταύτην ἔδραν ἐφ' ἀμύλλῃ λαμπρύνας, ὁ μέγας τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλος Νικηφόρος, ἀνὴρ πλήρης γνώσεων καὶ εὐσεβῶν φρονημάτων, ταμεῖον περιουσίας πνεύματος καὶ λόγου διδακτικοῦ, πατριαρχεῦων ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας Μιχαὴλ Κουρουπαλάτου, (ἐν ἔτει 806—814), ἐν ᾗ ἔγραψεν ἀνακοινωτικῇ ἢ ἐνθρονιστικῇ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Πάπαν Λέοντα, ἀκατάβλητος ἀναδείκνυται πρόμαχος τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀνατεθείσης αὐτῷ Ἐκκλησίας κατὰ τῆς παπικῆς δολιότητος, λίαν μεγαλοπρεπῶς οὕτω λέγων. « Καὶ οἱ τὸ νέον τῶν Ῥωμαίων ὄνομα κληρωσάμενοι, ἅτε δὴ ἐπὶ ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ θεμελίου ὠκοδομημένοι τῆς πίστεως, φαιμέν δὴ τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν, τεθέντος ἀκρογωνιαίου λίθου τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ Θεοῦ, κατ' οὐδὲν τῇ πίστει τὰ δεύτερά τῶν πρεσβυτέρων ἀποφερόμεθα· ἐν γὰρ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστι πρὸς τὸ προαριθμοῦμεν, καθάπερ οὐκ ἔστιν Ἰουδαῖος,

οὐχ' Ἕλληνας, οὐ Σκύθας, οὐ Βάρβαρους, οὐ δοῦλους, οὐκ ἐλεύθερους, ἀλλὰ πάντες ἐν Χριστῷ ἐν ἐσμέν κτλ.» (προλ. ἐν τοῖς τοῦ Φωτίου Ἀμφιλοχίοις.)

Ἀλλ' ἀπὸ τῆς Εὐαγγελικῆς ταύτης διδασκαλίας εἰς αὐτὸν μεταβαίνοντες τὸν ἀποστολικὸν λόγον, καὶ αὐτὰς ἀνερευνῶντες τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων, καὶ ἐν ταύταις σαφέστατα καθαρῶμεν τὴν καθολικὴν ἀλήθειαν, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων ἡ ἀρχέτυπος τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἐν κοινῇ διασκέψει καὶ ἐν κοινῇ ψήφῳ ὑφ' ἀπάντων ὁμοῦ τῶν Ἀποστόλων διευθύνετο, οὐχὶ δὲ ὑπὸ τοῦ Πέτρου μόνου οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἔχοντας ἐπὶ τῶν λοιπῶν ὑπεροχὴν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ μετὰ τοὺς Ἀποστόλους συνοδικῶς κατηρτίσθη καὶ συνοδικῶς διευθύνετο, τοὺς Ἀποστόλους αὐτοὺς καὶ κατὰ τοῦτο μιμουμένη, καὶ ὑπὸ τὴν συνοδικὴν ταύτην καθολικότητα καὶ ἡ τῆς Ῥώμης ὑπετάσσετο Ἐκκλησία καὶ ὁ ταύτης Ἐπίσκοπος, καὶ πᾶσαι αἱ καθολικαὶ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαι. Ὁ διὰ κοινῆς δὲ καὶ ἰσοτίμου ψήφου καὶ συναινέσεως συνοδικὸς τῆς Ἐκκλησίας ὀργανισμὸς, εἰς αὐτὰς καταφαίνεται ἐναργέστατα τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων, καθ' ἃς αἱ πρωτότυποι Ἐκκλησίαι τῆς Ἰουδαίας, τῆς Σαμαρείας καὶ Γαλιλαίας, καὶ κατόπιν αἱ τῆς Ἀντιοχείας, τῆς Κορίνθου, τῆς Ἐφέσου καὶ πασῶν τῶν ἄλλων τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, ἐν αἷς καὶ ἡ τῆς Ῥώμης, συνοδικῶς διευθύνοντο καὶ διοικοῦντο, οὐχὶ δὲ καὶ ὑπὸ τῆς μονήρους καὶ ὑπερτάτης ἐξουσίας τοῦ Πέτρου ἢ ἄλλου τινός, ἀλλ' ὑπὸ πάντων ὁμοῦ τῶν Ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων ἐν Ἱεροσολύμοις προσκαθημένων. Ἡ ὁμόφωνος δὲ αὕτη συνοδικὴ πράξις καὶ ἰσοτιμία τῶν ἀποστολικῶν ἐνεργειῶν εἰς τὴν τῆς Ἐκκλησίας ἐποπτεῖαν καὶ διοίκησιν καταφαίνεται ἐν τῇ ἐπομένῃ πράξει. Ἀ' Ἐξανέστησαν τινὲς τῶν ἐκ τῆς αἵρέσεως τῶν Φαρισαίων πλέγοντες, ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτούς· συνήχθησαν δὲ οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ πολλῆς συζητήσεως γενομένης, ἔδοξε τοῖς Ἀποστόλοις καὶ πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ.» Ἰδοὺ ὁ καθαρότερος τύπος συνόδου ἀποστολικῆς τῆς Ἐκκλησίας διοικούσης πράγματα.

Ὁμοίας ἀποστολικὰς φράσεις καὶ πράξεις τὸ ἰσότιμον δηλούσας τῆς συνοδικῆς διασκέψεως ἀνευρίσκομεν μεταξὺ πολλῶν ἄλλων καὶ ταύτας. «Προσκαλεσάμενοι οἱ δώδεκα τὸ

πλῆθος τῶν μαθητῶν, ἐξελέξαντο ἐν Ἱεροσολύμοις Στέφανον
 κλπ.» καὶ «ἀκούσαντες οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἀπόστολοι
 ὅτι δέδεκται ἡ Σαμαρεία τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀπέστειλαν
 πρὸς αὐτοὺς τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην.» Ἐνταῦθα ὁ Πέτρος
 ὅχι μόνον δὲν διευθύνει τοὺς συναποστόλους αὐτοῦ καὶ τὰ
 τῆς Ἐκκλησίας, ὅχι μόνον δὲν διατάσσει τοὺς συμμαθητὰς
 καὶ συναδελφοὺς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διευθύνεται ἐν τῇ κοινῇ ἰσο-
 τιμίᾳ καὶ ἀποστέλλεται ἐν τῇ ὁμοταγεῖ πειθαρχίᾳ παρὰ τῶν
 ἄλλων μετὰ Ἰωάννου, ἵνα ἐπισκοπήσωσι τῆς ἐν Σαμαρείᾳ
 συστάσης Ἐκκλησίας· καὶ αὖθις «ἀκούσασα δὲ ἡ Ἐκ-
 κλησία ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις (τοῦτέστιν ὁ σύλλογος τῶν Ἀ-
 ποστόλων καὶ πρεσβυτέρων) ὅτι οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἕλληνες
 πρὸς ἀγγελλίζονται τὸν Κύριον Ἰησοῦν, ἐξαπέστειλαν κοινῇ ψήφῳ
 «τὸν Βαρνάβαν εἰς Ἀντιόχειαν.» Καὶ ἄλλαχού, οἱ ἐν Ἱερο-
 σολύμοις Ἀπόστολοι μαθόντες ὅτι ὁ Πέτρος συνέφαγεν ἐν
 Ἰόππῃ μετ' ἀνδρῶν ἀκροβυστίαν ἔχόντων, (ὕπωπτεύετο γὰρ
 ὁ Πέτρος ὅτι ἡσπάζετο τὸ ἰουδαϊκὸν τοῦτο ἔθιμον) ἀνακα-
 λοῦσιν αὐτὸν ἵνα τάχιστα ἀνέλθῃ εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ δόσῃ
 λόγον τῶν πράξεων αὐτοῦ. Καὶ ὁ Πέτρος πειθόμενος εἰς τὴν
 συνοδικὴν ταύτην ἀπόφασιν μετὰ σπουδῆς ἀνῆλθεν εἰς Ἱερο-
 σόλυμα, ἐνθα ὅχι μόνον ἐπεπλήχθη ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων,
 ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀδελφῶν ἡτοι χριστιανῶν, καὶ ἀπο-
 λογηθεὶς ἀπολύεται καὶ ἀποστέλλεται. Ὁ δὲ κατὰ φαντασίαν
 τούτου διάδοχος καταφρονήσας τὰς ἀποφάσεις τοῦ ἐπισκο-
 πικοῦ συλλόγου, τὸν λόγον καὶ πράξεις αὐτοῦ ἀτίκτους κατέ-
 στησε πάσης ἐξελέγξεως, καὶ πᾶσαν κατ' αὐτοῦ φωνὴν ἔγκλη-
 μα θεωρεῖ καθοσιώσεως κατ' αὐτῆς στρεφόμενον τῆς τοῦ Χρι-
 στοῦ Ἐκκλησίας! Τοιαύτη ἡ ἐν ἑαυτῷ ἐκπροσώπευσις τῆς
 Ἐκκλησίας ταύτης, ἐνῶ, ὡς ἴδομεν, πανταχόσε τοῦ ἱεροῦ Εὐ-
 αγγελίου καὶ τῆς διδασκούσης Ἐκκλησίας ἡ ἀποστολικὴ δια-
 λάμπει ἰσότης καὶ ἡ ἐν τῇ πίστει ἐνότης ὑπὸ τὴν θείαν τοῦ
 ἰδρυτοῦ καθηγεσίαν. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Πέτρος σύδεμίαν διὰ
 ταῦτα ἀξίωσιν ἔχων πρωτείων πνευματικῆς ὑπεροχῆς καὶ
 ἐξουσίας ἐπὶ τῶν συναποστόλων αὐτοῦ, οὐδέποτε οὐδαμοῦ
 ἐποίησατο χρῆσιν τοῦ κατόπιν ἐπινοηθέντος ἐπιτροπικοῦ ἢ
 θικαριακοῦ δικαιώματος, ὥσπερ ὁ δὴ λεγόμενος τοῦ
 Κυρίου καὶ τοῦ Πέτρου ἐπίτροπος καὶ διάδοχος. Τούναντίον
 συχνότατα ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ ἐπεγράφετο ἀπλῶς

« Πέτρος δοῦλος καὶ Ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁμοίᾳ ἐπωνυμίᾳ καὶ ἄλλοι ἐχρῶντο Ἀπόστολοι, οὐδαμοῦ δὲ ἐπίτροπος ἢ βικάριος τοῦ Χριστοῦ, καὶ μόνη ἡ Ἐκκλησία μετὰ ταῦτα ἀπένειμε τὸν τιμητικὸν τίτλον κορυφαῖος εἰς τὸν Πέτρον καὶ Παῦλον, ὥς πλεῖον τῶν ἄλλων μοχθήσαντας ὑπὲρ τοῦ θείου λόγου, εἰ καὶ ὁ Παῦλος πλείονα τοῦ Πέτρου συνέγραψε καὶ μᾶλλον ἐκείνου ἐμόχθησε· καὶ ὁμως ὁ ἴδιος Παῦλος μετριοφρονέστατος δείκνυται διὰ τοὺς ἀγῶνας τοῦ τούτους λέγων· « ἐγὼ εἰμὶ ὁ ἐλάχιστος τῶν Ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ ἡξικανὸς καλεῖσθαι Ἀπόστολος, χάριτι δὲ Θεοῦ εἰμὶ, ὁ εἰμὶ. » Ποῦ τὸ ταπεινὸν τοῦ ἡθους τοῦ Πέτρου καὶ Παύλου καὶ πάντων τῶν ἰσοστασίων συναποστόλων αὐτῶν, καὶ ποῦ τὸ φιλόπρωτον καὶ φίλαρχον τοῦ Ῥώμης Πατριάρχου, καὶ μετὰ πολυστίκτου περιβεβλημένου βασιλικῆς πορφύρας;

Καὶ ἐκ τῶν ἤδη ῥηθέντων ἐναργέστατα ἐξελέγχεται ἀντιστρατευόμενον πρὸς τε τὴν Εὐαγγελικὴν καὶ ἀποστολικὴν διδασκαλίαν, τὸ ἃ εἰς δόγμα τῆς καθολικῆς πίστεως ἀνυψωθὲν τὸ τῶν Παπῶν (α) ἐκείνο, τοῦ εἶναι αὐτοὺς κεφαλὴν τῆς ἐκκλησίας,

(α) Πάππας καὶ Πάπας—Πατήρ, ὥς καὶ τὸ μάμα πρὸς τὸ μήτηρ. τὴν προσφωνητικὴν ταύτην ἐπωνυμίαν μετεχειρίσθη καὶ ὁ Ὅμηρος « Πάπα φίλε » ἀντὶ τοῦ, Πάτερ φίλε. Οἱ ἡμέτεροι Βυζαντινοὶ ἀπέδωκαν τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς τὸν Ῥώμης, τὸν Ἀλεξανδρείας καὶ τὸν Ἀντιοχείας Ἐπίσκοπον, οἵτινες καὶ διατηροῦσι μέχρι σήμερον τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην, Πάπαι καὶ Πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας ἀνευφημούμενοι. Εἶχον δὲ οἱ Πατριάρχαι καὶ ἕτερα τιμητικὰ ὀνόματα, Πατέρες Πατέρων, ἀγιώτατοι, μακαριώτατοι, Κριταὶ τῆς Οἰκουμένης, Οἰκουμενικοὶ Πατέρες, ὥς ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἅτινα ἦσαν καὶ εἰσὶ τίτλοι τιμητικοὶ οὐδὲν συνεπάγοντες ἐξαιρετικὸν δικαίωμα πνευματικῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἐνὸς ἐπὶ τοῦ ἑτέρου. Μόνος δὲ ὁ Ῥώμης Πατριάρχης καὶ Πάπας παραβάς τὸ κανονικὸν τῆς Ἐκκλησίας δίκαιον, κατέστησεν ἑαυτὸν ἀνώτερον τῶν ἰσοτίμων αὐτοῦ συλλειτουργῶν τῶν τῆς Ἑώας Εὐρώπης Ἑλλήνων Πατριαρχῶν, καὶ νέον μάλιστα ἐγκαθιδρύσας ἱερατικὸν τάγμα τὸ τῶν καρδινάλιων, οὓς τινὰς ὥρισε ἀνωτέρους τῶν Πατριαρχῶν καὶ κατόπιν αὐτῶν ἐρχο-

καὶ τὴν ψῆφον καὶ θέλῃσιν αὐτῶν κῦρος ἔχειν παγκόσμιον·
 Τούτων ἕνεκεν καὶ τὸ κανονικόν τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας δίκαιον,
 ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὁψόμεθα, τοὺς πέντε τότε αὐτῆς Πα-
 τριάρχας ἢ πρεσβυτέρους Πατέρας ἀνυψώσαν εἰς τὸ ἀνώ-
 τατον τοῦτο τῆς Ἐκκλησίας ἀξίωμα, κατέστησεν μὲν ἑκα-
 στον αὐτοκέφαλον καὶ ἀνεξάρτητον εἰς τὰς ὑποκειμένας
 εἰς αὐτοὺς διοικήσεις καὶ ἐπαρχίας, τὴν πνευματικὴν δὲ αὐ-
 τῶν ἐξουσίαν ὑπέβαλε εἰς τὴν μόνην ὑπερτάτην τῆς Ἐκκλη-
 σίας φωνήν, ἣτις ἐστὶ ἡ φωνὴ τοῦ ἐπισκοπικοῦ αὐτῆς συλλό-
 γου, καθὰ ἀποφαίνεται καὶ ὁ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας Πατὴρ,
 ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος λέγων· ἡ ὑ σ τ ἄ τ η ψ ῆ φ ο ς κ α ἰ
 κ ρ ῖ σ ι ς τ ῆ ς Ἐ κ κ λ η σ ῖ α ς , ἡ Ο ἰ κ ο υ μ ε ν ι -
 κ ῆ ἐ σ τ ῖ Σ ύ ν ο δ ο ς . »

Ἀνυπόστατον ἄρα πανταχόθεν ἐξελέγχεται τὸ δὴ λεγό-
 μενον θ ε ῖ ο ν δ ῖ κ α ι ο ν (le droit divin) τοῦ τῆς Ῥώμης
 Ἐπισκόπου, κανονικοῦ ὀρισθέντος τῆς Δύσεως Πατριάρχου
 ἀπ' αὐτῆς τῆς συνοδικῆς τῆς Ἐκκλησίας ψήφου, καθ' ἣν καὶ
 τὴν πρώτην τάξιν ἐν τοῖς λοιποῖς Πατριαρχαῖς κατέχει, τὴν
 πρώτην τάξιν ἐν τῇ ἐξωτερικῇ τῆς Ἐκκλησίας ἐνεργείᾳ. Ἐν
 γὰρ τῇ ἐσωτερικῇ ἢ πνευματικῇ μόνα οὐσιώδη καὶ ἀμετά-
 τρεπτα τῆς ἱερωσύνης τάγματα δύο εἰσὶ, τὸ τῶν ἐπισκόπων
 καὶ πρεσβυτέρων ἢ ἱερέων, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ ἀπλᾶ εἰσὶ
 τιμητικὰ ἀξιώματα τὴν ἐξωτερικὴν ἀποτελοῦντα τῆς Ἐκκλη-
 σίας ἱεραρχείαν, οἷα τὰ τῶν Πατριαρχῶν ἢ Παπῶν, Μητρο-
 πολιτῶν, Ἐξάρχων, Καρδινάλιων, Πρωτοσυγκέλων, καὶ εἴτι
 τοιοῦτον καὶ ὅμοιον, ἅτινα καὶ δύνανται νὰ μεταβληθῶσι
 χωρὶς διὰ τοῦτο καὶ νὰ προσβληθῇ ἡ πνευματικὴ ἢ ἐσωτερι-
 κὴ τῆς Ἐκκλησίας θεσμοθεσία καὶ τάξις. Ἀλλ' ἡ μεταβολὴ
 αὕτη τῶν τιμητικῶν τούτων τίτλων οὐδέποτε καὶ νὰ ἐνερ-
 γηθῇ δύναται κατ' ἀντίθετον πνεῦμα πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν
 ταύτην καὶ ἀμετάβλητον τῆς Ἐκκλησίας θεσμοθεσίαν, ὡς
 τοῦτο ἔπραξεν ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία μεταβαλοῦσα τὸν ἰσό-
 τιμον πρὸς τοὺς λοιποὺς τῆς Δύσεως Πατριάρχην εἰς ὑπέρτα-
 τον καὶ ἀναμάρτητον τῆς καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλη-

μένους, ὑποβιάσας οὕτω εἰς τρίτην τάξιν τὸ πρῶτιστον τῆς Ἐκκλη-
 σίας Πατριαρχικὸν ἀξίωμα, εἰς ὃ καὶ ὁ Ῥώμης ἐνέμενεν ἐφ' ὅσον πι-
 στὸς ἦν φύλαξ τῆς ὀρθοδόξου καθολικότητος.

σίας ἀρχηγόν, μετατρέψασα τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς εἰς πρεσβεῖα πνευματικῆς ὑπεροχῆς, καθ' ἃ τὸ κανονικὸν ὥρισε δίκαιον ἐν οἰκουμενικῇ τῆς Ἐκκλησίας συλλόγῳ, ἔχον ὡς ἀκολούθως.

α.) Ἡ ἐν Νικαίᾳ πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (ἐν ἔτει 325) διὰ τῆς ὁμοφώνου αὐτῆς ἀποφάσεως (κανὼν 5'.) κατέταξε καὶ τὸν Ῥώμης Ἐπίσκοπον ἐν τοῖς δυοῖ Πατριαρχαῖς τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας, χωρὶς οὐδὲν νὰ παραχωρηθῇ εἰς τὸν Ῥώμης Ἐπίσκοπον δικαίωμα ἐξαιρετικὸν διὰ τὸν Πέτρον. «Τὰ ἀρχαία ἔθνη κρατεῖτω, (λέγει ὁ 5'. κανὼν) » τὰ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ Λιβύῃ, καὶ Πενταπόλει, ὥς τε τὸν Ἀλεξανδρείας πάντων τούτων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν, ἐπειδὴ καὶ » τῷ Ῥώμης Ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθες ἐστί· (τοῦτέστι τὸ » ἔχειν τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐσπερίων Ἐκκλησιῶν) » ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις » ἐπαρχίαις, τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι τῆς Ἐκκλησίας. » Ἡ αὐτὴ τῆς Νικαίας Σύνοδος ἀνεκήρυξεν ἅμα καὶ τὴν ἐντελῇ τῶν Πατριαρχῶν ἀπ' ἀλλήλων ἐλευθερίαν εἰς τὰς ὑπαχθείσας αὐτοῖς Διοικήσεις καὶ Ἐπαρχίας. Τὴν κανονικὴν δὲ ταύτην ἀπόφασιν τῆς ἐν συλλόγῳ Ἐκκλησίας σκοπίμως παρερμηνεύσας ὁ Ῥώμης Φίληξ γ'. (ἐν ἔτει 492), ὑπεστήριξεν ὅτι τὰ τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ ὅρια καὶ ἐφ' ἀπάσης ἐκτείνονται τῆς καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἡ ἔρις αὕτη γενομένη ἀναμέσον τοῦ Ῥωμαίου Ἐπισκόπου Φίληκος καὶ τοῦ Ἑλλήνος Ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Ἀκακίου, διετύπου ἔκτοτε τὸ μέλλον τῶν Ἐκκλησιῶν σχίσμα καὶ τὴν ἔκτοτε φίλαρχον τάσιν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ἐκ τῆς ἔριδος ταύτης ἐγεννήθη τὸ λεγόμενον πρῶτον Ἐπισκοπικὸν σχίσμα, διαρκέσαν ἐπὶ τριάκοντα καὶ ἑξ ἔτη, κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὁποίων δὲν ἐμνημονεύοντο ἑκατέρωθεν τὰ ὀνόματα τῶν Ἐπισκόπων Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ῥώμης, ἕως οὗ ἐπιβὰς τῆς Ῥωμαϊκῆς ἑδρας ἀνὴρ ἐραστής τῆς καθολικῆς ἀληθείας ὁ Ἐπίσκοπος καὶ Πάπας Ἰωάννης, διέλυσε τὸ ῥηθὲν σχίσμα παραιτηθεὶς ἀπὸ τῶν ἀντικανονικῶν ἀξιώσεων τοῦ Φίληκος, καὶ κοινωνήσας μετὰ τῶν συλλειτουργῶν αὐτοῦ τῶν τῆς Ἀνατολῆς ἰσοτίμων Πατριαρχῶν.

β.) Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει δευτέρα Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (ἐν ἔτει 381) ἐπικυροῦσα τὰς ἀνωτέρω πράξεις τῆς ἐν

Νικαία Συνόδου, ἐτίμησεν ἅμα καὶ τοῖς προσήκουσι προνομίοις καὶ τὸν Ἐπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως γενομένης ἤδη βασιλίδος πόλεως, καὶ ὥρισεν ἵνα καὶ οὗτος ἔχῃ μετὰ τὸν Ῥώμης τὰ αὐτὰ τῆς τιμῆς πρεσβεΐα, ὡς ἀποφαινομένη διὰ τοῦ τρίτου κανόνος. « Τὸν μὲν τοι Κωνσταντινουπόλεως Ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεΐα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης Ἐπίσκοπον, (α) διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην. » Ὁ κανὼν οὗτος σαφῶς ὀρίζει ὅτι ὁ Ῥώμης Ἐπίσκοπος εἶχεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρεσβεΐα ἢ πρωτεΐα τιμῆς μόνον (*il primato d' onore*) οὐχὶ δὲ καὶ πνευματικὴν ἀρχηγίαν, πρὸς δὲ ὅτι εἶχε τὴν τιμὴν ταύτην οὐχὶ διὰ τὸν Πέτρον, ὡς κατόπιν οἱ Πάπαι διῆσχυρίσθησαν, ἀλλὰ χάριν τοῦ τόπου τῆς ἑαυτῶν καθέδρας, τούτέστι διὰ τὸ εἶναι ἀρχαίαν πρωτεύουσαν τῆς Αὐτοκρατορίας. Διὰ τὸν αὐτὸν πολιτικὸν οὐχὶ δὲ καὶ πνευματικὸν λόγον, ἡ δευτέρα ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος ἀπένειμε τὰ δεύτερα τῆς τιμητικῆς τάξεως καὶ εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλεως, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην, ἥτοι πρωτεύουσαν τῆς νέας Αὐτοκρατορίας, ὥστε ἐν ταῖς ὑπογραφαῖς, καὶ ἐν ταῖς καθέδραις, καὶ ἐν τοῖς μνημοσύνοις τῶν ὀνομάτων ὁ μὲν Ῥώμης προτερεύει ὁ δὲ ἔπεται. Τὰ τοιαῦτα δὲ τῆς ἀπλῆς ἐκκλησιαστικῆς τιμῆς καὶ τάξεως πρεσβεΐα θέλει αὐθις ἀνακτῆσαι ὁ Ῥώμης Ἐπίσκοπος καὶ κανονικὸς τῆς Δύσεως Πατριάρχης, εἰς τὴν ἀρχέγονον ἐπανέλθῃ καθολικὴν ἐνότητα, (ἡμεῖς γὰρ ἐν ταύτῃ ἢ ἐσμέν ἢ ἐσόμεθα ἀκλόνητοι) καὶ καταλλέξῃ ἑαυτὸν ἐν τῇ ἰσοτίμῳ πνευματικῇ χορείᾳ τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀνατολῆς Πατριαρχῶν, ἀπολαύων ὡς καὶ πρότερον τῶν τιμητικῶν πρεσβεΐων.

(α) Ἐπειδὴ ἡ ἐν Νικαίᾳ Σύνοδος ἐγένετο τὸ 325 ἔτος, τὰ δὲ ἐγκαίνια τῆς νέας πρωτευούσης τούτέστι τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 330, διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἔλαβε ὑπ' ὄψιν τὴν ἐπισκοπὴν Κωνσταντινουπόλεως ὑποκειμένην εἰσέτι εἰς τὸν Ἡρακλείας, ἥτις ἦν ἡ τῆς Θράκης πρωτεύουσα. Ἀφοῦ δὲ διὰ τὴν νέαν πολιτικὴν τῆς θέσιν ἢ ἔδρα Κωνσταντινουπόλεως ἐμεγαλύνθη, ἡ δευτέρα Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀνύψωσε καὶ τὸν ἐπίσκοπον αὐτῆς εἰς τὸ Πατριαρχικὸν ἀξίωμα, ἀπονείμασα τὰ ἴσα καὶ δεύτερα πρεσβυτικά προνόμια κατὰ τὴν τάξιν, δι' ὧν αὐτοκέφαλος καὶ ἀνεξάρτητος καὶ ὁ θρόνος οὗτος ἀνεκηρύττετο.

γ'.) Ἡ τετάρτη ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, (ἐν ἔτει 651) σαφέστατα ὀρίζει ὅτι ὁ Ῥώμης θρόνος πρεσβεῖα ἔλαβε τιμῆς (il primato d' onore) οὐχὶ δὲ καὶ πνευματικῆς ὑπεροχῆς καὶ ἐξουσίας, καὶ ταῦτα ἔνεκεν τῆς βασιλευούσης πόλεως, καὶ ὅτι ἀπενεμήθησαν αὐτῷ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Πέτρου καὶ διὰ τὸν Πέτρον αὐτὸν, καὶ ὅτι τέλος τὰς διαφοροὺς ταύτας τῶν πρεσβείων τιμὰς ἀπένειμαν ἢ εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, ὡς θρόνον νέας Ῥώμης, ἢ τοι τῆς νέας τοῦ Κράτους πρωτεύουσης· (κανὼν κή.) «Τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ὀρίζομεν καὶ ψηφίζομεθα περὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς αὐτῆς Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης· καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς νέας Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην, οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασιν τὰ πρεσβεῖα· καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι, τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας Ῥώμης ἀγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες τὴν βασιλείαν καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι Ῥώμῃ, καὶ ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσιν.»

δ'.) Ἡ ἐν Τρούλλῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἕκτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, (ἐν ἔτει 691) ὁμοίως ἐπικυροῖ τὰ ἄνωθι ὀριζόμενα. «Ἀνανεούμενοι τὰ παρὰ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων Πατέρων, τῶν ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ καὶ βασιλίδι πόλει συνεληθόντων, καὶ τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα τῶν ἐν Χαλκηδόνι συναθροισθέντων, ὀρίζομεν ὥστε τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης θρόνου, καὶ ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς, ὡς ἐκεῖνον, μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δεύτερον μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα, μεθ' ὃν ὁ τῶν Ἀλεξανδρείων μεγαλοπόλεως θρόνος. Εἶτα ὁ Ἀντιοχείας, καὶ μετὰ τοῦτον ὁ τῆς τῶν Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως.» (κανὼν λς'.)

Τοιαῦτα ὠρίσθησαν τὰ κατὰ τὸ κανονικὸν δίκαιον πέντε τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας Πατριαρχικὰ ἀξιώματα, ἣ πέντε αὐτῆς κέντρα ἀπ' ἀλλήλων ἐντελῶς ἀνεξάρτητα εἰς ἓν δὲ πρὸς

ἡλληλα συνδεόμενα διὰ τῆς ὁμοδοξίας καὶ τῆς ἀκριβοῦς τη-
ρητεως τῶν κοινῇ δεδογμένων ἐν τῷ ὁμοσπονδικῷ συλλόγῳ
τῆς Ἐκκλησίας, τιμητικούς φέροντα τίτλους καὶ τάξιν ἀπλῶς
ἐκκλησιαστικὴν ἔχοντα, ὑποτασσόμενα δὲ εἰς τὴν ἀνέκκλητον καὶ
ὑπερτέραν πάντων φωνὴν τῆς ἐν καθολικῷ συλλόγῳ κληθείσης
ἐκκλησίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς
ἐκκλησίας. Αὕτη δὲ μόνη κυριαρχικὴν ἔχει θέλησιν,
ἐν παντὶ χρόνῳ καὶ τόπῳ αὐτὴν ἐκδηλοῦσα καὶ ἀμετακλή-
τως ἐκφέρουσα διὰ τῶν ἐν συλλόγῳ συνερχομένων ἀπάντων
τῶν ποιμένων καὶ διδασκάλων αὐτῆς, κέντρον οὕτω παγ-
κόσμιον καὶ κινητὸν ἔχουσα, καθὼς τὴν παγκόσμιον ἐκπροσω-
ποῦσα τοῦ Θεοῦ θέλησιν. Διὸ καὶ ἡ τοιαύτη Ἐκκλησία
οὐχ' ἔστηκεν οὔτε ἐν Κορίνθῳ καὶ Ἐφέσῳ, ὡς ὁ θεὸς λέγει
Παῦλος, οὔτε ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Ῥώμῃ, ὡς συνωδᾷ
ἀποφαίνεται καὶ ἡ γνησία καὶ ἀρχέγονος καθολικὴ θεολογία,
καὶ τοῦτο αὐτὸ σημαίνει καὶ Ἰωάννης ὁ Χρυσορρήμιον λέγων·
«Αἱ κατὰ πόλεις καὶ χώρας Ἐκκλησίαι, πολλαὶ τὸν ἀριθμὸν
ᾠοῦσαι, μία ἐστὶν Ἐκκλησία· εἷς γὰρ ἐν αὐταῖς
ὁ Χριστὸς ἀπανταχοῦ (οὐχὶ δὲ Πατριάρχης ἢ
Πάπας καὶ εἴ τις ἄλλος Ἐπίσκοπος) ὁ τέλειος καὶ
ἀμέριστος.»

Τῶν Πατριαρχικῶν τοίνυν ἀξιωμάτων (α) ἀπονεμηθέντων
ἐκ τοῦ πολιτικοῦ ἀξιώματος τῶν ὁμοίων πόλεων, ὁ μὲν Ῥώ-
μης εἰ καὶ τῶν ἰσῶν λαχὼν πρεσβείων τοῦ τῆς Κωνσταντι-
νουπόλεως, πρῶτος κατὰ τὴν τάξιν μόνον ὠρίσθη διὰ τὸ
πρωτεύειν τὴν πόλιν ταύτην τῶν ἄλλων ἢ ἀρχαίαν εἶναι τῆς
Αὐτοκρατορίας πρωτεύουσας· δεύτερος ἐτέθη διὰ τοὺς αὐτοὺς
πολιτικούς λόγους ὁ Κωνσταντινουπόλεως, τρίτος ὁ Ἀλεξαν-
δρείας, τέταρτος ὁ Ἀντιοχείας, (νῦν ἐν Δαμασκῷ ἐδρεύων,

(α) Πρῶτος Ἰουστινιανὸς ὁ μέγας ὠνόμασε Πατριάρχας ἐν τῷ ἑκτῷ
αἰῶνι τοὺς μέχρι τοῦδε Ἐπισκόπους τῶν πέντε ἐπισημοτέρων τῆς
Αὐτοκρατορίας πόλεων. Ὁρίζεται δὲ ὁ Πατριάρχης ὑπὸ τῶν αὐτοκρα-
τόρων Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου ὧδε. «Πατριάρχης ἐστὶ εἰκὼν ζωσα
Χριστοῦ καὶ ἔμψυχος, δι' ἔργων καὶ λόγων ἐν ἑαυτῇ χαρακτηρίζουσα
τὴν ἀλήθειαν· τέλος δὲ τῷ Πατριάρχῃ ἢ τῶν καταπεπιστευμένων
ἐν αὐτῷ ψυχῶν σωτηρία, καὶ τὸ ζῆν μὲν Χριστῷ, ἐσταυρῶσθαι δὲ κόσμῳ.
Ἐἰδὼν δὲ Πατριάρχου, τὸ εἶναι διδακτικόν, καὶ πρὸς πάντας τοὺς
ἐν ψυχῇ καὶ ταπεινοῦς ἀστεροχωρήτως συνεξισοῦσθαι.»

καταστραφείσης ἐκείνης ὑπὸ τῶν Τούρκων) πέμπτος καὶ τελευταῖος κατὰ τὴν τάξιν τῆς τιμῆς (οὐχὶ δὲ καὶ κατὰ τὴν τιμὴν αὐτὴν καὶ τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριαρχικοῦ ἀξιώματος) ὁ τῶν Ἱεροσολύμων. Εἰ δὲ τὰ πνευματικὰ χαρίσματα τῶν πόλεων ὡς βάσις τῶν τιμητικῶν ἀξιωματίων ἐτίθεντο ἐν ταῖς Συνόδοις, βεβαίως ὁ τῶν Ἱεροσολύμων Ἐπίσκοπος καὶ Πατριάρχης τὴν πρώτην ἔμελλε κατέχειν τάξιν, ἐνταῦθα γὰρ αὐτὸς ὁ Κύριος ἐδίδαξε, ἐνταῦθα τὸ Πανάγιον κατῆλθε Πνεῦμα, ἐνταῦθα τὰ θεῖα ἐτελέσθησαν μυστήρια, καὶ ἐντεῦθεν πρὸς πᾶσαν ἐξῆλθε τὴν Οἰκουμένην ὁ φθόγγος τοῦ θείου κηρύγματος.

Ἐντεῦθεν πᾶσαν ἀποβάλλει καθολικὴν ἀξίαν καὶ ἀποστολικὴν ὑπόστασιν ὁ προβαλλόμενος δεύτερος ὅρος ἐκεῖνος, ὅτι ἢ ὁ Πάπας ὁ ὁρατὸς ἐστὶ καὶ ἀλάνθαστος ἀρχηγὸς τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, δυνάμενος δεσμεῖν καὶ λύειν τὰ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας πράγματα κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ, φωνήν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀνέκκλητον ἔχων καὶ κῦρος ὑπέρτερον τοῦ οἰκουμενικοῦ συλλόγου, πάντας δικάζειν δυνάμενος, αὐτὸν δὲ οὐδεὶς. Ὡς περ δὲ ἐν τοῖς πολιτικοῖς αὐτός τε καὶ οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι εἰς τοὺς νόμους τοῦ Κράτους ἐπείθοντο, οὕτω καὶ ἐν τοῖς πνευματικοῖς, ἐφ' ὅσον ἡ Ἱταλία εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπέκειτο αὐτοκρατορίαν καὶ πρὶν ὁ Πάπας τὴν κοσμικὴν ἀφαρπάσῃ ἐξουσίαν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Δουκάτου, οἱ Πατριάρχαι τῆς Ῥώμης καὶ Πάπαι εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς ὑπέκειντο Αὐτοκράτορας, παρ' αὐτῶν εἰς τὰς Συνόδους συγκαλούμενοι δι' αὐτοκρατορικῆς διαταγῆς, καὶ παρ' ἐκείνων ἢ καὶ παρὰ τῶν Αὐτοκρατορικῶν τῆς Ῥαβέννης ἐξάρχων τὴν ἐπικύρωσιν ἐλάμβανον τῆς εἰς τὸν Πατριαρχικὸν τῆς Ῥώμης θρόνον ἐκλογῆς των, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι, καὶ εἰς τὸν θρόνον τοῦτον ἀναβαίνοντες ἀπέστελλον τὴν τῆς πίστεως ὁμολογίαν πρὸς τε τοὺς Ἑλλήνας Αὐτοκράτορας καὶ τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχην, ὡς καὶ οὗτος ἀμοιβαίως τοῦτο αὐτὸ ἐπραττε.

Τοιαύτη ἦτο ἡ καθολικὴ τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας ἀρχέγονος διάταξις καὶ τὸν καθολικὸν τοῦτον ὀργανισμόν ἄρχεται ἐκ νέου κηρύττουσα καὶ ἡ τῆς Δύσεως αὐτὴ ἐν Χριστῷ ἀδελφῇ Ἐκκλησίᾳ, διὰ τῆς ἐν Νεαπόλει συγκροτηθείσης θρησκευτικῆς ἐταιρείας, ἥτις μέχρι τοῦδε ἀριθμεῖ ἐν τοῖς

καθολικοῖς αὐτῆς ἀξιώμασιν ὑπὲρ τοὺς τετρακισχιλίους κλη-
ρικοὺς παντὸς ἱερατικοῦ τάγματος καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν,
καὶ νέους προσκτωμένη ὁπαδοὺς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς τῆς Δύσεως
καθολικοῖς Κράτεσιν, εἰς δόξαν αἰώνιον τῆς ἀκαταβλήτου κα-
θολικῆς ἀληθείας, εἰς ἐνότητα πίστεως καὶ εἰρήνην τῶν Ἐκ-
κλησιῶν παγκόσμιον!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Ἡ κοσμικὴ τῶν Πατριαρχῶν Ῥώμης ἐξουσία.

Ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ ἴδομεν ὅτι, ὁ Ἐπίσκοπος Ῥώμης
καὶ τῆς Δύσεως Πατριάρχης ἢ Πάπας κατὰ μὲν τὴν Ἐκ-
κλησιαστικὴν τάξιν καὶ πειθαρχίαν ἦτον εἰς τῶν ἰσο-
τίμων τῆς Ἐκκλησίας Πατριαρχῶν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς
φέρων, κατὰ δὲ τὴν πνευματικὴν χάριν ἢ τὸ θεῖον κῦρος ἐν
ἴσῃ κατελλέγετο μοῖρα πρὸς πάντα ἄλλον χριστιανὸν ἐπίσ-
κοπον. Ὡς Πατριάρχης ὠρίσθη καὶ οὗτος ἐν τῶν πέντε κα-
νονικῶν τῆς Ἐκκλησίας κέντρων, αὐτεξούσιος ἐν τοῖς ἐκκλη-
σιαστικοῖς πράγμασι κατὰ τὰς διοικήσεις καὶ ἐπαρχίας
τῶν ἐσπερίων χωρῶν, καὶ τοιοῦτοι ἦσαν καὶ οἱ λοιποὶ τῆς
Ἑώας Εὐρώπης Πατριάρχαι εἰς τὰς ὑπαχθείσας αὐτοῖς διοι-
κήσεις· ὡς ἀπλοῦς δὲ Ἐπίσκοπος καὶ ἀπλοῦν ἀπετέλει μέλος
τοῦ Ἐπισκοπικοῦ συλλόγου εἰς οἰκουμενικὴν συνερχομένου
συνέλευσιν πρὸς τὸν ὀργανισμόν τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας, καὶ
τοιοῦτοι ἦσαν καὶ οἱ λοιποὶ συνάδελφοι καὶ συλλειτουργοὶ
αὐτοῦ Πατριάρχαι ὡς ἀπλοῖ Ἐπίσκοποι. Ἀλλὰ τὸ φίλαρχον
πάθος τῆς Ῥωμαϊκῆς ἑδρας τεῖνον εἰς τὴν ἀντιποίησιν τῆς ὅλης
καὶ ὑπερτάτου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐξουσίας, καὶ πρόσκομμα
πρὸς τοῦτο ἀπαντῶν τὴν ἀρχαίαν καὶ καθολικὴν θεσμοθεσίαν,
λύσαν τοὺς περιβάλλοντας αὐτὸ δεσμοὺς συγκρούεται πρὸς
τὸ ἐλεύθερον τῆς Ἐκκλησίας ἀξίωμα, καὶ ὁ Πατριάρχης Ῥώ-
μης Νικόλαος α'. καὶ Ἀδριανὸς β'. ἔρχονται εἰς φανεράν ῥῆ-
ξιν πρὸς τοὺς Ἑλληνας τῆς Ἀνατολῆς Πατριάρχας τὰς ἀν-
τικανονικὰς ἐκείνας προβαλλόμενοι ἀξιώσεις, κατὰ τῶν
ὁποίων ὁ ἡμέτερος Φώτιος, τὸ ἀειθαλὲς κλέος τῆς Ἑλληνικῆς
Ἐκκλησίας, ἰδρύει τὸ ἀκαμάχητον τρόπαιον τῆς καθολικῆς

ὅτε πορφύρα βασιλικὴ τοὺς ταπεινοὺς ἐνέδυεν Ἀποστόλους καὶ ἄνδρας ἀποστολικούς. Ἐν δὲ τοῖς μετέπειτα χρόνοις αἱ βάσεις τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπὶ ὁκτὼ ὅλους ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνας, καὶ ἡ ἐν τῷ καθολικισμῷ αὐτῆς ὀρισθεῖσα Ἐκκλησία πᾶσαν ἐνέμετο τὴν Ἑῶαν καὶ Ἑσπερίαν χώραν διὰ τῆς πνευματικῆς ἐνότητος καὶ τῆς καθολικῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁμοσπονδίας, ἄνευ ὁρατοῦ καὶ κοσμικοῦ κέντρου. Ἡ δὲ κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα συγκριτικὴ τοῦ χριστιανισμοῦ πρόοδος παραβαλλομένη πρὸς τὴν πρόοδον τῆς ἀπὸ τοῦ κοσμικοῦ καὶ ὁρατοῦ κέντρου τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, καταδείκνυσιν ὅτι αἱ μεγάλαι μάλιστα καταχρήσεις τῆς πνευματικῆς ταύτης συγκεντρώσεως εἰς ἓνα μόνον τῆς Ἐκκλησίας ποιμένα καὶ πορφύραν βασιλικὴν περιβεβλημένον, παραίτιοι ἐγένοντο ἵνα διαρρήχθῃ ἡ καθολικὴ ἐνότης τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας καὶ χωρισθῇ διὰ τοῦτο ἡ ὁμόδοξος τῆς Δύσεως Ἐκκλησία ἀπὸ τῆς Ἀνατολικῆς, καὶ παράξῃ ἐν τῇ Δύσει αὐτῇ τὴν πολυάριθμον Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ὄρθου λογισμοῦ καὶ τῆς Διαμαρτυρήσεως! Τοιαῦτα τὰ πικρὰ προϊόντα τῆς πνευματικῆς συγκεντρώσεως ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ κανονικοῦ τῆς Δύσεως Πατριάρχου! Ὅ,τι δὲ ἴδιον ἀπώλεσεν ἡ Ἑλληνικὴ τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησία, τοῦτο ἀπώλεια καθολικὴ λογίζεται τῆς μιᾶς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ ἐννοοῦμεν λαοὺς τινὰς τῆς Συρίας, τῆς Παλαιστίνης καὶ Αἰγύπτου ἐπιρρέασθέντας καὶ πολλὰ παθόντας τὸ πρῶτον ἐκ τῶν σαυροφοριῶν ἐκείνων τῆς Δύσεως, ἐξ ὧν ἡ τελευταία ἔληξε, ὡς ὁ Ἀλέξιος Κομνηνὸς προέλεγε, εἰς τὴν ἐξηκονταετῇ κατὰκτησιν τοῦ Βυζαντίου καὶ τὸν κατακερματισμὸν τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐν τῇ καθολικῇ ταύτῃ ἀπωλείᾳ καταριθμοῦνται καὶ χιλιάδες πολλῶν ὁμογενῶν ἐν ταῖς νήσοις τῶν Ἰονίων καὶ Κυκλάδων καὶ εἴπου ἀλλαχόσε τῆς Μικρασίας καὶ Θράκης, οἵτινες καταπιεσθέντες ὑπὸ τῆς Γενουίνσιου καὶ Ἑνετικῆς κατακτήσεως ἠσπάσθησαν τὸ ὁρατὸν καὶ κοσμικὸν κέντρον τοῦ Ῥωμαίου Πατριάρχου καὶ τὰς τούτου καινοτομίας, λητμονήσαντες διὰ τοῦ χρόνου τὴν μητέρα αὐτῶν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ἥτις ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ πατρίᾳ αὐτῶν γλώσσῃ τὰ τῶν ἰδίων Πατέρων γνήσια καθολικὰ διδάγματα τῶν Ἀθανασίων, τῶν Γρηγορίων, τῶν

Βασιλείων καὶ Χρυσοστόμων, καὶ ἐξέτρεφεν αὐτοὺς ἐν τῇ μελιρρύτῳ διδασκαλίᾳ τῆς Ἑλληνίδος γλώσσης, ἐξ ἧς καὶ ἡ Λατινικὴ πάντας παρέλαβε τοὺς πρωτοτύπους καθολικοὺς ὅρους καὶ πᾶσαν μετεγλώττισε τὴν ἐν συλλόγῳ μεθερμηνευθεῖσαν χριστιανικὴν διδασκαλίαν ὑπὸ τὸν ἱερὸν τίτλον «Ἐκκλησία καθολικὴ καὶ ἀποστολική.» (Ecclesia catholica apostolica).

Οἱ Πατριάρχαι τῆς Ῥώμης ὠφελούμενοι ἐκ τῆς ἀσθενείας τῆς ὑπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν ὑπεξουσίου Ἐξαρχίας τῆς Ῥαβδένης, ἐν ἧ καὶ ἡ μεγάλη ὑπέκειτο τῆς Ῥώμης πόλις, καὶ τῆς ξένης τοῦ Ἑλληνικοῦ ζυγοῦ δεσποτείας δικαίως διεγειρούσης τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐθνικὴν ἀντιζηλίαν, ἐπιτηδείως ἐδράξαντο τῆς πρώτης δοθείσης εὐκαιρίας ἐκ τῆς ἀναφανείσης νέας αἱρέσεως τῶν Εἰκονομάχων καὶ Εἰκονοκλαστῶν ἐπὶ τῆς Αὐτοκρατορίας Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, (ἐν ἔτει 717—742) καὶ τῆς Πατριαρχείας τοῦ εὐσεβοῦς Γερμανοῦ Α'. Ἡ ἐθνικὴ λατρεία καταβλήθεισα ὀριστικῶς ὑπὸ τῶν δύο μεγάλων Αὐτοκρατόρων Κωνσταντίνου καὶ Θεοδοσίου, οὐχ ἦττον ἀφῆκεν εἰς τὸν λαὸν τὰς ὑλικὰς ἀναμνήσεις τῆς ἀρχαίας του λατρείας, ἐξ ἧς μετέφερεν ἀπὸ τοῦ Ναοῦ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν πολλὰς ἰδέας καὶ προλήψεις, ἃς τινες μόνος ὁ σοφώτερος πάντων χρόνος ἠδύνατο βαθμηδὸν νὰ ἐξαλείψῃ ὁλοσχερῶς, ἢ νὰ τροποποιήσῃ ἢ διορθώσῃ τὰς ἐθνικὰς ἔξεις καὶ ἔθιμα καὶ ἦθῃ τοῦ νέου χριστιανικοῦ λαοῦ, οἷα ἦσαν τὰ θυμιάματα, αἱ λυχνίαι, αἱ προσφοραὶ τῶν ἀπαρχῶν, οἱ παντὸς εἶδους ἀνθοστεφεῖς τῆς Ἐκκλησίας κόσμοι, ἔθιμα ἄλλως οὐδαμῶς προσβάλλοντα τὴν ἐσωτερικὴν λατρείαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ αἱ εἰκόνες αὐταὶ εἰς ἀντικατάστασιν τῶν εἰδώλων. Ἀλλ' ἐν τῇ τῶν εἰκόνων λατρείᾳ ἡ χριστιανικὴ πίστις οὐδεμίαν ἀπέδιδε τιμὴν εἰς τὴν κατεργαζομένην αὐτὰς ὕλην, ὡς ἡ ἐθνικὴ λατρεία, ἀλλ' ἐτίμα καὶ ἐσέβετο ἐν τῇ εἰκόνι αὐτῇ τὴν ἱερὰν μνήμην τοῦ θεοῦ προσώπου εἰς ἀπομίμησιν τῶν ἀγαθῶν καὶ θεαρέστων ἔργων. Εἰ δὲ καὶ ὁμολογουμένως ἡ τῶν εἰκόνων προσκύνησις εἶχε μεταπέσει εἰς καταχρήσεις ἀντιβαίνουσας πρὸς τὰς πνευματικὰς τῆς Ἐκκλησίας δόξας, ὡς καὶ σήμερον ἔτι ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ Δύσει, οὐδόλως ὁμως καὶ νὰ ἐλαττώσῃ δύνανται τὴν ἀξίαν αὐτὴν τῆς ἀρχικῆς ἰδέας, ἥτις ἐστὶ ἡ διὰ τῶν σεπτῶν

εικόνων εἰς τὸ πρωτότυπον μεταβαίνουσα τιμὴ τῆς χριστιανικῆς εὐγνωμοσύνης, μὴ δυναμένη διὰ τοῦτο νὰ συγχισθῇ μετὰ τῆς ἐθνικῆς τῶν εἰδώλων λατρείας, ὡς αὐτὴν συνέχεον οἱ ἀσεβεῖς εἰκονομάχοι καὶ ἐξήλεγχον ὡς τινὰ ξυλολατρείαν καὶ σανιδολατρείαν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Λέων ἀντὶ τὰς καταχρήσεις αὐτὰς νὰ προσβάλῃ, διαφωτίζων διὰ τῶν νουθεσιῶν τῆς Ἐκκλησίας τὴν ἀληθῶς ὀφείλει ὁ χριστιανικὸς λαὸς εἰς τὰς ἱερὰς εἰκόνας· ἀντὶ τῆς πάσης νὰ προβῇ συνέσεως εἰς ἔργον ὅσον ἀσεβὲς τοσούτῳ καὶ σπουδαῖον διὰ τὰ ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς τάξεως σοβαρὰ αὐτοῦ ἀποτελέσματα, ἀφεθείς εἰς τὴν παραφορὰν τοῦ πνευματικοῦ φανατισμοῦ μετέπεσεν εἰς τὴν ἀντίθετον ἀκρότητα καταμαρτυροῦσαν τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἀνθρωπίνου λογικοῦ, καθ' ἧς πολλάκις καὶ οἱ σοφώτεροι ἐν ἡμῖν μάτην ἠγωνίσθησαν ὀλισθήσαντες εἰς δόξας ἀσυγγνώστους! Τοιαύτην ἔδειξεν ἀδυναμίαν καὶ πορείαν ἀσύνητον καὶ ἀντιχριστιανικὴν καὶ ὁ πρῶτος οὗτος εἰκονομάχος Αὐτοκράτωρ, σπεύσας μεθ' ὅσης ἀσεβείας τοσαύτης καὶ φανατικότητος εἰς τὴν παντελῆ ἐκρίζωσιν τῆς τῶν σεπτῶν εἰκόνων προσκυνήσεως, χωρὶς νὰ διαχωρίσῃ τὸ ἀληθὲς ἀπὸ τοῦ ψευδοῦς, τὴν εὐσεβῆ δόξαν ἀπὸ τῆς δεισιδαιμονίας, τὸ πνευματικὸν καὶ διδακτικὸν τῆς τῶν εἰκόνων λατρείας ἀπὸ τοῦ ἐθνικοῦ ὕλισμοῦ τῶν δημωδῶν καταχρήσεων καὶ προλήψεων. Ἐκδοὺς αἴφνης καὶ ἄνευ τινὸς τροποποιήσεως τὸ τῆς εἰκονοκλασίας διάταγμα, πλήρες δρακοντίου αὐστηρότητος καὶ καταδιωκτικοῦ πνεύματος ἐφαμίλλου πρὸς τοὺς ἀρχαίους τῆς Ἐκκλησίας διωγμοὺς, διάτασεν ἵνα διὰ παντὸς θεμιτοῦ καὶ ἀθεμίτου μέσου, βίας, καὶ βασάνων, καὶ αἵματος, αἴρωνται αἱ σεπταὶ εἰκόνες ἢ θραύωνται καὶ καίωνται ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις, ἐν τοῖς μοναστηρίοις, ἐν παντὶ οἴκῳ εὐκτηρίῳ καὶ ἐν παντὶ δημοσίῳ καὶ ἰδιωτικῷ καθιδρύματι, μέχρις αὐτῶν τῶν ἱερῶν λειψάνων τῶν τῆς πίστεως μαρτύρων καὶ ἁγίων!

Τὸ αὐτοκρατορικὸν τοῦ Λέοντος διάταγμα ἀποσταλὲν καθ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς ἐλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, ἐπομένως καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ὑποκειμένην εἰς αὐτὴν, ἥτοι εἰς τὴν Σικελίαν, εἰς τὸ δουκάτον τῆς ἄνω καὶ κάτω Καλαβρίας, εἰς τὸ δουκάτον τῆς Νεαπόλεως καὶ Γαέτης, καὶ εἰς τὴν Ἐξαρχίαν τῆς Ῥαββένης εἰς ἣν καὶ ἡ Ῥωμαϊκὴ δημοκρατία

ὑπέκειτο, διήρесе τὸν ὑπήκοον λαὸν εἰς δύο ἀντιθέτους δόξας καὶ φατρίας, τὴν τῶν εἰκονομάχων καὶ εἰκονολατρῶν, καὶ πανταχόσε τῆς Αὐτοκρατορίας σπουδαίας παρήγαγε κοινωνικὰς ταραχὰς μέχρις ἐντελοῦς ἀναστατώσεως καὶ αἱματοχυσίας. Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην τῆς Ἐκκλησίας αἵρεσιν καὶ τὸν ἀπαινῆ τοῦτον διωγμὸν, οἱ ὑπηρεταί τοῦ διατάγματος πολλὰ κατέστρεφον κειμήλια τῆς ἑλληνικῆς καλλιτεχνείας, ἐξ ὧν τὰ μὲν κατεθραύοντο καὶ εἰς πῦρ παρεδίδοντο, τὰ δὲ ἐκπατρισθέντα εἰς τὴν καλλιτέχνην μετηνέχθησαν Ἰταλίαν, ἔνθα ἡ μεμακρυσμένη καὶ ἀδύνατος διὰ τοῦτο κεντρικὴ τοῦ Βυζαντίου Κυβέρνησις, ἀνίσχυρος εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀσεβοῦς διατάγματος, ἐπέφερε τὴν ἀπόσπασιν καὶ ἐντελῆ χωρισμὸν τῆς Ἰταλικῆς Ἐξαρχίας καὶ τῆς μικρᾶς Ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας, καὶ προπαρεσκεύασεν οὕτω τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων Πατριαρχῶν ὑποτελῶν μέχρι τοῦδε ὑπηκόων τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὸν εἰκονομάχον τοῦτον τῆς Ἐκκλησίας διωγμὸν ἡ μεγάλη καὶ Οἰκουμενικὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θεολογικὴ Σχολή, ἡ ἄλλως διὰ τὸ σχῆμα αὐτῆς Ὀκταγώνιον καλουμένη, δώδεκα ἔχουσα ἑδρας Καθηγητῶν, καὶ πολύτιμον περικλείουσα βιβλιοθήκην ἐξ 120 χιλιάδων τόμων, ἐν οἷς καὶ ἡ χρυσοῖς γράμμασι ἐν μεμβράνῃ γεγραμμένη Ἰλιάς καὶ Ὀδύσσεια, ἐγένετο παρανάλωμα πυρὸς, συναπολεσθέντων καὶ τῶν ἐν αὐτῇ οἰκούντων Καθηγητῶν. (α)

Εἰς μάτην ἀνθίσταται ὁ ἐβδομηκονταετής τῆς Ἐκκλησίας γέρων, ὁ Πατριάρχης Γερμανός. Ὁ Αὐτοκράτωρ Λέων, λέων καὶ τὴν καρδίαν, οἷος καὶ ἐν τοῖς στρατοπέδοις ἀνεδείκνυτο, οὔτε ἐκ τῆς αἱματοχυσίας καὶ τῶν βασάνων καμπτόμενος,

(α) Οἱ μὲν εἰκονολάτραι ἀποδίδουσι τὴν πυρκαϊάν τοῦ Ὀκταγώνου εἰς τὸν Λέοντα, ἐκδικούμενον οὕτω τοὺς Καθηγητὰς μὴ πειθομένους ἵνα κυρηχθῶσι κατὰ τῆς εἰκονολατρείας· οἱ δὲ εἰκονοκλάται καὶ εἰκονομάχοι εἰς τυχαῖον γεγονὸς, συκοφαντίαν ἀποκαλοῦντες τὴν τῶν ἐναντίων γνώμην. Ἐν δὲ τοῖς μᾶλλον διακριθεῖσι τότε ἐπὶ τῇ ὀρθοδοξίᾳ μνημονεύονται καὶ οἱ τῶν Κυκλάδων νήσων κάτοικοι, οἵτινες καὶ στολίσκον ἐξοπλίσαντες ἐξώρμησαν πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, ἔνθα καταναυμαχηθέντες ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στόλου διεσκορπίσθησαν ἄπρακτοι ἐν τῇ θερμῇ αὐτῶν ιδέᾳ τῆς τοῦ θρόνου τοῦ Λέοντος ἀνατροπῆς.

οὔτε εἰς τὰς εὐσεβεῖς ἐνδίδων διαμαρτυρήσεις τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ καὶ τοῦ τῆς Ῥώμης Γρηγορίου, ἀπηνέστερος ἐξώρμα εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁμως κατὰ τὴν Ἰταλίαν ὁ τῆς Ἐξαρχίας Ῥαββένης καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας λαὸς, θερμαινόμενος ὑπὸ τοῦ ὀρθοδόξου ζήλου τοῦ Πάπα Γρηγορίου β'. καὶ τὴν πρὸς τὴν ξένην τῶν Γραικῶν δυναστείαν ἐθνικὴν ἀντιζηλίαν του νὰ ἐκπληρώσῃ δικαίως ἐπιποθῶν, ὠφειλούμενος ἐκ τῆς ἀδυναμίας τῆς αὐτοκρατορικῆς τοῦ Λέοντος φρουρᾶς ἐγείρεται εἰς ἐπανάστασιν, θραύει τὰς εἰκόνας αὐτοῦ (α) καὶ διώκει τὸν Νομάρχην Ῥώμης καὶ αὐτοκρατορικὸν τῆς Ῥαββένης Ἐξαρχον, τὸν Ἑλληνα Παῦλον καταφυγόντα εἰς Βενετίαν. Ὁ Πάπας Γρηγόριος ἐπιδεξίως δραξάμενος τῆς οὕτω δοθείσης εὐκαιρίας κηρύσσεται ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου λαοῦ τιμητικὸς ἐπίτροπος τῆς Ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας, καὶ τὸ τιμητικὸν τοῦτο ἀξίωμα ἡ πρώτη ἐγένετο βαθμὶς πρὸς τὴν κοσμικὴν καὶ βασιλικὴν ἐξουσίαν τῶν Ῥώμης Πατριαρχῶν. Καὶ τὴν μὲν Ἐξαρχίαν καταλαμβάνουσιν οἱ Λογγοβάρδοι, ἔθνος Γερμανικὸν τῆς Βορείου Ἰταλίας κατεξουσιάζον, οὕτω κληθέντες δι' ὃ ἔφερον μακρὸν γένειον, (lunga-barba) καὶ κατατροπώσαντες τὸν Βυζαντινὸν στρατὸν ἐκ νέου ἀποσταλέντα εἰς καθυπόταξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἐπαρχίας, τὴν Ῥώμην στενῶς ἐπολιόρκουν οἱ αὐτοὶ Λογγοβάρδοι. Ὁ τότε Πάπας Στέφανος Γ'. ἀποθανόντος τοῦ Γρηγορίου, ἰκετεύσας θερμῶς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Γαλλίας Πιπῖνον δι' αὐτοπροσώπου πρεσβεύσεως ἵνα δράμῃ εἰς βοήθειαν τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, κατώρθωσεν οὕτω

(α) Ἐφ' ὅσον ἡ Ῥώμη ἔμενεν ὑπὸ τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν, κατὰ πᾶσαν ἀναγόμεναι νέου Αὐτοκράτορος ἐστέλλοντο ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως αἱ εἰκόνες αὐτοῦ τε καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἐξαρχον τῆς Ῥαββένης καὶ τὸν Νομάρχην Ῥώμης, ὅπου καὶ ἐτίθεντο ἐν τῇ βασιλικῇ αἰθούσῃ (Basilica) τῶν Ἀνακτόρων τοῦ Λατεράνου. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ Πάπας μετὰ τῆς Γερουσίας, τοῦ κλήρου, καὶ τοῦ λαοῦ, μετέβαινον εἰς τὸ Λατεράνον προσφωνοῦντες ἐνώπιον τῶν εἰκόνων τοῦ Αὐγούστου καὶ τῆς Αὐγούστης τὸ «Κύριε ἐλέησον, Χριστὲ ἐπάκουσον» καὶ ἀναπέμποντες τὰς συνήθεις ζητωκραυγὰς. Συγχρόνως δὲ ὁ Πάπας ἔγραφε καὶ συγχαριτήριον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν νέον τοῦ Βυζαντίου Αὐτοκράτορα ὑπὲρ μακροδιότητος καὶ πολυχρονίου βασιλείας.

διὰ τῶν Γαλλικῶν ὄπλων τὴν μὲν πολιορκίαν τῆς Ῥώμης καὶ διαλύσῃ, καὶ ἀφαιρέσῃ δὲ τὴν Ἑξαρχίαν ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν καὶ Λογγοβάρδων (ἐν ἔτει 765), ἣν ὁ Πιπῖνος ἐδώρησεν εἰς τὸν Πάπαν μετὰ τοῦ κοσμικοῦ τίτλου καὶ ἀξιώματος «Κυβερνήτης καὶ Πατρίκιος τῆς Ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας». Ὁ τοῦ ἀποθανόντος Λέοντος υἱὸς καὶ διάδοχος Κωνσταντῖνος πέμψας πρέσβεις ἐπαιτιᾶτο ἐπὶ τοῖς γενομένοις· ἀλλ' ὁ Πιπῖνος ἀπήντησεν ὅτι ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἐνεργηθεῖσα ὑπὲρ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου καὶ πρὸς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ, ἐπιβάλλει αὐτῷ τὸ ἱερὸν καθήκον ἵνα πιστῶς διατηρήσῃ τοὺς πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἑδραν δοθέντας ὅρκους καὶ πίστεις αὐτοῦ, ὑπὲρ τῆς ἐξασφαλίσεως καὶ τῆς εἰς τὸ μέλλον προστασίας τοῦ ἱεροῦ κληροδοτήματος καὶ πατριμῶνι ο υ.

Τὸ τοῦ Πιπίνου τοῦτο πρὸς τὴν ἁγίαν τῆς Ῥώμης ἑδραν κληροδότημα, δι' οὗ διέθετο κατὰ βούλησιν καὶ ὑπέταττεν εἰς τὸν κανονικὸν τῆς Δύσεως Πατριάρχην λαοὺς καὶ πόλεις ὁλοκλήρους, αὐξηθὲν ἔπειτα διὰ νέων ἀρπαγῶν καὶ νέων προσφορῶν ὑπὸ τοῦ Γάλλου αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ μεγάλου, (ὅστις διεδέχθη τὸν ἀποθανόντα Πιπῖνον ἐν ἔτει 768 βασιλεύσας μέχρι τοῦ ἔτους 814) ἀπετέλεσε καὶ ἀποτελεῖ τὸ διαβόητον πατριμόνιον (κληροδότημα) τοῦ ἁγίου Πέτρου! Καὶ δὴ τοῦτο τὸ τῆς πολιτικῆς ἀποστασίας ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἐξουσίας, καὶ τὸ τῆς κατακτήσεως δικαίωμα εἰς θεῖον μεταβληθὲν δίκαιον, (ἄπαγε τῆς βλασφημίας!) ἐγένετο καὶ γίνεται ἔτι ὑπ' ὄψιν ἡμῶν αὐτῶν παραίτιον τοσούτων κοινωνικῶν δυσπραγιῶν, διὰ τὸν ἀπλούστατον καὶ φυσικότατον λόγον ὅτι αὐταὶ ἐκεῖναι Ἑξαρχίαι ἐπανῆλθον εἰς τὸν νόμιμον τῆς Ἱταλίας βασιλέα, καὶ μέλλει νὰ ἐπανέλθῃ καὶ τὸ λοιπὸν Ῥωμαϊκὸν κράτος εἰς τὴν νόμιμον αὐτοῦ καὶ ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν τῆς Ἱταλικῆς ἐνότητος!

Ἐὰν οἱ γενναῖοι τῆς Γαλλίας πολέμαρχοι καὶ δεισιδαίμονες ἅμα τῆς Ῥωμαϊκῆς ἑδρας προστατάται, Πιπῖνος καὶ Κάρολος ὁ μέγας, (α) ἠδύναντο νὰ προῖδωσιν ὅποῖον ἐν τῇ ἀπλό.

(α) Ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος βασιλεύσας 47 ἔτη καὶ ἀποθανὼν εἰς ἡλικίαν 72 ἐτῶν, (ἐν ἔτει 814) μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν κατάπαυσιν τῆς ἐν τῇ Δύσει βαρβαρότητος, ἐνθέρμως προστατεύσας τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ γράμματα. Ἐραστής τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης πολλὰς ἀπεστήθιξε λέξεις ἐλληνικὰς, πολλῶν διέταξε τὴν μετάφρασιν διδαχῶν

τητι τῆς χριστιανικῆς αὐτῶν καρδίας ἔδρυνον θεοκρατικὸν οἰκοδόμημα, ἐξ οὗ κατέρχοντο εἰς τὴν χριστιανικὴν Δύσιν

τῆς ἑλληνικῆς Πατρολογίας, καὶ πολλοὺς πεσοκέλευσεν ἐξ Ἑλλάδος καὶ Ἰταλίας πεπαιδευμένους ἄνδρας, ἐν οἷς καὶ δύο ἑλληνας Ἐπισκόπους λαβόντας τὰς ἐπισκοπὰς τοῦ Σελισβούργου καὶ τῆς Λύγούστης, τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας εἰσέτι μὴ διχοστατούσης. Τοῦτον τὸν Κάρολον ἐζήτησεν εἰς γάμον ἡ χηρεύουσα τοῦ Βυζαντίου Αυτοκράτειρα Εἰρήνη, Ἀθηναία τὴν πατρίδα, δευτέρα σύζυγος τοῦ εἰκονομάχου Λέοντος καὶ ἤδη ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου αὐτῆς υἱοῦ Κωνσταντίνου. Συνεφώθησαν δὲ ἀμφότεροι ἵνα παρὰ τοὺς γαμικοὺς δεσμοὺς εἰς ἓν συνδέσῃσι Κράτος καὶ τὴν πολιτικὴν τύχην τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ὅπερ καὶ ἀποκαλυφθὲν ἐν ταῖς πολιτικαῖς Κρύπταις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπέφερε τὴν ἐκθρόνισιν καὶ ἐξορίαν τῆς Εἰρήνης καὶ τὴν διάλυσιν τῶν μελετωμένων αυτοκρατορικῶν γάμων. Βασιλεύουσα ἡ Εἰρήνη συνεκάλεσε ἐν Νικαίᾳ (τὸ 787) τὴν ἐδδόμην καὶ τελευταίαν οἰκουμένην Σύνοδον πρὸς ἀναστήλωσιν τῶν εἰκόνων, καὶ ἀποθανοῦσαν ἡ Ἐκκλησία εὐγνώμων εἰς τὸ εὐσεβὲς αὐτῆς ἔργον κατέταξεν ἐν ταῖς ἀγίαις. Ἐπὶ τοῦ μνησθέντος Καρόλου, ἐπιστηθίου φίλου καὶ θερμοῦ προστάτου τοῦ συγχρόνου Πάπα Λέοντος τοῦ τρίτου, ἐφόρσε πρῶτος ὁ Πάπας οὗτος βασιλικὸν διάδημα, ἐτύπωσε ἐπὶ τοῦ ῥωμαϊκοῦ νομίσματος τὸ « Dominus Noster » τίτλος διδόμενος εἰς Αυτοκράτορας καὶ Βασιλεῖς, καὶ προπεμπόμενος ὑπὸ τοῦ κλήρου καὶ τῶν ἀρχόντων εἰσῆλθεν, ἐν μέσῳ χυδαίου λαοῦ ζητωκραυγοῦντος τὴν μέλλουσαν δουλείαν του, εἰς τὰ Ἀνάκτορα καὶ τὰ Πατριαρχεῖα τοῦ Λατερανοῦ, ἔνθα ἀνεκηρύχθη πολιτικὸς ἄρχων τῆς ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας, (ἐν ἔτει 814) ἥτις μόνον τὸν ἐξωτερικὸν διέσωζε τύπον τῆς ἀρχαίας δημοκρατίας, ἀποβαλοῦσα τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ζώσαν ψυχὴν τῆς μεγάλης ἐκείνης καὶ ὑπερηφάνου πολιτείας ! Οὗτος ἐστὶν αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ Πάπας Λέων γ'. οὗτινος ἐμνημονεύσαμεν ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ τῆς πρσσθήκης κεφαλαίῳ, ὁ ἀποκηρύξας τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐν Γαλλίᾳ συστάσης Συνόδου ὑπὸ τοῦ ἰδίου τούτου Καρόλου πρὸς ἀποδοχὴν τῆς ἐν τῷ συμβόλῳ ἰσπανικῆς καινοτομίας. Ὁ αὐτὸς Πάπας κατέταξε τὸν Κάρολον μέγαν ἀποθανόντα δύο ἔτη πρὸ αὐτοῦ (814) ἐν τοῖς ἀγίοις, δι' ὅσας ἐποίησατο πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, εἰς τὴν κοσμικὴν φιλαρχίαν τοῦ Ῥώμης Πατριάρχου, μεγάλας προικοδοτήσεις ὁλοκλήρων πόλεων πρὸς κατάπαυσιν τῶν ἐθνικῶν δικαιωμάτων τοῦ ὡς ἀγέλη προβάτων πρὸς τὸν ἀκτήμονα Πέτρον κληροδοτηθέντα λαὸν τοῦ ῥωμαϊκοῦ Δουκάτου. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης ὁ Κάρολος ἐδωρήσατο καὶ ἀργυρὰν τριά-

πυρὸς καὶ αἵματος δοκιμασίαι κατὰ τὴν ἀνιέρων ἐκείνην τῶν ἱερῶν δικαστηρίων ἐξέτασιν, καὶ ὁ ἱερὸς μανδύας τοῦ Ποντίφηκος εἰς αἷμα ἐβάφη χιλιάδων καθολικῶν τέκνων τῆς μεγαλομάρτυρος Ἰταλίας, τὸν καλὸν ἀγωνιζομένης ἀγῶνα κατὰ τῆς κοσμικῆς τυραννίδος τῆς ῥωμαϊκῆς ἑδρας, ἥτις ση-
μαιοφόρος κατέστη τῆς αὐστριακῆς ἐν Ἰταλίᾳ λογχοκρατίας! Εἰ τοιαύτην ἡδύναντο ἔχειν προαίσθησιν οἱ τῆς Φραγκίας ἐκεῖνοι ἐνδοξοὶ ἄλλως ἡγεμόνες, ἤθελον μᾶλλον καταρᾶσθαι ἑαυτοὺς ἢ ἄφεςιν αἰτεῖσθαι ἀμαρτιῶν δι' ὅμοια παρανομή-
ματα, καθαγιασθέντα παρὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνης ἥτις τὴν ἀπειχθεστέραν ἀκολουθοῦσα ἀντεθνικὴν πρὸς τὴν Ἰταλίαν πολιτικὴν, ἀκολουθεῖ ἅμα καὶ τὴν ὑβριστικωτέραν πορείαν πρὸς τὴν ἱεράν τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας καθολικὴν παρὰ-
δοσιν.

Τοιοιουτρόπως ὁ λεγόμενος καὶ ἀπὸ τῆς πεφωτισμένης Δύ-
σεως λατρευόμενος ὡς τοποτηρητὴς ἢ βικάριος τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, (ἄπαγε τῆς βλασφημίας!) μὴ ἀρκούμενος εἰς τὸ πρωτεῖον τῆς ἐκκλησιαστικῆς τιμῆς, ἥς παρ' αὐτῆς ἔτυχε τῆς ἐν συλλόγῳ Ἐκκλησίας χάριν τῆς ἑαυτοῦ ἑδρας ἀρχαίας πρωτευούσης τοῦ νέου Ῥωμαϊκοῦ Κράτους· οὐδὲ στέργων τὴν τοῦ Πέτρου καὶ τῶν συναποστόλων αὐτοῦ ἀκτημοσύνην καὶ ταπεινότητα, ἣν καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος παρήγγειλλεν αὐτοῖς, ἤρπασε τὰ ἱερά δικαιώματα τοῦ ῥωμαϊκοῦ λαοῦ, ἐξεμετάλ-
λευσε τὴν εὐπιστίαν τῶν Γάλλων Αὐτοκρατόρων, καὶ τὴν ἀρπαγὴν ταύτην τὴν δι' ἀποστασίας καὶ κατακτήσεως νομο-
ποιηθεῖσαν, ἀντὶ νὰ τὴν ἀποδόσῃ ὡς πνευματικὸς Πατὴρ εἰς τὸν νόμιμον αὐτῆς κληρονόμον καὶ ἰδιοκτήτην, τὸν λαόν, τὴν οἰκαιοποιήθη αὐτὸς καὶ, ὅπερ χεῖρ ῥίστον, ἀνήγαγεν εἰς θεῖον δίκαιον, ἰδρύσας τὴν εὐαγγελικῶς πολεμουμέ-
νην κοσμικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν! Συνταράξας δὲ καὶ συντα-
ράσσων ἔτι σήμερον τὸν καθολικὸν κόσμον τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης χάριν τοιαύτης ἐξουσίας, ἐμπορευόμενος τὴν δου-
λείαν λαοῦ συναισθανομένου καὶ ἐξαιτουῦντος τὰ ἀπαράγρα-
πτα δίκαια τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ἀποκαταστάσεως, καὶ κατα-
σοφίζόμενος τὸ γελοῖον κληρονομικὸν δίκαιον τοῦ ἀκτήμονος Πέτρου καὶ τοῦ « μ ἢ ἔ χ ο ν τ ο ς π ο ὕ τ ῆ ν κ ε φ α -

πεζαν ἐν ἧ ἐγέγλυπτο ἡ ἐπτάλοφος Κωνσταντινούπολις, καὶ ἑτέραν ὁμοίαν εἰς τὴν τῆς Ῥαβδόνης ἐν ἧ ἐγέγλυπτο ἡ Ἐπτάλοφος Ῥώμη.

λὴν κλίνει Κυρίου, ἐξαπατᾷ ὁλόκληρον πεφωτισμέ-
νον κόσμον ἐν μέσῳ τοῦ πανταχόθεν ἀνευφημιζομένου πολι-
τισμοῦ, καὶ ἐκφοβίζει μονάρχας καὶ ἰσχυροὺς τῆς γῆς ὥσανεὶ
ἕζωμεν ἐν τῇ μεσαιωνικῇ βαρβαρότητι καὶ εὐπιστίᾳ!!! Ἀλλ'
ἴσως τὰ δύο ἐστεμμένα τέκνα τῆς καθολικῆς τῆς Δύσεως
Ἐκκλησίας καὶ βασιλεῖς δύο ἐνδόξων καὶ ἀδελφῶν λαῶν,
τὸν θώρακα ἐνδυόμενα καὶ τῆς ἀποστολικῆς εὐσταθείας νέοι
ἀποδειχθῶσι προστάται τῆς ἱερᾶς καθολικῆς Παραδόσεως,
διαχωρίζοντες τὴν κοσμικὴν ἀπὸ τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας,
καὶ τὴν θείῳ δικαιώματι ἀπὸ τῆς κανονικῆς
Πατριαρχείας καὶ Παπασύνης. Οὕτω πληροῦνται καὶ οἱ
εὐσεβεῖς πόθοι τοῦ Πίου ἐννάτου, εἰ ὀρθοδόξως ἐπιδιώκει οὐχὶ
τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ τὴν ἔνωσιν
τῶν διεστωσῶν Ἐκκλησιῶν ὑπὸ τὴν πνευματικὴν ποιμένην
τῆς μιᾶς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, συνῶδᾳ πρὸς τοὺς ἀρχαίους
καὶ μόνους καθολικοὺς θεσμοὺς τῆς ἱερᾶς καθολικῆς παραδό-
σεως, ἧς ἐπιλήσμονες ἢ καὶ ἀμαθεῖς καταφαίνονται οἱ ὑπα-
γορεύσαντες εἰς τὸν Πίον καὶ συγγράψαντες τὴν ἀντικαθολι-
κὴν ἐκείνην προσλαλίαν τῆς 6 Ἰανουαρίου τοῦ παρόντος ἔτους.

Τοιαῦτα τὰ διαχωρίζοντα τὸν ἑλληνικὸν ἐν τῇ Ἀνατολῇ
καθολικισμόν ἀπὸ τοῦ ῥωμαϊκοῦ ἐν τῇ Δύσει καθολικισμοῦ,
καὶ τοιοῦτον τὸ ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπελθὸν ἀξιοθρή-
νητον σχίσμα, προκαλεσθὲν ἐκ τῆς ἐπιμονῆς τῆς ἀγίας τῆς
Ῥώμης Ἐδρας εἰς τὴν ὁδὸν τῆς καινοτομίας καὶ τοῦ καθο-
λικοῦ νεωτερισμοῦ, μάτην ἐπαιτιωμένης τοὺς Ἕλληνας Ἱεράρ-
χας, τοὺς φωστῆρας τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ Ἑλληνικῆς Ἐκκλη-
σίας, Φώτιον καὶ Μάρκον τὸν Ἐφέσου! Ὁ Πῖος ἐννατος ἀντὶ
ἑαυτὸν νὰ ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν καθολικὴν ἔνωσιν, ἐξομολογού-
μενος ὡς ποιμὴν τῆς Ἐκκλησίας τὴν καθολικὴν ἀλήθειαν,
αἰτίους σχίσματος τοὺς εὐσεβεῖς ἐκείνους ἀποκαλεῖ Πατέρας,
τοὺς εὐσεβεῖς ἐκείνους τῆς καθολικῆς Ὀρθοδοξίας κήρυκας,
λησμονῶν ὅτι πᾶσα αὐτοῦ ἐν τῇ προσλαλίᾳ λέξις καὶ
πᾶσα περίοδος τρανώτατα ἐξέλγχεται ἀπὸ τοσούτων τῆς ἱστο-
ρίας μνημείων, σεβαστῶν διὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὸ πλῆθος
τῶν ἀξιοπίστων καὶ ἀδιαφιλονεικῶν μαρτυριῶν, ὅσαι καὶ
ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ ὀπισθεν ἐξετέθησαν.

Ὁ ἑλληνικὸς ἄρα τῆς Ἀνατολῆς καθολικισμὸς, πλὴν τοῦ
ὅτι ἱερὰ ἐστὶ κοῖθωτὸς τῶν λαμπροτέρων ἔργων καὶ μνημείων

τῆς ἐλληνικῆς εὐφυΐας, καὶ εἰρηνοποιὸν ἐστὶ σύμβολον τῆς πολιτείας καὶ κοινωνίας, οὔτε δυσὶ δουλεύων Κυρίοις, Θεῷ τε καὶ Μαμμωνᾷ, οὔτε τὰ τῷ Καίσαρι καὶ τῷ Θεῷ προσήκοντα παραγνωρίζων ! Καὶ οὕτως ὁ ἐν γένει Ἑλληνισμὸς φύσει ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐλεύθερος καθὼ ἄγευστος παντὸς τιμαριωτικοῦ στοιχείου, ἀντιδρῶντος πρὸς τὴν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς φύσεως ἀνθρώπινον ἰσότητα καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἀπορρέουσαν πολιτικὴν δικαιοσύνην· καὶ ἐν συνειδότι ἐλεύθερος ἐν τῇ καθολικῇ τῆς Ἐκκλησίας θεσμοθεσίᾳ, ὥς τις ἀστήρ φωτεινὸς καὶ λάμπων ἐξ Ἑώας ἀνυψοῦται ἀποστελλόμενος ἵνα καταφωτίσῃ καὶ πάλιν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ κοινωνίαν τῆς Ἀνατολῆς, καὶ καθοδηγήσῃ τὰ ἔθνη αὐτῆς εἰς τὸν τῆς ἐνότητος σύνδεσμον, κέντρον ὁμοσπονδικὸν τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν ὀρίζων, καὶ κέντρον πολιτικὸν τὸν ἀρχαῖον καὶ οἰκεῖον αὐτῆς κατασταίνων ἐλληνικὸν πολιτισμόν!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

Περὶ τῆς ἐν Φλωρεντίας Συνόδου.

Ἡ ἀμείλικτος ἀλαζονεία τῶν Παπῶν Νικολάου α'. καὶ Ἀδριανοῦ β'. μετὰ θρασύτητος ἀπλέτου νὰ καθιερώσῃσι προτιθεμένων τὸ ἀνυπόστατον θεῖον δίκαιον τὸ διὰ τοῦ Πέτρου παρὰ τοῦ Κυρίου δῆθεν δωρηθὲν εἰς τοὺς Ἐπισκόπους Ῥώμης, τοῦ εἶναι αὐτοὺς κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ κυριαρχικῶς ποιμαίνειν αὐτήν, εἶπετο δικαίῳ τῷ λόγῳ νὰ διερεθίσῃ τῆς Ἑλληνικῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ Ἐκκλησίας τὴν καθολικὴν εὐσέβειαν, καὶ νὰ ὀπλίσῃ τὸν τοῦ Φωτίου ἀκλόνητον ζῆλον πρὸς τὴν ἱεράν τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας Παράδοσιν καὶ τοὺς πατρῷους θεσμοὺς τῆς ἐν συλλόγῳ καθολικῷ διερμηνευθείσης χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἥτις πανταχόθεν, ὡς ἴδομεν, ἐξελέγχει τὸν ἀντευαγγελικὸν τύπον τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἑδρας καὶ τὰς ἀνυποστάτους αὐτῆς ἀξιώσεις. Αὕτη ἡ πρώτη ἐστὶ καὶ κυρία αἰτία ἡ ἀπὸ τοῦ ἐννάτου αἰῶνος δεινώσασα τὴν παλαιότερον ὑφισταμένην ἐθνικὴν ζηλοτυπίαν ἀναμέσον τῶν δύο Πατριαρχικῶν Ἑδρῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ῥώμης, τῆς μὲν πρωτευούσης τῆς γέας Ῥωμαϊ-

κῆς Αὐτοκρατορίας, τῆς δὲ περιελθούσης εἰς ὑποτελῆ τοῦ Βυζαντίου ἐπαρχιακὴν πόλιν. Οἱ Ῥωμαῖοι Ποντίφηκες ἀδίκως ταραχθέντες εἰς τὸν οἰκουμενικὸν τίτλον ὃν πρῶτος ἀπέδωκεν ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ β'. εἰς τὸν πατριάρχην τῆς βασιλίδος πόλεως· (ἦν γὰρ καὶ ἐστὶ μέχρι σήμερον ὁ τίτλος οὗτος ἀπλῶς τιμητικὸς βαθμὸς οὐδὲν συνεπαγόμενος ἐξαιρετικὸν προνόμιον πνευματικῆς ἐξουσίας ἐπὶ τῆς καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας) προέβησαν πέραν τῶν νενομισμένων ὁρίων τῆς καθολικῆς ἀληθείας καὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐπλάσαν τὸ καθολικὸν ἐκεῖνο ψεῦδος τῆς γενικῆς ἐποπτείας καὶ τοῦ παγκοσμίου κύρους τῆς τῶν Ῥωμαίων Πατριαρχικῆς Ἑδρας, μεταπεσόντες εἰς χεῖρρόνα ὢν πρότερον ἐξήλεγχον φιλαρχικῶν τάσεων τῆς Πατριαρχικῆς Ἑδρας Κωνσταντινουπόλεως. Τείνοντες οὕτως οἱ Ῥωμαῖοι Ποντίφηκες ἵνα ἀνυψώσωσι εἰς πνευματικὴν πρωτεύουσαν τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου τὴν ἤδη ἐπαρχιακὴν τῆς Ῥώμης πόλιν, καὶ ἀπαιτοῦντες ἐπομένως τὴν ὑποταγὴν τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης, πολὺ ἀπεῖχον τῆς ἐν τῇ Πίστει ἐνότητος· ἡ γὰρ παρ' αὐτῶν προβαλλομένη μέχρι σήμερον οὐδὲν ἕτερον ἢ δουλικὴ ἐστὶ ὑποταγὴ καὶ ἐκλατινισμὸς τῆς ὀρθοδόξου καθολικῆς Ἐκκλησίας, τῆς καὶ μητρὸς καὶ διδασκάλου τῆς Ῥωμανοκαθολικῆς! Οὕτω ἡ ἐκ φιλοδοξίας τὸ πρῶτον ἀρξαμένη ἔρις ἀναμέσον τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ τοῦ Λατεράνου Πατριαρχείου, (α) παρήγαγεν ἔπειτα διὰ τῆς πορείας τοῦ χρόνου τὸ ἀσυμβίβαστον τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας σχίσμα, ὅπερ σήμερον καθίσταται εὐχερέστερον εἰς τὴν λύσιν αὐτοῦ διὰ τῆς ὑποφωσκωμένης ἐν τῇ Δύσει ἀγαθῆς τάσεως πρὸς τὴν ἀρχέγονον ἐκείνην καὶ μόνην καθολικὴν τῶν Ἐκκλησιῶν Ἑνωσιν, ἀντίθετον πρὸς τὴν προτεινομένην ὑπὸ τοῦ Ῥωμάνου Ποντίφηκος ὑποταγὴν.

Τὸ μέγα ἄρα τοῦ ἡμετέρου Φωτίου ὄνομα, μέγα ἐν τῇ κα-

(α) Τὸ Πατριαρχεῖον τοῦ Λατεράνου, διὰ τὸ ἐνταῦθα οἰκεῖν τὸν Πατριάρχην Ῥώμης, ἦτον ἐν τῶν ἀρχαίων μεγάρων τῆς Ῥώμης οἰκοδομηθὲν ὑπὸ τοῦ Λατεράνου, ἐνδὲς τῶν πλουσιωτέρων Ῥωμαίων συγχρόνων τοῦ Αὐγούστου, τὸ ὁποῖον ἐν τοῖς ὑστερον χρόνοις ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ἐδωρήσατο εἰς τὸν Ἐπίσκοπον τῆς Ῥώμης. Ἐκτοτε κατῴκουν ἐν αὐτῷ οἱ τῆς Ῥώμης Ἐπίσκοποι οἱ λαβόντες τὸν ὁμοταγὴ τίτλον τοῦ Πατριάρχου καὶ Πάπα, ἡποὶ Πατρός.

θολικῇ εὐσεβείᾳ καὶ ἀρετῇ, καὶ δι' ὃν ἐν τοῖς ἄλλοις ἡγωνι-
 σατο ἀγῶνα ὑπὲρ τῶν εὐσεβῶν διδαγμάτων τῆς καθολικῆς
 παραδόσεως· καὶ μέγα ἐν τῇ ἐλληνικῇ τῆς Ἀνατολῆς Ἐκ-
 κλησίᾳ δι' ἣν ἱδρυσε κρηπίδα τοῦ ἐλευθέρου αὐτῆς ἀξιώματος
 ἐν τῇ ὁμοσπονδικῇ τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας πολιτείᾳ, πρὸς ἀν-
 τίθεσιν τῆς ἐκ τοῦ τότε τῆς Δύσεως βαρβαρισμοῦ γεννηθείσης
 πνευματικῆς συγκεντρώσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας·
 μάτην ἐπέσυρε καὶ ἐπισύρει μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν
 τὰς ὑβριστικὰς συκοφαντίας τῶν ῥωμανοκαθολικῶν συγγρα-
 φέων, ὁ γὰρ Φώτιος ἀτρωτος ἔμεινεν ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ ἀλη-
 θείᾳ, καὶ φαεινότερα ἢ εὐσεβῆς αὐτοῦ ἀνέλαμψε δόξα! Πρὸς
 τὸν τοιοῦτον τοῦ ἀγιωτάτου Φωτίου εὐσεβῆ ἑλληνισμόν ἐν τῇ
 καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ, καὶ πρὸς τὴν τοιαύτην αὐτοῦ ἀφιλο-
 νείκητον καθολικότητα ἐφάμιλλος πολλῶ ὕστερον ἀνεδείχθη
 καὶ ὁ ἱερὸς τῆς Ἐφέσου Μητροπολίτης, Μάρκος ὁ Εὐγενικός,
 ὁμοιον ἱδρύσας ὀρθοδοξίας τρόπατον ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ τῆς
 Φλωρεντίας, τῆς συγκροτηθείσης περὶ τὰ ἔσχατα τῆς παρακ-
 μῆς καὶ πτώσεως τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας. Ὁ εὐγε-
 νῆς οὗτος τῆς Κωνσταντινουπόλεως γόνος, εὐγενῆς τὴν καρ-
 δίαν καὶ τὰ χριστιανικὰ αὐτοῦ ἦθη, Μάρκος ὁ Εὐγενικός
 ἀδιάφθορος μέχρι τέλους διαμείνας κήρυξ τῆς καθολικῆς ὀρ-
 θοδοξίας, ἀπέναντι τῶν δολίων προσπαθειῶν καὶ παντὸς δια-
 φθορᾶς μέσου ὅσα ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Φλωρεντίας μετεχειρίσθη
 ὁ τότε Πάπας Εὐγένιος· ἐπέσυρε καὶ ὁ εὐσεβῆς οὗτος τῆς Ἑλ-
 ληνικῆς Ἐκκλησίας ποιμὴν τὰ πικρὰ τῆς ἰησουϊτικῆς συκο-
 φαντίας βέλη, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πίου ἐννάτου κηρυσσόμενος
 σήμερον ἔτι ὡς δεύτερος μετὰ τὸν Φώτιον τοῦ σχίσματος αἰ-
 τιος, ἐν ᾧ ἐξέδοτο ἀποστολικῶ γράμματι τὴν ἑκτὴν Ἰανου-
 αρίου τοῦ παρόντος ἔτους, πρὸς αἰωνίαν διαστροφήν τῆς κα-
 θολικῆς ἀληθείας ὡδε ἀποφαινόμενος· «μετὰ τὸ σχίσ-
 μα τοῦ Φωτίου (ἀντὶνὰ εἶπη τῶν Παπῶν Νικολάου
 καὶ Ἀδριανοῦ β'.) τοῦ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας
 ἀξιοθρηνήτου, (καὶ ὅμως μὴ αἰρουμένου ἀπὸ τῆς
 ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας) οἱ Ποντίφηκες τῆς Ῥώ-
 μης πολλὰς ὑπὲρ τῶν Ἀνατολικῶν κα-
 ταβαλόντες προσπαθείας (τούτέστιν ἀξιώ-
 σεις ἀντικανονικὰς καὶ ἀπαιτήσεις ἀνταποστολικὰς) ἐπέ-
 στυχον τοῦ ποθητοῦ σκόποῦ· ἡ ἐνωσις (ἦτοι

ἡ ὑποταγή) τῶν δὲ ἑκκλησιῶν ἀποκατε-
 στάθη ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Φλωρεντίας.
 Ὅτε δὲ Μάρκος ὁ Ἐφέσου, ὁ νέος οὗτος
 Φώτιος (ὁ νέος κήρυξ τῆς ὀρθοδοξίας) ἐπεχείρησε
 νὰ διασείσῃ τὰ θεμέλια τῆς ἐνώσεως,
 (τῆς ὑποταγῆς) οἱ Πάπαι ἐπεδείξαντο ἐξαί-
 ρητικὴν μέριμναν ὥπως ἐπαναγάγῃσι
 τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν εὐθείαν ὁδόν.
 (εἰς τὴν ὁδὸν τῶν καθολικῶν καινοτομιῶν!) Πρὸς τὴν τοι-
 αύτην προσλαλιᾶν ἀπαντῶν καὶ ὁ ῥωμανοκαθολικὸς ἱερεὺς
 τῶν Παρισίων, ὁ σεβάσμιος Γεταῖος (Guettée) ἐν τοῖς ἄλλοις
 ἐξιολόγοις προσθέτει. Ὁ Πῖος Θ'. παραδέχεται ὡς βεβαίαν
 τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ ἑνώσιν τῶν ἑκκλησιῶν, ἐνῶ εἶναι ἀπο-
 δεδειγμένον ὅτι οὐδὲν ἄλλο διεπράξατο ἢ συμφωνίαν καὶ
 ταύτην ἡκιστα εἰλικρινῆ. Ἐνταῦθα ὁ σεβάσμιος Guettée
 ἐννοεῖ βεβαίως ἐκείνην τὴν ἡκιστα εἰλικρινῆ διαγωγὴν τοῦ
 ἁγίου τῆς Ῥώμης Πατρὸς Εὐγενίου Δ'. συνισταμένην εἰς παν-
 τὸς εἶδους παραβιάσεις πρὸς ἐξαγόρασιν τῶν συνειδήσεων
 καὶ ἐπιτυχίαν τοῦ διωκομένου σκοποῦ, ὡς καὶ ὁ Πῖος Θ'.
 λέγει, τοὔτέστι τῆς δυλικῆς ὑποταγῆς εἰς τὸν νέον τοῦτον τῆς
 ἑκκλησίας Κυριάρχην.

Τοιαῦται ὑπῆρξαν αἱ καταβληθεῖσαι καὶ καταβαλλόμεναι
 μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν προσπάθειαι τῆς ῥωμαϊκῆς
 Ἑδρας, ὅπως ὑπομιμνήσκειται καὶ ὁ βασιλεὺς Πατριάρχης
 τῆς Ῥώμης Πῖος Θ'. παριστῶν αὐτὰς διὰ τοῦ εὐφήμου ὀνό-
 ματος τῆς ἀπλῆς προσπαθείας, ἵνα ἐπιτηδειότερον
 καλυφθῇ ὁ τοῦ ψεύδους ἔλεγχος. Ἀμόνον τὸ προοίμιον τῆς
 προσλαλιᾶς, ὁρθῶς παρατηρεῖ καὶ ὁ αἰδέσιμος Γάλλος Guettée,
 ἄρκει νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ νέα ἐπιστολὴ τοῦ Πίου Θ'. θὰ ἐπι-
 τύχῃ τόσον τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, ὅσον ἐπέτυχε καὶ ἡ προτέρα
 ἣν ἔγραψε πρὸς τὴν Ἀνατολήν, ὅτε ἀνέβη τὸν θρόνον του. (α.)

(α) Ἡ πρώτη αὕτη ἐπιστολὴ τοῦ Πίου Θ'. περιέχει τὴν γνωστὴν
 ἐκείνην προσευχὴν, ἣν ἡ αὐτοῦ Ἀγιότης διέταξεν ἵνα ἀναγινώσκεται
 εἰς ταῖς ῥωμανοκαθολικαῖς ἑκκλησίαις ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως (τῆς ὑποταγῆς)
 τῶν σχισματικῶν Ἑλλήνων! Εἶχεν δὲ ἐν περιλήψει ὡς ἀκολούθως ἡ προ-
 σευχὴ ἐκείνη. «ὦ Μαρία Παρθένε Ἀσπιλε, ἡμεῖς οἱ δοῦλοι σου καὶ
 στέκνα τῆς ἁγίας ἑκκλησίας, ἱκετεύομέν σε ταπεινῶς ἵνα μεσιτεύσῃς

Ε

Προτιθέμενοι ἵνα ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ καταδείξωμεν τὸ πνεῦμα αὐτὸ τῆς ἐν Φλωρεντίας συνόδου, συγκροτηθείσης ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου προτελευταίου βασιλέως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀρχόμεθα ἀπὸ τῆς πολιτικῆς διηγήσεως τῆς τότε τῶν πραγμάτων καταστάσεως, ἵνα οὕτως εὐχερέστερον ἐννοήσωσιν οἱ ἀναγνῶσαι τοὺς λόγους τοὺς προκαλέσαντας τὴν συγκρότησιν τῆς συνόδου ἐκείνης, ἐν ᾗ ἡ ὑποταγὴ συνεφωνήθη τῆς Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καθ' ἧς ὑποταγῆς ὁ αἰείμνηστος Ἐφέσου, Μάρκος ὁ Εὐγενικός, τρανόφθογον ἡγεῖρε διαμαρτύρησιν ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας τῶν ἀποστολικῶν καὶ καθολικῶν διδαγμάτων τῆς μιᾶς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία ἀκμαία ἄλλοτε καὶ ἔνδοξος ἔντε τῇ πολιτικῇ καὶ κοινωνικῇ αὐτῆς εὐημερίᾳ, τριακοντάκις καταστρέψασα τὰ βαρέα ὅπλα τῶν βαρβάρων φυλῶν τῆς Ἀρκτου, τῆς Μεσημβρίας καὶ τῆς Δύσεως, ταπεινὴ καὶ ἀσθενὴς ἤδη ἔκειτο ὑπὸ τὸν ἐλληνικὸν θρόνον τῶν Παλαιολόγων, μαρτύρων τῆς ἐσχάτης τοῦ Γένους ἀτυχίας. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1261—1453, ὅτε ἡ ἐλληνικὴ ἐτάφη ἐλευθερία ὑπὸ τὰ ἥρωϊκὰ ἐρείπια τῆς Ἐπταλόφου, ἡ οἰκογένεια τῶν Παλαιολόγων ὥς τις ἔμφρων Οἰκονόμος διεύθυνε τὰ τελευταῖα λείψανα τῆς ἤδη καταρρέουσας γηραιᾶς Αὐτοκρατορίας. Ἐνθεν μὲν οἱ Τοῦρκοι ἀπάσης ἐκράτουν τῆς Ἀσίας, καὶ εἰς αὐτὰ κατασκηνώσαντες τὰ πρόθυρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἵδρυνον ἤδη τὴν πρώτην ἐν τῇ Εὐρώπῃ πρωτεύουσαν αὐτῶν, τὴν Ἀνδρια-

»παρὰ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ὅπως καταπέμψῃ τὰς δωρεὰς αὐτοῦ τοῖς »πεπλανημένοις ἀδελφοῖς ἡμῶν· (τοιαύτη ἡ λυκοφιλία τοῦ ἁγίου Πατρὸς) »τοῖς Σχισματικοῖς ἔλλησι, καὶ ὅπως φωτισθέντες ἀποστραφῶσι τὴν ἀλα- »ζονείαν καὶ τὴν πλάνην τοῦ πνεύματος αὐτῶν, (σύρει ὁ κλέ- »πτῆς τὴν φωνὴν νὰ φύγ' ὁ νοικοκύρης, κατὰ δὴ »τὸ λεγόμενον·) καὶ ἐπιστρέψωσιν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Καθολικῆς »Ἐκκλησίας (ἀντὶ τῆς ῥωματοκαθολικῆς, ἡμεῖς γὰρ ἐσμέν ἐν τῇ ἀρχε- »τύπῳ Καθολικῇ,) ὑπὸ τὴν ἀλάνθαστον φωνὴν τοῦ πρώτου (κατὰ »τὴν τάξιν) ποιμένου καὶ διδασκάλου αὐτῆς, τοῦ ὑπερτάτου »ῥωμαίου Ποντίφηκος·» (ὑπερτάτος καὶ ἁκροῦ τῆς Ἐκκλησίας Ἀρχιερεὺς μόνος ἐστὶν αὐτὸς ὁ Χριστός, οἱ δὲ λοιποὶ ἴσοι ἐν ἴσοις.)

νοπολιν, ὑπὸ Ἀμουράτην τὸν πρῶτον, ἐν ἔτει 1360. Ἐνθεν
δὲ τὰ τέκνα τῆς Ἰταλίας, οἱ Βενετοὶ καὶ Γενουῖνσοι, τῶν
Γαλλῶν ἤδη διωχθέντων ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Μικρασίᾳ καὶ Θρά-
κῃ κατακτήσεων, ἐδέσποζον τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους,
τῶν παραλίῳ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Ἀττικῆς μέχρι
Θησσαλίας. Τῶν Παλαιολόγων ἡ πολιτικὴ θέσις ἀπέβαινε
οὕτω δυσχερεστάτῃ ἀπέναντι τοῦ ἀκμαίου Ἰσλαμισμού, καὶ
μὴ μόνον ἀπειλείπετο ἐλπίς σωτηρίας ἢ ἐκ τῶν χριστιανῶν
βασιλέων τῆς Δύσεως βοήθεια, δι' ἧς καὶ μόνης ἠδύναντο νὰ
ἀποκρούσωσι τὸν κατ' Ἀσίαν καὶ Εὐρώπην δεινῶς ἀπειλοῦν-
τα τὸ Γένος κίνδυνον. Ἐντεῦθεν οἱ βασιλεῖς Παλαιολόγοι
κατέφυγον εἰς τὸ τῆς Ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν μέτρον, κατ'
ἐκείνους γὰρ τοὺς χρόνους πᾶς πολιτικὸς συνασπισμὸς ἦτον,
ὥς φαίνεται, ἀδύνατος, ἐὰν δὲν προηγεῖτο ἡ τῶν Ἐκκλησιῶν
ἑνώσις· ἀλλὰ καὶ σήμερον ἔτι ἐν μέσῳ τοῦ ΙΘ'. αἰῶνος ἐρρέθη
ποῦ καὶ ὑποτονθορίζεται ὅτι ἄνευ τῆς πολυκρότου ταύτης
ἐνώσεως, ἦτοι τῆς ὑποταγῆς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ἀνε-
ξαρτησίας, οἱ θερμότεροι τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς πόθοι ἔσονται
ἴσως ἀνεκπλήρωτοι, ἂν καὶ τὰ τοιαῦτα εἰσὶ μᾶλλον ῥήσεις
καὶ φθέγματα τῶν κληρικῶν ταγμάτων πρὸς ἐξαπάτησιν
τῆς ἐθνικῆς καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἡμῶν συνειδήσεως. Πρὸς τὸν
ἐθνικὸν τοῦτον σκοπὸν διάφοροι πρεσβεῖαι κατὰ διαφόρους
ἐνεργηθείσας ἐποχὰς ἐδίδαξαν τοὺς Παλαιολόγους καὶ ἔπεισαν
πρῶτον ἐν αὐτοῖς τὸν Ἐμμανουήλ Παλαιολόγον, μετὰ τὴν
ἀνωφελῆ πρέσβεισιν τοῦ Ἐμμανουήλ Χρυσολουρά πρὸς τοὺς
χριστιανοὺς τῆς Δύσεως ἡγεμόνας, ἵνα πρεσβεύσῃ αὐτοπροσώ-
πως εἰς τὰς Αὐλὰς τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας καθολικῆς εἰ-
σέτι διατελούσης. Κατὰ τὸ ἔτος 1400 ἐπιχειρεῖ τὴν βασι-
λικὴν πρεσβείαν, καὶ τὴν τρίτην Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους
ἀφικνεῖται εἰς Παρισίους, ἐνθα ὁ τότε τῆς Γαλλίας Κάρολος
ὑπεδέξατο τὸν Ἐμμανουήλ ἔξω τῆς πόλεως μετὰ τῆς προση-
κούσης εἰς αὐτοκράτορα τιμῆς, ξενίσας αὐτὸν εἰς τὰ Λού-
βρεια Ἀνάκτορα. Ὁ Ἕλλην μονάρχης οὐδὲν κατορθώσας
ὑπὲρ τῆς κινδυνεύουσας Πατρίδος καὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, μετὰ
δεκαπενθήμερον ἐν Παρισίοις διαμονὴν μετέβη καὶ πρὸς τὸν
Ἑρρίκον δ'· τὸν τῆς Ἀγγλίας ἡγεμόνα, ὅστις προφασιζόμε-
νος τὰς ἐμφυλίους ῥήξεις εἰς αἷς τότε ὁ τόπος περιεπλέκετο,
ἔματαίωσε πᾶσας τοῦ ἐστεμμένου πρεσβευτοῦ τὰς ἐθνικὰς

προσδοκίας. Πανταχόσε ἡ πρεσβεία ἀπὴντα προσκόμματα ἐκ τῆς κοσμικῆς καὶ πνευματικῆς ἐπιρροῆς τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ῥώμης.

Βαριαλγῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπιστρέφων ὁ Ἐμμανουὴλ Παλαιολόγος, καὶ πεισθεὶς περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς ἐκ τῆς Δύσεως βοηθείας ἄνευ τῆς λεγομένης Ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, ὁ γηραιὸς μονάρχης ἀπεφάσισεν ἵνα εἰσέλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐλῆς. Τὸ 1415 ἀσχολούμενος περὶ τὴν ὁχύρωσιν τοῦ Κορινθιακοῦ Ἰσθμοῦ, ἀπέστειλεν ἐκεῖθεν πρὸς τὸν Πάπαν Ἰωάννην τὸν ἐ. Ἰωάννην τὸν εὐδαίμονα, προτείνων ἵνα λυθῶσιν αἱ διαφοραὶ τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ κατὰ τοὺς ἀρχαίους τῶν Πατέρων θεσμοὺς, καὶ ποιούμενος συγχρόνως καὶ αἴτησιν βοηθείας ὑπὸ τῆς Δύσεως· ἀλλ' ἐπὶ τῷ τοιούτῳ ὄρω ὁ Πάπας οὐδόλως ἔστεργε, ἀπαιτῶν ἵνα ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἀσπασθῇ πάντας τοὺς νεωτερισμοὺς ὅσους οἱ Πάπαι εἰσήγαγον εἰς τὴν Καθολικὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, μετὰ τῆς ὑποταγῆς τῶν Πατριαρχῶν εἰς τὸν Πατριάρχην Ῥώμης. Αἱ διαπραγματεύσεις τοῦ Ἐμμανουὴλ Παλαιολόγου, ἐπὶ πολλὰ ἔτη μάτην ἐνεργηθεῖσαι, εἰς οὐδὲν ἀπέβησαν οὔτε ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας οὔτε ὑπὲρ τοῦ κινδυνεύοντος Γένους. Ἐν τούτοις ἡ πολιτικὴ κατάστασις τῆς κατ' ὄνομα μόνον Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, περιοριζομένης εἰς μόνην τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς τινὰς πόλεις τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Πελοποννήσου, ἔβαινε τοσοῦτον ἐπὶ τὰ χεῖρρῳ ὥστε ὁ Σουλτάνος Βογιαζίτης ἀπήτησε παρὰ τοῦ Ἐμμανουὴλ Παλαιολόγου ἵνα ἐγερθῇ καὶ Τζαμίον καὶ ὑπάρχη Καδῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐν μέσῳ τῆς ἐθνικῆς ταύτης ἀπομονώσεως καὶ τῆς θλιβεράς τῶν πραγμάτων καταστάσεως ὁ Αὐτοκράτωρ Ἐμμανουὴλ ἀποθνήσκει εἰς ἡλικίαν 75 ἐτῶν καὶ ἐν ἔτει 1425, φρονίμως παλαίσας πρὸς τὰς περιστοιχούσας τὸν θρόνον καὶ τὴν Πατρίδα περιστάσεις. Κατὰ τὰς τελευταίας τῆς ζωῆς του σιγμὰς προσκαλέσας τὸν πρεσβύτερον τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον, ὁ γέρων Μονάρχης δι' ἀξιομνημονεύτου ὁμιλίας, ἣν παρέδωκεν ἡμῖν ὁ ἱστορικὸς κλάμος τοῦ καὶ ὑπουργοῦ αὐτοῦ Γεωργίου Φραντζῆ, ἐξέθηκε πρὸς τὸν υἱὸν τὰς κρείστους τῆς Πατρίδος περιστάσεις αἰτινας, ἔλεγεν, ἀπῆτουν οὐχὶ σκηπτοῦχον ἄρχοντα ἀλλ' ἐμφρονα οἰκονόμον τῶν τε-

ἑταίρων λειψάνων τῆς Αὐτοκρατορίας, ἣτις ἐξεπλήρωσε τοὺς
 χρόνους τοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ τοῦ μεγαλείου της. Ἰδίως δὲ ἐπέ-
 στησε τὴν προσοχὴν τοῦ Ἰωάννου εἰς τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς
 τὴν ῥωμαϊκὴν αὐλὴν, ῥητῶς ἀπαγορεύσας αὐτῷ πᾶσαν ἀπό-
 πειραν νέων διαπραγματεύσεων, αἵτινες, ἔλεγεν, εἰς οὐδὲν
 ἕκτερον ἀπολήξουσιν ἢ εἰς ὑποταγὴν καὶ ἐκλατινισμόν τῆς
 Ἐκκλησίας ἀνευ οὐδεμιᾶς ἐλπίδος πρὸς τὴν πολιτικὴν βοή-
 θειαν τοῦ Γένους.

Ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Ἐμμανουὴλ Παλαιολόγου καὶ
 ἀδελφὸς τοῦ τελευταίου μάρτυρος Βασιλέως Κωνσταντίνου,
 ἀναβαίνει εἰς τὸν πανταχόθεν κλονιζόμενον θρόνον τοῦ ἀρ-
 χαίου Βυζαντίου, κλείει ταπεινωτικὰς καὶ ἀτιμωτικὰς συνθή-
 κας μετὰ Μουράτου β'. πληρώνων ἐτήσιον φόρον ἐξ ἑκατὸν
 χιλιάδων ἄσπρων· (α) ὁ φόρος οὗτος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεί-
 νην ἔδιδε διὰ τὴν τότε οἰκονομικὴν τοῦ βασιλικοῦ ταμείου κατὰ-
 στασιν ἐλογίζετο ὑπέρογκος, αἱ γὰρ τοῦ Κράτους καὶ τῆς
 Ἐκκλησίας πρόσοδοι ἐπαισθητῶς ἐλαττωθεῖσαι ἐκ τῆς ἡδη
 στενότητος τῶν ὀρίων τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ ἐκ
 τῆς τουρκικῆς διαρπαγῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐπισκοπι-
 κῶν κτημάτων, οὐδὲ εἰς αὐτὰς ἐξήρκουν τὰς ἀπολύτους ἀνάγ-
 κας τοῦ Κράτους πρὸς συντήρησιν στρατοῦ καὶ ναυτικοῦ εἰ
 καὶ ἀσκήμου, καὶ τόσον, ὥστε ὁ Ἰωάννης Παλαιολόγος ἤναγ-
 κάσθη νὰ πωλήσῃ τὴν Θεσσαλονίκην εἰς τοὺς ἄρπαγας τῶν
 χωρῶν αὐτοῦ Βενετούς. Μαθὼν δὲ ὁ Βασιλεὺς Ἰωάννης ὅτι οἱ
 τῆς Δύσεως ἡγεμόνες προτίθενται νὰ θέσωσι φραγμὸν εἰς τὴν
 πρόοδον τῶν Τούρκων τὴν Πολωνίαν καὶ Οὐγγαρίαν, νὰ ἐγκα-
 ταλείψωσι δὲ ἀπροστάτευτον τὴν ἑλληνικὴν βασιλείαν καὶ
 τὴν Κωνσταντινούπολιν, ταχέως ἐπιλαθόμενος τῶν πατρικῶν
 νουθεσιῶν βασιζομένων ἐπὶ πολιᾶς τῶν πραγμάτων πείρας,
 ἀπεφάσισεν ἵνα ἀνανεώσῃ τὰς ἐπὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἐμμα-
 νουὴλ διαπραγματεύσεις περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν διὰ
 συνόδου οἰκουμενικῆς, καὶ τύχη οὕτω τῆς ὑπὲρ τοῦ Γένους
 βοηθείας τῇ συμπράξει τοῦ Ῥώμης Πατριάρχου καὶ Πάπα.

(α) Ἀσπρον ἐσήμαινε τὸ ἀργυροῦν νόμισμα τοῦ τουρκιστὶ παρᾶ,
 διὰ τὸ τοῦ μετάλλου λευκὸν χρῶμα, ἐν δὲ ἄσπρον ἐζύγιζε πρὸς ἀργυ-
 ρον ἀξίας ἑνὸς τουρκικοῦ γροσίου· σώζονται δὲ καὶ ἄσπρα ἀξίας ἀργύ-
 ρου τριῶν γροσίων.

Ὁ Πάπας Εὐγένιος ὁ τέταρτος ἀσμένως ἤδη ἐδέξατο τὴν πρότασιν τοῦ Ἰωάννου, ἥτοι τὴν διὰ Συνόδου Οἰκουμενικῆς γενησομένην ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, θέλων οὕτω νὰ κατεσχύσῃ τοῦ κατὰ τὴν Δύσιν ἀναφανέντος ἀπὸ τινων ἐτῶν ἐκκλησιαστικοῦ νεωτερισμοῦ, ζητοῦντος νὰ καθυποτάξῃ τὴν Παπασύνην εἰς τὸ μόνον ἀνώτατον τῆς Ἐκκλησίας κῦρος, ὅπερ ἐστὶ ἡ ἐν συλλόγῳ οἰκουμενικῷ συνεργομένη ὁρατὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ποιμένων αὐτοῦ Ἐκκλησία. Ἦλπιζεν γὰρ ὁ Πάπας οὗτος ὅτι, ἐὰν κατορθώσῃ νὰ ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τὸ τῆς γενικῆς καὶ ὑπερτάτης αὐτοῦ ἐποπτείας ἀντικαθολικὸν ἐκεῖνο ἀξίωμα, εὐκόλως θέλει κατασβέσει καὶ τὸ εἰς τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν ἀναφανέν ἀντιδραστικὸν κατὰ τῆς Παπασύνης πνεῦμα, ὅπερ ζωηρότατα ἤδη διεκήρυττε καὶ ὑπεσφίριζεν ἡ ἐν Βασιλείᾳ τῆς Ἑλβετίας συγκροτούμενη σύνοδος, (α) καὶ ὅτι εὐκόλως καὶ ταύτην ἤθελε

(α) Ἀπὸ τοῦ 1378 — 1428 ἡ τῆς Δύσεως Ἐκκλησία εὐρίσκετο εἰς μέγα σχίσμα, καὶ κατὰ τὸ πεντηκονταετές τοῦτο διάστημα δύο ἐπάπενον Πάπαι, εἰς ἐν Ἀδινώρῃ τῆς Γαλλίας Βενέδικτος, καὶ ἕτερος ἐν Ῥώμῃ ὁ Γρηγόριος, ἀλλήλους ἀφορίζοντες καὶ ἀναθέμασιν ὑποβάλλοντες. Ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ ἤρξαντο συγκροτούμεναι διάφοροι Σύνοδοι λαβοῦσαι τὸν τίτλον Οἰκουμενικαί, πρὸς διόρθωσιν τῆς τοιαύτης τῆς Ἐκκλησίας καταστάσεως, καὶ ἀνακηρύττουσαι τὸν ἀρχαῖον καὶ μόνον καθολικὸν αὐτῆς ὀργανισμόν, ὅτι ἡ ἐν συλλόγῳ καθολικῷ συνεργομένη Ἐκκλησία μόνῃ αὐτῇ ἐστὶ ἡ ὁρατὴ καὶ ἀνωτάτη αὐτῆς ἐξουσία, εἰς ἣν καὶ οἱ Πάπαι ὀφείλουσιν ὑποταγῇ. Τὸ 1409 ἡ ἐν Πίσῃ τῆς Τοσκάνης συγκροτηθεῖσα Σύνοδος καθαιρέσα τοὺς δύο ἐκείνους Ἀντιπάπας, ἀνηγόρευσε Πάπαν τὸν Ἀλέξανδρον. Μετὰ ταύτην ἡ ἐν Κωνσταντίᾳ συγκροτηθεῖσα Σύνοδος (ἐν ἔτει 1414) ἐξηκολούθει ὑποστηρίζουσα τὸ αὐτὸ ἀφιλονείκητον τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας καθολικὸν ἀξίωμα, ὅτι καὶ οἱ Πάπαι μέρος ἀποτελοῦσι τοῦ Ἐπισκοπικοῦ συλλόγου, ὀφείλοντες ὑποτάσσεσθαι εἰς τὴν διὰ τοῦτο ἐκπροσωποῦμένην ὁρατὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν. Ὅτε δὲ ἀνῆλθεν εἰς τὴν Πατριαρχικὴν τῆς Ῥώμης ἑδραν ὁ μετὰ τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου διαπραγματευόμενος Εὐγένιος δ'· συνεκροτεῖτο ἡ ἐν Βασιλείᾳ τῆς Ἑλβετίας Σύνοδος (ἐν ἔτει 1431,) ἥτις φοβερωτέρᾳ τῶν ἄλλων ἐξάνεστη κατὰ τοῦ ἀπολύτου καὶ ἀναμαρτήτου κύρους τοῦ ῥηθέντος Πάπα Εὐγενίου.

καταβάλλει πρὸς διάσωσιν τῆς ἀτομικῆς τῶν Παπῶν ἀλα-
ζονείας ἀντιστρατευομένης πρὸς τὸν ὀργανισμόν τῆς ἱερᾶς
καθολικῆς Παραδόσεως.

Οὕτω λοιπὸν, ὅτε ἡ μὲν ἑλληνικὴ τοῦ Βυζαντίου βασιλεία
τὸν ἔσχατον μετὰ τοῦ ὅλου Γένους διέτρεχε κίνδυνον, ἡ δὲ
τῆς Ῥώμης πατριαρχικὴ ἔδρα ἐκλονίζετο εἰς τὰς ἀντικαθο-
λικὰς καὶ τιμαριωτικὰς ἀξιώσεις τῆς μεσαιωνικῆς βαρβαρό-
τητος, ἀσπαστὴ γίνεται ἤδη ἡ πρότερον ὑπὸ τῶν Παπῶν
ἀπορρίπτομένη πρότασις περὶ συγκροτήσεως Οἰκουμενικῆς
Συνόδου πρὸς τὴν τῶν Ἐκκλησιῶν ἑνώσιν κατὰ τοὺς ἀρχαίους
τῶν Πατέρων θεσμούς, καὶ ὁ Βασιλεὺς Ἰωάννης καὶ ὁ Πάπας
Εὐγένιος δ'· συμφωνοῦσιν ἵνα συγκροτηθῇ Σύνοδος τοιαύτη ἐν
Ἰταλίᾳ, ἡ γὰρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξαιρετικὴ θέσις εἰς
ἣν διὰ τοὺς ἐπαπειλοῦντας κινδύνους εὗρίσκετο, δὲν ἐκρίθη
πρόσφορος· ἡ δὲ ἐν Βασιλείᾳ Σύνοδος τοῦτο μαθοῦσα ἔγραψε
πρὸς τὸν ἑλληνα αὐτοκράτορα προτρέπουσα αὐτὸν ἵνα προσ-
έλθῃ εἰς ταύτην, καὶ διὰ ταύτης νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ τῶν
Ἐκκλησιῶν ἑνώσις, ὑπισχνουμένη βεβαίαν καὶ ἀσφαλῆ τὴν
ἐκ τῆς Δύσεως βοήθειαν δι' ἣν ἡ Σύνοδος αὕτη ἔχαιρε προστα-
σίαν καὶ εὐνοίαν τῆς Γαλλίας καὶ Γερμανίας· ἀμφότεροι δὲ ὅτε
Πάπας Εὐγένιος καὶ ἡ ἐν Βασιλείᾳ Σύνοδος ἔστειλαν πλοῖα εἰς Κων-
σταντινούπολιν, ἵνα παραλάβωσι τὸν Βασιλέα καὶ τοὺς Ἐπι-
σκόπους, ἅτινα καὶ προσορμισθέντα εἰς τὸν Κεράτιον παρ'
ὀλίγον εἰς ῥῆξιν ἤρχοντο τρομεράν, εἰμὴ κατεπαύετο ἐκ τῆς
ἐπεμβάσεως τῆς βυζαντινῆς ἐξουσίας· ἤριζον γὰρ πρὸς ἀλλή-
λους οἱ ἀρχηγοὶ τῶν δύο στολίσκων τίς νὰ παραλάβῃ τὸν
ἐπισκοπικὸν σύλλογον καὶ μεταφέρῃ εἰς τὰς ἰδίας χώρας.
Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης Παλαιολόγος προτιμήσας τὸν τοῦ Πάπα
στολίσκον, καὶ συγκαλέσας γράμμασι βασιλικοῖς διαφόρους
ἀπὸ τῶν ἐπαρχιῶν Ἐπισκόπους, πείσας αὐτοὺς ὅτι ἡ ἑνωσις
γενήσεται κατὰ τὰ νενομισμένα ἐκεῖνα τῆς ἀρχεγόνου Ἐκ-
κλησίας, καὶ τὰς δεούσας ποιησάμενος παρακλήσεις ἐν τῷ
Ναῷ τῆς Ἀγίας Σοφίας, τὴν 27 Νοεμβρίου 1437, ἀπέπλευσε
διευθυνόμενος εἰς Βενετίαν ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν γέροντα
Πατριάρχην Ἰωσήφ, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Δημήτριον καὶ τινὰς
τῶν συγκλητικῶν. Πᾶσαν δὲ τὴν δαπάνην καὶ συντήρησιν
τῆς συνοδείας ταύτης μέχρι τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπα-
νόδου, ἀνεδέξατο ὁ Πάπας Εὐγένιος, τῷ μὲν Βασιλεῖ Ἰωάννῃ

παρέχων τριάκοντα φλωρία κατὰ μῆνα, τῷ δὲ Πατριάρχῃ Ἰωσήφ εἴκοσι καὶ πέντε, τῷ ἀδελφῷ τοῦ Βασιλέως εἴκοσι, εἰς ἕκαστον Ἐπίσκοπον πέντε, καὶ τρία φλωρία εἰς τοὺς ὑπηρέτας αὐτῶν.

Εἰσέλευσις τοῦ Βασιλέως εἰς Βενετίαν.

« Μηνὶ Φεβρουαρίῳ, ἐβδόμη ἡμέρα, ἀπήραμεν ἀπὸ τοῦ Παρέντζου πᾶσαι αἱ τριήρεις ὁμοῦ, ἡ δὲ βασιλικὴ τριήρης ταχυτέρα οὕτω προέβη τῶν ἄλλων εἰς Βενετίαν, καὶ ἔφθασε εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον δὲ Λίδο τῇ ὀγδόῃ τοῦ μηνός, περὶ ὥραν δευτέραν τῆς ἡμέρας, αἱ δὲ λοιπαὶ περὶ τὴν τετάρτην ὥραν. Ἐξῆλθεν οὖν ἀπὸ Βενετίας ἀκατίων πλῆθος εἰς ὑπαρτήν τοῦ Βασιλέως, καὶ τοσοῦτον ἦν, ὥστε σχεδὸν μὴ φαίνεσθαι τὴν θάλασσαν ὑπὸ τῆς συμπήξεως αὐτῶν. Ἦλθε δὲ μήνυμα ἀπὸ τῆς Αὐθεντίας μὴ ἐξελθεῖν τὸν Βασιλέα ἕως πρῶϊ, ὅπως ἔλθῃ ὁ Δοῦξ μετὰ πάσης τῆς Αὐθεντίας καὶ ποιήσῃ τὴν πρέπουσαν τιμὴν τῷ Βασιλεῖ· καὶ μετ' ὀλίγον ἦλθεν ὁ Δοῦξ σὺν τοῖς ἄρχουσι καὶ προσεκύνητε τὸν βασιλέα καθήμενον, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες πάντες ἀσκεπεῖς. Ἐκάθητο δὲ ἐκ δεξιῶν τοῦ Βασιλέως ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὁ δεσπότης Κύριος Δημήτριος, ὀλίγον κατώτερον τοῦ βασιλικοῦ θρόνου· τότε ἐκάθισε καὶ ὁ Δοῦξ ἐξ ἀριστερῶν τοῦ Βασιλέως καὶ ἐλάλησαν ἀσπασίως λόγους τοῦ χαιρετισμοῦ, καὶ ἕτερα τινὰ μυστικῶς. Εἶτα εἶπεν ὁ Δοῦξ τῷ Βασιλεῖ, ὅτι τῷ πρῶϊ μέλλομεν ἐλθεῖν πρὸς τὸ ποιῆσαι τὴν πρέπουσαν καὶ ὀφειλομένην τιμὴν τῇ ἀγίᾳ σου βασιλείᾳ, (α) καὶ ἀπαντῆσαι σοι μετὰ παρρησίας, καὶ οὕτως εἰσελεύσῃ ἐντὸς Βενετίας, καὶ ἀπῆλθεν ὁ Δοῦξ μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ· τῷ πρῶϊ δὲ, ἡμέρα Κυριακῇ, Φεβρουαρίου ἐννάτῃ, ὥρα πέμπτῃ τῆς ἡμέρας, ἦλθεν ὁ

(α) Τὸ ὄνομα ἁ γ ι ο ς ἀπεδίδετο ἑκπαλαὶ καὶ τότε εἰς πᾶσαν ἐξουσίαν ἀπορρέουσαν ἀπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ Βασιλέως, εἰς ὃν ἡ δημοσία γνώμη διὰ τὰς τότε ἐπικρατούσας θεοκρατικὰς τοῦ μεσαιωνισμοῦ ιδέας ἀπέδιδε σχεδὸν θεῖον χαρακτῆρα. Οὕτω ἐλέγετο καὶ ἀρχῆθεν «ἡ ἀγία τῆς Ῥώμης δημοκρατία» εἰ καὶ ἀρχὴ ὑποτελῆς μὲν ἀλλ' ἀπορρέουσα ἀπὸ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἐφ' ὅσον ὑπέκειτο ταύτῃ. Καὶ «ἀγία βασιλεία καὶ αὐτοκρατορία.» Διτηρηθήθῃ δὲ καὶ μέχρι σήμερον λεγομένη ἡ Ῥώμη «ἡ ἀγία πόλις,» ὡς ἄλλη Ἱερουσαλήμ!!!

Δούξ μετὰ τιμῆς μεγάλης, μετὰ τῶν ἀρχόντων καὶ συμβού-
λων αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ εὐτρεπισμένου πουτζινδώρου, ὃ ἦν ἐσκε-
πασμένον ἐρυθροῖς σκεπάσμασι, καὶ χρυσᾷ λεοντάρια ἐν τῇ
πρύμνῃ εἶχε, καὶ χρυσᾷ περιπλέγματα, καὶ ὅλον ζωγραφισ-
μένον, ποικίλον καὶ ὠραιότατον· ἦλθον δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ
ἕτερα μεσοκάτεργα ὥσεϊ δώδεκα, καὶ αὐτὰ εὐτρεπισμένα καὶ
ζωγραφισμένα ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν, ἐν οἷς ἦσαν ἄρχοντες πλει-
στοι, καὶ κύκλωθεν σημαίας εἶχον χρυσᾶς, καὶ σάλπιγγας
ἀμετρήτους, καὶ πᾶν εἶδος ὀργάνων. Εἶχον δὲ καὶ ἐν γαλῶ-
νιον ἐξαίρετον καὶ θαυμαστὸν, εἰς ὄνομα τάχα τῆς βασιλικῆς
τριήρεως· ἐποίησαν δὲ αὐτὸ ποικίλον καὶ ὠραιότατον· κάτω-
θεν γὰρ οἱ ναῦται ἐκούπιζον περικείμενοι στολὰς χρυσοπετά-
λους, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἔχοντες τὰ σημεῖα τοῦ
ἀγίου Μάρκου, καὶ ὀπισθεν τὸ βασιλικὸν σημεῖον· καὶ γύρω-
θεν σημαίας βασιλικὰς εἶχε, καὶ ἀνθρώπους τέσσαρας κατὰ
τὴν πρύμνην ἐστολισμένους ἱμάτια χρυσοζωγράφιστα, καὶ
ἔχοντας τρίχας λευκοχρύσους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των· μέσον
δὲ τούτων ἀνὴρ τις εὐειδὴς ποτὲ μὲν ἐκαθέζετο, ποτὲ δὲ ἵστα-
το, φορῶν ἱμάτια χρυσοῦφαντα, καὶ κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ
σκῆπτρον, ὥς ναύαρχος. Ἐμπροσθεν δὲ τῆς πρύμνης ἵστατο
στύλος ὑψηλός, ἄνωθεν δὲ τράπεζα τετράγωνος ὀργειᾶς μι-
κροτέρα, ἐφ' ἧς ἀνὴρ ἵστατο ὠπλισμένος, ἀστράπτων ὥς
ἥλιος, κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ ὄπλον φοβερόν, ἐν δεξιᾷ δὲ καὶ ἁ-
ριστερᾷ αὐτοῦ δύο παῖδες ἐκάθηντο ἀγγελικὰ ἐνδεδυμένοι,
καὶ πτερωτοὶ ἦσαν ὥς ἄγγελοι. Καὶ ἐν τῇ πρύμνῃ εἶχον δύο
λέοντας χρυσοῦς καὶ μέσον αὐτῶν χρυσοῦν αἶτόν δικέφαλον·
ἦν δὲ ἐγρήγορον πάνυ, καὶ ποτὲ μὲν ἔμπροσθεν τῆς βασιλι-
κῆς τριήρεως, ποτὲ δὲ πλαγίως καὶ γύρωθεν ἐπορεύετο, μετ'
ἀλλαλαγμῶν καὶ σαλπίγγων πολλῶν. Ἔτερα δὲ πλοiάρια
καὶ ὀλκάδες ἦλθον, ὧν οὐκ ἦν ἀριθμός. Ἐλθὼν δὲ ὁ Δούξ
ἐπλησίασε τῇ βασιλικῇ τριήρει μετὰ τῶν ἀρχόντων τῆς Βου-
λῆς αὐτοῦ, καὶ ἀνῆλθε καὶ προσεκύνησε τὸν βασιλέα καθήμε-
νον, ἔχοντα ἐκ δεξιῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· ἐκάθισε δὲ ὁ βα-
σιλεὺς τὸν Δοῦκα ἐξ ἀριστερῶν αὐτοῦ, καὶ κρατῶν αὐτὸν ἀπὸ
τῆς χειρὸς ὠμίλουν ἀσπασίως· μετὰ μικρὸν δὲ εἰσήρχοντο
μετὰ παρρησίας μεγάλης, καὶ μετὰ σαλπίγγων καὶ παντὸς
γένους μουσικοῦ, εἰς τὴν λαμπρὰν καὶ θαυμαστὴν Βενετίαν.
Ἦν δὲ ὥσεϊ ὥρα πέμπτη τῆς ἡμέρας, ὅτε ἤρξάμεθα εἰσέρ-

χεσθαι ἐντὸς Βενετίας, καὶ ἐπλεοποροῦμεν ἕως δύσεως ἡλίου, καὶ κατηντήσαμεν εἰς τοὺς οἴκους τοῦ Μαρκεσίου τῆς Φερράρας. Ἡ δὲ πόλις πᾶσα ἐσείσθη καὶ ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν τοῦ Βασιλέως, καὶ κρότος καὶ ἀλλαλαγμὸς μέγας ἐγένετο. Καὶ ἦν ἰδεῖν ἑκστασιν φοβερὰν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τὸν πολυθαύμαστον ναὸν τοῦ ἁγίου Μάρκου, τὰ παλάτια τοῦ δουκὸς τὰ ἐξαίσια, καὶ τοὺς ἄλλους τῶν ἀρχόντων οἴκους παμμεγέθεις ὄντας, ἐρυθροῦς καὶ πολλῶ χρυσίῳ κεκοσμημένους· ἡμεῖς οἱ ἰδόντες οὐ δυνάμεθα γραφῇ παραδοῦναι τὴν καλλονὴν αὐτῆς, τὴν θέσιν, τὴν τάξιν, τὴν σύνεσιν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν. Ὅταν οὖν ἦλθομεν εἰς τὴν γέφυραν ἣν καλοῦσι Ῥεάλτον, ἐσήκωσαν αὐτὴν ἄνω, καὶ ἐπέρασεν κάτωθεν ἡ τριήρης· ἦν δὲ κακεῖσε πλῆθος λαοῦ πολὺ καὶ σημαῖαι χρυσοειδεῖς, καὶ σάλπιγγες, καὶ κρότοι καὶ ἀλλαλαγμοί, καὶ ἀπῆλθομεν, ὡς προεῖπον, εἰς τοὺς οἴκους τοῦ Μαρκεσίου τῆς Φερράρας, ἐκεῖσε γοῦν ἕστησαν τὴν τριήρη· ἦν δὲ ὥρα δύσεως ἡλίου, καὶ ἀποχαιρετίσας ὁ Δοῦξ τὸν Βασιλέα καὶ οἱ ἄρχοντες ἀπῆλθον οἵκαδε, ἡμέρα κυριακῇ, Φεβρουαρίου ἐννάτῃ ἐν ἔτει 1438. Τῇ δὲ εἰκοστῇ ὀγδόῃ Φεβρουαρίου μηνὸς ἐξήλθομεν ἀπὸ Βενετίας, ὅτε βασιλεὺς καὶ ὁ δεσπότης, (ἦτοι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τοιοῦτον φέρων τίτλον), καὶ πᾶς ὁ κληρὸς καὶ ἡ συνοδία αὐτῶν, καὶ ἐπλέομεν τὴν εἰς Φερράραν ὁδόν. (α) Ὁ δὲ Πατριάρχης ἀπέμεινεν εἰς Βενετίαν δι' ἐνδειαν πλοιαρίων· ἡμεῖς δὲ ἦλθομεν εἰς τὸ φρούριον Φραγκολί, ἐνθα προσορμίζονται τὰ ἐκ τῆς Βενετίας εἰς Φερράραν ἐρχόμενα. Ἦλθον οὖν ἔφιπποι ἄρχοντες ὥσεί πεντήκοντα καὶ προσεκύνησαν τῷ Βασιλεῖ· καὶ ὥρισεν ὁ Βασιλεὺς ἵνα φέρωσι τὸ πρῶτ' ἵππους ἑκατὸν πεντήκοντα, ὅπως διὰ ξηρᾶς εἰς Φερράραν πορευθῇ, ἐνθα ἦν ὁ Πάπας ἀναμένων, τὰ δὲ πλοῖα ἀπῆλθον εἰς Φερράραν διὰ τοῦ ποταμοῦ. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφθασε τὴν τετάρτην Μαρτίου ἡμέρα τρίτῃ, ὥρα ἕκτη τῆς ἡμέρας, καὶ εἰσῆλθεν ἔφιππος εἰς τὴν

(α) Ἡ Φερράρα πόλις ἐστὶ τῶν Ἑξαρχιῶν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους ἡδὴ δὲ τοῦ Ἰταλοῦ Βασιλέως. Ἐνταῦθα τὸ πρῶτον συνεκροτήθη ἐπὶ μῆνας τινὰς ἡ προκειμένη Σύνοδος, εἶτα δὲ μετετέθη εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἄλλοτε δουκάτου τῆς Τοσκάνης, τὴν Φλωρεντίαν, ἐνθα καὶ πέρας λαβοῦσα ἐκφέρεται συνήθως ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτῆς Σύνοδος τῆς Φλωρεντίας. »

Φερράραν μετὰ τιμῆς καὶ παρρησίας μεγάλης· ἦσαν γάρ ἄρχοντες μετ' αὐτοῦ πολλοί, καὶ μητροπολῖται καὶ ἐπίσκοποι τοῦ Πάπα, καὶ ὁ αὐθέντης τῆς χώρας Μαρκέσιος, ἔτι δὲ καὶ οἱ ἱερεῖς τοῦ Βασιλέως καὶ ὁ πνευματικὸς αὐτοῦ ὁ μέγας πρωτοσύγγελος Γρηγόριος. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐκαθέζετο ἐφ' ἵππου εὐτρεπισμένου μετ' ἐρυθροῦ καὶ χρυσοῦφάντου χασδίου, ἄρχοντες δὲ τινὲς συνεπήγοντο μετ' αὐτοῦ μετ' οὐρανίας λευκοειδοῦς σκεπάζοντες αὐτόν· καὶ ἕτερος ἵππος λευκὸς εὐτρεπισμένος καὶ αὐτὸς ὁμοίως, καὶ χρυσοὺς αἰτοὺς ἔχων ἐπὶ τοῦ χασδίου, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως μὴ ἔχων ἀναβάτην. Ὁ δὲ Πάπας περιέμενεν ἐν τῷ παλατίῳ αὐτοῦ μετὰ παντὸς τοῦ κλήρου, Καρδιναλίων, δηλαδὴ Μητροπολιτῶν, Ἐπισκόπων καὶ ἱερέων. Καὶ ἐλθόντες οἱ ἔμπροσθεν ἵππεῖς, τινὲς μὲν τῶν ἀρχόντων ἐπέξευσαν καὶ αὐτὸς ὁ δεσπότης Δημήτριος, καὶ εἰσῆλθε διὰ τῆς μεγάλης πύλης ἐντὸς τοῦ παλατίου οὗ ἦν ὁ Πάπας, τὸν δὲ βασιλέα εἰσήγαγον ἔφιππον δι' ἑτέρας πύλης· γνοὺς δὲ ὁ Πάπας ὅτι ἐγγὺς ἐστὶ τῆς πύλης ὁ βασιλεὺς, καταβάς ἐδέξατο αὐτόν εἰς τοὺς κόλπους αὐτοῦ· καθίσαντες δὲ ὠμίλησαν λόγους εἰρήνης μυστικούς καὶ ἀνεχώρησαν ἀπ' ἀλλήλων. Καὶ ὁ μὲν Πάπας ἔμενεν ἐν τῷ παλατίῳ αὐτοῦ, ὁ δὲ βασιλεὺς εἰς ἕτερον παλάτιον. Ὁ δὲ Πατριάρχης μετὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τοῦ κλήρου αὐτοῦ ἀπῆλθε διὰ τοῦ ποταμοῦ εἰς Φερράραν καὶ ὁδηγηθεὶς εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Πάπα ἡσπάσθησαν ἀλλήλους ἀδελφικῶς. »

Τοιαύτην διηγεῖται Στέφανος ὁ Παυλῖνος τὴν εἰς Βενετίαν εἰσέλευσιν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, καὶ τὴν ἀπὸ Βενετίας εἰς Φερράραν, ἣν κατεχωρίσαμεν ἀπλῆς περιεργείας ἕνεκεν.

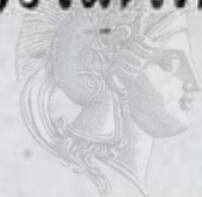
Ἐπίσκοποι τῷ Πατριάρχῃ Ἰωσήφ β'. παρακολουθοῦντες ἦσαν, ὁ Ἡρακλείας Ἀντώνιος, ὃς ἦν καὶ τοποτηρητὴς τοῦ Ἀλεξανδρείας Φιλοθέου· Μάρκος ὁ Ἐφέσου Μητροπολίτης, ὃς καὶ τοποτηρητὴς ἦν τοῦ Ἀντιοχείας Δωροθέου, καὶ Ἐξαρχος τῆς Συνόδου ἀπὸ τῆς Συγκλήτου καὶ τῶν Ἐπισκόπων ἐκλελεγμένος· ὁ Διονύσιος τοποτηρητὴς τοῦ Ἱεροσολύμων Ἰωακείμ, ὁ Μονεμβασίας Δοσίθεος, ὁ Κυζίκου Μητροφάνης, ὁ Νικαίας Βησσαρίων, ὁ Νικομηδίας Μακάριος, ὁ Λακεδαιμονίας Μεθόδιος, ὁ Μιτυλήνης Δωρόθεος, ὁ Σαυρουπόλεως Ἡσαΐας, ὁ Ῥόδου Ναθαναήλ, ὁ Γάνου Γεννάδιος, ὁ Ἀγχιάλου

Σωφρόνιος, ὁ Γεωργίας Μητροπολίτης Γρηγόριος, καὶ ὁ τοῦ Κιόβου τῆς Ῥωσσίας Ἰσίδωρος. Πάντας δὲ ὑπερέβαλλεν ἐπὶ πολυμαθείᾳ, καὶ μάλιστα ἐπὶ στερεότητι χαρακτῆρος καὶ ζήλῳ ὑπὲρ τῶν ὀρθοδόξων τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων Μάρκος ὁ Ἐφέσου, γόνος Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ δὲ Βησσαρίων ἦν καὶ αὐτὸς πολυμαθέστατος, ὑπερβάλλων τῇ ἐγλωττίᾳ καὶ αὐτὸν τὸν Μάρκον, ἰσπερῖτο δὲ τῆς σταθερότητος τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ἀγνῆς πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀγάπης, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἐνεπνέετο ἡ τοῦ Μάρκου εὐσέβεια. Ἐν δὲ τοῖς Λατίνοις διεκρίνετο ὁ Καρδινάλιος Ἰουλιανὸς, (α) ὁ Ἀλβεργάτης, καὶ ὁ Ῥόδου δυτικὸς Ἐπίσκοπος Ἀνδρέας, οἱ συχνότερα τὸν λόγον λαμβάνοντες ἐν Φερράρᾳ καὶ Φλωρεντίᾳ. Ἐκ δὲ τῶν ἐλλήνων Ἐπισκόπων ἅπαντα τὸν ἀγῶνα ἀνεδέξατο Μάρκος ὁ Ἐφέσου, ὁ δὲ Βησσαρίων ἐνίοτε περὶ τὸ τέλος ἀνίστατο πρὸς διαλλαγὴν τῶν διχογνωμούντων, αἰείποτε ὑπὲρ τῆς Ῥωμαϊκῆς διδασκαλίας ἀγορεύων.

Αἱ συνεδριάσεις τῆς Συνόδου ἐγίνοντο ἐν τῷ Ἐπισκοπικῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τοῦ μὲν Βασιλέως ἔχοντος ὑπ' αὐτὸν τὸν Πατριάρχην καὶ τοὺς λοιποὺς Ἀρχιερεῖς, τοῦ δὲ Πάπα τοὺς ἰδίους αὐτοῦ Ἐπισκόπους, προσκαθημένους ἐν τῷ καθολικῷ τῆς Ἐκκλησίας ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων. Αἱ συζητήσεις διεξήγοντο ἐλληνιστὶ μὲν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων, ἐχόντων εἰς διερμηνείαν τῶν ἀγορεύσεων Νικόλαον Σεκουνδηνὸν τὸν Κρήτα, ὃς ἐτύγχανε ὢν δοκιμώτατος εἰς τε τὴν ἐλληνικὴν καὶ λατινικὴν· λατινιστὶ δὲ ὑπὸ τῶν δυτικῶν Ἐπισκόπων, ἐχόντων εἰς διερμηνείαν τὸν Ῥόδου λατῖνον Ἐπίσκοπον Ἀνδρέαν. Πρῶτος ὅρος εἰς συζήτησιν ἐτέθη ὁ τῆς προσθήκης ἐκεῖνος « καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ » εἰς δύο διαιρεθεῖς προτάσεις ὑπὸ Μάρκου τοῦ Ἐφέσου, α.) ὥς οὐκ ἔδει προσθεῖναι· β.) ὅτι τὸ προστεθὲν οὐκ εὐσεβές. Καθ' ὅλον τὸν ἐν Φερράρᾳ ἐπὶ τοῦ ὅρου τούτου πολύμηνον ἀγῶνα, Μάρκος ὁ Ἐφέσου ἀ-

(α) Ὁ Ἰουλιανὸς ἦτον εἰς τῶν ἐν τῇ Συνόδῳ τῆς Βασιλείας (ἐν Ἑλβετίᾳ) συνεδριαζόντων κατὰ τοῦ Πάπα Εὐγενείου. Ἀμα κηρυχθείσης τῆς ἐν Φερράρᾳ συνόδου, ὁ Πάπας οὗτος ἐκήρυξεν ἄκυρον τὴν σύνοδον ἐκείνην, ἐξ ἧς ἀπεσκίρτησαν πολλοὶ Ἐπίσκοποι, βαρυνθέντες νὰ χρονοτριβῶσιν εἰς ἀνωφελεῖς συνεδριάσεις εἰς οὐδὲν ὀριστικὸν ἀποβαινούσας.

καταμάχητος ἐγένετο τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος ὑπέρμαχος μετὰ πάσης θεολογικῆς ἀκριθείας ἀκαταμάχητως ἐρίζων πρὸς τὸν καρδινάλιον Ἰουλιανόν, ὅστις συχνότατα τὸν λόγον ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἐλάμβανε. Οἱ λατῖνοι Ἐπίσκοποι, οἵτινες προσῆλθον εἰς τὴν σύνοδον ταύτην πρὸς ἐξαπάτησιν καὶ ἐξαγόρασιν τῶν συνειδήσεων, ὁμολογοῦντες ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ λόγου ὅτι ἀπὸ τῆς Γραφῆς καὶ τῶν Πατέρων φθέγγονται, κατέφευγον εἴτα ἐξ ἀδυναμίας καὶ ἐλλείψεως ἐπιχειρημάτων εἰς σχολαστικὰς μικρολογίας, προσήνεγκον ἐνίοτε καὶ σκοπίμως διεφθαρμένας μεταφράσεις, διέκοπτον τὰς συζητήσεις ὅτε κλονουμένους ἔβλεπον καὶ τὰς ἑαυτῶν πεποιθήσεις, καὶ ἀνέβαλλον τὰς συνεδριάσεις ἐπὶ μακρὸν πρὸς χρῆσιν τῶν δολίων μέσων. Καὶ αὐτὴ ἡ τῶν συμφωνηθέντων χρημάτων διανομὴ ἐχρησίμευεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Πάπα ὡς ὄπλον εἰς ἐξαγόρασιν τῆς συνειδήσεως, καὶ τοσοῦτον πολλάκις ἐβραδύνετο ὥστε πολλοὶ τῶν ἡμετέρων Ἐπισκόπων εἰς ἐπαισθητὴν καταντήσαντες πενίαν, ἠναγκάζοντο νὰ πωλῶσι καὶ τὰ ἑπιπλάτων. Τοιαύτη ἡ διαγωγὴ τῆς αὐτοῦ ἀγιότητος τοῦ Ῥώμης Πατριάρχου! Οἱ ἡμέτεροι Ἀρχιερεῖς ὁρῶντες ὡς οὐδὲν κατορθοῦσι λέγοντες καὶ ἀκούοντες ἐπὶ κενοῖς ῥήμασι, τῶν λατίνων τὰ πάντα σοφιστικῶς διαστρεφόντων καὶ οὐδαμῶς νὰ πεισθῶσι προτιθεμένων, ἠγανάκτουν εἰς μάτην τὸν καιρὸν δαπανῶντες, ἀποφασίσαντες ἵνα εἰς τὰ ἴδια ἐπανέλθωσι, καὶ τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἀνήγγειλαν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὸν Πάπαν ἐπαιτιώμενοι καὶ τὴν εἰς ἡν εὐρίσκοντο σενοχωρίαν, ἐκ τῆς σερήσεως τῶν χρημάτων καὶ τῆς ἀνεπαρκοῦς καὶ εὐτελοῦς τῆς τροφῆς δόσεως. Καὶ ὁ μὲν Πάπας ἀπήντησεν αὐτοῖς τὸ μὲν προφασιζόμενος ὅτι στερεῖται τοῦ ἀναγκαίου ποσοῦ πρὸς διανομὴν, τὸ δὲ σαφέστερον ἐξηγούμενος περὶ τοῦ ὅτι δὲν κατευοδοῦντο ὅσα αὐτὸς ἤλπιζε, τοῦτέστιν ὅτι δὲν ἀπεδέχοντο τυφλῶς καὶ ἀβασανίστως τὴν ἔνωσιν, ἥτοι τὴν καθαρὰν ὑποδούλωσιν καὶ ὑποταγὴν, οἷαν καὶ σήμερον ὁ Πίος ἔννατος ἐννοεῖ καὶ προβάλλεται ἐξαπατῶν τοὺς εὐπίστους ἐν ἡμῖν, εἴποτε τοῦτο γενέσθαι δύναται· παρεκίνει δὲ τοὺς ἡμετέρους ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς Φλωρεντίαν, ἔνθα οἱ Φλωρεντινοὶ τραπεζῖται θέλουσι δανείσει αὐτῷ 40 χιλιάδας χρυσίνων (φλωρίων) ἐὰν ἐκεῖ μεταθέσῃ τὴν σύνοδον, προσθέτων ὅτι, ἐὰν στέρξῃ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ ἐκεῖ, θέλει δόσει καὶ ὑπὲρ τῆς Κωνσταντινου-

πόλεως δώδεκα χιλιάδας χρυσίων καὶ τριήρεις δύο, εἰς αὐτοὺς δὲ ὅσα ὀφείλει φλωρία, ὑπισχνούμενος ἅμα ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς θέλουσι λαμβάνει ἀνελλειπῶς τὰ διατεταγμένα τροφεῖα. Ἐλθετε οὖν εἰς Φλωρεντίαν, ἐξηκολούθει λέγων ὁ Πάπας, καὶ εἰς διορίαν τριῶν ἢ τεσσάρων μηνῶν, ἔχετε ἐξουσίαν ἐπιστροφῆς, κἄντε ἐνωθῶμεν, κἄντε μὴ.

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἡμέτεροι ἐταράχθησαν, ὥς εἰκὸς, καὶ μάλιστα διότι οὔτε νὰ ἐπιστρέψωσιν οἴκαδε ἐπετρέπετο αὐτοῖς, οὔτε ἐλπίδα τινὰ εἶχον ἵνα βελτιώσωσι τὴν οἰκτρὰν αὐτῶν θέσιν ἐφ' ὅσον εἰς Φερράραν διέμενον, ἅμα δὲ ἐφοβοῦντο μήτοι εἰς Φλωρεντίαν μεταβαίνοντες τὰ αὐτὰ καὶ ἐκεῖ εὕρωσι προσκόμματα καὶ στενοχωρίας, ὅθεν καὶ ἐζήτουν τὴν τοῦ Βασιλέως αὐτῶν γνώμην περὶ τοῦ πρακτέου. Ἀλλὰ καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν αὐτὴν σχεδὸν μετὰ τοῦ Πάπα ἐκφέρων γνώμην εἰς οὐδὲν χρήσιμος ἐφαίνετο αὐτοῖς, ἀπολογούμενος ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος βιάζεται ἵνα ὑπέικη εἰς τὴν ἀνάγκην, πρῶτον μὲν διότι ἐλλείπουν τὰ πρὸς ἐπάνοδον ἀναγκαῖα, εἶτα δὲ ὅτι οὕτως ἀπολεσθήσεται πᾶσα ἐλπίς βοηθείας ὑπὲρ τοῦ Γένους καὶ τῆς κινδυνευούσης πόλεως. Ὅμοια αὐτοῖς ἀπεφήνατο καὶ ὁ γέρων Πατριάρχης Ἰωσήφ, ὁμόφωνος κατὰ πάντα τῷ Βασιλεῖ ὑπάρχων. Οὕτω τῶν πραγμάτων διακειμένων, καὶ λοιμοῦ ἅμα εἰς Φερράραν ἐνσκήψαντος, ἀπεφασίσθη ἢ εἰς Φλωρεντίαν ἀπέλευσις τὴν δευτέραν τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1839, τοῦ Πάπα τῶν ἄλλων προαπελθόντος.

Εἰσέλευσις τοῦ Βασιλέως εἰς Φλωρεντίαν.

α Μηνὶ Φεβρουαρίῳ, τῇ δεκάτῃ τρίτῃ, ἦλθεν ὁ Βασιλεὺς, ἡ λημπρᾶς αὐτῷ γενομένης ὑπαντῆς, κοσμίας καὶ περιφανοῦς. Ἦλθον γὰρ οἱ αὐθένται πεζοὶ περιπατοῦντες ἕως τῶν πυλῶν τῆς πόλεως, καὶ ἀπῆντησαν αὐτῷ. Ἦλθον πάντες οἱ Καρδινάλιοι, καὶ ὁ χορὸς ἅπας τῶν εὐγενῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν. Οἱ μὲν ἀπῆντων, οἱ δὲ ἐξεδέχοντο, οἱ δὲ ἴσταντο, οἱ δὲ ἄλλοι ἡρώτων τί ἐστί· καὶ οἱ μὲν ἐν τῇ ὁδῷ, οἱ δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἄλλοι ἐν ταῖς τείχεσιν, ἕτεροι δὲ ἀπὸ τῶν θυρίδων καὶ τῶν ἐξάτων, καὶ ὁμοῦ εἰσείσθη πᾶσα ἡ πόλις τῇ προπομπῇ, καὶ τοῖς ὀργάνοις καὶ τοῖς ἤχοις τῶν σαλπίγγων· τῇ δὲ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ ἠξίωσαν αὐτὸν ὅπως παραγένηται ἐν οἴκῳ τιμίῳ, καὶ θεωρῇ τὰ ὑπ' αὐτὸν γινόμενα

ἡ θέατρα ἐν τῷ ἵπποδρομείῳ, ὃ ἦν προκατεσκευασμένον πλη-
 ρόν τοῦ οἴκου διὰ τὸ τὸν βασιλέα θεωρεῖν· ἡ παραδρομὴν
 δὲ ἡμερῶν τριῶν νύκτωρ προσελάσαντες τῇ Φλωρεντίᾳ καὶ
 οἱ Ἀρχιερεῖς μετὰ τοῦ Πατριάρχου, ἔμειναν ἔξω τῆς πόλεως
 ἐν μοναστηρίῳ τινὶ καὶ πανδοχείοις, τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξῆλθον
 εἰς ἀπάντησιν τοῦ Πατριάρχου Καρδινάλιοι δύο, ἀρχιεπίσκο-
 ποι καὶ ἐπίσκοποι ὥσεί τριάκοντα καὶ ἄλλος πολὺς λαὸς, καὶ
 ἀπαντήσαντες αὐτῷ εἰσήγαγον εἰς Φλωρεντίαν· ὥχeto δὲ ὁ
 Πατριάρχης ἐν μέσῳ Καρδινάλιων μετὰ τιμῆς μεγάλης, καὶ
 πάντες ἀπῆλθον ὀψικεύοντες τὸν Πατριάρχην ἕως τοῦ ἡτοιμα-
 σμενου αὐτῷ οἴκου· ὃν ἐκεῖσε καταλιπόντες ἀπῆλθον καὶ οἱ
 συνακολουθοῦντες ἀρχιερεῖς, ἕκαστος ὅπου ἂν ἡτοίμασται
 αὐτῷ.

Ἀλλὰ καὶ ἡ εἰς Φλωρεντίαν μετάβασις κατ'οὐδὲν τὴν τοῦ
 Πάπα διαγωγὴν μετήλλαξε, ἕως οὗ τέλος ἐπέτυχε τοῦ δολίου
 αὐτοῦ σκοποῦ ὃν διὰ πολλοῦ ἐμελέτα καὶ ἐπεδίωκε. Ἦρξα-
 το δὲ καὶ ἐνταῦθα ἡ συζήτησις ἀπὸ τῆς προσθήκης, εἰ τὸ
 δόγμα τοῦτο εὐσεβὲς ἐστί· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ ἡμέτεροι
 προσέκειντο τῇ γνώμῃ αὐτῶν τὴν προσθήκην ἀπορρίπτοντες,
 εἶτα δὲ ἤρξαντο ἀποστατεῖν καὶ εἰς τὴν παράδοχὴν αὐτῆς
 ῥέπειν, τὸ μὲν ὑπεείκοντες εἰς τὴν πολυτρόπως κατατρύχουσαν
 αὐτοὺς ἀνάγκην καὶ στέρησιν, τὸ δὲ οὐδεμίαν ἄλλην ἀπαλ-
 λαγὴν τῆς ἐντεῦθεν ἐξόδου ὀρῶντες, ἕτεροι δὲ καὶ πόθῳ φλε-
 γόμενοι ὑπὲρ τῆς προσδοκωμένης ἐκ τῆς ἐνώσεως βοηθείας,
 ἔνιοι δὲ καὶ ὑπὸ λαμπρῶν ὑποσχέσεων ἐλκυσθέντες. Καὶ οὕτω
 τὴν ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθήκην ἀπεδέξαντο, καὶ σὺν αὐτῇ
 ἀνεξετάστως καὶ τοὺς ἑτέρους τρεῖς τῆς ἐνώσεως ὅρους ἔχον-
 τας ὡς ἀκολουθῶς· α.) ὅτι ἡ ἐν ἐνζύμῳ σιτίνῳ ἄρτῳ καὶ
 οἴνῳ τελουμένη ἀναίμακτος θυσία ὡς καὶ ἐν ἁζύμῳ μόνον, ἐς
 μὲν ἀντίστροφος ἀλλ' οὐκ ἀντιστρατεύεται τοῖς δόγμασι· β.)
 ὅτι τὸ π ο υ ρ γ α ρ τ ὅ ρ ι ο ν δογματικὸν ἐστὶ τῆς Πίσεως
 ἄρθρον· γ.) ἀτοπότατον ἀπάντων, ὅτι ὁ Πάπας ὁ ἄκρος ἐστὶν
 ἀρχιερεὺς (Summus Pontifex) καὶ ποιμὴν τῆς Ἐκκλησίας,
 τοποτηρητὴς τοῦ Χριστοῦ καὶ διάδοχος τοῦ Πέτρου· σήμερον
 δὲ, ὡς γνωστὸν, τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Ῥώμης ἀπέναντι τοῦ
 τελευταίου τούτου ὅρου, πάντα τὰ λοιπὰ περιττὰ νομίζει,
 μόνον ἐνώσεως ὅρον, ἥτοι ὑποταγῆς, τοῦτον καὶ μόνον προ-
 βάλλων πρὸς τοὺς Ἕλληνας τῆς ὀρθοδοξοῦσης καθολικῆς Ἐκ-

κλησίας. Μόνος δὲ μέχρι τέλους πιστὸς ἐνέμεινε τῆς ὀρθοδοξίας κήρυξ ὁ Ἐφέσου Μητροπολίτης, Μάρκος ὁ Εὐγενικός, καὶ τοῦτον παρηκολούθησε καὶ ὁ Γεωργίας Μητροπολίτης Γρηγόριος.

Τὴν στενογραφικὴν ταύτην συμπληροῦντες εἰκόνα τῆς Φλωρεντινῆς Συνόδου, ἐνομίσαμεν συντελεστικώτατον ἵνα καταχωρίσωμεν ἐξ ἑνὸς μὲν τὸν λόγον ὃν πρὸς τοὺς ἡμετέρους ἔγραψεν ἐν Φλωρεντίᾳ Ἐπισκόπους, ὁ τὸν Βασιλέα παρακολουθῶν συγκλητικὸς Γεώργιος ὁ Σχολάριος, προτρέπων αὐτοὺς εἰς τὴν ἑνωσιν· ἐκ γὰρ τοῦ λόγου τούτου καταφαίνονται καὶ οἱ ταύτην κατεπείγοντες τότε πολιτικοὶ τοῦ γένους λόγοι καὶ ἀνάγκαι, εἰ καὶ ἄσκοποι καὶ ἀτελεσφόρητοι. Ἐξ ἑτέρου δὲ τὴν μετὰ τὴν Σύνοδον ταύτην ἐγκύκλιον τοῦ ἱεροῦ Μάρκου μητροπολίτου Ἐφέσου, ἣν γέγραφε πρὸς τοὺς κατὰ τὴν Ἀνατολὴν Ἐπισκόπους διαφωτίζων αὐτοὺς ἐπὶ τῶν συμβάντων κατὰ τὴν σύνοδον ἐκείνην.

Ἀγόρευσις τοῦ σοφοῦ Γεωργίου τοῦ Σχολαρίου πρὸς τοὺς ἐν Φλωρεντίᾳ ἡμετέρους Ἐπισκόπους, ἐξαχθεῖσαν ἐκ τῆς συγγραφῆς Στεφάνου τοῦ Παυλίνου. (α)

«Ἐκ τῆς ἐνώσεως ἡμῶν μετὰ τῶν Λατίνων ἔχομεν ἀγαθὸν μέγα ὅτι ὁ Πάπας καὶ τὰ λοιπὰ τῶν Λατίνων ἔθνη πᾶσαν ὠφέλειαν ἡμῖν παρέχονται. Τὸ γὰρ ἡμέτερον ὀλίγον ὄν, δυσχέρειαν αὐτοῖς οὐ μεγάλην μέλλειν παρέχειν, ἡμᾶς δὲ οἶδασιν ἐκεῖνοι ἀσφαλείας μόνης δεῖσθαι καὶ τοῦ μὴ δεδιέναι τοὺς πολεμίους, ὃ χρήμασι μὲν οὐ πολλοῖς, ναυσὶ δὲ ὀλίγαις δύνανται πράττειν. Ἐγὼ δὲ φημὶ καὶ τὴν τῆς ἐνώσεως φήμην ἀρκέσειν ἡμῖν αὐτοὺς ἀποθήσασθαι, ἐγγύθεν ἐσομένους ἡμῖν τοὺς συμμάχους εἰδότας· οἱ πολλάκις βεβοηθηκότες οὐπω διηλλαγμένοις, νῦν ἤδη πολλῷ μᾶλλον καὶ προθυμότερον τοῦτο πράττειν βουλήσονται. Λογίσασθε δὲ ἐπὶ πᾶσι καὶ τὴν παροῦσαν ἀνάγκην, ὅποση τίς ἐστίν. Ἀκούετε γὰρ τὸν βάρβαρον μεγίστη δυνάμει παρασκευάζεσθαι πεζῇ τε καὶ ναυτι-

(α) Στέφανος ὁ Παυλῖνος ἑλλην τὸ γένος ἔγραψε ὀίτομον ἱστορίαν ἐπὶ τῆς Φλωρεντινῆς Συνόδου ὑπὲρ τοῦ δυτικοῦ μᾶλλον πνεύματος· ἀκριδέστερον δὲ συνέγραψεν ὁ Σίλβεστρος Συρόπουλος, ἑλλην τὸ γένος, παρακολουθήσας τοὺς ἡμετέρους κατὰ τὴν εἰς Φερράραν καὶ Φλωρεντίαν μετάδασιν.

ἢ κατὰ τῆς ἡμετέρας πόλεως ἤξειν, ἢ δὲ πόλις ἡμῶν ἀνευ
 τῆς ἔξωθεν συμμαχίας, οὐδὲ πρὸς τὴν ἔφοδον ἀντιστῆναι δυ-
 νήσεται, ἀλλὰ κινδυνεύει ἔρμαιον γενέσθαι τῶν πολεμίων
 ἀμαχητί. Εἰ δὲ ἀντισταίῃ μέχρι τινὸς πολιορκουμένη, ἀνάγκη
 πάντα τέλος αὐτὴν ἐνδοῦναι. Μέννησθε γάρ, ὅτι τῶν αὐ-
 τῶν τούτων βαρβάρων ποτὲ πολιορκούντων ἡμᾶς κατὰ γῆς,
 τοῦ δὲ πρὸς θάλασσαν τείχους, ὃ διπλάσιον ἐστὶ τοῦ λοιποῦ,
 μένοντος ἀφυλάκτου, (οὐδεὶς γὰρ ἐκεῖθεν ἡμᾶς ἠνώχλει)
 εἰς πόσου ἡμῖν φόβου καὶ ἀνάγκης ἦλθε τὰ πράγματα·
 νῦν δὲ ἅπαν τὸ τεῖχος ἀνάγκη φυλάττειν, τὸ δὲ νῦν στρα-
 τιωτικὸν καὶ τὸ λοιπὸν ἅπαν τῆς πόλεως πλῆθος, οὐδ' ἡμισυ
 τῶν τότε ὄντων ἐστὶ, οἱ δὲ μισθοφόροι τοξόται πάντες ὥ-
 χοντο φεύγοντες, πλὴν ὀλιγίστων, ἅπεστι δὲ βασιλεὺς, ὃς εἰς
 ὧν, ἐν πράγμασι τὰ μέγιστα δύναται. Πῶς οὖν ἐλπίς ἐστὶ
 ἐρημίας τοσαύτη σωμάτων οὕτω φρικώδη πόλεμον διακρού-
 σασθαι; Οὐδεὶς τοίνυν μέλλειν οὐδ' ἀναβάλλεσθαι, ἀλλὰ καὶ
 τὴν ἔνωσιν πράττειν καὶ ὅ,τι τάχιστα τῇ πόλει βοηθεῖν. Ἐν-
 θυμηθῆναι γὰρ ἐκαστοὺς ἡμᾶς δεῖ καὶ ἀπλῶς
 γυναικας, (ἦσαν γὰρ καὶ πολλοὶ ἕτεροι λαϊκοὶ τοῦ Βα-
 σιλέως συνακόλουθοι) καὶ παῖδας ἑαυτῶν, καὶ
 συγγενεῖς καὶ πολίτας οἰκτρῶς πολιορ-
 κουμένους, καὶ ἀμνηχανοῦντας καὶ θρη-
 νοῦντας· καὶ φόβους καὶ δεσμὰ, καὶ πλη-
 γὰς, καὶ ὕβρεις, καὶ λιμὸν καὶ δίψαν, καὶ
 οἰκτροτάτην περιαγωγὴν καὶ δουλείαν
 ἀπαρμύθητον, καὶ νηπίων ἐλκυσμὸν,
 καὶ γερόντων σφαγὴν, καὶ χωρισμὸν ἀλ-
 λήλων ἐλεεινότατον, καὶ ἱερῶν ἀτιμίαν,
 καὶ βλασφημίαν εἰς ὕψος αἰρουμένην κατὰ
 Θεοῦ. Καὶ τοὺς μὲν ἐκόντας, τοὺς δὲ ἄκον-
 τας τὸν μὲν Ἰησοῦν ἀποβάλλομένους, τὸν
 ἀληθῆ Θεόν, καὶ μόνον διδάσκαλον καὶ
 νομοθέτην, τῇ δὲ Μωάμεθ φλυαρίᾳ καὶ ὀρ-
 γίοις ἐκείνου προσιθεμένους, καὶ τὴν ἀσέβει-
 αν ἐπιδιδούσαν, τὴν δὲ πίστιν ἡμῶν διω-
 κομένην· (οἱ θερμοὶ οὗτοι λόγοι τὴν ὄντως ἀληθῆ καὶ
 ἀξιοδάκρυτον τοῦ Γένους κατὰστασιν ἀπεικονίζοντες, διέσει-
 σαν τὴν εὐσεβῆ ὀρθοδοξίαν πολλῶν Ἐπισκόπων, οἵτινες παρὰ

τὰς παντοειδεῖς ἐν Φλωρεντία στενοχωρίας, θερμότατον εἶχον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν καὶ τὸ ἱερόν ὑπὲρ πατρίδος αἰσθημα, ὅπερ οὐδέποτε ἐξέλειψεν ἀπὸ τῶν καρδιῶν τοῦ ἐλληνικοῦ κλήρου τοῦ ὀρθοδόξου καθολικισμοῦ). Καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα, οἱ ἐκεῖ φαντάζονται καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἡμᾶς ἀνακαλοῦνται καὶ τὴν ἡμῶν ἀμέλειαν ὀνειδίζουσι, (ἀλλ' ἡ ἀμέλεια οὐκ ἦν τῶν ἡμετέρων ἀλλ' ἐκ τῆς ἐλλειποῦς διαγωγῆς τῶν Λατίνων, ἣτις κατήντησεν αὐτοὺς εἰς τὴν μεγίστην περὶ τοῦ πρακτέου ἀμηχανίαν ἀπέναντι δύο μαχομένων αἰσθημάτων, τοῦ εὐσεβοῦς ἔρωτος πρὸς τοὺς πατρώους θεσμοὺς καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτῶν ἀνεξαρτησίαν, καὶ τοῦ ἔρωτος τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα) οὓς ἐντάξει δεσποτῶν καὶ πατέρων καὶ διδασκάλων εἶχοντε καὶ ἐτίμων, καὶ οὓς ἤλπιζον τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας πάντα θήσασθαι δεύτερα, ὑπὲρ ὧν ἀποδημεῖν αὐτοί τε ἐνόμιζον, καὶ ὑμεῖς ἐλέγετε φανερώς. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν τὰ ἑαυτῶν μόνον δευνὰ φανταζόμενοι θρηνήσουσι, καὶ ὑμᾶς ἀνακαλέσονται γοερῶς, καὶ ταῖς ἐλπίσι τοῦ σήμερον, καὶ αὔριον, ἡμᾶς ἥξειν μόναις ψυχαγωγήσουσιν ἑαυτούς. Οὐδὲν αἰσχίον, οὐδὲν ἐλεεινότερον, ἢ ταῦτα πάντα ἐκείνοις ἐπισυμβαίη, ἡμᾶς δὲ καὶ μέχρι τῶν ἄλλων χριστιανῶν ἀφικέσθαι πρέπει τῷ λογισμῷ. Τὰ αὐτὰ ταῦτα τοῖς ὅπουδήποτε τῆς γῆς οἰκοῦσι χριστιανοῖς, καὶ ὑπὸ τὴν βάρβαρον τελοῦσιν ἀρχήν, ἀνάγκη πᾶσα συμβῆναι, καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ σέβας πανταχόθεν ἐξαλειφθῆναι. Συμβουλευώ τοίνυν καὶ δέομαι ὑμῶν, πρῶτον μὲν τῆς χρείας, ἔπειτα τοῦ πρέποντος, πρὸς δὲ τούτοις τῆς ἀνάγκης, ἅμα ἀθροισθέντας, λόγων μὲν παύσασθαι, ἀψασθαι δὲ ἔργων, ἐν δὲ πάντων σκοποῦντες, ὅπως ἔῃ πατρίδα ἔθνος ἔργα καὶ τάφους διασωσώμεθα. (Ὁ ἀγορεύων Σχολάριος τὴν ἐνωσιν συμβουλευὼν διὰ πάσης θυσίας, εἰς μόνην ἀπέβλεπε τὴν ἐκ ταύτης προσγεννητομένην τῆς Πατρίδος σωτηρίαν, εἴτε ἐν ἀγνοίᾳ εἴτε ἐν γνώσει τοιαῦτα φρονῶν καὶ ἀποδεχόμενος.) Καὶ λατίνους μὲν φημὶ δεῖν προσδέξασθαι

καὶ κοινωνεῖν, οὐδὲν ἀμαρτάνοντας τῇ πίστει· (ἄλλ' ἐνταῦθα
ὡς καὶ σήμερον δὲν πρόκειται προσδέξασθαι καὶ κοινωνεῖν,
ἀλλ' ὑποτάξασθαι τοῖς λατίνοις τὴν τροφὸν καὶ μητέρα Ἐκ-
κλησίαν ἡμῶν, ὅπερ καὶ τὴν ἐθνικὴν προσβάλλει φιλοτιμίαν
καὶ πρὸς τὸν ἀρχέγονον ἀντίκειται τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας
ὀργανισμόν.) Νῆες δὲ παρσκευαζέσθωσαν ὅποσαι δύνανται,
μεταξὺ δὲ διαθέσθαι ὅποσα δεῖ περὶ τῆς βοηθείας τῆς εἰς
τὸ μέλλον, καὶ βεβαιώσεως τῆς εἰρήνης. Πάντα ἄρα δυνα-
τὸν ἐστὶ γενέσθαι ἐνταῦθα, καὶ τὴν ἔνωσιν πράττειν, καὶ
τὴν βοήθειαν ἀπαιτεῖν, καὶ τὸν παρασκευασάμενον τὰς ναῦς
ἐκπέμπειν, καὶ πρέσβυν πρὸς τὸν βάρβαρον αἰρεῖσθαι καὶ
ἀποστέλλειν, καὶ τὸ ναυτικὸν ἐξαρτύεσθαι, καὶ ὑμᾶς ἐντεῦθεν
εἶναι ἀπηλλαγμένους. Εἰ δὲ ἀρκεῖν ἡγεῖσθε τὸ πέμπειν βοή-
θειαν μόνον τὴν ἱκανήν, καὶ οὕτω τὴν ἔνωσιν (ὑποταγὴν)
πράττειν, ὅ,τι τάχιστα δεῖ. Κακείνην μὲν πέμψωμεν, ἡμεῖς
δὲ πάντα τὰ μετὰ ταῦτα σχολῇ βέλτιον διαθέμενοι, καὶ
ἐπ' ἀσφαλέσι τοῖς πράγμασι καὶ ἐλάττονι ναυτικῷ, ἅμα
φθινοπώρῳ διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου πλευσόμεθα. Εἰ δὲ τὴν
πρὸς Λατίνους εἰρήνην (ὑποταγὴν) οὐ βού-
λεσθε πράττειν, στερησόμεθα πάντων
τῶν ἀγαθῶν ὧν ἡλπίζομεν ἀπολαύσα-
σθαι. »

Ἴδου καὶ τὸ ἐγκύκλιον γράμμα, ὅπερ ὁ ἱερὸς Μάρκος ὁ
Ἐφέσου ἔγραψε πρὸς τοὺς κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ὀρθοδόξους
καθολικοὺς, ἐκθέτων πιστῶς καὶ συντόμως πάντα τὰ ἐν τῇ
Φερρᾷ καὶ Φλωρεντίᾳ γενόμενα. « Ἐνταῦθα δὲ γενόμενοι
εὐθύς ἐπειράθημεν ἄλλως ἡμῖν προσενεχθέντων ἢ ὡς ἡλπίζο-
μεν· τέως δ' οὖν ἐνεμείναμεν κελευσθέντες, καὶ προθεσμίας
μακρᾶς ἤνεσχόμεθα πρὸς τὸ συνελθεῖντε καὶ καταστήσαι τὴν
σύνοδον. Ἐλαβε τέλος ἡ προθεσμία, καὶ μετὰ τοῦτο παρῆλ-
θον ἡμέραι συχναὶ, καὶ μόλις συνήλθομεν ἐπὶ τῷ αὐτῷ Γραι-
κοὶ καὶ Λατῖνοι. Περὶ τῆς ἐν Συμβόλῳ προσθήκης πρῶτον
διελεξάμεθα, εἰς δύο τὸ ζήτημα διελόντες, πρῶτον, ὅτι οὐκ
ἔδει προσθῆναι, καὶ δεύτερον, ὅτι τὸ προστε-
θὲν οὐκ εὐσεβές. Καὶ δὴ προτραπεῖς ἐγὼ τῆς ὑπο-
θέσεως ἄρξασθαι, πρῶτον ἐν προοιμίοις ἐσπού-
δασα τὴν αἰτίαν αὐτοῖς ἀναγαγεῖν τοῦ
σχίσματος καὶ διαιρέσεως, καὶ τὸ ἄφιλον

ἐγκαλέσαι καὶ ὑπεροπτικόν, ἐκείνων ἂν πολογούμενων ἢ ἐγκαλούντων ἡμῖν, καὶ ἑαυτοὺς δικαιοούντων, ὥσπερ εἰώθασιν. Ἐπειτα κατὰ τὰς ἐφεξῆς συνελεύσεις προχειρισάμενος τὰς πράξεις τῶν Ἱερῶν Συνόδων, ἀνέγνων ἐξ αὐτῶν τοὺς ὅρους, ἐν οἷς ἀπαγορεύουσιν οἱ θεῖοι Πατέρες τὴν ἐναλλαγὴν τοῦ συμβόλου μέχρι λέξεως καὶ συλλαβῆς, καὶ φρικώδεις ἀράς ἐκφωνοῦσι κατὰ τῶν ταύτην ποτὲ τολμησάντων· (ἐν ταῖς ἀραῖς καὶ ἀναθέμασι τούτοις συνυπέγραφον καὶ συνέφασκον καὶ οἱ Ῥωμαῖοι Ποντίφηκες, ὡς ἴδομεν ἐν τῷ β'. κεφ. περὶ τῆς προσθήκης.) Οἱ δὲ Λατῖνοι Ἐπίσκοποι, καὶ ἰδίᾳ ὁ Σαβίνης καρδινάλιος Ἰουλιανὸς, ἀντέλεγέ μοι σοφιστικῶς ὡς οὐκ ἔστι προσθήκη ἢ, ἐκ τοῦ υἱοῦ, φωνῇ ἢ ἐν τῷ ἱερῷ συμβόλῳ τεθεῖσα, ἀλλ' ἀνάπτυξις καὶ σαφήνεια. Ἀλλ' ἐγὼ ἐπὶ τούτοις διὰ συλλογισμῶν ἀναντιρρήτων παρέστησα τὴν τῶν ἐμῶν λόγων ἀνάγκην, καὶ ὡς ἀδύνατον ἄλλως ἐκληρθῆναι τοὺς ὅρους, ἢ ὡς ἐγὼ ἐξηγούμην καὶ ἐλάμβανον τούτους. (Τοιαύτην ἔδωκεν ἐξηγήσιν καὶ ὁ ἅγιος τῆς Ἀλεξανδρείας Κύριλλος, προεδρεύων τῆς ἐν Ἐφέσῳ Οἴκουμ. Συνόδου. Ἰδ. σελ. 20.) Ὡς δὲ ἐωρῶμεν τοὺς Λατίνους σαφῶς ἤδη τὰ πράγματα παραγυμνώσαντας ἐν ταῖς πρὸς ἡμᾶς διαλέξεσιν, ὡς οὐ πρὸς ἀλήθειαν αὐτοῖς ὁ σκοπὸς, οὐδὲ τὸ ταύτην εὐρεθῆναι διὰ σπουδῆς τίθενται, ἔργον τε ἀπαράιτητον εἶχον αὐτοί τε λύειν τὰς συνελεύσεις, ἵνα λέγοντες ὕστερον δοκῶσιν ἅπαντα λύειν τὰ παρ' ἡμῶν λεγόμενα· ἐντεῦθεν ἤδη τοῦ λέγειν παυσάμενοι παρεκαλοῦμεν αὐτοὺς τί μὴ λέγοντας ἱκανόν, ἐπανελεῖν πρὸς τὴν καλὴν συμφωνίαν ἐκείνην, ἣν εἶχομεν πρότερον καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ πρὸς τοὺς Πατέρας ἡμῶν, (καὶ ὁμῶς ὁ νῦν Παπεύων Πίος θ'. παρρησίᾳ δεύτερον ἀποκαλεῖ μετὰ τὸν ἱερὸν Φώτιον τοῦ σχίσματος αἵτιον Μάρκον τὸν Ἐφέσου) ὅτε τὸ αὐτὸ πάντες ἐλέγομεν, καὶ οὐκ ἦν ἐν ἡμῖν σχίσμα. Ἀλλὰ κατὰ πετρῶν ἐσπείρομεν. Ἐκεῖνοι γὰρ τοῖς μὲν ἐλέγχοις στενοχωρούμενοι, διόρθωσιν δὲ οὐδαμῶς οὐδεμίαν δεχόμενοι, παρεκάλουν ἡμᾶς ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν μεταβῆναι τοῦ

δόγματος, ὥς ἱκανῶν ἤδη ῥηθέντων ἐπὶ τῇ προσθήκῃ λόγων, οἰόμενοι δι' ἐκείνων ἐπισκιάσειν τὸ τοῦ συμβόλου τόλμημα, τῆς δόξης ὑγειοῦς δεικνυομένης. Ἀλλ' οἱ ἡμέτεροι οὐκ ἠνείχοντο, καὶ ἀμεταθέτως εἶχον πρὸς τὴν τῆς δόξης ἐξέτασιν, εἰμὴ διορθωθείη πρότερον ἢ προσθήκη. Καὶ ἂν μὲν οἱ ἡμέτεροι πάντες ἐνέμειναν τῇ ἐνστάσει ταύτῃ, καὶ διελυόμεθα ἐκεῖθεν καλῶς ποιοῦντες, οὐκ ἂν ὑπὸ ἄλλων παραιπισθέντες, ὥς ἀπρεπὲς ἐστὶ μηδὲν εἰπόντας περὶ τοῦ δόγματος ἀπελθεῖν, ἐδέξαντο τὴν μετάβασιν, τὴν ἀπὸ τῆς προσθήκης εἰς τὴν δόξαν, καὶ τὴν ἀπὸ Φερράρας εἰς Φλωρεντίαν. Ἐνθα γενόμενοι τῶν περὶ τοῦ δόγματος διαλέξεων ἀπηρξάμεθα, τῶν λατίνων προσεγκόντων ῥητὰ, τὰ μὲν ἐξ ἀποκρύφων καὶ ἀγνώστων τινῶν βιβλίων, τὰ δὲ ἐκ νενοθευμένων καὶ διεφθαρμένων, ἐν οἷς ἰσχυρίζοντο τὴν ἑαυτῶν δόξαν συνίστασθαι. Πάλιν οὖν αὐτοῖς ἐγὼ συμπλεκόμενος, καὶ τὸ τῆς δόξης ἄτοπον διελέγχων, καὶ νενοθευμένας εἶναι τὰς βίβλους προφανῶς παριστῶν, οὐδὲν ἥνυον εἰς πειθῶ, πλὴν ὅσον τὸν καιρὸν ἀναλίσκειν εἰκῇ καὶ μάτην. Ἀλλὰ τῶν Λατίνων ἐπιμενόντων, ἀπέτεινα καὶ αὐθις λόγον διὰ μακροῦ, ἐν ᾧ μαρτυρίαις ἀναντιρρήτοις παρέστησα τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἡμετέρου δόγματος, (ἐντεῦθεν καὶ αἱ κατὰ τοῦ ἱεροῦ τούτου ποιμενάρχου πικραὶ συκοφανταίαι αἱ παρὰ τῶν λατίνων ἐκτοξευθεῖσαι, ὥς περ εἰύθασιν ποιεῖν ἐν πάσῃ καθολικῇ ἀληθείᾳ ἀντιστρατευομένη πρὸς τὰς εἰσαχθείσας καινοτομίας·) ὅτι ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται.

Ἀ Παρὰ τῶν εὐαγγελικῶν λόγων ἀρξάμενος, διὰ δὲ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν διαδεξαμένων αὐτοὺς κατελθόντων ἄχρι καὶ τῆς τρίτης οἰκουμενικῆς Συνόδου, κατὰ μέρος τε ἐξεργαζόμενος ἕκαστον τῶν ῥητῶν, καὶ συλλογιζόμενος ἐφ' ἑκάστῳ καὶ συμπεραίνων, ὥς πανταχοῦ τοῦ καινοῦ τῶν λατίνων δόγματος ἀπαγορευομένου, ἐπὶ τούτοις κατέλυσα τῆς πρὸς αὐτοὺς ὁμιλίας, ἢ μηκέτι συνελεύσασθαι μετ' αὐτῶν, ἢ γοῦν αὐτὸς σιωπήσειν βεβαιωσάμενος· ἀλλ' ἐκεῖνοι προσεκαλοῦντο τοὺς ἡμετέρους ἐκόντας ἄκοντας εἰς τὴν τῶν εἰρημένων ἀντίρρῃσιν. Καὶ τοῦτο διαπραξάμενοι, μὴ παρόντος ἐμοῦ, δύω ἐφεξῆς συνελεύσεις ἡγά-

λωσαν μόνοι λέγοντες, καὶ μηδενὸς ἀπολογουμένου· ἐν τῇ δευτέρᾳ δὲ συνελεύσει τὰ παρ' ἐμοῦ εἰρημένα διαστρέψαντες μᾶλλον ἢ ἀνατρέψαντες καὶ χρήσεις ἐναντίας, ὥς ἐκείνοις ἐδόκει, τῶν παρ' ἡμῖν διδασκάλων ἐκτεθεικότες. Ἐπεὶ δὲ ἐμοῦ σεσιωπηκότος, οὐδεὶς ἔτι τῶν ἡμετέρων ἐθάρρυνεν ἀντιτάξασθαι, τοῦτο μὲν τῶν ἀρχόντων οὕτω δέον εἶναι κρίνοντων, τοῦτο δὲ καὶ ὁκνοῦντες ἅπαντες τὸν ἀγῶνα, καὶ μὴ εἰς ἔριδας καὶ ταραχὰς ἐμπέσωσι δεδιότες, ἐκείνοι τὴν ἡμετέραν σιωπὴν ὥς ἔρμαιον λογισάμενοι, καθάπερ τινὰς φυγάδας προσεκαλοῦντο τοὺς ἡμετέρους πρὸς μάχην· καὶ μηδ' ὡς ὑπακουόντων ἡμῶν, ἐπεκρότουν ὥς νικηταὶ καὶ τὴν ἀλήθειαν μεθ' ἑαυτῶν ἔχοντες. Ἐντεῦθεν τὴν ἀρχὴν λαμβάνει τὰ τῆς οἰκονομίας καὶ συγκαταβάσεως ῥήματα, καί τις τῶν ἡμετέρων ἐπεχείρησε λέγειν ὥς καλὸν εἶναι τὴν εἰρήνην ἀσπάσασθαι, καὶ τοὺς ἀγίους συμφώνους ἀποδεῖξαι πρὸς ἑαυτούς, ἵνα μὴ δοκῶσιν οἱ δυτικοὶ τοῖς Ἀνατολικοῖς ἀντιφθέγγεσθαι. Ἡ δὲ καὶ περὶ τῆς διὰ φιλοσοφεῖν τὴν ἡρξάτο, (ἦν δὲ οὗτος ὁ Νικαίας Βησσαρίων) παρὰ τοῖς ἡμετέροις διδασκάλοις εὐρισκομένης, ὥς τὰ αὐτὸν τῇ, ἐκ, δυνάμενης, καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ πνεύματος τῷ υἱῷ διδούσης. Οὕτω κατὰ μικρὸν ὁ λατινισμὸς ἐξεῖράγη, καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐνώσεως (ὑποταγῆς) ἡρξάντο πραγματεύεσθαι, καὶ τινὰ ῥητὰ περιεργάζεσθαι, δι' ὧν ἐνωθήσονται, μέσσην ἐπέχοντα χώραν καὶ δυνάμενα κατ' ἀμφοτέρας τὰς χώρας λαμβάνεσθαι, καθάπερ τίς κόθορνος. Τοῦτο γὰρ αὐτοῖς πρὸς τὴν ἐπίνοιαν ἔδοξε σφόδρα συμβάλλεσθαι, τῶν τε ἡμετέρων δι' αὐτῶν ῥᾶον προσαγομένων, καὶ τῶν ἐναντίων ἐλπιζομένων ἀνεξετάστως αὐτὰ παραδέξασθαι. Καὶ δὴ τι συντιθέντες γραμμάτιον, τοιαῦτα τινὰ περιέχον, τὴν ἐκείνων δὲ δόξαν ὁμῶς καθαρῶς ἐκτιθέμενον, ἐξαπέστειλον αὐτοῖς, ὥς διὰ τούτου τὴν ἐνωσιν ποιητόμενοι. Τοῖς δὲ οὐκ ἀνεκτὸν ἐδόκει τὸ γραμμάτιον δέξασθαι χωρὶς ἐξετάσεως, ἀλλ' ἢ πρὸς ἀπολογία αὐτοὺς προσεκαλοῦντο, καὶ λύσεις τῶν ἐν τῷ γράμματι ἀμφισβητουμένων φωνῶν, ἢ τὸ οἰκεῖον δέξασθαι παρηγγύων. Ἦν

θεῖ ἐκεῖνα συμφώνησις παντελὴς περὶ τὸ δόγμα Λατίνων τε καὶ Γραικῶν, καὶ ὁμολογία τοῦ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι. Τρίβεται δὲ πολὺς ἐπὶ τούτοις χρόνος, ὃ οἱ ἡμέτεροι τὴν ἀναβολὴν ἐδυσχέραινον καὶ πρὸς τὸν λιμὸν ἡγανάκτουν· καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο αὐτοῖς ἐπενοήθη, μηδενὶ μηδὲν διδόναι τῶν συγκειμένων ἀναλωμάτων ἵνα ἀναγασθέντες ἐκ τούτου κατὰ μικρὸν ὑποκύψωσι. (Τοιαύτη ἡ εἰλικρινὴς διαγωγή τοῦ Πάπα Εὐγενίου δ'. ὃ εἰλικρινεστέρα ἢ τοῦ Πίου θ'. ἐν τῷ 19 αἰῶνι ἀποκρύπτοντος τὴν καθολικὴν ἀλήθειαν καὶ ἀντίθετα ταύτης προσλαλοῦντος) Τί δεῖ πολλά λέγειν; οὐκ ἐπαύσαντο πάντα λίθον κινουντες, οἱ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας καὶ εὐσεβείας προδότες, μέχρι διεπράξαντο συναγαγόντες τὴν σύνοδον ἐκρῆξαι τὸν λατινισμόν εἰς τὸ φανερόν, βασιλέως τε καὶ Πατριάρχου προκαθημένων! Τὰ γὰρ δοκοῦντα τοῖς Λατίνοις συνηγορεῖν ῥητὰ προσαγαγόντες εἰς μέτρον ἔκτε τῶν διδασκάλων αὐτῶν ἐκείνων καὶ τοῦ μεγάλου Κυρίλλου, πρότερον ἐμοὶ διαγωνισάμενοι, καὶ κατ' αὐτῶν ἐκ διαδοχῆς ἀλλήλων ἐπιπηδήσαντες ἱταμῶς τοῖς σοφίσμασι, οὕτως ἡρώτων τὴν σύνοδον, ἥντινα γνώμην ἔχουσι περὶ τῶν ῥητῶν ἐκείνων καὶ εἰ καὶ τὸν υἱὸν αἵτιον ποιοῦσι τοῦ πνεύματος. Περὶ μὲν τῶν ῥητῶν, οὐκ ἀμφιβάλλειν ἔφασαν, εἰ γνήσια τῶν διδασκάλων εἰσὶ, παρὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ θείου Μαξίμου τοῦτο πιστούμενοι, τὴν αἰτίαν μὲν τοῦ Πνεύματος τῷ υἱῷ διδόναι παντελῶς ἀπηγόρευσαν οἷγε πλείονες. Ἀλλ' οἱ τολμηροὶ τὴν δυσέβειαν, καὶ ὅσοι τούτοις παρηκολούθησαν, ἐπαγγελίαις λαμπραῖς ὑπαχθέντες, γυμνῇ τῇ κεφαλῇ τὸν υἱὸν ἀπεφάναντο τοῦ πνεύματος αἵτιον, ὃ μηδ' ἐν τοῖς τῶν λατίνων ῥητοῖς εὔρηται που φανερῶς κείμενον. Τούτοις δὲ καὶ Πατριάρχης ἐπεψήφισατο, προδιεφθαρμένος ἤδη καὶ αὐτός, καὶ ἅμα διψῶν τὴν ἐκείθεν ἀπαλλαγὴν, διὰ τὸ πρὸς θάνατον τὴν ὑγείαν αὐτοῦ ῥέπειν. Ἐγὼ δὲ τὴν ἑμαυτοῦ γνώμην ἅμα καὶ ὁμολογίαν τῆς πίστεως συγγεγραμμένην ἔχων, (οὕτω γὰρ που διείρητο πρότερον, ἐγγράφως ἐπιδουναὶ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἕκαστον) ὡς ἴδον αὐτοὺς ἐκθύμως ἤδη πρὸς τὴν ἔνωσιν (ὑποταγὴν) ὤρμημένους, καὶ τοὺς ἐμοὶ συνεστῶτας πρότερον, ἄρτι συμπε-

πτωκότας ἐκείνοις, ἱγγράφων οὐδὲ μεμνημένους, ἀπέσχον καὶ αὐτὸς τὴν γραφὴν, ἵνα μὴ πρὸς ὀργὴν αὐτοὺς ἐρεθίσας εἰς προὔπτον ἤδη κίνδυνον ἑμαυτὸν ἐμβάλλω. Διὰ στόματος μὲν τοι τὴν ἑμαυτοῦ γνώμην ἐδήλωσα, μὴ ἂν ἄλλως δύνασθαι τὰ ῥητὰ τῶν δυτικῶν καὶ ἀνατολικῶν συμφωνῆσαι πατέρων, εἰμὴ κατὰ τὴν ἐξήγησιν τῆς ἐπιστολῆς τοῦ σεπτοῦ Μαξίμου, τὸν υἱὸν φαίημεν αἴτιον εἶναι τοῦ Πνεύματος, προσεπισηνάμενος ἅμα καὶ περὶ τῆς προσθήκης, ὥς οὐδὲ ταύτην συγχωρῶ τοῖς λατίνοις, ἅτε μὴ καλῶς οὐδ' εὐλόγως κατὰ τοὺς εἰρημένους λόγους γεγεννημένην. Ἐντεῦθεν οἱ μὲν τὸ ἑαυτῶν ἔπραξαν, καὶ πρὸς τὴν συνθήκην ὅρου καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἐνώσεως (ὑποταγῆς) ἔβλεψαν. (α) Ἐγὼ δὲ χωρισθεὶς αὐτῶν ἔκτοτε καὶ ἑμαυτῷ σχολάσας, ἵνα τοῖς ἀγίοις μου πατράσι καὶ διδασκάλοις διτελῶ

(α) Ὡς ἴδομεν ἐν ταῖς ὀπισθεν, μόνος ὅρος εἰς συζήτησιν πολύμηνον ἐτέθη ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Φερράρας καὶ Φλωρεντίας, ὁ τῆς προσθήκης περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Παναγίου Πνεύματος, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, οἱ δὲ λοιποὶ τρεῖς ὅροι τῆς λεγομένης ἐνώσεως, καὶ μάλιστα ἡ γενικὴ ἐποπτεία καὶ ὑπερτάτη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δεσποτεία τοῦ ῥωμαίου Πατριάρχου ἢ Πάπα, ὑπεγράφησαν ἄνευ τινὸς συζητήσεως. Ἐνῷ δὲ ἡ δόξα αὕτη οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐν τῇ ἀρχηγόνῳ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν τῇ ὁρισθείσῃ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ δι' οἰκουμενικῆς συνόδου, φωνὴν ἐχούσης ἱεράν καὶ ὑπερτάτην, καὶ ἡ ἱστορία αὕτη μαρτύρεται ὅτι οἱ τῆς Ῥώμης Πατριάρχαι καὶ Πάπαι οὐχὶ μόνον πνευματικῶς ὑπέκειντο εἰς τὴν φωνὴν τῶν καθολικῶν Συνόδων, ἀλλὰ καὶ πολιτικῶς ὑπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς Αυτοκράτορας, ὑπὸ τούτων εἰς ταύτας συγκαλούμενοι καὶ εἰς τὴν πατριαρχικὴν ἑδραν ἐγκαθιδρύμενοι διὰ τῆς λεγομένης περιβολῆς. Ὅτε τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 685 ἀπέθανε Κωνσταντῖνος ὁ Πρωανάτος καὶ διεδέχθη αὐτὸν ὁ υἱὸς του Ἰουστινιανὸς ὁ β', οὗτος ἵνα ἐμποδίσῃ τὰς ἐρίδας καὶ διχοστασίας ὅσαι συνέβησαν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Πάπα Κόνωνος, (ἦσαν γὰρ τότε δύο ὑποψήφιοι Πάπαι εἰς παρὰ τοῦ ῥωμαϊκοῦ κλήρου, καὶ ἕτερος ὑπὸ τοῦ ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ) ἀναγέωσε τὴν περιβολήν, ἥτοι τὸ δικαίωμα τῆς ἐπικυρώσεως καὶ τοῦ διορισμοῦ τῶν Παπῶν, ὑποχρεώσας ἐκ νέου τοὺς ῥωμαίους ἵνα μὴ διορίζωσι τοὺς Ἐπισκόπους αὐτῶν, ἄνευ τῆς ἐπιδοκιμασίας καὶ ἐγκρίσεως ἢ αὐτοῦ τοῦ αυτοκράτορος ἢ τοῦ ἐν Ῥαβδένῃ αυτοκρατορικοῦ ἐξάρχου, ὅπερ ἐγένετο καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τῶν Παπῶν ἐκλογὰς μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν γερμανῶν αυτοκρατόρων.

συνημμένος, πᾶσι καταφανῇ ποιῶ τὴν ἑμαυτοῦ γνώμην διὰ τῆςδε μου τῆς γραφῆς, ὡς τὴν γενομένην ἔνωσιν (ὑποταγὴν) οὐ παρεδεξάμην, μὲ στέργων ἢ γραικολατῖνος κληθῆναι ἢ λατινόφρων. » Τοιαῦτα γέγραφεν ὁ τῆς Ἐφέσου ἱερός μητροπολίτης, πιστὸς μένων λάτρης τῆς καθολικῆς ἐν Χριστῷ διδασκαλίας.

Ἐν δὲ τῇ Ἰταλίᾳ ἀπέμειναν μὴ ἐπανελθόντες οἵκαδε ὁ Νικαίας Βησσαρίων, καὶ ὁ τῆς Ῥωσσίας Ἰσίδωρος Μητροπολίτης Κιόβου. Καὶ ὁ μὲν Βησσαρίων ἀντίτιμον τῆς καθολικῆς αὐτοῦ προδοσίας ἔλαβε παρὰ τοῦ Πάπα Εὐγενίου τὸν ἐπίτιμον τίτλον τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως· « Βησσαρίων ἐλέω Θεοῦ, Καρδινάλιος τῆς ἁγίας Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, καὶ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. » Σημειωτέον δὲ ὡς ἐν παρόδῳ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ῥώμης ἔχει ἐγκαταστημένους καὶ θρόνους Πατριαρχικοὺς τῆς Ἀνατολῆς ὑπὸ τὸν ἐπίτιμον τίτλον καὶ σήμερον ἔτι, καὶ διαιρεῖ ἅμα σύμπασαν τὴν Οἰκουμένην γῆν εἰς τόσας ἐπαρχίας ἐκάστη τῶν ὁποίων ἔχει καὶ ἴδιον Ἐπίσκοπον. Ὑπάρχουν ἐν Ῥώμῃ Ἐπίσκοποι οἵτινες ἰσχύουσιν ἐν μόνῳ τῷ γεωγραφικῷ χάρτῃ, ἐξ οὗ καὶ μόνον γινώσκουσι τὴν ὑπαρξίν τῶν τόπων τούτων, καὶ συχνότατα δύναταί τις νὰ ἀριθμήσῃ πεντήκοντα ἴσως πρὸς ἓνα, οἵτινες ἀγνοοῦσιν εἰς τί τοῦ κόσμου μέρος κεῖται ἡ ἐπισκοπική των Ἐπαρχία. Ἀλλ' εἰς οὐδὲν τοῦτο λογίζεται, ἀρκεῖ ὅτι ὁ μὲν ἐπίτιμος ἐκεῖνος Ἐπίσκοπος μισθοδοτεῖται, ὁ δὲ κοσμοκράτωρ Πάπας ἀρέσκεται περιστοιχούμενος ὑπὸ Ἐπισκόπων ὅλων τῶν μερῶν τῆς Οἰκουμένης, καὶ ἐπισφραγίζων τὰς ἀντικαθολικὰς καὶ ἀντικανονικὰς ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀξιώσεις αὐτοῦ! Εἰς ὅσα δὲ μέρη τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Ῥώμης δὲν ἐπέτυχεν εἰσέτι νὰ καθιδρύσῃ ἱερατικόν τι τάγμα ἢ εὐκτήριον τινὰ οἶκον, ἐκεῖ ἔχει ὠρισμένην ἑτέραν τάξιν Ἐπισκόπων οἵτινες φέρουσι τὸ ὄνομα « Ἐπίσκοποι εἰς τὰς χώρας τῶν ἀπίστων. » (in partibus infidelium). Ἐφερε λοιπὸν ὁ ἀποστάτης Βησσαρίων τὸν τιμητικὸν τίτλον τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχου, ὡς καὶ ὁ τοῦτον παρακολουθήσας εἰς Ῥώμην, Ἰσίδωρος ὁ τοῦ Κιόβου, τὸν ἐν ἐνεργείᾳ τίτλον « Καρδινάλιος Ῥώμης ». Ὑπὸ τὸν τίτλον ἐκεῖνον ὁ Βησσαρίων ἀπέστειλε μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγκύκλιον ἑλληνιστὶ γεγραμμένην, ὡς ἀποστέλλει σήμερον ὁ Πίος

ἐννατος πρὸς ἅπαντα τὸν τῆς Ἀνατολῆς Κλήρον, προτρέπων αὐτὸν ἵνα ἀσπασθῇ τὴν Φλωρεντινὴν σύνοδον καὶ ἐνωθῇ ἢτοι ὑποταχθῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης, καὶ ἀναγνωγνῶσις ἐπομένως τὸν Πάπαν (ἡ γὰρ τοῦ Πάπα Ἐνωσις εἰς τοῦτο μόνον τείνει) ἄκρον Ἀρχιερέα (Summus Pontifex) (α) καὶ ποιμένα τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας, οἰκουμενικὸν διδάσκαλον καὶ πατέρα, ὡς τοποτηρητὴν τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ διάδοχον τοῦ Πέτρου. Τοῦτο αὐτὸ ἐπραξε καὶ ὁ εἰς Ῥώμην εἵτα μεταβάς μέγας Πρωτοσύγκελος καὶ πνευματικὸς τοῦ Βασιλέως Γρηγόριος, Κρῆς τὴν πατρίδα, προχειρισθεὶς Καρδινάλιος· ὁ τῆς ὑποταγῆς οὗτος θερμὸς θιασώτης ἔγραψεν ἐγκύκλιον ἀπὸ τῆς Ῥώμης πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ πατέρας τῆς Ἀνατολῆς ἵνα μάθωσιν, ὡς ἔλεγεν, ὅτι δύο λέγονται σύμβολα παρηλλαγμένα, καὶ δύο τελούνται λειτουργίαι, ἡ μὲν δι' ἐνζύμου θυσίας ἡ δὲ δι' ἀζύμου· διττὰ δὲ τὰ βαπτίσματα, τὸ μὲν διὰ τριτῆς καταδύσεως, τὸ δὲ δι' ἐπιχύσεως ὕδατος ἐκ κορυφῆς ἄνωθεν· διττὰ δὲ τὰ ἔθιμα πάντα, καὶ εἴ τι τοιοῦτον· πάντα δὲ καλῶς ταῦτα καὶ εὐπρόσδεκτα κείμενα, ἐν δὲ μόνον ἀπολειπόμενον αὐτοῖς ἡ ὑποταγὴ εἰς τὸν ἄκρον τῆς Ῥώμης Ἀρχιερέα. Τοῦτο αὐτὸ κηρύττει διὰ τοῦ ἐγκυκλίου αὐτοῦ γράμματος καὶ ὁ Πίος ἐννατος, πάντα μὲν τὰ λοιπὰ ἀσπάζόμενος ὡς καλῶς κείμενα, τὴν ὑποταγὴν δὲ ἐξαιτούμενος τῆς Ὀρθοδόξου τῆς Ἀνατολῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀποκρύπτων οὕτω τὴν καθολικὴν ἀλήθειαν τῆς τιμητικῆς τάξεως καὶ τῆς

(α) Ὁ Ποντίφηξ = Pontifex (pons-facere γεφύρας ποιεῖν) ἴσον τῷ γεφηροποιός. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις εἰδωολάτραις Ῥωμαίοις Ποντίφηξ ἐκαλεῖτο ὁ τῶν ἱερῶν πραιμγάτων ἐπιστάτης ἱεροφάντης καὶ ἱερομνήμων, ὡς τις ὑπουργὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἔχων ἅμα ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιν αὐτοῦ καὶ τὴν μεγάλην ξυλίνην γέφυραν τὴν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τιβέρεως, τὴν ἱερὰν καλουμένην γέφυραν, ἣτις κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ ἀνεγείρετο καὶ ἤνοιγε κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτάς, ἐντεῦθεν διερχομένης τῆς ἐθνικῆς πομπῆς. Ὑστερον δὲ ἐκλήθησαν καὶ ὑπὸ τῶν χριστιανῶν Ῥωμαίων Ποντίφηκες καὶ οἱ ἀνώτατοι τοῦ κλήρου τῆς Ῥώμης, οἱ Ἐπίσκοποι αὐτῆς.

πνευματικῆς ἰσοτιμίας, ἣν οἱ προκάτοχοι Πάπαι ἀνίστριψαν καὶ ἣν οὗτος ὤφειλεν ἀσπάσασθαι ἐὰν εἰλικρινῶς τὴν καθολικὴν ἐπιδιώκη ἔνωσιν, δι' ἧς μόνῃς δύναται νὰ κοινωνήσῃ μετὰ τῶν λοιπῶν ἰσοτίμων τῆς Ἀνατολῆς Πατριαρχῶν καὶ ἐπισκόπων. Μόνῃ ἢ ἁδολος ἐξομολόγησις τῆς ἐν Χριστῷ ἀληθείας ἐκ μέρους τοῦ Πατριαρχείου τῆς Ῥώμης, καὶ μόνη ἢ κατὰ ταύτην καὶ τοὺς ταύτης ἀρχαίους καὶ ἱεροὺς θεσμοὺς γενησομένη ἔνωσις, αὕτη μόνῃ εὐπρόσδεκτος ἐστὶ ὡς γνησία καὶ ὄντως καθολικὴ τῶν Ἐκκλησιῶν ἔνωσις. Οὕτω μόνον αἴρεται τὸ ἐν τῇ-καθολικῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ ἐπισυμβάν σχίσμα, πάντων τῶν λοιπῶν δυναμένων ὑποβληθῆναι εἰς καθολικὴν τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας συνέλευσιν, κατὰ τε τὰς Ἀποστολικὰς πράξεις καὶ τὰς Συνοδικὰς ἀποφάσεις.

Ὁ Πατριάρχης Ἰωσήφ, γέρων ἐβδόμηκοντούτης, ἐν πᾶσι τῷ Βασιλεῖ πειθόμενος, νοσήσας πρὸ τῆς λήξεως τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου, ἐτελεύτησεν ἐκεῖ καταλιπὼν τὴν ἐγγραφὸν αὐτοῦ συναίνεσιν πρὸς τὴν λεγομένην ἔνωσιν, ἐνταφιασθεὶς ἐν τῷ ναῷ τῆς ἀγίας Μαρίας τῆς νέας, (Santa Maria Novella), ἔνθα καὶ μέχρι σήμερον δείκνυται ὁ τάφος τοῦ ἐν τῷ ἱερῷ θήματι, ἄνωθεν δὲ τοῦ τάφου ἐπὶ τοῦ τείχους διασώζεται ἡ ἐζωγραφισμένη αὐτοῦ εἰκὼν ἡμφιεσμένου στολὴν ἀρχιερατικὴν. Ἀντὶ τοῦ ἀποθανόντος Ἰωσήφ προβιβάζεται ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον (ἐν ἔτει 1440) ὁ Κυζίκου Μητροφάνης, ὁπαδὸς τῆς λατινικῆς ἐνώσεως, καὶ τοῦτον καθεῖλεν ἔπειτα ἡ ἐν Συρίᾳ συγκροτηθεῖσα Σύνοδος (ἐν ἔτει 1443) ὑπὸ τῶν τριῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς, τοῦ Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων. Ἡ αὕτη Σύνοδος ἀπεκήρυξε καὶ τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ γενομένην ἔνωσιν, καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ἐψηφισμένα ὡς νόθα καὶ ἀντικαθολικὰ ἠκύρωσε καὶ ἀναθέμασι παρέδωκε, συνωδὰ πρὸς τὰ ἀρχαῖα ἐκεῖνα τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας ἱερὰ ἔθιμα. Ἐν ἔτει 1445 τὸν Μητροφάνην καθαιρεθέντα διεδέξατο ὁ τοῦ Βασιλέως πνευματικὸς Γρηγόριος, οὗτινος ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν, ὄργανον τῆς λατινικῆς ἑτεροδοξίας γενόμενος. Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Γρηγορίου τούτου ὁ Βασιλεὺς Ἰωάννης Παλαιολόγος, βλέπων τὴν ἐντελῇ ἦτταν τῶν Χριστιανικῶν ὀπλῶν (α) καὶ τὴν ἀνω-

(α) Ἐν ἔτει 1444 ἐγένετο ἡ διαβόητος τῆς Βάρνας μάχη, ἔνθα ἦσαν συνηνωμένα τὰ ὅπλα τῶν Σέρβων, Βουλγάρων καὶ Οὐγγρων ὑπὸ τὸν βασι-

φιλῇ ἀντίστασιν τοῦ αὐταδέλφου αὐτοῦ Κωνσταντίνου, πά-
σας δὲ τὰς ἐκ τῆς ἐνώσεως προσδοκώμενας βοηθείας ψευθεί-
σας, καταληφθεὶς ὑπὸ νευρικοῦ πυρετοῦ ἀπέθανε πικρῶς με-
ταμελούμενος ἐπὶ τοῖς μάτην διαπραχθεῖσι, καὶ πικρῶς ἀνα-
μιμνησκόμενος τῶν κουθεσιῶν τοῦ γέροντος πατρὸς Ἑμμα-
νουήλ Παλαιολόγου. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ συγκροτεῖται
Σύνοδος, ἡ τελευταία ἐν τῷ Ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ ἁγίας Σοφίας,
συνεδριαζόντων αὐτοπροσώπως ἃ τῶν τριῶν Πατριαρχῶν μετὰ
πολλῶν Ἀρχιερέων καὶ κληρικῶν ἄλλων, ἐν οἷς διέπρεπεν ὁ
διαπρήσιος κήρυξ τῆς ὀρθοδόξου καθολικότητος, Μάρκος ἐ-
κεῖνος ὁ Ἐφέσου ἱερὸς Μητροπολίτης. Ἐν τῇ πληρεστάτῃ
ταύτῃ συνόδῳ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, πρῶτον
μὲν προσεκλήθη τρίς κατὰ κανόνας ὁ ἀποστάτης Γρηγόριος,
καὶ μὴ ἀπαντήσας καθαιρεῖται, καὶ ἀντ' αὐτοῦ προβιβάζεται
Πατριάρχης τῆς ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπό-
λεως ὁ ὀρθόδοξος Ἀθανάσιος· ὁ δὲ καθαιρεθεὶς Γρηγόριος μὴ
φέρων τὸ κοινὸν ὄνειδος κατέφυγεν εἰς Ῥώμην ἐνταῦθα τὸν
βίον καταλύσας, ὅθεν καὶ ἀπέστειλεν, ὡς εἵπομεν ἄνωτέρω,
τὸ ἐγκύκλιον ἐκεῖνο γράμμα πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀνα-
τολῆς. Ὁμοίως σύνοδος ἐν Ῥωσσίᾳ συγκροτηθεῖσα, ἀπεκήρυξε
καὶ ἡ ὀρθόδοξος αὕτη Ἐκκλησία τὸ Φλωρεντινὸν Συνέδριον
ὡς ἄθεσμον καὶ παράνομον, καὶ τὰ κατ' αὐτὸ ψηφισθέντα
ἀναθέμασι παρέδωκε. (α)

λέα Λαδίσλαον καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Οὐνάδην. Ἐν τῇ μάχῃ
ταύτῃ ἔπεσον ἥρωες τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ νεωτέρου τῆς Δύσεως
πολιτισμοῦ δέκα χιλιάδες χριστιανῶν, οἵτινες ἐπάλαιον κατὰ τοῦ
Ἀμουράτου β'. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, ἀδελφὸς τοῦ Ἰω-
άννου καὶ τελευταῖος βασιλεὺς, ἡγεμονεύων τῆς Πελοποννήσου ἐν ἔτει
1448, ὀπλίσας τοὺς ὀρεινοὺς Πελοποννησίους καὶ ὀχυρώσας τὸν ἰσθμὸν
προσέβαλε τὸν ἐπερχόμενον κατ' αὐτοῦ Τουρακᾶν Πασσᾶ. Μετὰ δια-
φόρους πεισματώδεις μάχας, οἱ Τοῦρκοι καταδαφίζουν τὸ κορινθιακὸν
τοῦ ἰσθμοῦ τεῖχος, τρέπουσιν εἰς φυγὴν τὸν ἐλληνικὸν στρατὸν, σύρου-
σιν εἰς αἰχμαλωσίαν πολλοὺς τῶν κατοίκων τῆς Πελοποννήσου, καὶ ὁ
Κωνσταντῖνος διάζεται εἰς συνθήκην εἰρήνης, ὑποτελὴς μείνας καὶ αὐθις
ἡγεμὼν τῆς Πελοποννήσου, ὅθεν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του
προσεκλήθη τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν ἔτει 1450.

(α) Ἐκ τοῦ Ἱστορ. Καταλ. τῶν ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν, ὑπὸ τοῦ
ιεροδιακόνου Ζαχαρίου Μαθᾶ.

Ὁ νεοπροχειρισθεὶς Πατριάρχης Ἀθανάσιος ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος πρεσβύτερος Πατὴρ τῆς Ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, πατριαρχεύσας ἐπὶ τοῦ τελευταίου ὀρθοδόξου καὶ ἑλληνος βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου. Ἡ ἐπὶ τοῦ Μωάμεθ β'. ἁλωσις τῆς βασιλίδος πόλεως, συμβᾶσα τὴν εἰκοστὴν ἐννάτην Μαΐου, ἡμέρα τρίτη τῆς ἐβδομάδος μετὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς, ἐν ἔτει 1453, πολλὰς καταβαλοῦσα δόξας καὶ νίκας τοῦ ἁκμαίου ἄλλοτε ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἁκμαίου ἐν τῇ Πολιτείᾳ καὶ Ἐκκλησίᾳ, δὲν παρήλθεν ὥς ἀπλοῦν τί καὶ ἄσημον ἱστορικὸν γεγονὸς, καταλιπὼν τὰς ζωηροτέρας ἐθνικὰς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ἀναμνήσεις, ὅσας μόνος ὁ ἐν τῇ ὀρθοδοξίᾳ διοτελῶν ἑλλην ἀναγνωρίζει καὶ αἰσθάνεται ἐν τῷ βάθει τῆς τηκομένης μὲν αὐτοῦ καρδίας, ἀλλ' ἀκατασχέτου ὀργῶσης πρὸς τὴν ἱεράν τοῦ ἔθνους μίαν καὶ ἀδιάσπαστον ἐνότητα, τὴν θρησκευτικὴν καὶ πολιτικὴν, χωρὶς διὰ τοῦτο οὔτε νὰ μνησικακῇ οὔτε νὰ ἐμπνέεται ὑπὸ μισαλλοδόξων φρονημάτων καὶ πολιτικῶν ἀντιπαθειῶν. Ὁ δὲ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πολίτου τὸ ἱερὸν καθήκον ἐκπληρώσας βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ἐξαγοράσας διὰ τοῦ μαρτυρικοῦ αὐτοῦ αἵματος τὴν τιμὴν τῶν ἐπερχομένων δούλων γενεῶν, καὶ σφραγίσας τὸ τῆς Ἑλληνικῆς διαδοχῆς δικαίωμα ἱεράν ἀφῆκε παρακαταθήκην καὶ πατρῶον κατέλιπε κληροδότημα, πρὸς τὸ ὁποῖον ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ αἰείποτε προσβλέπουσα ἠδυνήθη ἐνόπλως νὰ διαμαρτυρηθῇ ἐν μέσῳ τῆς νομιζομένης πολιτικῆς αὐτῆς νάρκης διὰ μακρᾶς ἀλληλουχίας πολυαιμάκτων δοκιμασιῶν, μέχρις οὔ ἐν ἐξεῖρήνῃ ὁμογενὲς αἶσθημα τὸ τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος κατὰ τὸν μαρτυρικὸν ἀγῶνα τοῦ 1821.

Ὁ δορικτήτωρ Μωάμεθ ὁ δεύτερος ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ σώματος τῶν Γιανιτσαρῶν, εἰσῆλθε τροπαιοῦχος εἰς τὴν ἀρχαίαν τοῦ Βύζαντος πόλιν καὶ πόλιν τοῦ Κωνσταντίνου, καὶ στὰς ἔμπροσθεν τοῦ Ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγίας Σοφίας, τὸ μὲν ἐν αὐτῇ πεφυλαγμένον τῶν πιστῶν πλῆθος παρέδωκεν ὁ ἄπιστος εἰς αἵμαχαρές σφαγεῖον, τὸν δὲ ἱερὸν Ναὸν εἰς τὸν υἱὸν τῆς ἀνομίας ἀνέθηκεν εἰς Τζαμίον μεταβαλὼν, καὶ τὴν ἐντρομον πόλιν ἐπὶ τρεῖς ὀλοκλήρους ἡμέρας εἰς τὴν ἀγρίαν κατέλιπε φανατικότητα τῶν ἀπηνῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν. Καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα οἰκτρὸν καὶ σπαραξικάρδιον, τὸ

τῆς αἰχμαλωσίας καὶ λεηλασίας, τὸ τῆς ἀπαγωγῆς καὶ ἐρημώσεως! Τῆς λύσεως κατασβεσθείσης, τὴν πόλιν ἐρήμην κατοίκων βλέπων ὁ νέος δορικτήτωρ, διέταξεν ἵνα συνέλθωσιν εἴτινα ἀπέμενον λείψανα χριστιανῶν, προσέλθωσι δὲ καὶ ἀπανταχόθεν τοῦ Κράτους οἱ βουλόμενοι. Οἱ δὲ λόγιοι τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, οἱ Ἀργυρόπουλοι, οἱ Μοσχόπουλοι, οἱ Πλήθωνες, οἱ Καμαριῶται, οἱ Χαλκοκονδύλαιοι, οἱ Τραπεζούντριοι, οἱ Ἑρμώνυμοι, οἱ Κοντοβλάκοι, οἱ Λασκάρεις, οἱ Ἀποστόλιοι, οἱ Ἀγρυόπουλοι, οἱ Γαζεῖς, καὶ ἕτερος σοφῶν ἐλλήνων ὄμιλος, τὴν θάρβαρον φεύγοντες τῆς Πατρίδος δουλείαν εἰς γῆν ἤρχοντο συγγενικὴν καὶ φιλόξενον, τὴν εὐγενῆ τῆς Ἰταλίας χώραν, καὶ τὰς μὲν βιβλιοθήκας τοῦ Βατικανοῦ Πατριαρχείου γεμούσας συναξαρίων ἐπλήρουν κλασικῶν μεταφράσεων, εἰς δὲ τὰς τότε αὐτονόμους τῆς Ἰταλίας ἡγεμονίας ἴδρυον καθέδρας τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ φιλοσοφίας, καὶ μετέβαλλον οὕτω καὶ μακρόθεν παρεσκεύαζον τὴν παλιγγενεσίαν τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς καταστάσεως τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης.

Γινώσκων δὲ καλῶς ἐκ τῶν προτέρων ὁ νέος Σουλτάνος τὰς θερμὰς τοῦ κατακτηθέντος λαοῦ ἔριδας ὑπὲρ τῆς πατρώας θρησκείας, συνετῶς πολιτευόμενος πλεῖστα ἐπεκύρωσε διὰ νέων αὐτοκρατορικῶν διαταγμάτων τῆς Ἐκκλησίας προνόμια, ἐπιτρέψας καὶ νέου Πατριάρχου ἐκλογὴν μεθ' ὅσης ἐγένετο ἐπισημότητος ἐν τοῖς ἐλευθέροις χρόνοις. Τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου Ἀθανασίου μὴ ἀνευρεθέντος, ἐκλέγεται παμψηφεὶ καὶ προχειρίζεται ὑπὸ τοῦ τυχόντος κλήρου πρῶτος μετὰ τὴν ἀλωσιν, Γεννάδιος ὁ Σχολάριος, ἀνὴρ ἐπ' ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ διάσημος, καὶ διαπρήσιος κήρυξ τῆς ὀρθοδόξου καθολικῆς πίστεως. Ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀτρύτων μόχθων καὶ τῶν πολυειδῶν τοῦ Γένους θλίψεων καταβληθεὶς, παραιτεῖται τῆς Πατριαρχείας καὶ μεταβάς εἰς τὴν πλησίον τῶν Σερρῶν ἐν τῷ ὄρει τοῦ Μονοικέως ἀρχαίαν Μονὴν τοῦ τιμίου Προδρόμου, ἐνταῦθα τὸ λοιπὸν τῆς μακαρίας αὐτοῦ ζωῆς διήγαγεν, ἀσχολούμενος εἰς τὴν μελέτην τῶν αἰδίων ἀληθειῶν, καὶ ποικίλα συγγράφων οὐ μόνον θεολογικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ ποινήματα, ἀλλὰ καὶ ῥητορικὰ καὶ φιλολογικά. Ὅπόσον δὲ ἐθλίβετο ἡ μακαρία καὶ φιλόπατρις τοῦ Γενναδίου ψυχὴ ἐπὶ τῇ πτώσει τῆς ἑλληνικῆς βασιλείας καὶ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ

Γένους, φαίνεται ἐν ἄλλοις καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων, οὓς ἔγραφεν ἐκ τῆς ῥηθείσης Μονῆς πρὸς τὸν Θεσσαλονίκης Ἰωσήφ ἐν τῇ περὶ Προορισμοῦ πραγματείᾳ αὐτοῦ· αὐτὸς γὰρ ἡμετέρος καὶ ῥος, ἔλεγεν ὁ αἰμίμηστος ποιμενάρχης, καὶ τῶν ἡμετέρων ὥχετο λόγων, μᾶλλον δὲ παντὸς ἀγαθοῦ! καὶ δεῖ τὴν ἐσχάτην ἀμορφίαν τοῦ Γένους καθημένους ἐν γωνίᾳ πού θρηνεῖν σιωπῇ, καὶ τὴν ἀπαγωγὴν τῆς τοιαύτης ἐξαιτεῖσθαι ζωῆς, ὅταν ἐπινεύσῃ τὸ Θεῖον. (α)

Μετὰ τὴν ἐθνικὴν ταύτην τῆς κοινῆς Πατρίδος ἀσχημίαν, δι' ἣν ἔφευγον οἱ μνησθέντες Ἕλληνες σοφοὶ εἰς ἐκούσιον ὑποβαλλόμενοι ἐκπατρισμὸν, καὶ ἐθρῆνει ἡ ψυχὴ τοῦ ἀοιδίου Ποιμενάρχου τὴν κοινὴν συμμεριζομένου θλίψιν, ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἐβδόμου ἀρχομένου αἰῶνος ἠκούσθη πρώτην φορὰν ἐν τῇ Πατριαρχικῇ τοῦ Γένους σχολῇ ἡ φωνὴ τῆς τέως σιγῶσης ἑλληνικῆς Μούσης. Ἡ ἑλληνικὴ παιδεία καὶ γλῶσσα, ἥτις οὐχὶ μόνον λέξεις ἐκδιδάσκει, ἀλλὰ καὶ τὴν διάνοιαν φωτίζει καὶ τὸ φρόνημα θερμαίνει καὶ τὴν καρδίαν διαπλάττει, διασωθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν νέαν αὐτῆς λαβοῦσα ὤθησιν ἀπὸ τῆς Πατριαρχικῆς ἐκείνης σχολῆς, παρήγαγε τὰς περιωνύμους σχολαρχίας τοῦ Ἀθωνος, τῆς Πάτμου, τῶν Κυδωνιῶν, τῶν Ἰωαννίνων, τῆς Χίου καὶ Σμύρνης, ἐν αἷς καὶ πολλοὶ διέπρεψαν ἑλλήνων Κληρικῶν οἱ ἑσαεὶ αἰμίμησοι Εὐγένιοι, Δανιήλ ὁ Κεραμεὺς, Παῖσιοι ὁ Καραπατᾶς, Ἀθανάσιοι, Βενιαμὴν, Βάμβαι, Ἱερόθεοι, Χρῦσανθοι, Οἰκονόμοι. Ἡ οὕτω σενῶς μετὰ τοῦ Γένους συνδεομένη Ἐκκλησία, βοηθουμένη καὶ ὑπὸ τῆς ἐξιδιασμένης φιλογενείας ἐπισήμων ἀνδρῶν, προήγαγε ζωηρότατα τὰ ὑπὸ τῆς δουλείας καὶ ἀμαθείας μαρνανθέντα σπέρματα τῆς Ἑλληνικῆς γονιμότητος, ἕως οὗ ἀνεφύησαν οἱ εὐθαλεῖς βλαστοὶ τῆς συναπισθείσης μεγάλης Πατρίδος, ἥτις ἐκληροδότησεν εἰς τὸ γεννηθὲν θυγάτριον πάντας τοὺς πόθους καὶ πάσας τὰς εὐγενεῖς ἐλπίδας τῆς ἑαυτῆς φιλοστοργίας. Εἶθε τὸ Θεῖον ἐπινεύον εἰς τὸ εὖρδον τέλος τῆς ἱερᾶς ταύτης καὶ

(α) Ἐκ τῆς αὐτῆς ἱστορ. πραγματείας περὶ Ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν, ὑπὸ τοῦ ἱεροδιακόνου Μαθᾶ.

πολιτικῆς κληρονομίας, ἐμπνεύσει τοῖς πᾶσι κληρικοῖς τε καὶ λαϊκοῖς τὴν ἐν ἀκραιφνεῖ πατριωτισμῷ κοινωνικὴν ὁμοφροσύνην καὶ πολιτικὴν σύνεσιν ! Εἴθε αἱ κοιναὶ τῆς μεγάλης Πατρίδος ἐθνικαὶ εὐχαὶ τύχῳσι τοῦ ἐπιδιωκομένου τέρματος, διὰ γενναίας αὐταπαρνήσεως καὶ ἀφιλοκερδοῦς θυσίας παθῶν καὶ συμφερόντων· ἄνευ γὰρ τῶν πολιτικῶν τούτων ἀρετῶν οὐδὲν ἐν τῇ πολιτικῇ τῶν λαῶν κοινωνίᾳ εὐοδοῦται προαγόμενον, ἀλλὰ καταρρέον μαραίνεται ὥσπερ σπέρμα ἐν γῇ ἀνύδρῳ καὶ ἀγόνῳ καταπесόν !

Τ Ε Λ Ο Σ .

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000023141

Εύρίσκεται παρὰ τῷ ἐκδότῃ
καὶ Τιμᾶται Δραχ. 2.